

קובץ גליונות פרשת בלק

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

112 עמודים

מרן גאון ישראל רבי דב לנדו שליט"א

בכניסתו לישיבה השבוע למסירת השיעור

למתפללי ובאי ביהכנס' שליט"א

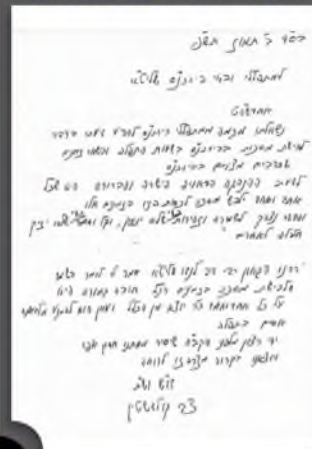
אחדשה"ט

נשאלתי סכסמה ממתפללי ביהכנס' להביע דעתי בדבר לבישת מסכות בביהכנס' בשעות התפילה ובשאר הזמנים שהרבים מצויים בביהכנס'

לדעתי ההנהגה הראויה הישרה והברורה היא שכל אחד ואחד ילבש מסכה לכסות פניו בזמנים האלו והדבר נצרך לשמירה וזהירות כדי שלא ינזק, וקל וחומר כדי שלא יזיק חלילה לאחרים

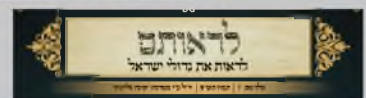
דבינו הגאון רבי דב לנדו שליט"א אסר לי לומר בשמו שלבישת מסכה בזמנים האלו חובה גמורה היא על כל אחד ואחד בלי יוצא מן הכלל ועון הוא להיסנע מלבישתה"

אסיים בתפילה יהי רצון מלפני הקב"ה שיסיר מסנו חרון אפו ויציאנו בקרוב מצרה זו לרווחה דו"ש וש"ת צבי מלדשטין

- דברי שי"ח-
- דרכי החיזוק-
- ממגד גרש ירחים-
- דבר טוב-
- ממעין חיים-
- עומק דעת-
- רשימות תלמידים-
- מים חיים-
- שואלין ודורשין-
- יאיר גזרו-
- אזמרה לשמך-
- שיעורי ליל שבת-
- לאבותינו ולנו-
- הפרשה המחנכת-
- פנינים משולחן רבינו-
- וידבר משה-
- אוצר הספרים-
- תורת אביגדור-
- תיקוני ערובין-
- פנינים מאירים-
- שמירת קדושת בתי מקדש מעט-
- מים זכים-
- לראותם-
- מדשן ביתך-
- תוספת שבת-
- עלון הרב צ'ולק-
- עולם התורה-
- אוצר החידות והידיעות-
- וארטיים לפרשת שבוע -
- באור פניך יז ענינים שארעו בי"ז בתמוז-
- לקראת שבת - דרשו-

מצורף:

חבל!

מערכת 'קובץ גליונות' יוצאת
במבצעים מיוחדים בזמן הקרוב,
והשבוע:

ענבי הגפן בענבי הגפן מבצע מיוחד!

**ניתן לקבל קבצים בחינם
עבור שבת שבע ברכות!**

יש לשלוח למייל המערכת
פרטים כדלהלן:
שם משפחות הצדדים, שם הפרשה,
מיקום השמחה, שם ומס' לתאום.

אין המערכת מתחייבת לחלק לכולם
וכל הקודם להרשם זוכה.

המבצע יתקיים בפרשיות:
חוקת, בלק, פנחס,

בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'
k.gilyonot@gmail.com

מחר ספר?**הפרס/ס' יקר?**

פרסום במדור אוצר הספרים
ממוקד ומגיע בדיוק לקהל היעד
שאתה צריך!
וכל זה במחיר מוזל במיוחד
לתועלת המחברים.

פנה עוד היום
למערכת 'קובץ גליונות'

הקבצים הבאים

י"ב תמוז	בלק	ט"ז אלול	כי תבוא
י"ט תמוז	פינחס	כ"ג אלול	נצבים וילך
כ"ו תמוז	מטות מסעי	א' תשרי	ראש השנה
ד' אב	דברים	ח' תשרי	האזינו-שבת שובה - י"כ
ט' אלול	כי תצא	ט"ו תשרי	חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

גיליון מס' 390 פרשת בלק
תש"פ שנה שמינית

מבצע מיוחד לחודש הקרוב!!!
הקדשה ע"ג הגליון בסך 100 ₪ בלבד
כל הקודם זוכה!

וזכות השותפות בהפצת דברי התורה של מרן שר
התורה שליט"א תעמוד לכל התורמים החשובים
לראות ברכה והצלחה בכל העניינים
לתרומות: 053-3145900

דברי עשי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

הערות הקוראים

בעקבות קוראים רבים שהעירו על מה שהבאנו
בשבוע שעבר הערת רבינו כיצד ניתן להטביל חרב
טמא, הננו להשלים את היריעה מדברים שהובאו
בסוף הספר שבענו מטובך, וזה לשונו:

מה שהקשה רבינו כיצד ניתן להטביל חרב טמא,
העיר ת"ח אחד שליט"א: בפשוטו יש עצה להחזיק
החרב ע"י פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה וכך
להטבילו למקוה. וכן אפשר לזרוק את החרב במים
ואחרי זה יוציאנה אדם טהור.

גם יש שיטה (ע"י תוס' ב"ק ב: ד"ה דאילו), דחרב כחלל אינו
עושה חרב אחר כיו"ב, ולפי"ז אפשר להחזיק החרב
אפי' עם כלי ברזל.

בברכת יישר כח לכל המגיבים הרבים
יצחק גולדשטוף

פנינים בעקבות הפרשה - בלק

אמר רבנו. הנה כתבתי בספר "אורחות יושר" אודות
דברי חז"ל "שני חכמים עמדו בעולם אחד מישראל
ואחד מאומות העולם ושניהם אבדו מן העולם כו'
למה שלא היתה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה
להם" וקשה איך אפשר לחטוף בעצמו חכמה הרי ה'
יתן חכמה ומפיו דעת ותבונה?! וכתבתי שבעיקר
הדבר כל המתייגע בתורה זכותו שיידע ויחכם, אבל
אם אינו לומד בדרך שהקב"ה רוצה, כגון הלומד בט"ב
ובימי אבלות או בליל שבת לאור הנר או לאור
שנעשה באיסור על ידי ישראל, או שלומדים
ומהרהרים ד"ת במקומות האסורים בהרהור או
באמצע התפילה וחזרת הש"ץ וקדיש נקרא שחטפו
חכמה לעצמן ולא מהקב"ה ולכן חכמה כזו לא תצלח.
ועל כך - שכתבתי כגון באמצע חזרת הש"ץ, אחד כתב
לי - איך אתה כותב כך שזה חוטף, וכתב שצריך
למחוק את הדבר מהספר, ועניתי: כל הספר כדאי
בשביל זה לבד. (כל משאלותיך)

פניני הפרשה

"יורא בלק בן צפור" (כב, ב)

פעם בסעודת השבת שאל רבנו את הנכדים: מי היה יותר רשע: בלק או
בלעם?

כי לכאורה מכל הפרשה נראה שבלק רשע גדול יותר והוא אשם בכל, הוא
קרא לבלעם לקלל, כי הרי בלעם עצמו אמר "לא אוכל לעבר את פי ה'
(פסוק י"ח) וכן "אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר" (פסוק ל"ח).

ומצד שני, הרי בלעם נסה שוב ושוב לקלל את ישראל [ועיין רש"י בפסוק
י"א שבלעם שנה יותר מבלק], וכך נראה גם בגמרא, שבלעם רשע יותר,
שעליו אמרו בריש פרק חלק (סנהדרין צ') שאין לו חלק לעולם הבא, ועל
בלק לא אמרו כן. וכן אמרו בהוריות (י' ב') שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב
בלק הרשע זכה ויצתה ממנו רות, והרי הקריב כהורות בלעם, ולמה בלעם
לא זכה לשכר, ונראה מזה שבלעם רשע יותר.

והתשובה: בלעם יותר רשע! בלק בקש לקלל משום שפחד מישראל, וכמו
שהעידה התורה: "ויגר מואב מפני העם מאד" וגו', ואין אדם נתפס על צערו,
ולכן על הדברים הטובים שעשה קבל שכר, אבל בלעם לא היה שייך לכל
זה, והגיע רק בגלל בצע כסף וכבוד, ולקלל בגלל בצע כסף וכבוד, זה כבר
מדות מושחתות! לכן לא קבל שכר ואין לו חלק לעולם הבא.

והוסיף בטעמא דקרא עוד, כי ידועים דברי המדרש המובאים ברש"י (כ"ב
ה'): 'מפני מה השרה הקב"ה שכירתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה
לגוים לומר, אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים'. וקשה
והרי זה היה נביא רשע, ויכולים עדין לטעון: אם היה לנו נביא צדיק היינו
חוזרים למוטב.

והתשובה דומה ליסוד הנ"ל: באמת בלעם היה הטוב שבאומות, אבל מתוך
שנעשה נביא והכל היו צריכים לו, עלתה גאותו, ועל ידי זה הגיע לכל המדות
המושחתות, ובזה ראו הגוים שלא טוב בשבילים נביאים.

(שבענו מטובך)

לזכרו של הגר"י גולדנצל זצ"ל

דמות-פלא נעקרה מכותל המזרח של בית הכנסת 'לדרמן', הגאון
רבי יוסף גולדנצל זצ"ל, הוא הגבר הקים עולה של תורה בעיר
אופקים שבדרום ארץ ישראל, וממקום שומם הפכה לקהילת בני
תורה עובדי ה', והיה דוגמא לעבודת ה' בשמחה על אף הנסיונות
המרים בהם נתנסה בהקמת מוסדות התורה, ולקבלת כל אדם
בסבר פנים יפות.

במשך עשרות שנים הוא גר בשכנות לרבינו שליט"א, ובמשך תקופה
ארוכה, אשת רבינו הרבנית בת שבע ע"ה היתה באה עם הילדים
הקטנים מידי שבת בבוקר כדי לשמח אותם ולשמוע מאמרות נועם
של הפרשה. במשך שנים רבות אחרי זה, כשהגאון רבי יוסף כבר
היה מוכר כמקים עולה של תורה והיה מגיע לבית רבינו עם נדיבי
עם שעוזרים לו למוסדות, היתה הרבנית מזכירה לו את הימים בהם
היתה שומעת עם הילדים פניני תורה על הפרשה...

על אף גילו המתקדם, היה מגיע בקביעות כמעט לפני כל נסיעה
לחו"ל לבקש את ברכת רבינו, והיה מגיע תדיר להיוועץ איתו באשר
יפנה, ורבינו השיב לו בעין יפה, ואף הגיעו לא פעם לבקר את
תלמידי המוסדות באופקים.

כמו כן, היתה לו לרבינו היכרות נוספת עם הגר"י ומשפחתו, כשהיה
משיב בקביעות על מכתבים לבניו של הגר"י זצ"ל, ביניהם לבנו
הגר"ר יששכר ברוך שליט"א, שהיה שולח בקביעות מכתבי שאלות.

בתמונה: רבינו מקבל את הגאון רבי יוסף זצ"ל (היושב סמוך לרבינו) בסבר פנים יפות, תמוז תשע"ו.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושיו"ת מרבינו.

ותלמדם חוקי חיים - פרק יז היה קרוב ונתרחק (ג)

והנה עובדא שקיבלנו מכלי ראשון, (מידידנו רנ"ו שהיה בשעת מעשה): היה בחור בן תורה שירד מהדרך והתגלגל עם מעשיו הרעים עד כדי שלא שמר מצוות ואף לא הניח תפילין. מיותר לציין כי הוריו לא חדלו מלהתאבל עליו.

'ישראל אף על פי שחטא, ישראל הוא', ויום אחד הוא נצנצה בו רוח טהרה, והוא ביקש להיכנס לרבינו שליט"א, בהשגחה פרטית הוא פגש במכר קרוב לביתו של רבינו, שהתחייב לבחור 'אם תניח כל יום במשך שני חודשים תפילין, אדאג לך לכניסה באופן אישי ורגוע'. הוריו של הבחור היה מרוגשים מהצעד הזה, שהוא מהפך של ממש כלפיו.

ואכן, הבחור עמד בדיבורו והמכר דאג לו שיבוא בזמן ריק מאנשים.

כשהגיע, המכר נבהל... כי הבחור לבש תלבושת של נערים כמותו, המתאימה יותר לתלבושת של פועלים המשחקים בכדור, כשעל ראשו בלורית נאה, ובמקרים מעין אלו רבינו מעיר שילך ויתלבש... או שהוא לא מקבל נשים וכדומה... אבל את הנעשה אין להשיב, הבחור כבר היה בחדר.

המקורב הסביר בקצרה לרבינו שהבחור ירד מהדרך וכבר חודשיים תמימים שהוא מניח תפילין וכעת הוא בא להתברך.

רבינו הביט בו ואמר 'אתה צריך לגלח את הבלורית שלך, ואז חבש פנים מחייכות ואמר לו, והעיקר שלא תניח תפילין בשבת - - - - -

הבחור, גם המכר, שהיו בהלם מוחלט יצאו שניהם עם חיוך ענק על הפנים, אחרי שני 'הגערות' שהבחור קיבל... זה בדיוק מה שאמרו חז"ל שמאל דוחה וימין מקרבת!...

מיותר להוסיף כי מאותו יום ואילך הבחור החל להקפיד על הנחת תפילין (ביום חול) והחל בהדרגה להוריד את הבלורית...

רבינו נתחייך ואמר לו, אם ככה תנסה לתת לו 'סוכריה'. תבטיח לו איזה פרס. האבא ניסה, ואכן העיצה 'עבדה'. כי לפעמים העיצה הפשוטה של שמאל דוחה מועיל, אבל לפעמים דווקא 'ימין מקרבת' מועיל.

תן לו סוכריה.

חשוב להוסיף כי רבים שמעו מרבינו את המשפט 'תתן לו סוכריה' בשלל נושאים, כולל שלום בית בין בני זוג, כשאין הכוונה בדווקא לממתק סוכריה אלא למתנה אישית שתתן הרגשה טובה בין איש לרעהו, ויביא את התועלת הרצויה. [הערת חתן רבינו, הגר"ש שליט"א: אמנם בגמרא נזכר שמאל דוחה וימין מקרבת לגבי תינוק, אבל בתקופתנו גם הנערים והבוגרים יותר, נחשבים בזה לתינוקות וימין מקרבתם].

גם הבחורים צריכים קירוב. רבינו משתתף בעצרת, סמוך להיכל ארון הקודש בישיבת פונב"ז.

להתייחס בכבוד

כאן חובה להדגיש, כי אמנם הילד הסורר משקה את הוריו במים מרים עם התנהגותו, וגורם להם צער גדול בנים נוראי, עם כל זה על ההורים להזהר בכבודו ולראות בו גם את החלק הטוב.

לקרב או לרחק? לגעור או להתעלם, להעניש או להמתיק, להוציא אותו/אותה מהבית או דווקא זה הזמן לקרב לחיק הבית.

שאלות כאלו ודומות, הם העומדות בליבה של הסוגיה מול הילד השונה והמבקש לשנות את צביון הבית. הורים המגיעים בשאלות אלו מרגישים כמו בתוך ספינה מתרועעת בלב ים, כותלי ביתו של רבינו כבר ראו דמעות רבות בנושאים אלו, השואלים כמו מבקשים גשר בטוח לחצות את האוקיינוס הסוער הזה...

למעשה יש כאן הוראות בשני מישורים, במישור הבית הפרטי, ההורה מול הילד, וזו הנהגה פרטית לפי כל משפחה וסגנונה, ובמישור הציבורי, הנהגת המוסד/הישיבה בו חוסה הצעיר.

מבקשים גשר בטוח לחצות בו. רבינו עובר על גשר

קודם שמאל דוחה

בגמרא (סוטה מ"ז א') נאמר כי שמאל דוחה וימין מקרבת. בעיון במשנתו של רבינו עולה כי לא בחינם הגמרא הקדימה את השמאל לימין, כי אכן תחילה יש להשתמש בתוכחה ובדחיה, וללכת עם הילד בחינוך הקשה יותר, ורק אם זה לא מועיל = ימין מקרבת.

וכך היה עובדא:

בימי חופשת בין הזמנים, נכנס אל חדרו של רבינו, אבא למספר ילדים מצוינים, עיניו היו עצובות ודוק של דמעות כיסה את השמחה שנעלמה ממנו. 'הרב' הוא אמר ברעד, בני בן ה-12 מסרב לקום בבוקר לתפילה בזמנה, הוא קם מאוחר מאוד וכל המשך היום שלו נראה גם הוא בהתאם... מה עלינו לעשות?

רבינו: - הוא לא רוצה להתעורר בזמן? קח מים ותשפוך לו על הפנים, הוא יתרענן ויתעורר!...

האבא: אבל זה ירגיז אותו עוד יותר? ורבינו בשלו: תנסה.

כעבור יומים חזר האבא מאוכזב, ניסיתי ולא עזר כלום, הוא כועס ולא מוכן להתעורר בזמן.

ישראל אף על פי שחטא. (למצולמים אין כל קשר לנאמר)

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🕍 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

הבידוד במחלה מחמת לשון הרע

הנה מחלת הקורונה נמשכת וגם מחמירה, ויש יותר חולים ממה שהיה קודם, והרי הכל בידי שמים, ועלינו להתבונן מה רוצים מאיתנו, ומהו החטא שגורם את המחלה, כי אם לא היה חטא זה לא היה, ובדאי יש איזה חטא שצריך תיקון, וצריכים לדעת מהו החטא.

וכבר דיברנו כי במחלה זו, מלבד הקשיים הגשמיים של המחלה עצמה, יש גם קשיים רוחניים, שאי אפשר להיות ציבור גדול ביחד, ואין ברב עם הדרת מלך (משלי יד, כח), בתפילה, וגם בהיכלי הישיבות לא יכולים להיות ציבור גדול ביחד, וחסר גם ברוחניות וגם בגשמיות.

ובדאי שיש חטא וצריך תשובה, וצריכים לדעת מהו החטא שבשמים רוצים שנחזור בתשובה עליו, כי כל דעביד רחמנא לטב עביד, וגם מחלה היא לטובה כדי שיחזרו בתשובה, שזו הטובה האמיתית לאדם, שיחזור בתשובה, ועל ידי זה יזכה לחיי עולם, עולם הבא וגן עדן, וגם בעולם הזה יוכל יותר לעסוק בתורה ולהתפלל ברב עם, על ידי התשובה.

ויש להתבונן מהו החטא ובאיזה פרט החטא, אם בין אדם למקום, או בין אדם לחברו. ידוע שבזמן התוספות יום טוב היו גזירות, והתוספות יום טוב חיפש מה סיבת הגזירות, ונתגלה לו, כנראה מן השמים, שהחטא הוא שמדברים בשעת התפילה, שזה זלזול בתפילה, וחטא זה היה סיבת הגזירות, וכיון שידעו שזו הסיבה, עושים תשובה ותיקון על החטא הזה, וכבר אין יותר חטא. אבל במחלה שיש עכשיו איננו יודעים מהו החטא.

ושמעתי שאמרו כי מכיוון שזו מחלה שגורמת לבידוד, שאי אפשר להיות ביחד וצריכים להיות בבידוד, הרי בתורה כתוב "בדד ישב" (ויקרא יג, מו) על מצורע, והחטא של מצורע הוא לשון הרע (כדאיתא בערכין טז), ואם כן מסתבר שהחטא שצריך תיקון הוא לשון הרע.

חטא החורבן לשון הרע ומידות רעות

ובאמת זה יכול להיות, כי הרי לשון הרע ומידות רעות הם החטאים שגרמו לחורבן בית המקדש, כדאיתא בגמרא (יומא ט, ב) מקדש שני מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חינם, ורואים שבית ראשון חרב על שלוש עבירות חמורות, אבל חורבנו נמשך רק שבעים שנה ואחר כך נבנה בית המקדש השני, ואילו בית שני שחרב על שנאת חינם, חורבנו נמשך עד היום.

והטעם בזה אמרו בגמרא "ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם", והיינו שבבית ראשון היה החטא גלוי, שעברו על שלוש עבירות, שהם עבירות במעשים, וכיון שידעו מה החטא, ידעו על מה לחזור בתשובה, וחזרו בתשובה, ובזכות זה נתגלה קיצם וזכו לבנין בית שני, אבל בחורבן בית שני לא נתגלה עוונם, כי שנאת חינם זה חטא שבלב, שלא מרגישים בו, כי כל אחד חושב שהוא צודק ולא מרגיש כלל שזה חטא, ולכן לא חוזרים בתשובה, ומחמת זה החורבן נמשך עד היום.

ואם כן החטא שגרם לחורבן בית שני הוא חטא שבין אדם לחברו, ואמנם ודאי שהתנאים והאמוראים לא חטאו, ולא היה להם היצר הרע של שנאת חינם, והם אינם אשמים בחורבן, אבל החטא היה אצל רוב הציבור, ורוב הציבור לא מרגישים את החטא, של שנאת חינם, ולא דווקא שנאת חינם, אלא כל מידות רעות, שהם גם סיבה ללשון הרע.

וכמדומה שראיתי פעם בבית הלוי (עין פרשת בא ד"ה והטעם) שהשנאת חינם הייתה גם מחמת ביטול תורה, כי אם היו עוסקים בתורה ממש כמו שצריך בשלמות, אז התורה הייתה להם תבלין ליצר הרע, ואף על פי שאמרו (ביומא שם) כי הם היו עוסקים בתורה ובמצוות, כנראה הם לא היו שקועים בתורה כמו שצריך בשלמות, שהרי התורה היא תבלין, ומי ששקוע בתורה עם כל כוחותיו בשלמות, אזי התורה תבלין ואין שנאת חינם, ובהכרח שאצלם זה לא היה כך, ואמנם התנאים והאמוראים ודאי שהיו בשלמות, ולהם לא היה החטא, אבל אצל רוב הציבור היה חסר בשלמות.

ופשוט הדבר כי מה שהחורבן נמשך הוא מפני שהחטא נמשך, כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריב, והיינו מפני שאם החטא היה נפסק, כבר היה נבנה שוב בית המקדש, כי אין סיבה שהחורבן יימשך, ואם החורבן נמשך זה סימן שהחטא נמשך, ולכן זה נחשב שהדור מחרב את בית המקדש, שממשיכים עם החטא של שנאת חינם.

ושנאת חינם כוללת לא רק שנאת חינם, אלא עוד כל מיני דברים השייכים לזה, כמו קנאה וחוסר פרגון, ולשון הרע, וכל התוצאות שיש ממידות רעות שאדם לא מרגיש כלל שהם חטא.

ולכן מסתבר שגם עכשיו, מה שהמחלה נמשכת וגם מתרבה יותר, זה מן השמים ולטובתנו לעורר אותנו לתשובה, שכל אחד יתקן את מה שצריך, והעיקר הוא הלב, שבלב יהיו מידות טובות! וכמוכן זה תלוי בתורה, כי מי ששקוע בתורה לגמרי, התורה היא תבלין ואין לו מידות רעות, והמידות משתפרות על ידי עסק התורה, לכן העצה היא לעסוק יותר בתורה.

אבל צריכים גם לעסוק בתיקון המידות, על ידי ספרי מוסר, שספרי המוסר מסבירים את כל המידות, מה זה גאוה, ומה זה ענווה, ומה זה כעס, ספרי המוסר מדברים על כל המידות הרעות ונותנים עצות כיצד להיגמל מהם.

תיקון המידות על ידי הרגל

ולדוגמא מידת הכעס, יש עצה פשוטה מאד על כעס, כפי שהיה מעשה באחד שהיה כועס הרבה בביתו ביום ששי, בערב שבת, שזה זמן שיש לחץ בבית, ומתוך הלחץ היה כועס וצועק על בני ביתו, והוא רצה להיגמל מזה ולהפסיק לכעוס וחיפש עצה כיצד מפסיקים, ושמע עצה שבשעה שהוא כועס – ישתוק, לכל הפחות שלא יצעק! כי הוא היה צועק בשעת הכעס, ויעצו לו שישתדל שהכעס יישאר בלב, ולא יוציאנו בפועל בצעקות.

והוא ניסה לעשות כן, ובשבוע הראשון התאפק והתאמץ הרבה שלא לצעוק, ובאמת הוא לא צעק, אבל זה היה מאמץ נורא בשבילו, ופחד מה יהיה וכיצד יוכל לעמוד כל יום ששי במאמץ כזה איום ונורא.

אבל למעשה בפעם השנייה נהיה לו יותר קל, כי ההרגל נעשה טבע, וכך טבע האדם גם בדבר כזה, בדבר טבעי שבלב, אם הוא עושה את זה בכונה כדי שלא לכעוס, אזי במשך הזמן כיון שהוא שותק ולא צועק, אין הכעס יוצא לפועל אצלו, ובכל פעם שהוא מתגבר זה נעשה יותר קל, עד שלבסוף הפסיק לגמרי לכעוס, וכבר אינו מרגיש שום קושי בזה, כי על ידי ההתגברות נשתנה הטבע! וכן בכל המידות הרעות, יש עצות כיצד לתקן.

והרמב"ם בהלכות תשובה (ז, ג) כתב שצריך לחזור בתשובה על מידות רעות, ומשמע מדבריו שאפילו מי שנולד עם מידות רעות, שאינו אשם בזה שנולד כך, מכל מקום יש מצוה (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, שהמידות יהיו טובות, וחייב לעסוק בזה על פי חכמת הנפש, לשנות ולתקן את מידותיו.

ובאמת יש אנשים כאלה, שטבעם אינו מידות טובות, אבל מתוך הבנת השכל הם מתרגלים במידות טובות, עד שזה נעשה אצלם טבע – טבע שני, וכבר אינם יכולים לכעוס, ואינם יכולים לצעוק.

וכן אהבת הבריות הוא דבר פשוט שכל אחד יכול להגיע לזה, כי הרי התורה אמרה (ויקרא יט, ח) ואהבת לרעך כמוך, ובדאי גם מי שנולד לא כך, חייב לקיים את המצוה הזו, כי אם התורה ציוותה כן סימן שזה שייך לכל אחד ואחד, ומי שנולד לא כך, יש עצות איך לשנות את הטבע שתהיה לו אהבת הבריות, ורק צריך לזה הבנה מיוחדת בכוחות הנפש איך עושים שתהיה אהבת הבריות, ואפילו מי שכבר יש לו אהבת הבריות, הרי הוא יכול להוסיף עוד יותר, וגם זה בכלל המצוה ואהבת לרעך כמוך, להוסיף אהבת הבריות עד כמה שאפשר, וכן שייך תפילה על זה, שהתפילה גם כן מועילה ונותנת סייעתא דשמיא, לקבל אהבת הבריות.

התעוררות ותפילה על תיקון המידות

ובדאי מה שאנו רואים כעת שהמחלה נמשכת וגם החמירה עם יותר חולים ממה שהיה קודם, זה מן השמים לטובתנו לעורר אותנו לתשובה, וכאמור התשובה צריכה להיות על חטא החורבן הנמשך, לשפר את המידות, שיהיו מידות טובות, וגם להתפלל על זה.

ואכן יש תפילות, כפי שאנו מבקשים בשמונה עשרה השיבנו לתורתך, וכן ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה ובנה אותה בנין עולם, תפילה על בית המקדש [שייבנה על ידי תשובה ותיקון המידות], ומתפללים על תשובה, ועל סליחה, ועל בית המקדש, ועל משיח, את צמח דוד עברך מהרה תצמיח, כי התפילה בודאי יכולה להועיל.

ואם התפילות היו בשלמות אצל כל הציבור כמו שצריך אזי היה המשיח בא, ובאמת יש יחידים צדיקים כמו החזון איש והבסיסקער רב ושאר גדולי ישראל

שהתפילה שלהם בודאי הייתה בשלמות, אבל זה לא כל הציבור, וצריכים את תפילת הציבור, ואם יתפללו כראוי על תשובה, זה ישפיע שתהיה תשובה, ועם תפילה על מידות טובות יהיו מידות טובות.

וזה מה שכבר הזכרנו מדברי חז"ל (ברכות ה, א) אם רואה אדם שיסורין באין עליו וישפש במעשיו, ובמקום אחר אמרו (עירובין יג, ב) ימשמש במעשיו, וביאר המסילת ישרים בפרק ג' כי ימשמש' היינו למצוא מה הם החטאים, וימשמש' היינו לבדוק גם את המעשים הטובים, האם הם בשלמות. וכן פירש הנפש החיים (א, ו) את הפסוק (קהלת ז, כ) אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, שאין הכוונה שהוא עובר עבירות, אלא הוא 'עושה טוב', אבל במעשה הטוב עצמו יש איזה חיסרון, שאינו בשלמות.

ובחיוב שלמות הלב והמידות מצונו בגמרא (יבמות סב, ב) על עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו בין פסח לעצרת, ואמרו שם בגמרא כי חטאם היה שלא נהגו כבוד זה בזה, ובמדרש אמרו (בראשית רבה סא, ג) שהייתה עינם צרה אלו באלו, ונענשו במיתה בידי שמים, והוא דבר הצריך ביאור, היכן מצונו עונש מיתה בידי שמים על דברים דקים כאלה. והרי אף רבי עקיבא רבם לא הוכיחם ולא אמר להם כלום, כי זה לא היה ניכר כלל, וזה לא היה בפועל בדיבורים או במעשים, אלא רק בלב, בסתר הלב היה משהו חוסר כבוד וצרות עין, ואף על פי כן נענשו, וצריך ביאור בטעם הדבר.

והביאור בזה משום שאמרו חז"ל (יבמות קכא, ב) על הפסוק "וסיביו נשערה מאד" שהקב"ה מדקדק עם סביביו – עם הצדיקים כחוט השערה, ומי שהוא צדיק גדול מאד, כל דבר קטן נחשב אצלו לחטא חמור, מפני צדקותו, ומן השמים מדקדקים עמו כחוט השערה לטובתו, כדי שיבוא לעולם הבא שלם ונקי מכל פגם, ולפי גודל מדרגתם של תלמידי רבי עקיבא, גם חיסרון דק בשלמות הלב נחשב להם לחטא חמור, ולכן נענשו במיתה בידי שמים.

מידת הגאווה תועבת השם

ועוד מחיובי הלב והמידות, לא להיות בעל גאווה, וכבר נאמר (משלי טז, ה) תועבת השם כל גבה לב, היינו שהגאווה היא תועבת השם, ובמסילת ישרים האריך בשני פרקים (כב-כג) מה היא גאווה ומה היא ענווה, וביאר שם שכל מעלה שיש לאדם, כגון כישירונו או הבנה, תורה, או מידות טובות ומעשים טובים, אם הוא מחשיב עצמו במעלותיו – זה חטא וגאווה.

ובחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ט) כתב שאדם צריך לשמוח במעלותיו, אך לא להחשיב את עצמו בהן, ויש גבול דק בין השמחה לגאווה, לשמוח במה שזכה למעלות, אבל לא להתגאות ולא להרגיש חשיבות, מפני שבאמת אין לו חשיבות, כי כל המעלות שיש לו הם מן השמים, וקיבל אותם בחסד וברחמים, כל הכוחות, כגון כוח המחשבה, וכוח ההבנה, וכל מעלה שיש לו, הכל בידי שמים ולא הוא עשה את זה, ואף אם נניח שהוא עשה בעצמו, מהיכן יש לו את הכוח לעשות? וכגון לשפר את המידות, הרי מן השמים נתנו לו את הכוחות לזה! שהכל בידי שמים, והכל מתנה בחסד וברחמים מן השמים.

ואם כן הוא ממש עני ואביון שקיבל צדקה מן השמים, וצריך להודות על זה, ולשמוח בזה, אבל לא להרגיש חשיבות, כי זה לא נכון ולא אמת, ומי שמרגיש חשיבות זה לא אמת! כי כל מעלותיו אינן מעצמו, אלא מן השמים.

וזה נקרא ענווה, להכיר את האמת, וענווה אין פירושה לזלזל בעצמו ולא להכיר מעלותיו, שהרי משה רבינו היה העני מכל האדם, והוא בעצמו כתב זאת בתורה (במדבר יב, ג) ונשאר עניו! כי אף שידע שהוא עני, אין בכך סיבה להתגאות, וכי"ל שענין הענווה הוא ידיעת האמת שכל מה שיש לו זה חסד ורחמים, ואין זה כוח שלו אלא מן השמים, וכיון שכן איזו חשיבות יש לו ובמה יתגאה! ואמנם הוא יודע שהוא עני, אבל זו לא סיבה להרגיש חשיבות.

ומי שמחשיב את עצמו, זוהי גאווה, שעליה נאמר תועבת השם כל גבה לב, והיא תועבת רח"ל, כל גבה לב, אפילו משהו גאווה, וכמו שאמרו (אבות ד, ד) מאד-מאד הוי שפל רוח, וביאר הרמב"ם בפירוש המשניות שם וכן בפ"ב מהלכות דעות כי התנא הדגיש ואמר בזה "מאד-מאד", מפני שצריך להתרחק מהגאווה עד הקצה האחרון, וזהו החיוב של ענווה, מאד-מאד! הוי שפל רוח. זו לא טעות, ולא שאדם מרמה את עצמו, אלא זו האמת.

ואדרבה אם אדם יודע ומכיר את מעלותיו זו סיבה להוסיף ענווה, וכמו שאמר יעקב אבינו (בראשית לב, יא) "קטונתי מכל החסדים ומכל האמת", והיינו כי כשאדם מקבל חסדים וטובות מן השמים זה מחייב אותו יותר, ומרגיש שאינו עושה כל מה שהוא חייב, כי הוא קיבל חסדים, וחייב להוסיף יותר ענווה ויותר מעשים טובים ויותר אמונה, ואם אינו עושה זאת נמצא שהוא כפוי טובה, ולכן "החסדים והאמת" הם סיבה להרגיש "קטונתי"! כי יכול להיות חטא בזה, שהוא חייב יותר ואינו יוצא ידי חובתו.

האמונה מונעת מידות רעות

וכל זה תלוי באמונה, וכבר אמרו (מכות כד, א) בא חבוקו והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, היינו שהאמונה היא היסוד, ולאחריה אפשר להוסיף עוד מעלות, אך תחילה צריכים חיזוק באמונה, להאמין באמונה שלמה שהכל בידי שמים, ולא לשכוח את זה.

וכשאדם חי עם האמונה, יש לו חיים טובים ומאושרים, ואין לו טענות וקפידא על שום אדם, כי גם אם אדם מצער אותו הוא מבין שהצער נגזר מן השמים, שאלמלא כן לא היה אדם יכול לצער, ואם הוא קיבל צער, סימן

שהצער מגיע לו מן השמים, ויש בזה מטרה, ומדוע הוא כועס על המצער? הרי מן השמים נתנו לו את הצער, כדי לעורר אותו, ועל מה יותר ראוי לחשוב, האם על המצער, או על עצמו למה מגיע לי צער מן השמים.

וצריך רק לרחם על המצער, כמו שכתב בספר 'כתר תורה' להגמ"ד מפא"צק מתלמידי הגר"א "אם יגנוב אדם את ממוןך יתעורר לך הבכי במר נפשך על פלוני הגנב איך איבד פלוני את נפשו חלק אלוך ממעל והקב"ה אוהבך מצטער עליו כביכול ואיך נתחלל שמו הגדול, ותבכה על זה יותר מעל אבידת ממוןך ולא תתפעל כלל על אבידת ממוןך בשלימת ביטחונך בו יתברך".

והיינו שאם נגנב לאדם סכום כסף גדול, שבא גנב וגנב ממנו, וחסר לו והוא מצטער על כך, צריך יותר להצטער על מה שיש יהודי גנב, כי הגנב מסכן שנכשל בחטא, ואילו אני מה שחסר לי הרי הכל מן השמים והכל נגזר וקצוב מראש השנה מי יעני ומי יעשר, אבל הגנב הרי הוא בעל בחירה ויש לו חטא, וצריך לרחם על יהודי שנכשל בחטא של גניבה ויש לו טבע כזה של גניבה, כי הוא מסכן, שיהיה לו גיהנום, וגם בעולם הזה יכולות להיות צרות "פירותיהן בעולם הזה" על המידות הרעות, וכיון שהוא מסכן צריך לרחם עליו.

אלו הם החיים עם אמונה, שלא אכפת לאדם על הגניבה שחסרה לו, ולא על הצער שמצערם אותו, כי זה מן השמים, ואם בשמים גזרו כך, סימן שזה לטובתו, שכל דעביד רחמנא לטב עביד, ורק יש להצטער על היהודי הגנב או המצער, שהוא מסכן שנכשל בחטא.

וכך על ידי אמונה משתנים כל החיים, ולמשל יש טבע של קנאה, שמי שרואה שיש לחברו יותר ממנו שיש לו, הוא מקנא בו ולא מפרגן לו, אבל עם אמונה יבין כי מדוע אין לו? מפני שכך רוצים מן השמים, ומדוע יש לחברו? מפני שכך רוצים מן השמים, ומה שייך קנאה או כעס, וכי יש לו טענות על מה שהחליטו בשמים, וצריך רק לחשוב למה בשמים החליטו כך.

מעלת הדן לכף זכות

ועוד מידה טובה שאמרו חז"ל בפרקי אבות (א, ו) והיו דן את כל האדם לכף זכות, אם רואים אדם שעושה משהו שלא כהוגן, צריכים לדון לכף זכות, אולי הוא שוגג, ואולי יש סיבה אחרת למעשיו.

וכבר הזכרנו מה שמוצא בגמרא (שבת קכו, ב) מעשה באדם שעבד כפועל אצל בעל הבית אחד במשך שלוש שנים, וכשהגיע זמנו לשוב לביתו בערב יום הכיפורים ביקש מבעל הבית שיתן לו שכר, ואמר לו בעל הבית כי אין לו מה לשלם, והוא ידע וראה שיש לבעל הבית רכוש עצום, אך בעל הבית טען בפניו שאין לו, והוא האמין לבעל הבית, ועל כל דבר שבעל הבית לא נתן לו מצא תירוץ ולימד זכות מדוע אינו נותן לו, שהקדיש את כל רכושו, וכדומה, וכך חזר לביתו בפחי נפש, בלי לקבל שום תשלום על עבודתו.

ולאחר החג בא אליו בעל הבית לביתו, והביא לו את כל השכר שהיה חייב לו, ושאל אותו, כשאמרתי לך שאין לי, במה דתני, והוא חשבתי שאני אומר אמת! ואמר לו הפועל חשבתי כך וכך, ופירט לו את כל הסיבות שחשב וטלה לזכותו, ואמר לו בעל הבית כי אכן הכל נכון וכל צדדי הזכות שלימד עליו היו נכונים, ואתה כשם שדנתני לכף זכות המקום ידן אותך לכף זכות, והיינו מידה כנגד מידה, כמו שאתה דנת אותי לזכות, גם בשמים ידונו אותך לזכות, ובכל מה שאתה עושה שיכול להיות איזה חטא, ילמדו עליך זכות, אולי אתה שוגג וכדומה, מידה כנגד מידה.

ואם כן לדון לכף זכות זה דבר כל כך טוב! וכל כך כדאי! כי מי שדן לכף זכות מרוויח שגם בשמים ידונו אותו לכף זכות וימצאו עליו איזה לימוד זכות, שהוא שוגג או אנוס ואינו מבין, או שאין לו יישוב הדעת, ושאר לימודי זכות שהחטא אינו חטא, וזה מידה כנגד מידה על מה שהוא דן לכף זכות, ואמנם זה נגד הטבע, אבל רואים ששייך דבר כזה, לדון כל אדם לכף זכות.

ובאגירת הרמב"ן כתב "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך וכי" שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מויד", היינו שצריך לחשוב על כל אדם שהוא יותר גדול ממך, כי גם אם הוא חוטא, יכול להיות שהוא שוגג, וכל מעשיו הרעים הם בשוגג, כי הוא לא קיבל חינוך, ואינו מבין, ואינו מרגיש כלל שזה חטא, ואילו אתה מויד, מפני שאתה יודע יותר ממנו, ואתה יותר חכם ממנו, ויש לך חטאים שאינך נוהר בהם, ואם כן אתה פושע, ועונך גדול יותר. כך צריך לחשוב.

ועם מחשבות כאלה, אדם מתייחס לכל אחד בצורה מכובדת, ואינו מקפיד על שום אדם, שהרי הוא שוגג ואין סיבה להקפיד עליו, וגם אי אפשר לזלזל בו ולא להחשיב אותו, כי הוא לא אשם, ואילו אני יותר גרוע ממנו, כי אני קיבלתי חינוך ואני מבין יותר ממנו, ולב יודע מרת נפשו מה שחטאתי עוונתי ופשעתי. אלו הם המחשבות שצריכים לחשוב. וכשהושבים או שלומדים בספרי מוסר מתעוררים להרבה דברים כאלה שנותנים לאדם הרבה זכויות בלב, שהכל נעשה לב טוב ומושלם. יהי רצון שניכר כלנו לקבל שלמות בכל מה שצריך!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת הרב **אהרן ז"ל**
בן הרה"ג **שלום יצחק הלוי זצ"ל**
נלב"ע ה' תמוז תשנ"ז - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו מרן
ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים מזמחי לב' –
אימתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

פרשת בלק תש"פ לפ"ק * גליון 36 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

ייעל פר ואיל במזבח

זכות בלק בקרבנותיו

איתא בחז"ל (סנהדרין קה:) **בשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה יצא ויצאת ממנו רות**, ואף שהקריב קרבנות אלו בכדי לקלל את ישראל, מ"מ אמרו שם דמתוך שלא לשמה בא לשמה. וביאור העניין, דהנה עניין הקרבן הוא שמכפר ועושה תיקון בחטא, וזוכה על ידו לחיי נצח, וענין זה שייך גם בעכו"ם, דהא גם בהם שייכא תשובה על חטא כמו שאומרים אנו בתפילה להפנות אליך כל רשעי ארץ, ועל כן מקבלים אף מהגויים נדרים ונדבות, [אף שבזבחים (מה):] אמרו שעכו"ם לאו בני כפרה נינהו י"ל דכפרה גמורה אין להם ומ"מ מעורר משהו. וכמו"כ בלק, אף שהיה עובד ע"ז מ"מ היה בלק מאמין שיש אלה-י האלהים, שהאמין בהשגחה שעל ידי זה יזכה להינצל, ויתכן שמתוך כל הקרבנות שהקריב היה קרבן אחד שבא מתוך התעוררות של אמונה ותשובה, והיה לשם שמים מפני שהקריבו ברגש חובת הודאה, וע"י כן קיבלה נפשו מעלת קדושה שיש לה שייכות לעוה"ב וזכה חלק בחיי נצח, וע"י זה יצאה ממנו רות.

(משיעורי פ"ק דב"ב)

התנייצב על עולתך

מקור דין עמידה על הקרבן

במלאכת שלמה (תענית פ"ד מ"ב) הביא בשם רש"י דילפי' הא דבעלים צריך לעמוד על קרבנו בשעת הקרבה, מקרבנות בלק שאמר לו בלעם 'התנייצב על עולתך', וצ"ב דמלשון הפסוק מבואר שהיה זה אחר הקרבה, דתחילה כתיב 'ייעל פר וכו' ואח"כ אמר לו 'התנייצב וגו'. ותר"ץ רבינו שליט"א ד'ייעל פר וכו' הכונה שהעלה למזבח בלא להקריב [וכמו 'העלהו לעולה' האמור בעקידת יצחק] ואח"כ בלק התנייצב, ושוב הקריב הקרבות.

(מקונטרס הערות וביאורים בעניינים שונים)

מה טובו אהליך יעקב

הקדושה ומידות טובות משפיעות טוב

בסנהדרין דף ק"ה דרשו פסוק זה על בתי כנסיות ובתי מדרשות, ונאמר עליהם 'מה טובו- מפני שיש בהם קדושה, וכמאמרם (מגילה כט, א) על הפסוק 'ואהי להם למקדש מעט' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, שיש בהם קדושה מעין בית המקדש, וכשאדם נמצא במקום קדוש, בבית הכנסת ובבית המדרש, קדושת המקום משפיעה עליו, וידוע כי הקדושה נותנת הרגשה טובה ונעימה מאד, וזהו שנאמר 'מה טובו אהליך יעקב. ורש"י כתב לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (ב"ב ס, א) 'זישיא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו, מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוננים זה לזה, אמר ראויין הללו שתשרה עליהם שכינה', והיינו שראה את מעלת הצניעות ומידות טובות של כלל ישראל, שכל אחד מתחשב בחברו ונזהר שלא להזיקו בהיזק ראייה, וזה המיוחד בבית יהודי שיש בו צניעות ומידות טובות, והמידות הטובות הם המעלה של כלל ישראל,

כמאמרם (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישינים וגומלי חסדים.

ועל זה אמר 'מה טובו- היינו כי המידות הטובות נותנות הרגשה טובה ונעימה מאד, ומי שהוא בעל מידות טובות מאושר ושמח כל הזמן, שהוא מפרגן ונותן לאחרים, ומרגיש שלא חסר לו כלום, מפני שמסתפק במועט, ואין לו שום דרישות מאחרים, ומחמת זה הוא שמח תמיד, ומראה סבר פנים יפות לכל אחד ואחד. אמנם זה תלוי גם ב'אהליך' ו'משכנותיך' של בתי כנסיות ובתי מדרשות, כי כשיש הרבה תורה ותפילה, על ידי זה מתקדשים ומקבלים מידות טובות.

(משיחות רבינו שליט"א)

וישב ישראל כשטים

תכלית הצרות וייסורי הכלל - להעמיד את ישראל על טהרתן איתא בילקוט (במדבר תרפ"ט) שבשעה שנתן הקב"ה את התורה לישראל נתקנאו בהם אומות העולם, מפני מה זכו ישראל להתקרב יותר מהם, ורצו גם הם לזכות לקרבת אלוקים, סתם פיהם הקב"ה ואמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאים שנאמר ויתילדו על משפחותם לבית אבותם, היינו שכלל ישראל יש להם מעלות ומידות טובות יותר מהאומות, שהם מיוחסים לבית אבותם, וכל משפחה יודעים למי הם מיוחסים, ואילו אומות העולם יש בהם זנות ותאוות, זהו ההבדל בין ישראל לאומות, וזוהי נסתתמו טענותיהם.

אבל אחר כך כשבאו ישראל לשיטים והחלו לזנות עם בנות מואב, שמחו אומות העולם ואמרו "אותה העטרה שהיה בידם כבר היא נטולה מהם שווים הם לנו", היינו שכבר אין הבדל בין ישראל לאומות. מה עשה הקב"ה? "כשבאו לידי נפילה זקפן המקום, נגף המקום את כל מי שנתקלקל והעמידן על טהרתן שנאמר ויהי אחרי המגיפה וגו' שאו את ראש כל עדת בני ישראל".

ישנה השגחה מיוחדת על כלל ישראל להעידן על טהרתן, שיהיו קדושים וטהורים, וכשרואה הקב"ה שיש איזה תאוות ויצר הרע, וכלל ישראל אינו מתחזק מעצמו להתגבר עליהן, מיד הוא זוקף ומנקה אותם בייסורים וגזירות לעוררם לתשובה כדי שיישארו במדרגתם.

***

זוהי הסיבה שכלל ישראל סבל במשך כל הדורות צרות איומות, ונהרגו אלפים ורבבות מישראל, מה שלולי זה אי אפשר לתאר כמה היה מספר בני ישראל, שהרי עם ישראל אינו מתערב בין הגויים, ולפי החשבון ממתן תורה ועד עכשיו היו צריכים להיות מיליארדים של יהודים, כיון שאין נישואי תערובת כמו אצל האומות, ואף על פי כן מספר היהודים אינו גדול, מפני שהיו רדיפות ורציחות, ורבים נהרגו על קידוש השם, פעמים שהיו הגזירות לעבור על דת כמו שאמרו במדרש (ויקרא רבה לב, א) 'מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא לישרף על ששמרתי את השבת', ופעמים שהיו גזירות סתם בלי לעבור על דת.

וכך היה בהרבה מן המקומות שהתקברו לגויים, נתנו מן השמים גזירות להעמידם על טהרתם (עיין משך חכמה פרשת בחוקת). ואמנם היו מקומות שעסקו בתורה והיו צדיקים ואף על פי כן היו גזירות,

להיפך, ומתוך שש עשרה מיליון יהודים לא היה אחוז גדול של בני תורה, ולא היו הרבה ישיבות, תנועת ההשכלה הפילה חללים רבים, והיו מסיתים ומדיחים להשקפות ודעות כפרניות.

***

הסכנה הגדולה היא כאשר מתקרבים לגויים, וכפי שביאר **הבית הלווי** עה"פ **'הצילני נא מיד אחי מיד עשו'**, כי הסכנה היותר גדולה היא שעשו נהיה כמו אח, ובא בידדות להשפיע על יעקב, ועל זה התפלל יעקב תחילה הצילני נא מיד אחי, שעשו לא יתקרב עימו כמו אח, וצריך זהירות שלא יושפע מעשו, כי הגשמיות מושכת ומשפיעה, והעצה היא כמו שאמר **רבי ישראל סלנטר זצ"ל** "להגדיל היראה ולהקטין הניסיון", לברוח מהניסיונות ולהוסיף יראת שמים, ואז אין חשש של השפעה מבחוץ.

(משיחות רבינו שליט"א)

ולפעמים היו צריכים קידוש השם לבטל קטרוג מכלל ישראל, כגון בגזירות ת"ח ות"ט שנהרגו גאונים וצדיקים גדולי הדור, ובהם הקדוש רבי יחיאל מיכל מנעמרוב זצ"ל הי"ד.

***

ובדור האחרון כבר לא היו גזירות שמד לעבור על דת, ואמר **מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל** כי זהו מפני שיש כאלה שלא היו עומדים בניסיון, לכן מן השמים לא נתנו ניסיונות כאלו, **ובשואה** גם כן לא היו גזירות שמד, ואפילו מי שהתחזה לנוצרי לא הועיל לו, וחקרו ודרשו כמה דורות למעלה אם הוא יהודי - להשמיד רח"ל. **ומרן הגרא"מ שך זצ"ל** כבר דיבר פעם **בענין השואה** ואמר ששום דבר אינו במקרה, והכל בחשבון ובהשגחה מן השמים, בתקופה שלפני השואה לא היו הרבה בני תורה, ולא היה כמו בזמנינו שנתרבו בני התורה עד כדי כך שמי שאינו בן תורה קשה לו לעשות שידוכים, ואילו אז היה

שינה מתוך דברי תורה

'לא ישכב עד יאכל טרף'

פירש"י לא ישכב בלילה על מיטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו, כיצד **קורא קריאת את שמע על מיטתו** ומפקיד רוחו ביד המקום כו'.

הנה יש כאלה שיש להם זמנים קבועים לביטול תורה, כגון בסוף היום לאחר סדרי הלימוד, יש כאלה שרגילים לדבר דברים בטלים לפני השינה, **ובאמת הרי כתוב בספרים שצריך להירדם מתוך דברי תורה**. **הרמ"א** (או"ח רלט, א) כתב שאם קרא קריאת שמע ואינו נרדם יחזור ויקרא קריאת שמע כמה פעמים עד שישתקע בשינה, **ובמשנה ברורה** שם כתב או שיאמר שאר פסוקים של רחמים או שיהרהר בדברי תורה, והיינו שיחזור בזיכרוננו על מה שלמד, או שאר דברי תורה, כגון איזהו מקומן, פיתום הקטורת, ואפילו פסוקי דזמרה, להירדם מתוך דברי תורה ומחשבות קדושות.

וכשהולכים לישון מתוך דברי תורה, גם בשעת השינה חולמים בדברי תורה, כי אדם חולם בלילה על מה שהוא חושב ביום, כמו שאמרו (ברכות נה, ב) אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו, אמר רבא תדע דלא מחו ליה לאיניש דיקלא דדהבא ולא פילא דעייל בקופא דמחטא, היינו שאדם חולם רק על דברים הקיימים במציאות, ואינו חולם על דקל עשוי מזהב, או פיל שנכנס בנקב של מחט, שזה דבר שאינו יכול להיות במציאות, **וכל אחד חולם על מה שיותר מציאותי אצלו, אם הוא שקוע בדברי תורה חולם בדברי תורה, ואם שקוע בדברים בטלים חולם בדברים בטלים**.

ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שהביא מאחד הראשונים שחלם בשינתו בדברי תורה ושמח שמחה גדולה שהוא רואה ששקוע בתורה ולא בדברים בטלים. **[המרדכי בתחילת ב"ק כתב "ולמורי רבינו מאיר ז"ל נראה בחלום", ובט"ז חו"מ סימן פ"ח "שוב נתגלה לי בחלומי תירוץ על קושיא זאת", ועיין נחלת דוד ב"מ דף ד' שחלק על סברתו וכתב שדברי חלומות לא הועילו כלום],** רואים ששייך שיתחדשו בחלום דברי תורה, וזה תלוי אצל כל אחד עד כמה ששקוע בדברי תורה והולך לישון מתוך דברי תורה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' יוסף ב"ר חיים יהושע ברמץ זצ"ל

מזקני ופארי חסידי מודו"ץ בירושלם, יגע בשלשה עמודי עולם וזכה להעמיד דור ישרים מכבוד

נלב"ע י"ג תמוז

ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMEGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

דבר טוב

דברים ממרן גאון ישראל
רבי דב לנדו שליט"א

גליון מס' 5 – פרשת בלק

ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאור את העם (כב, יב)

שח הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א: שאלתי את מרן רבינו הגר"ד לנדו שליט"א, האם בלעם היה כל הזמן בדרגת נבואה של משה רבינו? והשיב: חס ושלום. והראה לי את המהרי"ל דיסקין (בסוף שו"ת מהרי"ל דיסקין), חז"ל דרשו "ולא קם כמשה וכו', אבל באומות העולם קם, ומנו בלעם". וצ"ב הרי בלעם היה קוסם, הוא לא היה נביא, ובכלל, מה הקשר בין בלעם למשה? ועוד צ"ב, הרי הקב"ה אמר לבלעם לא לקלל, ובלעם אומר כמה פעמים שמה ה' יגיד לי לעשות אני יעשה, אז בשביל מה הוא הלך? כותב המהרי"ל דיסקין, יסוד עצום. ידוע, שכל הנביאים ראו באספקלריא שאינה מאירה ומשה ראה באספקלריא המאירה. והביאור, שכל הנביאים ראו חידות, ראו משלים, "ויאמר אלי מה אתה רואה ויאמר סיר נפוח אני רואה". "מה אתה רואה מקל שקד אני רואה". הם ראו חידות, והם היו צריכים להבין מה הנבואה ואז להגיד. אבל במרים ואהרן הקב"ה אומר להם "במראה ולא בחידות" משה רבינו אני אומר לו בדיוק מה אני רוצה. בלעם עשה חשבון, אני ילך, ומה יהיה? הוא יתן לי נבואה, אבל הרי הנבואה שלי זה בחידות, זה תלוי בפירוש שלי, אין בעיה, אני יפרש את זה, ולכן הוא הלך לקלל. מה עשה הקב"ה? הרי איתנו לדרגה של משה רבינו, שם לו את המילים בפה, אתה לא צריך לפרש כלום, פשוט תגיד מה אמרתי. זה הכוונה לא קם נביא בישראל כמשה, אבל באומות העולם קם, למה? בשביל עם ישראל. א"כ, אמר ר"ד שרק בנבואה שבפרשתנו היה כמו משה לתועלת עם ישראל. וקודם לא היה נביא כלל, רק נקרא בספר יהושע בלעם הקוסם (יהושע פרק י"ג) וכתב הרד"ק להודיע שלא נביא היה. וגם בגמרא נקרא בלעם הרשע. ומה שהקב"ה נתן להם נביא, להראות שאפי' שהיה נביא, תראה איזה רשע יצא ממנו.

וישא משלו ויאמר (כג, ד)

נבואה בגוי

הסתפק רבינו אם שייך בגוי שיגיע לידי נבואה על פי התנאים הנדרשים כדי להגיע לנבואה, ואמר דהנה מצאנו באיוב שכתוב ויען ה' את איוב ויתכן שמה שענה את איוב היה על ידי נבואה, וא"כ מצאנו נבואה בגוי. ומה שהיה אצל בלעם זה היה נבואה יוצא מן הכלל, לא לפי התנאים הנצרכים להגיע לנבואה. ומה שמצאנו אצל אבימלך ולבן שה' בא אליהם בחלום הלילה, אין זה בכלל נבואה, רק בגדר של התגלות בחלום.

מה טובו אהליך יעקב (כד, ה)

בענין כניסה לבית כנסת שלא לצורך

עי' מג"א סק"ו שכתב וז"ל, שאסור ליכנס בה אלא לדבר מצוה [רמב"ם] וע"ס"א. ע"כ. [וכוונתו במה שציין לס"א דלא כתב שם רק ומפני החממה וכו'. ויל"ע יו"ד ר"ס שם"ח לענין בית הקברות דנמי אסור לעשותו כפנדריא ולא מצאנו שם איסור ליכנס שלא לדבר מצוה]. וז"ל החיי אדם, אסור ליכנס לביהכ"נ ולביהמ"ד כי אם לצורך תפילה או ת"ת וכו' [ודו"ק לענין לישיב שם וכמוש"נ]. ועי' באה"ל ד"ה בחממה ודו"ק. ולפי"ז הנכנסים לביהכ"נ ולביהמ"ד לראות נוי הביהכ"נ לכא' לאו שפיר עבדי [ויל"ד].

אסור לאכול בבתי כנסיות ובבתי מדרשות (ועי' בהגר"א סעיף א' ד"ה כגון, וז"ל, וגו' ואין אוכלין וכו' דלא כרש"י, ע"כ). ועי' בהגר"א יו"ד סי' שס"ח סק"א אהא דכתב רמ"א שם דאין לאכול בבית הקברות, וז"ל, דזהו קלות ראש כמוש"ש בביה"כ שם כ"ח א' וכפרש"י שם ד"ה אין אוכלין. ע"כ. ולהאמור בהגר"א בדברי השו"ע או"ח לא מצאנו איסור בזה בבית הכנסת. ויש לעיין לענין שיחה בטלה בבית הקברות. ועי' פ"ת יו"ד שם סק"א בשם החת"ס לענין שינה בבית הקברות.

[ומשכ"ש בשם החת"ס דלחכמים ותלמידיהם שרי שם שינה כמו בביה"כ, לכאן אין ענינם של חכמים לבית הקברות ואין הם שונים לענין זה מכל אדם ורק לענין ביה"כ וביהמ"ד שהוא מקום לימוד שרי, ולשון ירוש' דמייתי בסמ"ק, עפרא דבי כנישתא לספרא ותלמידיהון. ועו"ע מג"א קנ"א סק"ב. [ודו"ק].

מאימותי מתקדש ביהכ"נ

כתב השו"ע סי' קנ"א ס"ח. דבית הכנסת אינו קדוש עד שיתפללו בו. ויל"ע אם ע"י אמירת תשבחות כבר מתקדש או דוקא משיתפללו בו. ועי' רש"י ברכות ו' א' ד"ה במקום. ודו"ק.

וידקר את שניהם וגו' (כ"ה ח')

בסנהדרין פ"ב א' איתא דאילו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא. והקשו האחרונים (הגרא"מ הלוי הורו"ץ ויעו"י חזו"א חו"מ סי' י"ז סק"ד) והא יכול פנחס להציל את עצמו בפרישה ואחר שפירש תו אין רשות לזמרי להורגו ולא גרע מיכול להצילו באחד מאיבריו, וע"ש מה שתירצו.

ויש לתרץ עוד דמבואר בגמ' דהיכא דיצרו תוקפו חשיב אונס ויל"ד אם הי' תחילתו מזיד ולבסוף יצרו תקפו אי חשיב המעשה כאונס. ואי נימא כן אפשר לומר דהכא נמי הי' בזמרי דלבסוף יצרו תקפו וה"ה כאונס ומהאי טעמא אינו חייב אילו הרג לפנחס דהא לא הי' יכול לפרוש שהי' אונס, ואע"פ שהוא הי' אונס הי' מותר לפנחס להורגו כדין בועל ארמית כיון שהי' מזיד בתחילתו והכניס עצמו לזה.

אבל אין נראה לתרץ (כדתיצרו מקצת אחרונים) דאין זמרי מחויב לפרוש כדי להציל עצמו באחד מאיבריו דאינו מחויב לנהוג כנגד רצונו כשאחר רודף אחריו למונעו מקיום רצונו, דזה לא שייך במעשה זמרי שהוא מעשה האסור ובלא"ה חייב עפ"י ד לפרוש.

על הפרק

ביום ראשון הגיע רבינו מרן שליט"א לשיבת סלבודקה בגבעת הישיבה שם מסר שיעור כללי ראשון זאת לאחר שלא יצא מביתו מאז תחילת התפרצות הקורונה. בסוף השיעור התייחס רבינו לבקשה לשמור על ההנחיות ואמר: "אשריכם בחורים שאתם לומדים במצב כזה, מקבלים על זה שכר כפול, צריך להיזהר מאוד ולשים מסכה, מי שלא מקשיב להוראות הרופאים הוא מזיק בידים, וחובה על כל אחד להקשיב להוראות. רואים שבכל העולם זה מכה ובעזרת ה' תמשיכו ללמוד וזה מה שיציל אותנו".

כמו"כ במכתב חיזוק שכתב ראש קהילת סלבודקה באלעד, תלמיד רבינו, הגאון רבי צבי גולדשטיין שליט"א, הביא את דבר רבינו: "רבינו מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א אמר לי לומר בשמו שלבישת מסיכה בזמנים האלו חובה גמורה היא על כל אחד ואחד בלי יוצא מן הכלל ועוון הוא להימנע מלבישתה".

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

מקור השפעה והברכה הוא ע"י 'טוב עין' הוא יבורך'

כנפשו ממש, להשתוקק להצלחתו ממעמקי הלב - מידה רמה היא ולא כל אדם זוכה לה. לכן הקב"ה הרוצה בברכתו של ישראל בחר את הכהנים, שהם בלא שום ספק חפצים בלב ונפש שכל ישראל יתברכו ויצליחו למעלה מראש! מפני שאין להם חלק ונחלה בארץ, ומקור חייהם ופרנסתם היא מתנות הכהונה מיד בני ישראל, והם יברכו את ישראל בעין טובה ורצון שלם כי בברכת ישראל יתברכו הם" (יעו"י"ש בארוכה). **ומיוסדים אנו מדבריו, כי כל כוחה ומעלתה של הברכה תלויה היא אך ורק ב'טוב עינו' של המברך - כי 'טוב עין' הוא 'יבורך'. ורק מי שיש בתוכו אישיותו את מידת ה'עין טובה' יוכל לזכות ולהשתמש בכח זה.** שהרי לכך דוקא נבחרו הכהנים בני אהרן ע"י הקב"ה לברך את עם ישראל, כי מכיוון שכל פרנסתם וטובתם תלויה בעם - אז ודאי הוא שיסתכלו תמיד בעין טובה, כי 'בברכת ישראל יתברכו גם הם'.

כן ראינו בפרשת שמות, שהקב"ה מעיד למשה על אהרן אחיו "הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בליביו". והביא רש"י: "לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה - ומשם זכה אהרן לעדי החושן הנתון על הלב". רואים אנו מכאן, איך מהותו של אהרן הכהן היתה 'טוב עין' - שהקב"ה העיד עליו שהוא כל כך ישמח בגדלותו של משה, עד שיצא לקראתו ו'ראך ושמח בליביו'. ומשום כך גם זכה אהרן לחושן שנתון על 'ליבו' - כי כאן הוא השורש למעלתו, שזכו בניו לאחר מכן - לכהונה, ול'ברכת כהנים'.

הגמרא בנדרים (לה.) אומרת "אמר רבי יוסי ברי חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר: כתב לך, פסל לך - מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, ומשה נהג בה 'טובת עין' ומסרה לישראל, ועליו הכתוב אומר טוב עין הוא יבורך". ולמדים אנו מכאן דבר מבהיל, שכל התורה הנמצאת היום בידינו היא רק בזכות זה ש'משה נהג בה טובת עין' - שהסכים לנהוג במידת עין טובה ולהעביר את התורה שנמסרה 'לו ולזרעו' - ל'עם ישראל', ובלא זה לא היינו זוכים לתורה זו שבידינו. ואם כן, איך בכלל שייך ללמוד תורה עם צרות עין, בשעה שכל קיום ומסירת התורה הוא בגלל ה'עין טובה' - ומי שנוהג בצרות עין הרי כל זכותו בתורה בטלה מעיקרה. ולמדים אנו עוד מדברי הגמרא, שכדי לזכות ולהיות 'מנהיג' - צריך האדם להיות ניהון בתכונה המיוחדת של 'עין טובה'. וכפי שמשה מנהיגם של ישראל התאפיין במידה זו. **בגמרא במנחות (נג:) מובא** "יבוא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים,

"וישלח מלכים אל בלעם בן בעור וכו' ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני, אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ, כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר" [כ"ב ה-ו].

התורה מלמדתנו שבלק ידע כי כוחו של עם ישראל הוא בפיו, והוא חיפש מישהו שכוחו בפיו על מנת שיקלל את עם ישראל. ולכך הוא שולח שליחים אל בלעם לבקש ממנו לקלל את עם ישראל - כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר'.

אך יש להעיר כי אף אומנם שבשביל להלחם בישראל צריך את בלעם כי כוחו בפיו, אך מדוע בלק בחר לבקש מבלעם 'לקלל' דוקא, אם במקום זאת אפשר לבקש מבלעם 'לברך' את בלק, והרי זה בהרבה יותר דיפלומטיה מאשר לקלל!:

וביאר הנצי"ב בפירושו על התורה וזה לשונו: "באשר מנהגו היה גם לברך ולקבל שכרו משלם, אבל באמת לא היה בכוחו לברך אלא ידע ע"י כישוף וחכמת איצטגנינות מי שמזלו יפה וברכו ומקבל שכרו וכו' אך אשר תאור יואר - עינו הרעה פועלת באמת להחיל קללה אפילו על מי שאינו מקולל מקודם, ע"כ הוא מבקש שיקלל את העם ולא שיברך את מואב שיהיו ניצלים מרעת ישראל". ומבואר מדבריו, כי כוחו של בלעם היה רק ב'עיניו הרעה' ולכך נאמר לבלעם רק 'אשר תאור' - 'יואר'. אבל 'אשר תברך' הרי הוא כבר - 'מבורך', כי לא היה בכוחו של בלעם לברך שהרי הוא מופקע מברכה, אלא רק יכל לראות ב'איצטגנינות' מיהו ה'מבורך' כבר, ואותו לברך. ולכך נתבקש בלעם רק לקלל - כי כל כוחו היה רק ב'קללה', בגלל שהיתה 'עיניו רעה'.

ולמדים אנו מכאן רעיון יסודי שכדי לברך ולזכות בכח הברכה אין מועיל 'איצטגנינות' או שאר השפעות ומעלות, אלא רק מי שיש בו את מעלת ה'עין טובה' - יוכל לזכות בכח הברכה.

זקני הגאון רבי אהרן וואלקין זצ"ל שהיה מתלמידיו המובהקים של הנצי"ב, כתב בהקדמה לספרו 'מצח אהרן' בעניין זה, וז"ל: "לכאורה יש לשאול מדוע בחר הקב"ה ברצותו לברך את עמו ישראל דוקא בכהנים בני אהרן? וכו', ונראה לי לומר בזה טעם פשוט, דאמרינן בגמרא בסוטה: 'אריב"ל אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין שנאמר 'טוב עין הוא יבורך' - אל תיקרי יבורך אלא יברך וכו' נמצינו למדים דסגולת קיום הברכה היא טובת עינו של המברך ורצונו השלם באושרו והצלחתו של המבורך, מעומקא דליבא. ומידה זו להיות אוהב כל אחד מישראל

יבוא טוב' - זה משה וכו', ויקבל טוב' - זו תורה וכו', 'טוב' - זה הקב"ה וכו', 'לטובים' - אלו ישראל". ורואים אנחנו, כי התורה וכל השובב אותה מהותם הוא: 'טוב'. ולכך גם עלינו מוטל לדאוג שכל מה ששובב או קשור לתורה יהיה מיוחד תמיד ב'טוב', כי רק כך נמסרה התורה לעם ישראל - ע"י הקב"ה ואנשים שכולם היו מוגדרים בגדר 'טובים'. וזאת עלינו לדעת, כי כדי שיזכה האדם בתורה באופן פרטי, עליו לדאוג ולחדד את מידה זו של 'טוב' בליבו, וכך יזכה לקבל את התורה בשלמות.

וכדאי להוסיף ולהביא כאן את מה שראינו אצל אתוננו של בלעם, שהמלאך אומר לבלעם "ותראני האתון ותט לפני וכו' כי עתה גם אותכה הרגתי ואותה החייתני". והביא רש"י: "הרגתיה, שלא יאמרו זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב - שחס המקום על כבוד הבריות". מבואר, שהמלאך הרג את האתון כדי לשמור על כבודו של בלעם 'שלא יאמרו זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה'. ולכאורה יש להעיר, שהרי לימדו חז"ל בפרקי אבות "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה וכו'" - ואחד מהדוגמאות שנכללות ומובאות לזה היא: תוכחת אתוננו של בלעם. ואם כן מדוע המלאך הרג את האתון, הרי אדרבא אם היתה נשאת בחיים יכלנו ללמוד ממנה ממש מוסר חי של 'אוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה', ומדוע נהרגה?! אלא למדים אנו מדרכי התורה דבר נפלא, כי אם יש במעשה חשש הכי קטן של פגיעה בכבוד הבריות, אז אפילו שאפשר ללמוד ממנו דברי תוכחות ומוסר לדורות רבים - 'התורה חסה על כבוד הבריות!!' ואפילו אם מדובר בכבודו של 'בלעם' שהגיע לקלל ולהרע לעם ישראל, בכל זאת המלאך הרג את האתון כדי 'שלא יאמרו זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה'. רואים אנו בבחיורות, כי אין התורה רק קרויה 'טוב', אלא גם כל פעולותיה ומה שסביב לה פועלות ומשדרות 'טוב', ומה שיש בו החשש הכי קטן שהוא נוגד את מידת ה'עין טובה' - נמנעת התורה מלהשתמש בכך.

אכן כפי שאנו מביאים תמיד היסוד לזכות ולהגיע לדרגה זו של 'עין טובה' הוא: ע"י 'עצמיות' - שהאדם יכיר וידע את מעלותיו ושליחותו שלו, ויבין שכל מה שיש לחבירו הרי הוא עבור שליחות חבירו בעולם ואין זה נוגע אליו ושליחותו כלל. ואז כשהאדם יכיר בכך, הוא יגיע למידת ה'הסתפקות' במה שיש לו, וממילא יראה את כל סביבתו ב'עין טובה' - כי הרי אין סיבה ש'ענינו תהיה צרה בשל חברי' שהרי אין זה נוגע לו.

מסופר על אחד מחכמי המוסר שעבר ליד חנות עם אלפי פריטים בזול, והתבונן ואמר: "מעולם לא ידעתי שיש כל כך הרבה דברים שאני לא צריך" - זוהי ההסתכלות הנכונה והאמיתית אליה אנו צריכים תמיד לשאוף, להסתפק תמיד במה שיש בידנו, ולדעת כי מה שניתן לנו הוא מה שנצרך עבורנו - "ועל האדם לשמוח במה שיש לו ועוד יותר במה שאין לו".

ובפרשתנו רואים אנחנו רובד נוסף ליסוד שהבאנו, שמי שיש לו את מידת ה'עין טובה' - לא רק שהוא עצמו יוכל לברך, אלא אף

הוא משפיע ומביא על עצמו וסביבתו את הברכה מבחוץ. כי ראינו בפרשתנו, שלאחר שבלעם ניסה לקלל שוב ושוב את עם ישראל, כתוב בפסוק "וירא את ישראל שוכן לשבטיו - ותהי עליו רוח אלוקים", ובלעם מברך "מה טובו אהליך יעקב וכו'". והביא רש"י: "ביקש להכניס בהם עין רעה - ראה שכל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אוהל חברו, עלה בליבו שלא יקללם" - בלעם רוצה לקלל את עם ישראל, הוא רוצה 'להכניס בהם את עינו הרעה' - כוחו שלו, אך הנה הוא רואה את 'ישראל שוכן לשבטיו' - כל שבט שוכן לעצמו ואין פתחיהם מכוונים אחד כנגד השני, וזאת כדי שלא יציץ לתוך אוהל חברו. ואז בלעם איננו יכול יותר להימנע מזה 'ותהי עליו רוח ה' - הוא אינו מסוגל לעמוד בפני היופי של מידת ה'עין טובה' שעם ישראל שוכן לשבטיו, שכל אחד חי את 'עצמו' ושליחותו וממילא אין הוא רואה את הצורך ב'להציץ לאוהל חברו'. ועד כדי כך שהוא בעצמו עם עינו הרעה מגיע ומברך את עם ישראל בגדר 'אשר תברך מבורך' - כי כשמידת 'עין טובה' שורה בעם, לא רק שיש כח להשפיע ברכה מבפנים, אלא אף להשפיע ולהביא את כח הברכה מבחוץ.

למדים אנו מכאן יסוד נפלא, כי מהות הברכה והשפע הוא ע"י "טוב עין הוא יבורך". ורק מי שיש בתוככי אישיותו את מידה זו יוכל לזכות בכח הברכה. ולכך זכו דוקא בני אהרן הכהנים ב'ברכת הכהנים' כי מכיוון שאין להם חלק ונחלה בארץ הרי ודאי הוא שלא תהיה עיניהם צרה בעם ישראל ויברכו אותם בלב שלם. ואכן ראינו כי גם בדרכי התורה הכל סובב הוא וחזור במושג של 'טוב', ומשה מנהיגם של ישראל אף הוא הצטיין במידה זו. וזהו היסוד לכל התורה וסגולותיה - שכל הרוצה לזכות בתורה צריך קודם לקנות בליבו את מידת ה'עין טובה', שהרי בלא זה זכותו בתורה בטלה מעיקרה. וכדי לזכות ולהגיע למדרגת 'עין טובה' אפשר רק ע"י מידת ה'הסתפקות' וההכרה העצמית של האדם בשליחותו שלו. ואם נזכה ונגיע לכך - אז לא רק שנקבל את כח הברכה להשפיע מבפנים, אלא אף נזכה ונביא את השפעת הברכה מבחוץ, בגדר 'טוב עין הוא יבורך'.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון לחודש אב
בעז"ה יצא בשבוע פרשת דברים

בעז"ה החל מחודש זה ניתן להוריד עלונים
ולקבל תוכן נוסף - באתר החדש של המכון:

www.memayan.com

מוקדש לעילוי נשמות חמינו הרה"ג סעדיה בן חיון זצ"ל - ובמזל"ט להולדת הנכד יואל
סעדיה ב"ר מיכאל נקש שיחי'

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com

פרשת בלק

לבן ביקש לעקור את הכל - ניסה לפגוע בשרשים

א

"וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרוא לו לאמור הנה עם יצא ממצרים וגו' ועתה לך נא ארה לי את העם הזה אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ" (כב, ה).

וכתב רש"י וז"ל, וא"ת מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על עכו"ם רשע, כדי שלא יהיה פתחון פה לעכו"ם לומר אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחילה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמם לזנות, עכ"ל.

מבואר שתפקידם של הנביאים בכלל הוא להחזיר את העם למוטב, ולמטרה זו בא גם בלעם הרשע, ועל זה אומר רש"י שלא רק שבלעם לא מילא את תפקידו לשפר ולהיטיב את מעשי הגויים, אלא הוא גם הוסיף להחטיאם הרבה יותר שפרץ גם את מה שכן היו גדורים בהם - שעד עתה היו גדורים בעריות והוא נתן להם עצה להפקיר עצמם לזנות.

אך מה שכתב רש"י 'שבתחילה היו גדורים בעריות', דבר זה צ"ב, שהיה ישנם שני פרשות שלימות - פרשת אחרי מות ופרשת קדושים שבהם התורה מבארת באריכות את כל איסורי העריות, וכתוב שם מפורש "אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם", התורה מזהירה אותנו להיות גדורים, ולא להיות פרוצים בעריות כגויים, וכיצד אפשר לומר שבתחילה היו גדורים מן העריות.

אלא הפשט הוא שישנם שני סוגים של 'חוטא', יש אדם שמבחינת הערכים שלו הוא מבין שהדבר הנכון הוא להיות גדור מן העריות, ואדם כזה על פי רוב הוא נשמר, אלא שלפעמים הוא לא עומד בפיתוי ועושה דברים שבדעתו ברור לו כי הם אינם ראויים, אבל זה בחינה של 'כשלוך' - כלומר שמבין שדבר זה אינו נכון ואינו ראוי, אלא שהוא 'נכשל'.

ואכן אדם שכזה אי אפשר לומר שהוא פרוץ באותו הדבר, כי עד כמה שהוא מבין שהדבר אינו ראוי, אי אפשר לומר עליו כי הוא פרוץ בו, אך לעומת זאת אדם שעושה ככל העולה על רוחו ולא מואס בשום מעשה, ולא חושב על שום דבר שאינו ראוי, הוא אדם פרוץ לחלוטין, אין לו גדר - שום דבר אינו עומד בפניו.

ולזאת מתכוון רש"י במש"כ שמתחילה היו גדורים בעריות, וודאי שאין הכוונה לומר ששמרו על גדר הקדושה ונשמרו מכל העריות - כמש"כ להדיא - ש'בכל אלה נטמאו הגויים', כלומר שכן היו חוטאים, אלא שעדיין היה זה בבחינת 'כישלוך' - עדיין היו להם אי אלו גדרים שהם כן שמרו עליהם, אבל מרגע שבא בלעם ונתן להם עצה להפקיר את הבנות - בלי שום גדר הפקר, הוא הפך את כל המעשים השפלים האלו להיות 'לכתחילה', זה נקרא 'פרץ גדר עולם'.

והנה בגוף הדברים יש להתבונן, שהלוא כשבלק קרא לבלעם הוא לא ביקש ממנו אלא לגרש את כלל ישראל על ידי שיקללם בשביל שלא ילחמו בו, ואם כן מה הקשר בין עצת בלעם - להפקיר את בנות מואב, אל המטרה שלשמה הוא בא - לגרש את כלל ישראל מהארץ ושלא ילחמו במואב.

ואמנם בפשטות אפשר לומר שאחר שראה בלעם שאין ביכולתו להשמידם על ידי קללה, הוא החליט להחטיא אותם ובכך להשיג את מטרתו על ידי העונש שיבוא עליהם על חטא זה, אך נראה כי ישנו קשר מהותי יותר בין עניין הקללה של בלעם לבין החטא המסוים הזה של "ויחל העל לזנות את בנות מואב" - שעל ידו יהיה ישיג באמת את המטרה של 'אגרשנו מן הארץ'.

ב

והנראה לבאר בהקדם שהנה כידוע ישנו חילוק מהותי בין בחינת הנסיון שהיה לכלל ישראל בשעה שכבר הגיעו לארץ ישראל, לנסיונות שהיו להם בשעה שעדיין היו במדבר, שקודם שנכנסו לארץ, היה בתוכם את ה'ערב רב' שעלה עימם ממצרים, וזה היה מציאות של רע בתוככי כלל ישראל, ורוב החטאים של דור המדבר היה מכוחם של הערב רב, כמבואר בחז"ל.

אולם כשנכנסו לארץ החשש לא היה עוד שיכשלו מחמת הערב רב, אלא שעכשיו היו צריכים להיזהר מאותם שבעה עממים, ולכך ציוותה התורה (דברים כ, טז-יז) "רק מערי העמים האלה אשר ה' א-להיך נותן לך נחלה לא תחיה כל נשמה, כי החרם תחרימם החתי והאמורי הכנעני והפריזי וגו', וכמו שמבואר הטעם בפסוק שלאחמ"כ "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלוהיהם" וגו', כלומר שהסכנה בארץ ישראל באה מהעמים שמחוץ לישראל, ולא כמו שהיה במדבר שהסכנה היתה מתוך כלל ישראל.

ואמנם שני בחינות אלו חלוקות מעצם מהותם, כמו שידוע מהגר"א באדרת אליהו ובעוד מקומות, שיש כח של יצר הרע שבא מתוך האדם ואלו הם התאוות החומריות שמושכות אותו אל החטא, אך יש כח שאינו בא אלא מבחוץ ומפתה את האדם לחטא. והיצה"ר הפנימי הוא בחינת הערב רב שנמצא בתוך כלל ישראל ומחטיא אותו, אך שבעה עמים הם כנגד כח היצר החיצוני - שהם היו מחוץ לכלל ישראל, ומבחוץ הם פיתו את ישראל לחטא.

ולפי זה נראה לבאר שהנה בלעם בא ורצה לכלות את כלל ישראל, וכמו שרואים בפסוקים שהוא פעל בצורה שהיתה אמורה לפגוע בשורשים שלהם, הוא רצה להילחם עם היסוד העמוק שעליו כלל ישראל עומד, וכמבואר בחז"ל שהקריב פרים כנגד אברהם ובנה מזבחות כנגד יצחק, כי הוא רצה לגבור על כל השורשים שלהם.

אך בשעה שראה כי לא עלה בידו למצוא פגם בשורשים כי - "לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל", וגם לא הצליח לכלותם בקללתו כמו שכתוב "מה אקוב לא קבה קל" אמר בלעם אם אני לא יכול לכלותם ולמנוע את כניסתם אל הארץ, לפחות אגרום להם שאחר שיכנסו אליה יצאו ממנה לגלות.

ובשביל זה בא בלעם ויעץ את עצתו הנוראה, להפקיר את בנותיהם לזנות, לגרום למצב של "ויחל העם לזנות אל בנות מואב" הוא יגרום להם ללכת בדרכי הגויים, וכאשר ישראל הולכים בתועבות הגויים הארץ מקיאה אותם מקרבה.

ואכן מתוך כל החטאים שהיו במדבר לא היה שום חטא שבא גוי חיצוני לישראל והחטיא אותם עד לחטא של בעל פעור, שעד עתה היו מתאוננים מקרב המחנה, היו מרגלים מנשיאי ישראל, והיה את קורח ועדתו שחלקו על משה ואהרן, אך כל אלה היו מקרב העם - המחטיאים הגיעו מבפנים, אבל בעל פעור לעומת זאת היה החטא הראשון שהוא דומיא דחטאי שבעה עמים - המחטיאים הגיעו מבחוץ.

ואת השורש הרע הזה הכניס בלעם בעם ישראל באותו המעשה, הוא הכניס כח של טומאה מבחוץ, ובכך הוא גרם לאותו 'מעשה אבות' שיהיה 'סימן לבנים' שבסופו של דבר יצאו ישראל לגלות בבל מכוחן של עבירות אלו - שבית ראשון חרב על עבודה זרה וגילוי עריות, בלעם פרץ גדר

עולם כדי הוא רצה ליצור שורש שבסופו יגררו ישראל לעבודה זרה ועריות כשיכנסו לא"י.

ג

והנה ידוע מה שכתוב בתרגום יונתן בן עוזיאל שבלעם הרשע הוא לבן הארמי, והדברים מתיישבים היטב עם מה שאומרים בהגדה של פסח 'לבן ביקש לעקור את הכל, שנאמר ארמי אובד אבי', העומק של עצת בלעם שמתחילה הוא כבר רצה לעקור את הכל, הוא רצה לעקור את השורשים של אברהם יצחק ויעקב, אך משלא הצליח תחת זאת הוא פרץ גדרות עולם, והכל כדי להכניס שורשים רעים לתוך תוכו של עם ישראל - כי בסופו של דבר הוא יצליח לעקור אותם מכאן זה.

אולם אנו צריכים ללמוד מכך עד כמה גדול כוחם של השורשים, כשבלעם רצה לפגוע בישראל הוא התחיל משם, אלא שלא הצליח מחמת חזקם של שורשי האומה החזקים, אך במקום שכן הצליח להגיע אל השורשים הוא גרם לחורבן עצום, **כי זהו כוחו של שורש, שמשפיע על כל הבניין כולו.**

וזה עלינו לדעת ששנים אלו - שנות הבחירות, אלו השנים שמהווים את השורש לכל חיינו, וככל שנעבוד בימי הנערות לתפוס גדרים ולבנות חיבור לקדושה, כך נחיה כל חיינו בצורה חזקה יותר ויציבה יותר, וככל שנחיה יותר בדרגות של רוממות, זה יכנס גם לדורות הבאים, ובדור זה בעוונותינו הרבים אין שום גדרים הכל הפקר ואין שום מחויבות לכלום, והמצב הזה כולל גם שהולך ונחלש מאתנו עול תורה ועול מלכות שמים, ולכן חשוב מאוד לפתח את עצמינו עם חיבור לקדושה ולהתרגל לגדרים, וכך נזכה שכל חיינו יעמוד על שורשים חזקים ויציבים של חיבור לתורה ונזכה להעמיד הלאה דורות שיהיו שייכים גם הם לתורה ולמצוות.

שיחת רבינו שליט"א בענין החיזוק בלימוד התורה ע"י שמחדשים בה

א שמחה גדולה היא שזכינו בימים האחרונים בס"ד לאיחוד רוב רובם של בני הישיבה בתוך הישיבה הקדושה. יאמר לשבחכם, כי אתם מתמודדים בהצלחה מרובה עם התנאים הקשים להישאר סגורים זמן רב בתוך הישיבה, ומתעלים מעלה מעלה. יתן ה' שתמשיכו הלאה בעליה הזו ותצאו מכאן מחוזקים, יחד עם כל המטען הרב שצברתם כעת בישיבה.

אמנם ודאי הוא שהקושי מורגש, ונותן את אותותיו בבחורים, ובמיוחד שכבר מתקרבים לקראת סוף ה'זמן', תקופה שבדרך כלל יש בה מעט רפיון בלימוד. נעמוד כאן על ענין מסוים, שנוכל לשאוב ממנו כוחות מחודשים להמשיך בדרך העליה, ולהתגבר על הקשיים.

בכל תחילת 'זמן' חדש יש חיזוק גדול, אוירה חזקה של לימוד והתעלות. אך כעבור תקופה מסוימת הרגשה זו דועכת במידה מסוימת והלימוד נעשה יותר רופף. הסיבה לכך היא הכלל שדבר חדש או מצב חדש גורם לשמחה.

להלכה נפסק שמברכים ברכת 'שהחיינו' על פרי חדש, זאת משום השמחה שבהופעת הפרי (עי' לשון המשנ"ב (רכ"ה, י) **'דעיקרה נתקן על שמחת הלב שמשמח על צמיחת פרי חדש'**), ולכן בתחילת ה'זמן', המצב החדש מעורר שמחה, ולומדים חזק עם חשק רב. לעומת זאת בהמשך הזמן ובמיוחד לקראת סוף הזמן כאשר הרגשת ההתחדשות איננה, חלה ירידה מסוימת בחשק ובהתלהבות שבלמוד.

על כן נראה, כי הדרך להתחזק כעת בלימוד התורה הוא ע"י שנגרש בה איזה חידוש מסוים, שלא נתייחס אליה כאל דבר ישן ורגיל אלא כאל דבר חדש.

ואכן, בפרשת קריאת שמע שבפרשת ואתחנן (ו, ו) נאמר **"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך"** ופרש"י, **'לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה'**. הרי לנו, כי ציווי מיוחד הוא בתורה, שנתייחס אל דבריה כאל דבר חדש. ומכאן אנו למדים כי טמון בתורה כח מיוחד של 'התחדשות', עד שניתן ללומדה ולהרגיש אותה כחדשה ממש, שעל זה בא הציווי **'היו בעיניך כחדשים'**.

ויש להתבונן בדברים, מהי הדרך בה אכן נוכל להרגיש את התורה כחדשה בכל יום, והרי אנו לומדים את אותם סוגיות, יום אחרי יום, במשך שנים רבות, עד שלימוד התורה נראה לנו כעסק בדבר ישן ורגיל.

ב ונראה לבאר את עומק הענין: ע"פ דברי הנפש החיים בשער ד' (י"ב) 'וכל שכן חידושים אמיתיים המתחדשין על ידי האדם, אין ערוך לגודל נוראות נפלאות עניינם ופעולתם למעלה. שכל מילה ומילה פרטית המתחדשת מפי האדם, קודשא בריך הוא נשיק לה ומעטר לה, ונבנה ממנה עולם חדש בפני עצמו, והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב' (עיי"ש שהביא כן מהזוה"ק).

מבואר בדבריו, שכאשר אדם עוסק בתורה ומחדש בה בצורה אמיתית, **חידושי התורה בונים עולמות!** והיינו, שכשם שידוע מהזוה"ק שהקב"ה 'איסתכל באורייתא וברא עלמא' - שמכח התורה נברא העולם, כך גם אדם העוסק בתורה ומחדש בה, בורא עולמות ממש, 'שמים חדשים וארץ חדשה', כפשוטו ממש.

והנה ידוע, שאדם הראשון נברא אחרון למעשה בראשית, ונכללו בו כל הכוחות של הבריאה וכל העולמות העליונים, עד שהאדם מורכב מכל מה שיש בבריאה ובכל העולמות. ז"ל הנה"ח שער א' (פרק ו') 'אבל עיקרו של דבר, כי הוא יתברך שמו, אחר שברא כל העולמות, ברא את האדם אחר למעשה בראשית, בריאה נפלאה, כח מאסף לכל המחנות, שכלל בו כל צמצמות אורות הנפלאות והעולמות והיכלין העליונים שקדמו לו, וכל תבנית הכבוד העליון בסדר פרקי המרכבה, וכל הכוחות פרטים הנמצאים בכל העולמות עליונים ותחתונים, כולם נתנו כח וחלק מעצמותם בבנינו, ונכללו בו במספר פרטי כוחותיו שבו', ע"כ.

ולאור דברים אלו היה נראה לומר, שעד כמה שבשעה שאדם מחדש בתורה, הוא בורא ומחדש עוד עולמות, ודאי הוא שחידוש העולמות אינו מסתכם רק בעולמות עצמם, אלא שחידושי התורה מחדשים גם בו בעצמו מציאות חדשה! שהלא האדם כלול מכל העולמות, והחידוש שנוצר בעולמות הוא בעצם חידוש גם בכוחות הנפש שלו עצמו!

זהו ביאור הענין שניתן להרגיש את התורה כחדשה בכל יום, משום שכאשר אדם מחדש בתורה כראוי, התורה יוצרת בו בנפשו מציאות חדשה שלא היתה בו קודם לכן, והתחדשות זו מעוררת בו את השמחה בדברי התורה, ונותנת לו את האפשרות להרגיש בתורה טעם חדש בכל יום, מכאן ועד לדרגה בה מרגישים את החידוש שבתורה ממש כאילו היום ניתנה - **'שמחים כנתינתן מסיני'**.

ג והנה, בעצם המושג 'חידושי תורה', ידועים דברי בעל הנפה"ח, שהחידושים אינם המצאת דברים שאף אדם אחר לא חשב עליהם מעולם, אלא **'חידושי תורה נקרא כל מה שלומד יותר ומתבררים הדברים מחוורים אצלו, כל זמן שאתה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם, וכשמרבה לחזור נתבאר בזה טעמים ופירושים שנתחדשו וזה נקרא חידושי תורה'** (כתר ראש, הל' ת"ת, נו).

והיינו שע"י עמל ועסק התורה לברר ולנתח היטב את כל הצדדים, מגיעים לידי הבנת הדברים באופן ברור, הבנה זו היא הנקראת 'חידושי תורה' (עי' קו"א לחזו"א א, ב שביאר כן), וחידושי תורה אלו גורמים לשמחה עילאית, וכך מרגישים את התורה כחדשה ממש.

ונמצא, שאם ברצוננו לחזק כעת את הלימוד, שלא יהיה ח"ו רפיון, יש להתחזק בענין זה - ללמוד את התורה בעמל ובעיון עמוק, לנתח ולהבין כל דבר לאשורו, למסור ולכתוב 'חבורות' ו'הערות', שכל אלו הם אמצעים להגיע להבנה ברורה בסוגיות. וככל שנתאמץ לחדש בתורה, נזכה להרגיש את התורה כחדשה, ולשמוח בלימוד, ובכך זה נוכל בס"ד להמשיך בלימוד התורה ביתר שאת עד לסוף הזמן.

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת בית יהודה

פרשת בלק תש"פ

ועל שביקש לכולת ישראל בקרא 'ארמל', שנאמר 'ולכה זועמה ישראל', לכך נפרע הקיר ממנו, לפי שהוא העד על השבועה, כדכתיב 'יד העדים תהיה בו בראשונה', ע"כ.

והעיר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהא לפי זה נמצא שבלעם חי שנים רבות, מזמן יעקב אבינו עד שהרגו פינחס במלחמת מדין, וזה לכאורה סותר לדברי הגמ' בסנהדרין דף ק"ו ע"ב שבלעם לא חי אלא שלשים ושלש שנים, וכדאיתא התם - אמר ליה ההוא מינא לרבי חנינא, מי שמיע לך, בלעם בר כמה הוה. אמר ליה, מיכתב לא כתיב, אלא מדכתיב 'אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם' (תהלים נ"ה), בר תלתין ותלת שנין או בר תלתין וארבע. אמר ליה, שפיר קאמרת, לדידי חזי לי פנקסיה דבלעם, והוה כתיב ביה 'בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קטיל יתיה פנחס ליסטאה', ע"כ.

אכן עיין בפירוש רש"י שם שהקשה, דבגמ' לעיל ע"א איתא - 'וירא את הקיני וישא משלו', אמר לו בלעם ליתרו, קיני, לא היית עמנו באותה עצה שגזר פרעה 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו', מי הושיבך אצל אינתי עולם. והיינו דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה עצה, אלו הן, בלעם איוב ויתרו וכו', ע"כ. הרי דבלעם חי מעצת פרעה עד מלחמת מדין, שהם הרבה יותר משלשים ושלש שנים. ובעל כרחך צריך לומר, כמו שכתב רש"י שם, דרבי חנינא לית ליה להא דרבי סימאי דבלעם היה באותה עצה, ואם כן יתכן דלית ליה נמי להנך מדרשות דבלעם הוא לבן, עכ"ד. [והראו שבפירוש הרא"ש בפרשת ויצא הביא את המדרש הנ"ל דבלעם הוא לבן, וסיים שם - 'מבני בניו היה', ע"כ. ובשל"ה מסכת פסחים (מצה שמורה דף י"ח ע"ב מדפי הספר) כתב, דמה שאמרו חז"ל דלבן הוא בלעם, הוא בסוד הגלגול, ע"ש].

ויאמר בלעם לבלק התייצב על עולתך וגו' [כ"ג, ג']

יש לומר הביאור בזה, על פי המשנה בתענית דף כ"ו ע"א, וכן הוא ברמב"ם בפ"ו מכלי המקדש ה"א, דאי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו, ולכן מכיון שבלק היה בעל הקרבנות, הצריך בלעם את בלק שיתייצב על עולתו.

שוב הראו ב'מלאכת שלמה' תענית פ"ד מ"א שהביא פירוש רש"י במהדורא תנינא, וזה לשונו - היאך קרבין ואין ישראל עומדין על גביהן, והא כתיב 'התייצב על עולתך', עכ"ל. הרי דיליף עיקר הך דינא דצריך שיהא בעל הקרבן עומד על קרבנו מהך קרא ד'התייצב על עולתך', וזה כדברינו, וברוך שכיוונתי.

והנה בפירוש הרמב"ן כאן כתב, שבתחילה רצה בלעם שיתעסק בלק עצמו בהקרבת הקרבנות, וזהו דכתיב 'ויעל בלק ובלעם', זה שוחט וזה זורק, אמנם בסוף, כאשר לא רצה בלעם ללכת לקראת נחשים, לא רצה שיהיה בלק מעלה בקרבנותיו, כדי שלא יפגל במחשבתו, ולכך אמר הכתוב 'ויעל פר ואיל במזבח', וירמוז לבלעם, דרק הוא העלם.

ולהאמור דבלק היה בעל הקרבנות, צריך לומר דמה שכתב הרמב"ן שבלעם הקריב את הקרבנות בעצמו כדי שלא יפגל בלק במחשבתו, היינו דמתנן בזבחים דף מ"ו ע"ב שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, ודלא כרבי אלעזר ברבי יוסי דסבירא ליה התם שהבעלים גם כן מפגלין.

ויקרא אלוקים אל בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי וגו' [כ"ג, ד']

עיין בפירוש הרמב"ן לעיל פסוק א', שבלעם רצה לדבקה אליו הרצון מאת השם בקרבנות האלה, וזהו שאמר 'ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי' דרך תפילה, כאומר ערכתי לפניך מזבח שלם בקרבן שלם על רצון מזבחך, ע"ש.

והנה ב'תורת כהנים' פרשת אחרי (פרשת ח' ה"ה) איתא על הפסוק 'ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר', לכם ולא לאחרים. ופירש הר"ש משאנץ שם, דבקרבת עכו"ם, אם נטמא דם וזרקו לא הורצה, ובפרק בית שמאי (זבחים דף מ"ה ע"ב) מפרש, דכתיב 'לרצון', ועכו"ם לאו בני הרצאה נינהו, ע"כ. וביאר אא"ו הגרי"ז זצ"ל, דהר"ש מפרש, דהא דאמרין בגמ' בזבחים שם דעכו"ם לאו בני הרצאה נינהו, אין הכוונה דאין להם ריצוי ציץ, אלא הכוונה דאף דיכולים להביא קרבן,

ויגר מואב מפני העם מאד וגו' ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו וגו' [כ"ב, ג-ד']

הנה מפורש בפסוק כאן דכל מוראם של מואב היה רק פן ילחכו הקהל את התבואות שסביבותם כלחוד השור את ירק השדה, אבל לא חששו פן יהרגום, או פן ילכדו את ארצם מהם, והיינו כמו שפירש הרמב"ן, משום שישאל שלחו להם כאשר שלחו לסיחון 'עד אשר אעבור את הירדן אל הארץ אשר השם אלקינו בותן לנו', או ששמעו גם כן מניעת השם שאמר להם 'אל תצר את מואב', וכן הוא במדרש כאן (פ"כ סימן ג'), שהיו ישראל נראים למואבים מזויינין, משום שנאמר 'אל תצר את מואב ואל תתגר בו מלחמה', מלחמה אי אתה עושה, אבל מה שאתה יכול לחטוף מהן חטוף, ע"ש.

ואמר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דלפי זה הא דכתיב להלן שיצא בלק לקראת בלעם אל 'עיר מואב', דהיינו שיצא אל העיר החשובה שלו, לומר 'ראה מה אלו מבקשין לעקור', וכן מאי דכתיב להלן שבלק הביא את בלעם 'לקרית חוצות', דהיינו עיר מלאה שווקים, אנשים ונשים וטף בחוצותיה, לומר 'ראה ורחם שלא יעקרו אלו', וכדפירש רש"י שם, שקר ענה בו, וכדרכם של הגוים אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר, ומעלילים בשקריהם על ישראל, כי באמת לא ביקשו ישראל לעוקרם, וגם לא חשש בלק מזה כלל.

והנה במדרש לעיל סימן א' איתא, שבלעם היה אכזרי, משום שעמד לעקור אומה שלימה חינם על לא דבר, ע"ש. וזה כדברי אאמו"ר הגאון זצ"ל שישאל באמת לא רצו לעקור אותם, ובלעם רצה לעקור את ישראל על לא דבר, ואף דבאמת הותר לישראל לחטוף מהן, ובגמ' ב"ק דף ל"ח ע"ב מבואר דגם הותר להם למיעבד בהו אנגריא, ולכן חשש מואב פן ילחכו את כל סביבותם, ופן יתנו אותם למס עובד (כדברי הרמב"ן כאן). מכל מקום חשיב שביקש בלעם לעוקרם חינם על לא דבר, דלענין עקירת אומה שלימה חשיב כל זה 'חינם' ולא דבר'.

ויאמר מואב אל זקני מדין וגו' [כ"ב, ד']

עיין בפירוש רש"י, שמכיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו, מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל להם מה מדתו. אמרו להם, אין כחו אלא בפיו. אמרו, אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו, ע"כ.

והנה להלן במלחמת מדין כתיב 'ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב' [ל"א, ח']. ופירש רש"י שם, דהוא בא על ישראל, והחליף אומנותו באומנותם, שאין נושעים אלא בפיהם על ידי תפילה ובקשה, ובא הוא ותפס אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו, והחליפו אומנותם באומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר 'ועל חרבך תחיה' (בראשית כ"ז), ע"כ.

ומבואר, שיש טענה על בלעם שתפס אומנותם של ישראל, ולפי זה נמצא שמה שכתוב כאן שמואב אמרו שכיון שמשח כוחו בפיו, אף אנו נבוא עליהם באדם שכוחו בפיו, אינו מהלך נכון, דנראה דמה שכוחו של משה בפיו, הוא משום שזהו אומנותם של ישראל, ואין להם לאומות העולם לתפוס אומנות זו.

אמנם צ"ע בעיקר הדבר המבואר בדברי רש"י כאן, דכל מה שהביאו את בלעם, הוא משום ששמעו שכחו של מנהיגם של ישראל הוא בפה, ואמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו, דהא בפירוש רש"י לעיל סוף פרשת חוקת [כ"א, כ"ז] כתב, שלא היה מלך מואב יכול לכבוש את חשבונו, והלך ושכר את בלעם לקלל את סיחון מלך חשבונו, ועל ידי זה הצליח מלך מואב לקחת את ארצו מידו, וזהו שאמר בלק להלן פסוק ו' 'כי ידעתי את אשר תברך מבורך' וגו', ע"ש. הרי דגם במלחמתו עם סיחון שכר מלך מואב את בלעם לקללו, ולא רק כשבא ללחום עם משה שכחו בפיו.

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וגו' [כ"ב, ה']

בתרגום יונתן בן עוזיאל כאן איתא, ושדר עזגדין לות לבן הארמי הוא בלעם וכו' ולא חס על ישראל זרעא דבני בנתיה, ע"כ. וכן הוא במדרש תנחומא פרשת ויצא סימן י"ג - 'עד הגל הזה', זה שאמר הכתוב 'ותלחץ רגל בלעם אל הקיר', הגל הוא הקיר, לפי שעבר בלעם את השבועה שנשבע ליעקב, שנאמר 'אם לא תעבור את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה', ובלעם זה לבן, שנאמר 'ארמי אובד אבי',

אבל הרצאת הקרבן – היינו מה שמרצה קרבן על הבעלים – לית להו, וילפינן זאת מדרשת הספרא שם ד'ואני נתתיו לכם על המזבח', 'לכם' ולא לאחרים, דנתמעטו עכו"ם מתורת הרצאה, דקרבנות אינם מרצים להם, ולפי זה הוי המיעוט ד'לרצון להם', דריצוי ציץ נאמר רק בקרבנות שיש להם הרצאת בעלים, ולא בקרבנות עכו"ם דלית בהו הרצאת בעלים, ע"ש.

ויש להעיר בזה, בדבריו הרמב"ן כאן לכאורה מבואר דחולק על הר"ש, וסבירא ליה דגם קרבנות עכו"ם שייך שיעלו לרצון, ולפי זה צריך לומר, דהא דילף בגמ' בזבחים שם מקרא ד'לרצון להם' דעכו"ם לאו בני הרצאה נינהו, הוא מיעוט מסוים לענין דין ריצוי ציץ.

כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל [כ"ג, כ"ג]

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – עוד עתיד להיות עת, כעת הזאת, אשר תגלה חיבתו לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדין תורה מפיו, ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת, והם ישאלו להם 'מה פעל אל', וזהו שנאמר 'והיו עיניך רואות את מוריד' (ישעיה ל'), עכ"ל. ומקורו במדרש במדבר רבה פ"כ סימן כ' – 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל', ראתה עינו את ישראל יושבין לפני הקדוש ברוך הוא כתלמיד לפני רבו לעתיד לבא, ושואלין ממנו כל פרשה ופרשה למה נכתבה, וכן הוא אומר 'כי ליושבים לפני ה' יהיה סִחָרָה לִאֲכֹל לְשִׁקְצָה וּלְמַכֶּסֶה עֵתִיק' (ישעיה כ"ג), עכ"ל.

והנה בשיר השירים א' כתיב 'ישקני מנשיות פיהו כי טובים דודיך מיין', ופירש רש"י שם, דכוונת הכתוב בזה, שהשם נתן לישראל את תורתו, ודיבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאיתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתרי צפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו, וזהו 'ישקני מנשיות פיהו', ע"כ. ומבואר בדברי רש"י שם, שהיתה הבטחה לישראל מאת ה' שיופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי התורה ומסתרי צפונותיה, אמנם לא נתפרש בדברי רש"י היכן הובטחה הבטחה זו.

ונראה דהכוונה למה שנאמר כאן בנבואת בלעם 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל', דהובטחו ישראל בזה, לעת כזאת, שהיו יושבין לפני הקדוש ברוך הוא, ויהיו רואים פניו, כדכתיב 'והיו עיניך רואות את מוריד', כמו שהיה בשעת מתן תורה שדיבר עמהם פנים אל פנים, וישאלו ממנו כל פרשה ופרשה למה נכתבה, והיינו 'סוד טעמי תורה ומסתרי צפונותיה', וכדמיינת עלה המדרש קרא ד'ליושבים לפני ה' יהיה סחרה לאכול לשבעה ולמכסה עתיק', דהיינו שיגלו להם דברים שכיסה עתיק יומין, ומאי נינהו טעמי תורה (פסחים דף קי"ט ע"א).

והנה בישעיה י"ב כתיב 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה', ופירש רש"י שם, וזה לשונו – 'ושאבתם', ותקבלון אולפן חדת. 'ממעני הישועה', כי ירחיב לבם על ידי ישועה הבאה להם, ויתגלו להם רזי התורה שנשתכחו בבבל על ידי הצרות, עכ"ל. והיינו דמתחילה ידעו ישראל את 'רזי התורה', אלא שעל ידי צרות הגלות נשתכחו מהם, וכדכתיב 'מלכה ושריה בגוים אין תורה' (איכה ב'), ולעתיד לבא, יתרחב לבם על ידי הישועה הבאה להם, ויתגלו להם שוב אותם רזי התורה שנשתכחו מהם. ומשמע דעל ידי הישועה יתרחב לבם, וממילא יחזרו ויתגלו להם רזי התורה שנשתכחו מהם על ידי הצרות. אמנם בדברי רש"י כאן ובשיר השירים מבואר, שלעתיד לבא הקדוש ברוך הוא הוא שיבאר להם סוד טעמי התורה ומסתרי צפונותיה.

ויעש בלק וג' ויעל פר ואיל במזבח [כ"ג, ל']

בגמ' נזיר דף כ"ג ע"ב אמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע, זכה ויצאה ממנו רות.

והקשו התוס', דהא אמרינן בברכות דף י"ז ע"א דהעוסק במצוה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא. ובתענית דף ז' ע"א אמרינן דהעוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות, והיכי קאמר רב יהודה אמר רב דלעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן. ותירצו, דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה, לקנטר ולקפח אחרים, והכא קאמר שעוסק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות שם, ע"ש.

ונפלאו בזה, דהא בגמ' שם למדו זאת מהא דזכה בלק הרשע שתצא ממנו רות בשכר מ"ב הקרבנות שהקריב, והרי בלק הקריב קרבנות אלו על מנת לקלל את ישראל, ואשר לכאורה מוכח מזה דהא דקאמר לעולם יעסוק בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן, מיירי גם בעושה על מנת לקנטר.

אכן נראה דלא קשה מידי, דמה שכתבו התוס' דהעוסק בתורה ובמצוות על מנת לקנטר נוח לו שלא נברא ונעשית לו סם המות, היינו באופן שכל כוונתו בעסק התורה והמצוות היא כדי לקפח אחרים ולקנטרם בעצם התורה שלומד ובעצם

המצוות שעושה, אבל בלק לא רצה לקנטר את ישראל ולקפחם על ידי עצם הקרבנות שהקריב, אלא הקריבם כדי שתעלה לו זכות הקרבתו, ועל ידי זה יתרצה השם שיתקיימו קללותיו של בלעם, וכלשון הרמב"ן כאן ש'רצה לדבקה אליו הרצון מאת השם בקרבנות האלה', ואף דרצונו שקללותיו של בלעם יתקיימו הוי 'קינטור', מכל מקום כיון דעצם הקרבת הקרבנות הינה לשם שמים, ולא לשם קינטור וקיפוח אחרים, שפיר שייך בזה מעלת העוסק במצוות שלא לשמן, שמתוך כך בא לשמן.

שוב ראינו בתוס' סוטה דף כ"ב ע"ב (ד"ה לעולם) שכתבו להדיא, דבלק גם הוא נתכוין להנאתו, שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו, ולא לשם שמים, ועל כן לא הוי בכלל העושה שלא לשמה דנוח לו שלא נברא, וזה כעין דבריו.

וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל וג' [כ"ד, א']

נראה דנוסח ברכת 'שים שלום' – 'וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל', מיוסד על לשון הכתוב כאן, שטוב הוא בעיני ה' לברך את ישראל, והביאור בזה, דאין זו בקשה נוספת, אלא מוסיפים בזה על הבקשה הקודמת 'שים שלום טובה וברכה' וכו', שמכיון שכן היא מידת ה' שטוב בעיניו לברך את ישראל, לכן ראוי לבקש ממנו על כך. [והראו שב'ברכי יוסף' או"ח סימן קכ"א כתב בשם זקנו בעל 'חסד לאברהם', דהאומר וטוב 'יהיה' בעיניך לברכנו ולברך את כל עמך ישראל, אינו אלא טועה, דמקרא מלא 'כי טוב בעיני השם לברך את ישראל', ע"כ].

וירא פינחס וג' ויקח רומח בידו [כ"ה, ז']

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'וירא פינחס', ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו למשה, מקובלני ממך 'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו'. אמר לו, קריינא דאיגרתא איהו ליהיו פרוונקא, מיד 'ויקח רומח בידו' וגו', עכ"ל.

והנה בסנהדרין דף פ"ב ע"א איתא, דאם נהפך זמרי והרגו לפינחס, אין נהרג עליו, שהרי 'רודף' הוא. ורגילים לבאר, דדינא ד'קנאין פוגעין בו' אינו מחויבא דהבועל ארמית, דבשעת מעשה יהיו הקנאין פוגעין בו, אלא רשות היא שניתנה להקנאין לפגוע בו בשעת מעשה, וכלשון הרא"ש שם (פ"ט סימן ד') – 'שאין מצוה להורגו, אלא רשות בעלמא', ע"כ. וכיון דאינו מחויב מיתה, שפיר נוהג בזה הדין ד'הבא להרגך השכם להרגו' (ועיין ב'אור שמח' פ"א מרצח ה"ג שכתב, דמטעם זה לא שייך בזה דינא דקלב"מ, ודלא כהגרע"א ו'ה'הפלאה' בכתובות דף כ"ט ע"א שנקטו דאיכא בבועל ארמית דינא דקלב"מ).

אולם אאמו"ר הגאון זצ"ל הראה, שב'שערי תשובה' לרבנו יונה (שער ג' סימן קל"א) כתב, דדין זה ד'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו' חמור מכל חייבי מיתות בית דין, כי לא ימותו זולתי בעדים והתראה ועל פי סנהדרין, והחוטא הזה כל מוצאו יהרגהו בלי עדים והתראה, ע"ש. ולמד אאמו"ר הגאון זצ"ל מזה, דסבירא ליה לרבנו יונה, דהבועל ארמית חשיב מחויב מיתה בידי הקנאין [ועיין ברמב"ן במלחמות בסנהדרין שם (דף י"ח ע"א מדפי הרי"ף) שכתב להדיא, דישאל הבא על הגויה, מיקרי גילוי עריות, משום דקנאין פוגעין בו, והוה ליה כחייבי מיתות דשייך בהו מיתה וכתר. וכן כתב בהשגתו על הרמב"ם בספר המצוות שורש שלישי].

וירא פינחס וג' ויקח רומח בידו [כ"ה, ז']

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'וירא פינחס', ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו למשה, מקובלני ממך 'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו'. אמר לו, קריינא דאיגרתא איהו ליהיו פרוונקא, מיד 'ויקח רומח בידו' וגו', עכ"ל.

והנה בסנהדרין דף פ"ב ע"א אמר רב חסדא, הבא לימלך, אין מורין לו. ובפשוטו הביאור בזה, דאם בא לשאול אם מותר להרוג את הבועל ארמית, אין מורין לו שמותר להרגו, וכמו במוציא תבנו לרשות הרבים, דאמרינן בב"ק דף ל' ע"ב, דבדעיבד כל הקודם בהן זכה, אלא שלכתחילה אין מורין כן, ואי אתי מרישא לקמן לאימלוכי, אמרינן ליה דאסורין משום גזל.

אמנם רש"י בסנהדרין שם כתב, וזה לשונו – קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה אם יפגע בו, אין מורים לו, שלא נאמרה אלא לְמַקְנָא מעצמו ואינו נמלך, עכ"ל. והמבואר מדברי רש"י אלו, דעיקר הך דינא ד'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו' נאמר רק לְמַקְנָא מעצמו, אבל אם נמלך ליתא כלל לההלכה ד'קנאין פוגעין בו'. אלא דלפי זה נמצא, שאם נמלך הקנאי והורו לו לפגוע בבועל, הרי הוא נהרג עליו, וזה חידוש.

אמנם נראה, דהיינו דוקא באופן שבא לימלך בבית דין, או כלשון הרמב"ם בפ"ב מאיסורי ביאה ה"ה שבא 'ליטול רשות' מבית דין, אבל אם בא לבית דין לשאול הדין, ולימדהו דין התורה כמו שהוא, דקנאין פוגעין בו, אין זה נחשב ש'נמלך' בבית דין, ושפיר חשיב שמקנא מעצמו.

התורה והשכינה מוסרת עצמה לשריפה...

יעל נסיד שבכל יום עמנו משמעות חדשה אמר מורינו הגר"ד דיסקין שליט"א, בימים אלו רואים זאת בחוש, בכל יום שעובר בשלום זה נס בפני עצמו. ב"ה זכינו שישנה רגיעה יחסית וחזרנו לבית מדרש ברחמים גדולים, גם מה שמדברים בחוץ על העתיד ב"ה בתוך הבית מדרש כעת רגוע - חסדי ה' כי לא תמו.

נעצור לרגע ונתבונן מה רוצים מאיתנו באמת, על מה עשה ה' לנו - אבל לא מה הסיבה, אלא ללמוד מה קרה ואיפה אנחנו יכולים לשנות פה משהו בתמונה.

כתב המגן אברהם (תק"פ סק"ב ובמשנ"ב סקט"ז) [וזה גם נוגע לפרה"ש] 'איתא בכתבים שראוי לכל בר ישראל לבכות על שריפת התורה שמכח זה נמסרה התורה לקליפות, המקום יחזירנה לנו ב"ב. וכתב התניא ביום השישי פרשת חקת נהגו יחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו כ"ד קרונות מלאים ספרי תלמוד והלכות והגדות בצרפת. גם בשנת ת"ח שני קהלות גדולות באותו יום. שריפת כ"ד הקרונות היה ביום ט' תמוז יום שישי פרשת חקת, ונקבע לפי פרשת השבוע ולא לפי תאריך בחודש כבשאר צומות, שמתוך שאלת חלום נודע שיום הפרשה גורם גזירת התורה, זאת חקת התורה מתגרמין 'דא גזירת אורייתא' (עכ"ל באר היטב).

ואם נעמיק יותר נראה מהי גזירת התורה שהיתה שם. בספר אוצרות הרמח"ל (ח"ד עמ' שמט) יש אגרת ששלח הרמח"ל לרבו המהר"י באסן על ששרפו ספרי התלמוד באיטליה, כותב הרמח"ל 'ומתחילה אומר ענין זה של גזירת התורה שהיו מאין יצא - כי אין דבר בלי שורש. וסוד וזאת חקת התורה מתגרמין ודא גזירת אורייתא, לדעת שכאן נרמז ענין זהו סוד הדבר, ענין שריפת הפרה הוא שהשכינה מוסרת עצמה לשריפת הדין החזק להציל את ישראל, לכן כשהיה בית המקדש ואפר פרה אדומה השכינה מסרה עצמה באפר הפרה, **עכשיו שאין בית המקדש ואין אפר פרה הוצרכה התורה עצמה בעוונותינו הרבים להשרף על ישראל**, וזה מתקן גם את גלות התורה, והאמת שהגדר לזה כמו שכתוב בפרשה "אדם כי ימות באהל" בשעה שישראל ממיתים עצמם על התורה. ולכן נוסד פסוק זה בריש פרשה זו ולא פרשה אחרת. ומסיים הרמח"ל 'והאמת שבמקומות אלו קטרוגי התורה יותר כי יותר לא המיתו עצמם, והלכו אחרי הנאות העולם כמו בכל איטליה...' דברים מזעזעים.

אם ראינו שנסגרו לנו כל בתי כנסיות ומדרשות ולא רק לנו אלא בכל העולם כולו, האין זה שריפת התורה הקדושה?! לא נעשית כזו בישראל מעולם... ודאי שיש כאן שריפת התורה שנתמעט בכבוד בית ד'. (כשישיבת וואלוז'ין נסגרה אמרו שזה חורבן בית שלישי... ובדין עאכז"כ). מלבד מה שהגמ' בשבת (קה, ב) אומרת שיש חיוב קריעה על כל אחד מישראל כשנמצאים לידו בשעת פטירתו אף אם אינו קרוב, משום שכל אחד מישראל הוא כספר תורה שנשרף, וביותר

רגע למחשבה

ד' ורש היה המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל ישנה פרשה סתומה ופרשה פתוחה ולמה, ליתן רווח בין פרשה לפרשה! וכך היה מנהגו כפי שקיבל מהסבא מסלבודקא זצ"ל שבכל שיחה אמר דבר מה המתין מעט ורק אז המשיך, אף פעם הוא לא אמר שיחה ברצף אחד, ור' מאיר היה מסביר שהרווח נותן לאדם להתבונן רגע במה שנאמר ולהפנים. הרבה בבת אחת קשה לעכל - צריך רווח, כשיש רווח בין פרשה לפרשה אומרים לך תחשוב, תתבונן, תפיק מכך לקחים...

כלפי מה דברים אמורים, הנה היו לנו כעת רצף של פרשיות שלא נתנו מנוח, היתכן דור דעה גדול כזה שישגה עד כדי כך - בבהעלותך התאוו תאוה, בשלח מרגלים ובקורח מחלוקת וכבוד, היתכן?! ובפרשה הבאה שוב פעם בלעם - כמשה אצל אומות העולם - אף אם הוא גוי איך יכל להמרות את פי ה', נשגב מבינתנו.

בפרשת השבוע 'חקת' ישנה עצירה מסוימת, בפרשת חקת אומרים לנו לעזוב לרגע את השכל, להפסיק את מרוץ החיים ולהתבונן, רגע של מחשבה. (חוקה חקתי וגזירה גזרתי).

הדוד הגה"צ ר' אליה מישקובסקי זצ"ל ראש הישיבה ורבה של כפר חסידים נסע פעם עם נהג מונית, וכדרכם של נהגים שבאים להראות עד כמה שהם מלומדים ולא סתם 'בעל עגלה', אמר הנהג תראה נכון אני נראה חילוני, אבל אל תחשוב אותי ככה, אני כן 'אוחז' מהתורה, בתורה יש דברים יפים, אבל האמת היא שהתורה מעכבת קצת, היא לא נותנת להתקדם, התורה אוסרת את הטכנולוגיה המתקדמת היא לא מוכנה להשתלב... הרב לא ענה לו... לאחר כמה דקות הגיע לרמזור אדום ונעצר הנהג, התחיל הרב לרטון מדוע אתה עוצר, אתה לא יודע שאני ממחר... אמר לו הנהג, מה הרב לא יודע שיש אדום... שאלו ר' אליה ומה בכך... וכך חזר הדבר ונשנה פעם ופעמיים, בפעם השלישית הנהג כמעט יצא מדעתו ואמר, כבוד הרב אם הרב לא רוצה לנסוע איתי הרב יכול לרדת עכשיו, אני לא נוסע באדום זה פיקוח נפש! אני מוכרח לעצור באדום... אמר לו ר' אליה עכשיו אתה מבין, גם אם התורה מעכבת את הטכנולוגיה זה פיקוח נפש, יש לפעמים שהעצירה מצילה חיים, בלי העיכוב הזה של התורה הכל היה אבוד. זה פיקוח נפש...

דוד המלך מחדש חידוש גדול ומרוב חשיבותו מקדים דוד ואומר "אשכילך ואורך בדרך זו תלך, איעצך עיני" (תהלים לב, ח) - בא ואתן לך השכלה, דוד בא לומר דרך חיים. והנה בפסוק שאחריו ממשיך דוד את עצתו "אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן עדיו לבלום" (שם, ט) אומר כאן דוד המלך דבר גדול, סוס, חמור יש להם מרוצה בחייהם אין להם שכל להבין מה מעשיהם, הם עושים מה שאומרים להם והולכים לאן שלוקחים אותם כי אין להם שכל, אומר דוד 'אל תהיו כסוס כפרד' לך נתנו שכל - בא ותחשוב רגע...

הצדיקים בעצמם שקשה מיתתן כשריפת בית אלוהינו, ולדאבוננו בימי הקורונה אבדנו רבים כאלו, ובוודאי כשבית אלוהינו נסגר בפנינו...

וזה הרי ודאי השכינה ששורפת עצמה בשביל ישראל וכדברי הכל יקר בפרשת כי תצא עה"פ ויהפוך ה' אלוה' לך את הקללה לברכה, עפ"י הגמ' בסנהדרין (קה, ב) שלא נתקיימה בהם בישראל שום קללה מקלות בלעם מלבד קללה זו של בתי כנסיות ומדרשות שהקב"ה הפך את הקללה בעצמה שהיא תהיה ברכה, וכיצד יתכן, והוא על דרך מה שאמרו בגמ' בקידושין (לא, ב) מזמור לאסף - קינה לאסף מבעי, אלא על ששפך חמתו על עצים ואבנים ולא על בשר ודם. אף כאן נסגרו בתי כנסיות ולא שפך חמתו על בשר ודם, - כלומר 'התורה מוסרת את עצמה להריגה למען כלל ישראל'.

'זאת חקת - גזירת התורה - אדם כי ימות'

ודא גזירת אורייתא - בשל מה היא באה. אמר הרמח"ל שזהו המשך הפרשה 'אדם כי ימות באוהל' שדרשו ע"ז חז"ל שיהיה ממית עצמו עליה, לנו חסר בעמל התורה ומחפשים איך ליהנות מהעוה"ז, ואעפ"כ התורה בעצמה על אף שחטאו נגדה, היא בעצמה באה ומוסרת את עצמה, העיקר שיהודים ימשיכו להתקיים - נורא.

ואנו עלולים לבוא מכך לבושה גדולה שבעוד זמן מה בסליחות בעשי"ת נתחנן ונבקש 'תורה הקדושה התחנני בבקשה' בו בזמן שאנחנו גרמנו לה להשרף. וכעין דברי התומך דבורה על 'נושא עוון ופשע' שבי"ג מידות, מביא התומך דבורה ע"ז את הפסוק 'רחץ ה' צואת בת ציון' כביכול הקב"ה רוחץ את צואת העוונות של כלל ישראל, והבושה עצומה - איך אתה כביכול מטריח את המלך, ואיך לא יבוש האדם מלחטא בו בזמן שברור לו שהמלך בעצמו יקנה צואת עוונות...

על זאת עשה ה' לנו - על ביטול תורה, על חוסר בעמל התורה, כאיטליה שהלכו אחר ההנאות, דווקא שם נשרפה התורה, מפחיד! וכן כתב הג"ר ליב מאלין בהקדמה לחוברת של בני ישיבת מיר בשנחאי, שדוקא בגרמניה, שם התחילה תנועת ההשכלה, והחלו למעט בתורה ולהחליפה בחכמות חיצוניות - משם צמחה השואה, נורא!

ר' יעקב אומר העוה"ז דומה לפרוזדור בפני העוה"ב הכן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין (אבות ד, טז) אמר המשגיח הגה"צ ר' אורי וייסלבוס שליט"א היום התהפכו היוצרות, את העוה"ז אנו ממלאים בכל טוב, נותנים לעצמנו את מירב התנאים, ולעוה"ב, אנו משערים שיהיה טוב... 'כי ימות באוהל' זה מה שחסר וזה מה שמביא את רע הגזירה.

(הגאון רבי יענקל'ה גלינסקי זצ"ל בתחילת כל דרשה היה מתחיל במשנה הזו עם בניגון המיוחד שלו - כובש הלב ר' יעקב אומר העוה"ז דומה לפרוזדור בפני העוה"ב וכו', בהלוייתו הספיד נכדו - בן של הגר"ח ברמן והתחיל לנגן את הניגון שלו במשנה הזו - ר' יעקל'ה היה השעון מעורר של הדור הזה, השעון מעורר איננו - אם אדם לא יעורר את עצמו מה יועילו המוסרים).

דא גזירת אורייתא בשל מה היא באה - אדם כי ימות באהל, וכדי לתקן את גזירת התורה מוכרחים להמית עצמנו באהלה של תורה.

רק בעמל התורה נבטל את הגזירה לגמרי

כאמור אכן ב"ה אנו היום במצב יותר טוב, חזרנו כבר לבית מדרש, נתפייסה מדת הדין, אך כעת עלינו לעבוד לפייס את התורה על מה שעוללנו לה,

זאת ועוד. בשנת תשי"ד כאשר עלה הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל לארץ כיבדוהו לדבר בישיבת פוניבז', היה זה שבת חקת ולפני שניגש ר' אהרן לדבר ביקש הרב מפוניבז' להקדימו, והביא את דברי הילקו"ש בפרה"ש, על נבוכדנצר כתוב 'וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים ואת כל הבית הגדול שרף באש' הבית הגדול מהו? - הרי בית ה' כבר נשרף, בית המלך נשרף, כל בתי ירושלים נשרפו, מהו הבית הגדול הזה ששרף נבוכדנצר? - אמרו חז"ל זהו בית המדרש של ר' יוחנן בן זכאי, ולמה נקרא הבית הגדול לפי שהיו משבחים ומקלסין בו גבורתו של הקב"ה.

וממשיך הילקוט 'ולקח עץ ארז ואזוב ושני תולעת', ולקח - נבוכדנצר, עץ ארז ואזוב ושני תולעת הם חנניה מישאל ועזריה שהשליכם לכבשן, והשליך אל תוך שריפת הפרה - קטל המון שביבא דנורא - האש שבה נשרפו חנניה מישאל ועזריה פרצה החוצה ושרפה את כל הסובבים והרגה את כולם.

אמר הפוניבז' רב היתה שואה ארוכה, בסופו של דבר היא נגמרה, איך היא נגמרה - את הטובים והחשובים שהיו לכלל ישראל גדולים וענקים בתורה הגר"א וסרמן, הגר"מ זמבא הגר"א גרודזינסקי ועוד הי"ד, אלו הם החנניה מישאל ועזריה שכשהשליכו אותם לאש פרצה האש החוצה ושרפה את כל הצוררים ימ"ש.

וע"ז ממשיך הפסוק 'ואסף איש טהור את אפר הפרה'. איש טהור זה הקב"ה, ואסף את אפר הפרה - אלו גלויותיהם של ישראל, למקום טהור - זה ירושלים.

ובהתרגשות הגדולה שאפפה אותו היתה ההרגשה כי העשן עדיין בתוך העינים, עדיין נראים כל מאורעותיהם של הנאצים ימ"ש, אך מזימתם פסקה מתוך הכבשן של אותם גדולים וצדיקים. הרב מפוניבז' ור' אהרן קוטלר לא הסתפקו בדיבורים, אלא הם היו מקימי עולה של תורה מחדש לאחר השואה, הם הקימו מחדש את הבית הגדול מתיבתא דר' יוחנן, להחזיר לעמ"י את החנניה מישאל ועזריה.

לצערנו במגיפה האחרונה רבים וטובים בחו"ל ובארץ נלקחו מאתנו, אין ספק שהם עוצרים את המגיפה, אך תפקדנו נשאר לחזק את הממית עצמו עליה - כדי שתגמר המגיפה לגמרי...

קול דמי אחינו זועקים אלינו מן האדמה, ומצטרפים לקול בכיה של התורה הקדושה, באמרם הקרבנו קרבן גדול עבורכם, שלא יהיה לחינם, וכמו שנאמר לשוא הכיתי בניכם ובנותיכם והם לא למדו מוסר, אמרו למלאך המשחית הרף.

דבר כזה שאין יד אדם משגת, אין פה שום דבר טבעי, אין ספק שהתרופה היא לא טבעית, ליתוש של טיטוס התרופה היא לא בחיסון! מרן שר התורה שליט"א אמר, אם נעשה מה שהקב"ה רוצה מאיתנו זה יפסק. התורה נשרפה בגלל שביטלנו אותה, וכדי לבטל את הגזירה זה מה שמוטל עלינו - להתחזק בעמל התורה.

מכח העמל מקבלים מתיקות בתורה

לפני כמה שנים היתה קבוצה של בחורים מאור אלחנן לצעירים שקיבלו על עצמם עול תורה - לגמור את קידושין, ובתמורה לכך לקחו אותם לכמה מגדולי ישראל בב"ב להתברך, ולשאול אותם עצות, הם עלו למרן ראש הישיבה זיע"א וליבלחט"א מרן שר התורה שליט"א ולמרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצ"ל. הם באו לשלשתם עם שתי שאלות האחת - איך מגיעים למתיקות התורה, והשאלה השנייה - הרי אנחנו בחורים צעירים ומכיון שאנו נוסעים באוטובוסים והולכים בדרכים והמכשלה גדולה

מה נעשה כדי לקיים ולא תתורו ולשמור את העינים כראוי?

השאלה השניה קשורה יותר לפרשיות הקודמות שלח וקרח והשאלה הראשונה שייכת לפרשת חקת... על השאלה השניה ענה להם מרן רה"י עצה פשוטה להוריד את העינים ולחשוב בלימוד... והיא על דרך דברי הרמב"ם (סוף הלכות איסורי ביאה) שאין מחשבת העריות שורה אלא על בלב פנוי מהחכמה. מרן שר התורה כדרכו הביא פסוק שצריך לעצום את העינים "עוצם עיניו מראות ברע" לא מספיק להוריד את העינים צריך לעצום אותם כדי להינצל... ומרן פוסה"ד ענה, כל עצה שיש ושיאמרו לכם לא יכולה לעזור לגמרי, זה אחד מהדברים שרואים בחוש איך שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, מה שכן, כל אחד ללא יוצא מן הכלל אם הוא רק רוצה באמת ומשתדל ומתפלל על זה משמים עוזרים לו...

ובמה שנוגע אלינו זה השאלה השניה 'איך מגיעים למתיקות התורה', מרן רה"י ענה 'אין כזה דבר לפסוח על כל ההתחלות קשות!' אין דרך אחרת, אי אפשר להצליח אם לא עוברים את ההתחלות הקשות, זה דבר שהוכח במציאות, אלא שאחרי הקושי יש את ההבטחה מכאן והילך יערב לכם. וזה כבר נותן לנו תחושה של הקלה מההתחלה, עצם זה שיודעים שבסוף מקבלים מתיקות ומכאן ואילך יערב לכם, אבל אי אפשר לברוח מזה...

מרן שר התורה שליט"א אמר להם, הדרך להגיע למתיקות התורה זה רק אם יש יראת שמים ובכדי להגיע לירא"ש צריך ללמוד מוסר.

וכשבאו למרן פוסה"ד זצ"ל, א"ל הגר"י, זה שהתורה מתוקה זה סגולה של תורה, וכבר כתב מרן החזו"א שכל סגולותיה נאמרו על עמלה - אם רוצים לקבל מתיקות בתורה זה רק עם עמל התורה, ועמל זה אומר שלא לבטל את הזמן, לא לצאת מהלימוד לכל שטות, וכשיש עמל יש מתיקות.

אם בטלת מן התורה יש לך בטלים רבים...

סיפר לי הרב ד"ר הרט שפ"א כנס אדם למרן שר התורה והלה הגיש למרן מכתב מלא בצרות שעוברות עליו, וכשסיים הגר"ח לקרא שאל אותו 'יש"ס אתה כבר יודע' - הוא לא הבין מה עם כל הצרות האלו איפה עוד יש לו מקום ללמוד ולדעת את הש"ס... א"ל הגר"ח אני לא מבין, את כל הצרות אתה כותב ואת הצרה העיקרית שכחת, אם אתה לא יודע ש"ס זה הצרה הגדולה, אם זה יהיה הצרות שלך כל הצרות שכתבת יחלשו (וכמו שכ' בחובה"ל דאגתי ממך הרחיקה ממני דאגותי, אנחתי ממך הרחיקה ממני אנחותי). - ואז גם יסתדרו הרבה דברים, וכמו שאחז"ל כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול של שאר דברים...

כשלמדתי בישיבת חברון הסבתא ע"ה היתה גרה ממש בסמיכות לישיבה, ומידי פעם דודי הראש ישיבה של כפר חסידים היה מגיע לבקר את אמא שלו, היה פעם שהגעתי יחד עם בחור מהבחורים הטובים בישיבה והבחור ניגש לר' אליה ושאל אותו על איזה בעיה שיש לו בזמן האחרון והוא ביקש עצה, א"ל הדוד תראה, זו אכן בעיה ואני לא יודע לה פתרון אבל תרשה לי לנחש שאתה בזמן האחרון לא לומד מספיק... א"ל הבחור נכון, מאיפה הראש ישיבה יודע... - ובישיבה עצמה אף א' לא הרגיש זאת, א"ל ר' אליה בעיות מסוג זה בדרך כלל באים לאלו שלא לומדים, תלמד ותראה שזה יעלם מאליו. וזה כבר מפורש בחז"ל כל המתרפה מן התורה יסורים מכוערים באים עליו... ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים רבים עמה... ועוד כהנה רבות.

בתוך העמל התורה ישנם חלקים רבים, אחד מהחלקים הם הענין של חזרה על הלימוד, לחזור עוד פעם ועוד פעם אף שאין זה קל, כך גדלים.

היה פעם בחור שהגיע לבית הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל שאל אותו ר' יחזקאל כמה פעמים אתה חוזר על מה שאתה לומד, ענה הבחור אני לומד ופעם אחת חוזר, קרא ר' יחזקאל לאשתו - ריזלי את שומעת, מהבחור הזה כבר לא יצא אברמסקי... ככה לא לומדים. חיבים לחזור עד ידיעה ברורה שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך.

פשטים רבים נאמרו בכונת חז"ל 'ממית עצמו עליה', בחזו"א כותב שהכונה להמית את העצמו - את הרצונות של עצמו וזוהי מיתה שתהיה בעליה.

יש אכן הרגש מסוים. ממית את עצמו עליה, לא לחשוב על עצמו בכלל, שיעניין אותו רק הפשט בסוגיא, וכשלא מבין לברר אצל חבר ולא להתבייש, לא הבישן לומד הורונו חז"ל, (כך קיבלנו מהגר"ר אפרים ברודיאנסקי זצ"ל).

וכע"ז על הבחור שלמה סטוצ'קי ז"ל מיישיבת אור ישראל שהיה מיוחד ומתמיד גדול, בספר שהוציאו לזכרו מספר החברותא שלו שהוא אמר לו פעם אני מתפלל לקב"ה שיעזור לי להבין את הסוגיה - לא אכפת לי אם אני יאמר מעצמי פשט או שהחברותא יבין את הפשט והוא יגיד לי, העיקר להבין את הפשט - ממית את עצמו אין אני.

השטן רוצה להבין...

דבר נוסף, מספר הגאון ר' ברוך מרדכי אזרחי שליט"א שהיה פעם שר' ירוחם יצא מהישיבה במיר וראה ב' בחורים הולכים ברחוב עם התפילין ביד, ניגש אליהם ר' ירוחם ושאל אותם מאיפה אתם חוזרים, אמרו מבית הכנסת, ולמה אתם לא מתפללים בישיבה, אמרו - אצלנו אין הבדל בין תפילה בבית הכנסת לתפילה בישיבה זה אותו הדבר... הודיע להם ר' ירוחם - תחפשו לכם ישיבה אחרת כי אין הבדל אם אתם במיר או בישיבה אחרת...

הגאון ר' ברוך מרדכי אמר שהפשט בזה, שודאי הוא לא זרק אותם על שלא היו בתפילה בישיבה, אלא שר' ירוחם ראה והבין שהפכו את זה ל'שיטה', כאלו בחורים זה הרת אסון...

לנו יש מהלך אחר, באילת השחר עה"ת בפרשת השבוע שואל מרן רה"י זיע"א, שרש"י אומר לפי שהשטן ואומות העולם מונין את

ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה. שואל מרה"י השטן בא ללעוג לנו שאנחנו עושים דברים בלי טעם, נו אז מה אנחנו עונים לו - כן אנחנו עושים בלי טעם! מה התשובה?!

אמר מרה"י יסוד; היצה"ר לא מחפש לומר לך שאין טעם - בדיוק הפוך, השטן רוצה שתחפש ושתמצא טעם, כך הוא יוכל יותר להניא אותך, ברגע שיש לך הסבר למה לעשות מתחילים הסברות איפה אין את הטעם הזה, על מי זה לא שייך, וכך מתחילים לקצץ בנטיעות...

וממשיך מרן זיע"א ואומר לאחרונה יש אנשים שחקרו ובררו שאכילת חזיר לא טובה לבריאות, ומביאה מחלות, וחושבים שעשו דבר טוב, שבלי טעם נראה מחוסר הבנה, והם כביכול מצדיקים את דיני התורה, וטעות גדולה בידם, כי זה השטן רוצה - טעמים, ואם הטעם זה בגלל המחלות יכולים לגלות שיש סוג בלי מחלות וכל כיוצ"ב ולעבור ולמצוא היתרים, והתורה אומרת זאת חקת התורה, גזירה היא ואל תהרהר, אל תחפש טעמים, ולא צריך טעמים, זה המצוה שצריך לקיים כמו שנצטווים.

יש בחורים שמסבירים למה להתפלל בישיבה, כי אז מתפללים יותר טוב ויותר בכוונה, והם אומרים לי אין הבדל, ממילא אני יכול להתפלל במקום אחר.

לסוג בחורים כאלו - שעל כל דבר יש להם הסבר משלהם, ולמה להם זה לא נוגע, ואותם זה לא מחייב - כזה בחור באמת לא שייך לרוממות של בחורים בשיבת מיר, ור' ירוחם אכן דאג להוציא אותם מהשיבה.

לגופו של דבר מרן הרב שך זיע"א כשדבר פעם בשיבה על הצורך להתפלל בשיבה, אמר שאם בחורים יפסיקו להתפלל בשיבה, גם אם ילמדו טוב אח"כ במשך היום, הוא הראשון לסגור את השיבה על מסגר וברית.

ובאמת מונח בזה עוד הרגש נוסף, שהנה מרן הרב שך זיע"א אמר, מה יותר קל לאדם לקבל חוקים או משפטים - וודאי חוקים למשל אם נשאל אדם תסביר לי למה אופטלגין מועיל לכאבי ראש וכדור אחר לכאבי גב ובטן וכיוצא, התשובה חד משמעית ככה זה, אין מה להסביר, כך הקב"ה חקק בבריאה שזה עוזר לזה וזה עוזר לזה. וכן למה מגרעין אחד שנוטעים צומח עץ גדול עם הרבה גרעינים ופירות, תהיה התשובה זהה.

וזה שעונים לאומות העולם והשטן, זה חוק ומציאות שהקב"ה חקק בטבע שזה מטהר, וזה המציאות, ומה שייך לחפש טעמים על זה.

צריך לדעת שמה שקיבלנו מרבתינו זיע"א, ששמירת סדרי השיבה זה היסוד להצלחה, הוא כחוק, (ועל אף שיש לו גם טעם), והראיה שמי ששמר הצליח, ואחרים נכשלו.

מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שואל דהנה הפסוק אומר בפרשת ואתחנן (ד, ו) "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, והרי כאן מדבר על חוקים שאומות העולם לועגים עלינו ואיך הפך להיות כי היא חכמתכם, (ונקח דרך משל משלנו - להבין את פירושו - הנה ידוע כשב"ב רק התחילה ועדיין לא ראו באופק את מה שנהיה אח"כ, מ"מ מרן החזו"א זיע"א יעץ לכל מי שהיה לו כסף, להשקיע ולקנות קרקע בב"ב, והיו שלעגו לאלו שנשמעו, וכי מה החזו"א מבין במסחר, והרי הקרקעות אז היו זולות מאד, כי לא היה אז סיבה להאמין שפעם יתברר להשקעה טובה, ואכן הפקחים שעבדו עם השכל שלהם לא השקיעו, ואלו ששמעו לחזו"א וסמכו עליו, יכולים לחתן היום את כל הילדים שלהם בכבוד, והראשונים מתחרטים בכל לבם - אבל כבר מאוחר...).

וכך מיישב הגר"מ זצ"ל בתחילה הם אכן לועגים, כי אין לזה טעם, אבל אחרי שרואים שדוקא זה שהביא אותם לכאלה דרגות, ולכזו קרבת ה' עם כל הנפלאות, אז מלאך רע על כרחו יאמר אמן "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" שהיה לכם את החכמה לסמוך על הקב"ה ולא לחשוב סברות משלכם, ולהפסיד הכל.

וכך הם סדרי השיבה, הכוללים שישי שב"ק תפילה ומוסר, יש כאלו שמהטעמים שלהם סבורים שלהם זה לא נוגע ולא שייך, אבל אח"כ כשגדלים בחיים ורואים את ההבדלים הגדולים שנבעו מאלו ששמעו - וזה מציאות מוכחת ומוכרחת - אז גם הם רואים שזה 'חוק' ההצלחה, וכך הקב"ה טבע בבריאה, ואין מה לערער עליה עם כל מיני סברות בדויות, והחיים אח"כ מראים כמה זה צודק, ורק עם חכם ונבון - אלו ששמעו - הצליחו.

מעשה איש ופקודתו - לכל בן תורה יש תפקיד

והנה הגאון רבי שניאור זצ"ל מביא בשם אביו מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זיע"א, לפרש את תפילת ר"ה 'מעשה איש ופקודתו' דהיינו שלכל אחד יש תפקיד בבריאה, וע"ז הוא נידון אם קיים את תפקידו. תפקיד גדול ורב חשיבות ניתן היום ליבני התורה להגן על העולם כולו בזכותם, כי רק הם אלו שבמסירות נפשם לתורה, נגד זה אין השטן יכול לעמוד.

והנה חז"ל אומרים שהרבנן הם הנטורי קרתא שהם בכח זכותיהם שומרים על העיר, והשמירה שאנו עושים על העיר מחייבת אותנו, הלא אם נדע על רופא שידוע חיסון לנגיף אך אין לו רצון להציע לרבים נחשבה לרועה, גם אנו, אסור לנו להרפות לרגע הרי מרן שר התורה אמר שהכל תלוי בנו.

התורה מסרה את עצמה לשרפה גם בזמן הזה, התורה באה להציל אותנו מגזירות קשות, היא מעדיפה להציל יהודי מאשר לשמור על כבודה, אנו תפקידנו להמשיך ולאהוב את התורה להראות לה כמה שאכן אנו כן רוצים אותה ולא נתרשלנו בה, לפייס אותה, ואדרבא אפי' במצב הזה שהתורה מתוך הדחק - עם מסכות על הפנים ולא הכל הולך כשורה... אנו גם מוסרים עצמנו עבודה, כי גם אנו אוהבים אותה... ומרן רה"י הגאון ר' גרשון אדלשטיין שליט"א אמר בשם החזו"א שתורה מתוך הדחק גם הקב"ה אוהב את זה.

עלינו להתחזק ולהשמר כמה שיותר, להחזיק בחיזוקים בתורה ובתפילה, ובפרט בכבוד בית המדרש, שלא לדבר שיחה בטלה בבית מדרש, - הגאון ר' יהודה צדקה זצ"ל עמד פעם ומחק דבר מה בכניסה לבית הכנסת, הדבר היה תמוה בעיני הרואים, ואז הבחינו שהיה כתוב שאסור לדבר בשעת התפילה וזה לא נכון, בשו"ע נפסק שאסור לדבר בכלל בבית הכנסת וכ"ש בשעת התפילה...

בואו ונכבד את בית הכנסת ובית המדרש, נפייס את התורה, נכבד את התורה שבע"פ, והיתוש הקטן הזה שאיננו יודעים מהו, בזכות קול התורה לא יוכל להחזיק יותר מעמד, זה הפטיש שהכה על הקורנס ואז היתוש של טיטוס נפחד ולא עשה כלום, התורה זה השמירה שלנו, הדבר היחידי שיעזור לנו כנגד שטן המשחית.

ונזכה באמת לשבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

לזיווג הגון במהרה

רפאל מנחם בן יונה

לע"נ

הר"ר משה אריה גבריאל

ב"ר אהרן זצ"ל נויבירט

נלב"ע ט' תמוז תשע"ח

תנצב"ה

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליון במייל: 4166058@gmail.com

בית המדרש קול יעקב

פרשת חוקת בלק

צירוף מי שלא קיבל שבת למתפללים מעריב מוקדם בליל שבת

לענות ברכו וקדיש בודאי אפשר לסמוך על דעת הרבה פוסקים דכן א"י מצטרף למנין של בני חו"ל. ועוד נראה שגם בלי זה מצטרף דהוא בר חיובא לומר דבר שבקדושה בעשרה כמו אם יאמר קדיש על פרק תהלים.

האם נאסר במלאכה כשעונה עמהם ברכו בשו"ע סי' רסג סט"ו ובמ"ב סקס"ב מבואר שמי שעדיין לא התפלל מנחה בער"ש ונכנס לבית הכנסת בזמן שהצבור אומרים ברכו בתפלת מעריב, לא יענה עמהם ברכו, שאם יענה הוי קבלת שבת ושוב לא יוכל להתפלל מנחה. ולכאורה מבואר דע"י עניית ברכו הוי קבלת שבת, אפי' דעתו שלא לקבל שבת שהרי דעתו להתפלל מנחה ואעפ"כ נחשב כקבלה.

אמנם, ע' באג"מ (ח"ג סי' לז) שאם דעתו בפירוש שלא לקבל שבת, עניית ברכו לא נחשבת כקבלה, ומש"כ בשו"ע דהוי קבלה צ"ל דמיירי במי שאינו יודע הדין וסבור שיכול להתפלל מנחה גם אחר שקיבל עליו שבת. [ע"ע ארחות חיים (ספינקא) שאם ענה ברכו ולא הי' דעתו לקבל שבת אלא ענה דרך מצוה כדי שלא לפרוש מן הצבור, מותר במלאכה]. ובניד"ד בודאי לא הי' דעתו לקבל ע"ע שבת, שהרי בדעתו לעשות מלאכות אחרי התפלה, ולכן לא נאסר במלאכה אחר שענה ברכו.

המתפללים בחצירות, ותשעה מהמתפללים רוצים לקבל שבת מוקדם אחר פלג המנחה וחסר להם אחד למנין, האם יכולים לבקש משכנם להשלים המנין אם אין בדעתו לקבל עליו שבת עכשו רק יתפלל בזמן.

והנה, בצירוף הפוך, שתשעה מתפללים מנחה ערב שבת סמוך לשקיעה, מבקשים מא' שכבר קיבל שבת להצטרף אליהם להשלים מנין למנחה, כתב בפסקי תשובות (סי' רלג הע' 23) ושש"כ (פמ"ו הע' כז) בשם יביע אומר (ח"ו או"ח סי' כא) שלא יצטרף עמהם אחר שעשאו קודש. [ומש"כ בס' שמחת כהן (סי' נז) להחמיר לענות אמן, צ"ע]. אבל למעשה חזר בו היב"א ודעתו שיכול להצטרף, (כ"כ בהוספות על הגליון במהדור"ח של היב"א).

אך בניד"ד שמתפללים מעריב, והשכן עדיין לא קיבל שבת, יתכן דגרע מהנ"ל כיון שאצלו חול ועדיין לא נתחייב בתפלה זו. ולכאורה תלוי במה שדנו הפוסקים בבני חו"ל הנמצאים בא"י ביו"ט שני, אם יכולים לצרף בן א"י להשלים המנין (ע' אשי ישראל פט"ו סי"ח ופסקי תשובות סי' תצו אות כ' הדיעות בה). ויש לחלק, דשאני התם דכן בא"י אינו שייך כלל לתפלת יו"ט שני, משא"כ כאן שכולם חייבים בתפלת ערבית של שבת, אלא שעדיין לא קיבל על עצמו קדושת שבת. ועוד, דבנוגע למעריב שאין כאן חשש של ספק ברכה רק

כהן שהדביק אביו הזקן בקורונה ומת האם יעלה לדוכן

והנה, כשהרג בשוגג, דעת המחבר שאינו עולה לדוכן אפי' כשעשה תשובה. אבל הרמ"א חולק, ואם עשה תשובה יש להקל. וע' במ"ב (ס"ק קלא) ובה"ל (ד"ה אפי') דדעת כמה אחרונים שאין להקל אם הי' מזיד. ולפי"ז אם הי' פושע, ולא ציית להנחיות משרד

כהן שאביו הזקן גר לבדו בדירה, ובנו בא אליו לבקר ולשמשו ועי"ז הדביקו במחלת הקורונה ומת ר"ל, יש לברר אם מותר לו לעלות לדוכן, שהרי כהן שהרג את הנפש אינו עולה לדוכן כמש"כ בשו"ע סי' קכח סעי' ל"ה.

הבריאות ולא לבש מסכה וכפפות, לכאורה יש להחמיר שלא ישא כפיו אפי' עשה תשובה. נויש לעיין מה נחשב לפשיעה, כגון בתחילת התפשטות הנגיף, שלמרות אזהרות הרופאים, חלק ניכר מן הצבור לא התחשב עם ההוראות ברצינות הראויה, כי לא האמינו בחומר הענין עד שהיה מאוחר מדאי, האם גם זה נחשב כפשיעה?]

ושמעתי מחכם אחד שצידד להקל ע"פ מש"כ בשו"ע שם (סעיף לו) במוהל כהן שמל תינוק ומת שמותר לישא כפיו. ופי' המ"ב הטעם, כיון שנתכוין לשם מצוה. וה"נ, בן שבא לבקר אביו וקיים עי"ז מצות כיבוד אב לכאורה יכול לישא כפיו. אמנם, נראה דאין להקל מטעם זה, שהרי יש לו אפשרות לקיים המצוה עם זהירות הראויה לעמוד במרחק מה, וללבוש מסכה וכפפות.

עוד צידד חכם הנ"ל ע"פ מש"כ המ"ב שם לפרש טעם נוסף למה כהן נושא כפיו כשמת התינוק בשעת מילה, משום דחיישי' שמא רוח בלבלתו. וסברא זו נאמרה בגמ' (גיטין ע:) לפטור אדם מגלות כששחט סימנים של הנהרג משום דיתכן דמת בצירוף דבר אחר. וכתב המג"א דלפי המבואר בגמ' שם טעם שני לפוטרו מגלות, דחיישי' שמא פירכס ומת, א"כ ה"נ כהן שהרג בשוגג ולא מת מיד מותר לישא כפיו דחיישי' שמא הנהרג עשה מעשה בעצמו והועיל לגרום למותו. ולפי"ז אדם זקן שהי' חלוש, אפשר שהיו גורמים אחרים שסייעו לגרום למיתתו, ולכן אין לאסור לכהן לישא כפיו.

ויל"ע, דמד' המג"א נראה דסברא זו שייך רק בהרג בשוגג [לדעת המחבר שמחמיר גם בשוגג] דאין להחמיר עליו כשלא נעשה בפשיעתו אא"כ הוא הי' הגורם היחיד למיתתו דומיא דחייב גלות, אבל בהרג במזיד או בפשיעה אין להקל. וכן מסתבר, דדוחק לומר שהדין שכהן שהרג את הנפש שלא ישא כפיו נאמר רק כשההרגו בביתא דשישא ולא פירכס, דכל כי האי הו"ל להפוסקים לפרש ולא לסתום.

אמנם נראה דיש להקל מטעם אחר דלא הוי כהריגה בידים אלא גרמא, שהרבה פעמים הוירוס אינו עובר ישירות מהמדביק אל הנדבק כגון שמתז רוק על חבירו, אלא שהנגיפים נשארים באויר או על משטחים לכמה זמן, ושוב החולה נדבק ע"י שאויר מעופש זה נכנס לתוך גופו אחר זמן. ולכאורה יש להגדירו כמזיק של אש, וע' בתוס' ב"ק כב: שהוכיח דלמ"ד אשו משום חיציו אינו חייב רק ברוח מצויה הרבה, שקרוב לודאי שיזיק. וממילא בניד"ד שאינו קרוב לודאי שידביק אחרים, לא הוי כמזיק בידים.

במו"ב קיימת אפשרות שהמדביק התז הוירוס על ידיו של הזקן והנדבק נגע בפיו ועי"ז נחלה. ויתכן דזה נחשב שהאדם הזיק את עצמו. וכפשוטו תלוי במחלוקת הראשונים בסוגיא דב"ק מז: בנותן סם המות לפני בהמה ואכלה ומתה דפטור דהו"ל שלא תאכל, האם הפטור שהבהמה הביאה הנזק על עצמה כשאכלה הסם ולפי"ז יש לפטור גם בניד"ד. או מצד שהבהמה פשעה כשאכלה יתור מדאי, וזה ל"ש כאן שאין אדם יכול להזהר שלא ליגע ידיו בפיו.

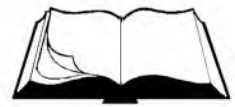
ואם נחשיבנו כמזיק בגרמא, אין לנו מקור להחמיר עליו שלא ישא כפיו אפילו אם זה שמת על ידו אינו אביו, דלא מצינו כן אלא בהורג בידים, ובפרט דיש לצרף דעת הרמ"א דכל שעשה תשובה מותר, וכתב דהכי נהוג.

הדביק חבירו חיובו בשבת וריפוי

ודרך אגב ראוי להוסיף, שאם אדם הדביק חבירו בשוגג וגרם שהלה חייב להיות בבידוד וביטלו ממלאכתו, לכאורה אינו חייב בהוצאות תשלומי שְׁכָת [שמחייבין אף בזה"ז], או אם חלה עי"ז פטור מריפוי, שלפי משנת"ל מדובר ממזיק בגרמא וגרמא בשוגג פטור אף לצאת ידי שמים (כמש"כ במנחת פתים סי' שפה ס"ג וכ"כ החזו"א ב"ק סי' ה' סק"ד), אך אם לא נזהר בכללי השמירה כפי שנצטוו באזהרות חמורות ממשרד הבריאות, נחשב כפושע וחייב בהוצאות אלו לצאת ידי שמים.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 400 **שאלות המצוות בימי מגיפת הקורונה (ט) ושאלות המצוות** תמוז תש"פ

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

ג. היות שהרב כיוון להוציא את החתן והכלה בברכת "הגפן" ולא על עצמו, אם הוא רוצה לשתות לכאורה צריך לברך עוד פעם "בורא פרי הגפן".

וכל זה באופן רגיל שהרב מסדר הקידושין לא מכוון כלל לשתות את היין, אבל כידוע יש מקפידים להפיל כמה טיפות על היד ומלקקים את היין משום שסוברים שזו ברכת הנהנין שאי אפשר להוציא אחרים בלי לשתות בעצמו (ע"י ספר "אפיקי ים" שכתב שכן נהג מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, וע"י ספר "דרכי יוסף צבי" עמ' קמ"ז שכן נהג אאמו"ר זצ"ל, וע"י קונטרס "אפריון לשלמה" פרק ז' סעיף י"ג). ובאופן כזה מסדר הקידושין לא צריך לחזור ולברך היות שמראש כיוון לצאת בעצמו בברכה.

ברכת הבדלה בתשעת הימים

◀ וכעין זה אם הבדיל על כוס יין במוצש"ק פ' חזון, ומכוון בברכת "הגפן" להוציא את בנו הקטן כדי שישתה במקומו (ע"י רמ"א סי' תקנ"א סעיף י'), ולא היה דעתו אפילו לטעום, והילד סירב לשתות, וכעת האבא מוכרח לשתות בעצמו, לכאורה צריך לחזור ולברך ברכת "הגפן" היות שלא כיוון להוציא את עצמו כלל.

שאלות המצוות

טעויות שונות בסדר ברכות התפילין

◀ **שאלה:** טעה ובירך על תפילין של יד "על מצות תפילין", האם יצא בזה, ומה יברך על תפילין של ראש?

תשובה:

א. יצא ידי חובתו, ולבני אשכנז שמברכים שתי ברכות, יברך על תפילין של ראש "להניח תפילין" ("שערי תשובה" סי' כ"ה ס"ק ה' בשם "מכתם לדוד", וכן פמ"ג בא"א שם ס"ק י"א שנשאר בצ"ע).

ב. וכן אם טעה והניח של ראש קודם לשל יד, ובירך "להניח", כשמוניח של יד יברך "על מצות תפילין".

ג. ואם קודם שהידק התפילין על ידו נזכר שטעה ובירך "על מצות תפילין", יברך עליו גם ברכת "להניח", ועל ראש שוב לא יברך דתתי הברכות שבירך על של יד קאי גם על של ראש ("שערי תשובה" שם בשם "מכתם לדוד").

ד. אם בירך "להניח" על של יד וחזר ובירך "להניח" פעם שניה על של ראש, יש סוברים שיברך שוב ברכת "על מצות תפילין" על תפילין של ראש ("הליכות שלמה" פרק ד' סעיף י"ח), ויש שמסתפקים בזה ("יתהלך לדוד" סי' כ"ה ס"ק ו').

ה. אם שכח ולא בירך כלל, לא על של יד ולא על של ראש, מיד כשנזכר יברך את שתי הברכות, וימשמש בתפילין של יד ובתפילין של ראש קודם הברכות (היות שכל רגע ורגע מקיים מצוה).

ו. וכל זה לבני אשכנז שמברכים את שתי הברכות, אבל לפי מנהג בני ספרד שמברכים ברכה אחת על של יד ושל ראש (וכן הוא מנהג הגר"א, "מעשה רבי", אם טעה ובירך "על מצות תפילין" יצא יד"ח ואינו חוזר ומברך "להניח" ("ארצות החיים" שם ס"ק י"א, "מכתם לדוד" שם).

תפילה בעת עבודה

◀ **שאלה:** האם אשה שהגיעה לעבודה ולא התפללה בביתה יכולה להתפלל במקום עבודתה?

תשובה: אשה שלא הספיקה להתפלל לפני העבודה, אסור לה להתפלל בזמן העבודה משום שהיא גוזלת את בעל הבית (ואם היא מורה, היא גוזלת את זמן התלמידות והוריהן), שאסור לה להתעסק באותו זמן בדברים פרטיים, אפילו אם הוא דבר מצוה, והר"ז מצוה הבאה בעבירה, ומוטב שלא תתפלל כלל מלהתפלל באיסור.

אם יש זמן פנוי באמצע העבודה שבין כך וישובת בטל, ואין לה מה לעשות, ובאמת זה לא מפריע לעבודה כלל, יכולה להתפלל באופן שתוכל להפסיק כשצריכה לחזור לעבודה (ע"י ספר "שיח תפילה" סוף שער ח').

לע"נ

מרן רבינו **שמריהו יוסף נסים קרליץ** זצוקל"ה
נלב"ע כ"ג בתשרי תש"פ

***

לע"נ

נשמה טהורה הנערה **רחל** ע"ה

בת יבדלחט"א **הרב יהודה אריה הלוי דינר**

נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ

***

רמז למצב הקורונה מן התורה, מנין?

◀ בתורה יש 5,845 פסוקים, הפסוק ה-5,780 שזה כמו השנה ה' אלפים תש"פ הוא בפרשת האזינו (דברים ל"ב, כ"ח): **"כי גוי אבד עצות הָמָּה ואִין בָּהֶם תְּבוּנָה"**, וזה ממש המצב שבו אנו נמצאים, כל העולם אומרים שאין להם בזה תבונה, ונקוה שזה בע"ה יביא את כולם למצב של **"יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך"** (שמעתין).

עניית קדושה, "ברכו" וכד' בבידוד דרך טלפון

◀ **שאלה:** הנמצא בבידוד ואין לו מנינים בחצר, והוא שומע מעריב, שחרית ומנחה בשידור חי דרך "קול הלשון", האם מותר לענות על קדושה, "ברכו" וכו' וכל דבר אחר שבקדושה?

תשובה: מכיון שע"י השמיעה בטלפון יש לו ידיעה שאומרים עכשיו דבר שבקדושה, מותר לו לענות ביחד עם, וכעין שמצינו באלכסנדריה של במצרים שהיה ביהכ"נ גדול ורק ע"י הנפת הדגל ידעו שאומרים עכשיו קדושה וכו', ומותר היה להם לענות (הגר"ח קרליץ זצ"ל), וזו באמת עזרה גדולה מאוד לכל אלו שנמצאים בבידוד ואין להם מנין שלפחות תהיה להם אפשרות לענות על דברים שבקדושה.

ברכת הנהניו בלי טעם וריח

◀ **שאלה:** אחד הסימנים של מחלת הקורונה היא חוסר טעם וריח, מה הדין לגבי מי ששותה שתיה מתוקה, תה או קפה ולא מרגיש כלל בטעם, האם זה כמו שתיית מים שאם שותה שלא לצמא לא מברך "שהכל", וכמבואר בשו"ע (סי' ר"ד סעיף צ')?

תשובה: מי שמצונו ואין לו טעם כלל, או מי שלא אוהב טעם תפוח או שאר מאכלים בודאי מברך עליהם משום שאותם מאכלים נכנסים לגוף ומזינים אותו, לכן גם מי ששותה שתיה מתוקה, תה או קפה היות שהם חלק מהאוכל והשתייה נכנסים לגוף ומזינים ומחזקים את הגוף אפילו בלי טעם, על כן צריך לברך "שהכל" גם אם לא נהנה מהם.

הדלקת נר במקום הבידוד

◀ **שאלה:** בחור שנכנס לבידוד, אוכל וישן שם, האם צריך להדליק שם נרות שבת?

תשובה: אם נכנס ליחידת דיור, אפילו שהיא ליד הדירה של ההורים, היות שהוא לא יוצא משם כלל, בודאי צריך להדליק שם נרות, אבל אם נמצא בחדר בתוך דירת ההורים ומקפיד לא לצאת משם, היות שבעצם נמצא באותה דירה ומקבל את האוכל משם, מעיקר הדין אפשר לצאת ע"י הדלקת נרות של האם.

חתן וכלה שלא רצו לשתות

◀ **שאלה:** הרב מסדר הקידושין בירך "בורא פרי הגפן" וברכת "אשר קדשנו וצוינו על העריות" ונתנו לחתן ולכלה לשתות יין ושניהם סירבו משום זהירות בגלל הקורונה.

א. האם אי שתיית יין ע"י חתן וכלה מעכב לברכת האירוסין?

ב. האם הרב המסדר יכול לשתות את היין במקומם?

ג. האם יכול לשתות על סמך ברכה זו או שצריך לברך עוד פעם ברכת "הגפן"?

תשובה:

א. שתיית החתן והכלה לא מעכב (כמבואר ברש"י עירובין מ', שכל השתייה היא רק מפני שזה גנאי לכוס של ברכה אם לא שותים ממנה), ולכן אפשר לתת לאחר לשתות.

ב. בודאי שהרב המסדר יכול לשתות, ובזה יוצאים דין שתיית הכוס.

האכלת דגי אקווריום בשבת

◀ **שאלה:** התבקש ע"י חברי להאכיל בשבת את דגי האקווריום שבביתו:

- א. האם גם בדגים יש איסור לאכול לפני שמאכילם או איסור זה שייך רק בבהמות ועופות?
ב. האם בשבת בבוקר אפשר לעשות קידוש ולטעום משהו או שגם בזה יש איסור לפני שמאכילים את הבהמות?
ג. האם האיסור הוא דוקא על בהמתו או גם על בהמות של אחרים?

תשובה:

א. אסור לטעום קודם שיתן לבהמתו (משנ"ב סי' קס"ז ס"ק מ'), ולא דוקא בהמתו אלא גם שאר מיני חיה, עופות ודגים אשר מזונויהם עליו אין לו לאכול קודם שידאג למאכלם (שו"ת "שבות יעקב" ח"ג סי' י"ג, ושו"ת "שאלת יעב"ץ" ח"א תשי"ז), ולכן אלו שיש להם אקווריום עם דגים בביתם או כלוב עם ציפורים צריכים להקפיד להאכילם לפני שהם עצמם אוכלים.

ב. והאיסור הוא לאו דוקא על אכילה, אלא אפילו טעימה בעלמא (משנ"ב שם בשם מג"א סי"ח, ודלא כהט"ז סי"ק ז' שמתיר טעימה), אבל מותר לאדם לשתות קודם לבהמה (מג"א בשם "ספר חסידים"), וכדכתיב ברבקה שאמרה (פ' חיי שרה כ"ד, י"ז): "שְׁתֵּה וְגַם גְּמִלֶיךָ אֶשְׁקֶה", ולפי' לשתות כוס של קידוש בבוקר מותר לו, אבל לטעום פרוסת עוגה יהיה אסור לפני שהאכיל את הדגים.

ג. חיוב זה הוא דוקא על בעל הבית שהבהמות שייכות לו, או על מי שנמצא בבית אחר והוא האחראי להאכילם (עי' פמ"ג שם מ"ז ס"ק ז'), אבל בני ביתו וילדיו ואורחיו מותרים לאכול, ואדרבה, יש להקדים להאכיל את הילדים והאורחים לפני שמאכיל את בהמותיו (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ב תשי"ב, וע"ע ספר "פסקי תשובות" סי' קס"ז ס"ק ט"ו). וכמו כן רואים שהגם בהמות אלו לא היו משל אליעזר, אלא שמר עליהן עבור אברהם אבינו, גם בזה יש אותם דינים כיון שהוא היה אחראי עליהן.

ד. וכל זה אם הגיע זמן האכלת הבהמות, אבל אם הן אוכלות מאוחר יותר, מותר לו לאכול בינתיים עד שיגיע זמן האכלתן.

חילוק גלידה חלבית לאחר ארוחה בשרית

◀ **שאלה:** בשבת נתן בטעות לאורחים גלידה חלבית, ונודע לו על כך לאחר זמן, האם צריך להודיעם?

תשובה: אלו שאכלו את הגלידה החלבית בסוף הסעודה הם אנוסים גמורים, ולא עברו על שום איסור ובפרט לשיטת נתי"מ (חו"מ סי' רל"ד ס"ק ג') שבאיסור דרבנן בשוגג אין צריך שום כפרה (ועי' "משך חכמה" פ' שופטים ד"ה ירושלמי), ואפילו לאלו שחולקים וסוברים שצריכים כפרה (עי' "אור שמח" גירושין פרק א' הל' י"ז, וב"אמרי בינה" דיני יו"ט סי' ג') זהו רק בשוגג, אבל בזה שהאורחים היו אנוסים גמורים, אינם צריכים כפרה, ועדיף לא לגלות להם כדי שלא תהיה להם עגמות נפש. ויש להוסיף שלענין בעה"ב שנתן להם בטעות את הגלידה, מקובל לעשות תיקון קטן ע"י חיזוק בלימוד הלכות בשר וחלב, והתורה מגנא ומצלי על הכל.

[פעם הגיע בעל תשובה בשאלה שאכל פיתה פלאפל וגבינה צהובה תוך שש שעות מאכילת בשר, וכבר קנס את עצמו במשך שלוש שנים לא לאכול עוד פעם פיתה כזאת, האם זה מספיק או צריך להוסיף על עצמו עוד...].

הגעלת וטבילת תבניות ורשתות של תנור

◀ **שאלה:** האם צריכים להגעיל ולטבול את התבניות והרשתות של תנור חדש?

תשובה:

- א. צריך לטבול את התבניות משום שהן עשויות בחו"ל (כמו כל התבניות שלנו), אבל את הרשת שעליה מניחים את התבניות, אם לא מחממים את האוכל עצמו עליהן אין צריך להטבילן.
ב. לענין הגעלת כלים צריך לברר אם יש חשש שמורחים עליהן שומן מן החי, שאז יש חיוב להגעילם, אבל אם אין שום חשש בזה, ומורחים את הכל עם שומן סינטטי, אין חיוב להגעילם.

חציצה ע"ג ידיה של פלסטיק

◀ **שאלה:** טבל כלי, ולאחר הטבילה מצא חציצה על הידית העשויה מפלסטיק, האם נימא שפלסטיק לא צריך טבילה ולכן לא אכפת לו שיש שם חציצה?

תשובה: היות שהידית מחוברת לכלי ממילא כל הכלי צריך טבילה, וכמו שאם יטבול את הכלי וישאיר את הידית בחוץ אין עליו שם טבילה, כמו כן אם נמצאה חציצה על מקום הידית, זה מעכב לטבילת הכלי ("דרכי תשובה" יו"ד סי' ק"ב ס"ק צ"ו בשם בעל "דעת קדושים", ספר "טבילת כלים" פרק ה' סעיף ה').

נתן מתנה לצדקה

◀ **שאלה:** קיבל מתנה בשווי חמש מאות ₪, ורוצה ליתנה לצדקה, ועכשיו שווה רק מאתיים ₪, האם נחשב שנתן מעשר כספים בשיעור חמש מאות ₪?

תשובה: זה דבר פשוט, שאפילו אם כשקיבלו היה שווה חמש מאות ₪, דין הצדקה תלוי בשוויו הנוכחי, והיות שעכשיו הוא שווה פחות, יש לחשב בדין כסף של צדקה לפי מה ששווה בשעת נתינתו לצדקה.

נתינת "תלוש" לענין מעשר כספים

◀ **שאלה:** קנה תלוש עם ערך נקוב של מאה ₪, במחיר מוזל של תשעים ₪, ונתנו לעני שקנה בו מוצרים במאה ₪, מה דינו לענין מעשר כספים, האם נחשב שנתן מאה ₪?

תשובה: נחשב שנתן לעני תשעים ₪, משום שהוציא מכספו רק תשעים ₪, ומה שהעני קנה בערך של מאה ₪ אין זה ממנו ולא עולה לחשבון המעשר, אך בודאי יקבל על זה שכר.

דחיית ברית מילה משום ביטול תורה

◀ **שאלה:** אין אפשרות לערוך ברית מילה לפני עשר בבוקר, האם מותר לדחותה לצהריים כדי שלא לגרום ביטול תורה?

תשובה: עובדא ידענא, כשעשיתי ברית לאחד מהילדים, ואחד ההורים לא יכול היה להגיע לפני עשר בבוקר, אמר לי מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל, שאם אי אפשר לעשות ברית בתחילת הסדר עדיף לעשותה בצהריים ולא לגרום ביטול תורה, וכן עשיתי!

וכעין זה היה מעשה באבא שרצה שהשבא יהיה סנדק, והוא יכול היה להגיע רק בצהריים, והורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שמותר לחכות לצהריים כדי לכבד סנדק מסוים.

הפריש חלה פעמיים עם ברכה

◀ **שאלה:** האם הפרישה חלה עם ברכה על בצק במשקל 3 ק"ג, ואח"כ הגיעה הבת והפרישה חלה פעם שניה עם ברכה מכיון שלא ידעה שהאם כבר הפרישה חלה ואפתה את החלות. נמצא שברכת הבת היתה ברכה לבטלה.

האם מותר לאם לשאול על הפרשתה כדי להציל את הבת שלא תיכשל שוב באיסור ברכה לבטלה, או שמא אם תשאל על הפרשת האמא יתגלה שהיא בירכה למפרע ברכה לבטלה?

תשובה: כתב הרמב"ם (הל' תרומות פרק ד' הל' י"ז) המפריש תרומות ומעשרות וניחם עליהן, הרי"ז נשאל לחכם ומתיר לו, ויחזור לחולין כמו שהיה. וכתב ב"דרך אמונה" (שם ס"ק קפ"ג) שאין זו ברכה לבטלה מה שבירך תחילה כיון שאז רצה לתרום, והיה חייב לברך, והתורה נתנה רשות לשאול על התרומה ("פתחי תשובה" יו"ד סי' של"א ס"ק ו') בשם ה"חתם סופר" זצ"ל ודלא כ"גיליון המהרש"א" יו"ד סי' שכ"ג בשם ה"חוות יאיר" שכתב שהיא ברכה לבטלה.

ולפי' בנד"ד לכאורה יש עצה להציל את הבת מברכה לבטלה, שהאם תשאל על הפרשתה למפרע ולא תהא בזה ברכה לבטלה, וממילא ההפרשה השנייה חלה, וגם בזה אין ברכה לבטלה. ואף שע"י השאלה יגרם לאם שבירכה ברכה שאינה צריכה, בכל זאת באופן שיש בזה צורך מותר ("ציון ההלכה" שם ס"ק ת"פ).

נתערבה ה'חלה' בתוך הבצק

◀ **שאלה:** עשו בצק בשיעור חלה והפרישו חלה עם ברכה, לאחר מכן נודע להם שבטעות נזרקה חתיכת הבצק של החלה בחזרה לתוך העיסה, מה עליהם לעשות?

תשובה: חלה לא בטלה ברוב, ולא בטלה בשישים רק במאה ואחד, וא"כ כל זמן שאין כאן מאה ואחד הכל נאסר (אם היה מאה ואחד היה בטל, ואף שאפשר בשאלה, אין זה נחשב דבר שיש לו מתירין, עיי' "נקודות הכסף" יו"ד סי' שכ"ג, בט"ז ס"ק ב').

ולכן, אסור לאכול מהבצק או מהחלות האלו, רק ישאל לחכם על הפרשתו ויתיר לו כנדר דנשאלין על ההקדשות, ויחזור ויטול חלה אחרת (רמ"א יו"ד סי' שכ"ג סעיף ח').

וכל זה אם לא אכלו חלק מן החלות, אבל אם כבר נאכלו חלק מהחלות, אי אפשר לשאול עליה, דנמצא שגורם לזה שאכל שיהיה טבל ודאי.

שיער מחוץ לפאה בשעת החופה

◀ **שאלה:** האם מותר לעצב פיאה של כלה באופן שחלק משיער הכלה יהיה מעל הפאה בשעת החופה?

תשובה: אין נשים היתר להשאיר את שיער הכלה גלוי, כי משעת החופה שהיא נישואין חייב השיער להיות מכוסה (הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל, הגר"נ קרליץ זצ"ל), ומה שמבואר בכתובות (ריש פרק ב') שבתולות היו יוצאות בשיער מגולה, זה היה מדירתן למקום החופה, אבל בשעת החופה אסור לשיער להיות מגולה כלל (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

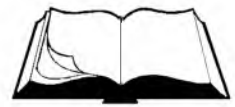
חיים יוסף או יוסף חיים

◀ **שאלה:** רוצים לקרוא לילד יוסף ע"ש הדוד, אך היות שהדוד נפטר צעיר רוצים להוסיף את השם 'חיים', האם יש הבדל אם להוסיפו לפני השם 'חיים יוסף' או לאחריו 'יוסף חיים'?

תשובה: אין שום הבדל, והיות שהוסיפו שם בין לפניו ובין לאחריו, הרי"ז שם אחר, והכל בע"ה יהיה על הצד הכי טוב (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 401 **צום י"ז בתמוז, הלכות בין המצרים, מהלכות זכר לחורבן תמוז תש"פ**

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

חזרה בתשובה

◀ חייב כל איש לשום אל לבו ביום התענית ולפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, כי אין העיקר התענית אלא הכנה לתשובה, וכן אותם אנשים ההולכים בטיוול ובדברים בטלים, תפסו הטפל והניחו העיקר (משנ"ב סי' תקמ"ט ס"ק א').

נתינת צדקה

◀ נוהגים לתת צדקה במנחה ביום תענית, כדאיתא בגמ' (ברכות ו'): אגרא דתעניתא צדקתא. ויש נוהגים לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב (משנ"ב סי' תקס"ו ס"ק י"ב בשם אליה רבה).

קריאת התורה

◀ אין להעלות לתורה לא בשחרית ולא במנחה את מי שאינו צם, או את מי שאין בדעתו להשלים את התענית, ובדיעבד אם קראוהו, אם הוא ת"ח ומחמת אונס אירע שלא התענה וצר לו לומר להם כדי שלא יהיה חילול ד' בדבר, יכול לסמוך בשעת הדחק על המקילין לעלות. כשהתענית חלה בימים שני וחמישי בשחרית לכ"ע אם קראוהו יכול לעלות, אבל לכתחילה לא יקראוהו. (שו"ע סי' תקס"ו ס"ו, ומשנ"ב ס"ק י"ט וס"ק כ"א).

אמירת "עננו"

◀ חולה שאוכל ביום התענית לא יאמר "עננו" ("ביאור הלכה" סי' תקס"ה ד"ה בין יחיד). מי שאכל בשוגג, יכול לומר "עננו", מכיוון שהוא חייב עדיין לצום, ויאמר "ביום צום התענית הזה" (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק ג', וע' שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' אות ד'. שמישיב הסתירה בזה). קטן שאינו צם לא יאמר "עננו" במנחה (דגם גדול אינו אומר "עננו" אם אינו צם, ולא שייך בזה חינוך, שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' קל"א). אמר "עננו" ב"ששמו קולנו", וטעה וסיים "ברוך וכו' העונה בעת צרה" במקום לסיים ברכת "שמע קולנו" – אם נזכר תוכ"ד, יכול לומר מיד "שומע תפילה" (שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' קל"ב) – אם נזכר לאחר כ"ד יחזור ל"שמע קולנו" ("ביאור הלכה" סי' קי"ט ס"ג ד"ה אם דילג).

ש"צ שאינו צם

◀ אפילו אם יש עשרה מתענים בבית הכנסת, צריך שגם החזן יהיה בין המתענים, כדי שיוכל לומר ברכת "עננו" (סי' תקס"ו ס"ה). ואם אין חזן אחר כתב ה"ט"ז שאין לומר חזרת הש"ץ כלל. אולם עיין ב"שער הציון" (שם סק"ט) שתמה עליו, מהיכי תיתי לומר כן וכתב דעכ"פ עדיף לחזור חזרת הש"ץ ויזכיר "עננו" ב"שומע תפילה". חולה שצריך לאכול, אינו יכול להיות ש"ץ בתענית ציבור (שם סעיף ה'), אך אם הוא נוטל רק כדורים או תרופה מרה, הוא נחשב לצם. ("ביאר היטב" סי' תקס"ו ס"ק ז') וכן אם אכל רק פחות מכשיעור, נחשב לצם. ואפילו עשה כן כמה פעמים (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ש"ץ – מי שלא נתמלא זקנו

◀ בתענית ציבור, לא יחא ש"ץ אלא מי שנתמלא זקנו, ואין להקל בזה אפילו ע"י מחילת הציבור (משנ"ב סי' נ"ג ס"ק כ"ב). אולם בישיבות לצעירים לא צריכים להזהיר, שהרמ"ם או המשגיח יהיו ש"ץ. כי מאחר וכולם צעירים, לא שייך בזה כבוד הציבור, וגם הבחורים יכולים להיות ש"ץ (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

כהן שאינו צם

◀ כהן שאינו צם אינו יכול לישא כפיו במנחה ("לוח א"י" צום גדליה, בשם הפמ"ג, וכו"ה ב"מחזיק ברכה" קונטרס אחרון סי' קכ"ט ס"ק א', הגרי"ח קניבסקי שליט"א), ויש סוברים שיכול לישא כפיו ("מקור חיים" סי' קכ"ז סעיף ה'), וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

ברכת כהנים בתענית ציבור במנחה גדולה

◀ **שאלה:** בני ספרד נוהגים לישא כפיהם בתענית ציבור רק במנחה קטנה (ע"י שו"ע סי' קכ"ט), והרבה מבני אשכנז נוהגים לישא כפיהם אפילו במנחה גדולה ("חזון איש" סי' כ'), האם בן אשכנז יכול לישא כפיו במנחה גדולה במנין שרוב בני ספרד? **תשובה:** לדעת "החזון איש" אין כאן מחלוקת, וסבר שזה גופא כוונת השו"ע שגם לבני ספרד הדיו הוא כן, ולכן עכ"פ בן אשכנז יכול לישא כפיו במנחה גדולה, אפילו במנין שרוב בני ספרד (הגרי"ח קרליץ זצ"ל).

לע"נ

מרן רבינו **שמריהו יוסף נסים קרליץ** זצוקל"ה

נלב"ע כ"ג בתשרי תש"פ

❀❀❀❀❀

לע"נ

נשמה טהורה הנערה **רחל** ע"ה

בת יבדלחט"א **הרב יהודה אריה הלוי דינר**

נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ

❀❀❀❀❀

צום י"ז בתמוז

ליל הצום

◀ בליל שבעה עשר בתמוז מותר לאכול ולשתות. חובת הצום מתחילה בפועל מעלות השחר (שו"ע סי' תקי"ב). אם הלך לישון בליל התענית, אסור לו לאכול – אפילו קם לפני עלות השחר – אא"כ התנה לפני השניה שיאכל לאחר שיקום, אבל לשתות מותר, אפילו לא התנה על כך. ולכתחילה ראוי להחמיר ולהתנות גם על שתיה (שו"ע סי' תקס"ד ומשנ"ב ס"ק ו').

ואם עבר ואכל לפני עלות השחר אע"פ שלא התנה על כך לפני שנתן לא הפסיד תפילת "עננו". וכן מותר לעלות לתורה ולישא כפיו ולהיות ש"ץ (ע"י "שבט הקהתי" ח"א סי' קי"פ).

מחצי שעה לפני עלות השחר, אסור להתחיל לאכול יותר מכביצה פת (משנ"ב סי' פ"ט ס"ק כ"ז), פירות ושתייה או תבשיל מחמשת מיני דגן מותר אפילו הרבה (סי' רל"ב ס"ק ל"ד), ובשעת הדחק יש להקל אם אין זה מספיק לו לצורך התענית ("תשובות והנהגות" ח"ב סי' ת"ד).

שטיפת הפה

◀ אין לשטוף את פיו במים בבוקר, ובמקום צער מותר לעשות כן, אך יזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו כלפי מטה, כדי שלא יכנסו מים לגרונו (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק י"א).

להתרחץ

◀ מותר לרחוץ אפילו את כל הגוף בתענית (שו"ע סימן תקי"ג ס"ב). אך נוהגים להחמיר שלא לרחוץ את כל גופו במים חמים. (שעה"צ שם ס"ק ח').

קטנים

◀ קטנים אינם חייבים לצום אך אם יש בהם דעת להתאבל, ראוי לחנכם שיאכלו רק מאכל פשוט, כדי שיתאבלו עם הציבור (משנ"ב סי' תקי"ג ס"ק ה').

אוכל בשרי משבת

◀ **שאלה:** כשהלה התענית ביום ראשון, ונשארו אוכל משובח משבת שאם לא יאכלו אותו ביום ראשון הוא יתקלקל ויזרקוהו, האם אפשר להאכילו לילדים בתענית?

תשובה: מסתבר שמותר, שהרי אין אוכלו לשם תענוג אלא רק כדי שלא לזרוק אוכל (הגרי"ח קניבסקי שליט"א).

כיבוס בגדים – משא ומתן של שמחה

◀ מותר לכבס בתעניות, אבל בתענית של י"ז בתמוז ועשרה בטבת אולי יש למעט משום משא ומתן של שמחה ("חוט שני" ה"ל שבת חלק ד' עמ' שפ"א, ומקורו מ"ביאור הלכה" סי' תקנ"א סעיף ב' בשם "אליה רבה" ופמ"ג, דאפשר יש להחמיר ב"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מר"ח עד התענית, וכוונתו רק ב' תעניות אלו, שזה משום אבילות על החורבן, וגם בדברים שאסור מעיקר הדיון).

ויש סוברים שמותר בכל אלו (הגהות "דעת תורה" שם, שיש טעות סופר בדברי ה"אליה רבה"), ואין שום מקור לדיון זה).

שכח – ואכל או ברך על אוכל

◀ אם טעה ושכח שהיום צום ואכל, אסור לו להמשיך לאכול, שמי שאכל שום יחזור ויאכל שום? (משנ"ב סי' תקמ"ט ס"ק ג') אם כבר ברך על דבר מאכל – אסור לו לאכול ממנו, אלא יאמר מיד "ברוך שם וגו'" ("שערי תשובה" סי' תקס"ח ס"ק א').

מי שבטעות אכל או שתה ביום התענית צריך לגמור התענית וא"צ להתענות ביום אחר, אא"כ כוונתו לכפרה (וכן איתא במהרי"ל שצויה לאחד להתענות אח"כ לכפרה), (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק ח').

מדיני בין המצרים

כל דיני בין המצרים מתחילים כבר בליל י"ז בתמוז
("ארחות רבינו", הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

תוכן האבילות

כל הלכות האבילות שנוהגים בבין המצרים ומר"ח עד לאחר ת"ב יסודם הוא להרגיש חורבן בית המקדש ולהצטער עליו. סיפר לי אברך ששמע מהוריו, שכאשר היו קטנים נהגו לא לאכול בשר ויין כל ימי בין המצרים (כדעה השלישית בשו"ע סי' תקנ"א ט'), חוץ משבת שאכלו רק כזית בשר יבש, משום שהיו שבורים ובלי מצב רוח ולא היה להם כלל חשק לאכול בשר, רק אכלו כזית אחד כדי לכבד את השבת. עוד סיפרו שבערב ת"ב היו ממש בכיות בבית, שדיברו וחשבו רק על החורבן. יש אנשים שכל ימי בין המצרים לא מכניסים גלידה לביתם, מכיון שאלו ימים של צער! וזה התוכן של דיני האבילות, שכל אחד צריך להרגיש בעצמו ולהשתתף בצערן של הקב"ה. וכמבואר בגמרא (ברכות ג.) שהקב"ה מצטער כל יום ואומר: אוי לי שהחרבתי את ביתי והגליתי את בני, ע' שם.

שמחות ושירה

האשכנזים נוהגין שלא לעשות נישואין מ"ז בתמוז ואילך (רמ"א סי' תקנ"א סעיף ב'), אבל אם עושים נישואין ב"ז בתמוז ביום מותר להמשיך את הסעודה והריקודים בליל י"ז בתמוז כרגיל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א תש"ק ס"ח ובשו"ת "רבבות אפרים" סי' שצ"ה, "ארחות רבינו" ח"ב עמ' קכ"ח), וכן נוהגים הרבה בזמננו מכיון שבי"ה שפע של חתונות וחוסר באולמות, ומעיקר הדין מספיק להחופה והיחוד יהיו לפני השקיעה, וממילא חל חיוב סעודה ושמחת חתן (הגר"י קרליץ זצ"ל).

י"א שאין נכון כ"כ לעשות סעודת שבע ברכות בליל י"ז בתמוז, ואם עושים ישנו קצת מרגילותם, אבל במוצאי י"ז בתמוז ושאר ימי בין המצרים עושים כרגיל ("הליכות שלמה" מועדים פי"ח סק"ח), אבל אין לנגן בכלי זמר בין בליל י"ז בתמוז בין בשאר הימים, ולכתחילה יש להחמיר ולקיימה ללא ריקודים ומחולות, וללא "שמחה יתרה" אלא בשירה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ג סו"ס קנ"ז, וכן ב"ארחות רבינו" ח"ב מובא שמרן הסטייפלער זצ"ל הורה כך בשמחת "שבע ברכות" שנערכה לאחר י"ז בתמוז).

בני ספרד נוהגים לעשות נישואין עד ר"ח אב (שו"ע סי' תקנ"א סעיף ב'), ומותרים לעשות סעודת שבע ברכות כרגיל אף לאחר ר"ח ואף עם בשר ויין אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (עי' שו"ע ורמ"א שם סעיף י').

בן ספרד שעושה נישואין בבין המצרים, י"א דמותר לבן אשכנז להשתתף, כיון שהחתן עושה לפי מנהגו, אבל ירקוד פחות מהרגלו (הגר"ש אלישיב זצ"ל), וי"א דאסור לבן אשכנז להשתתף בו (הגר"י קרליץ זצ"ל).

בן אשכנז רשאי לנגן בשמחת נישואין של בן ספרד לאחר י"ז בתמוז עד ר"ח אב, אם זו פרנסתו ("ביאור הלכה" ריש סי' תקנ"א בשם פמ"ג).

חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה חייבים להתענות, דאתי אבילות דברים ודחו רגל דרבנן, ועוד ביחיד מקרא מלא דיבר הכתוב (תהילים קל"ז, ו'): "אם לא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׁמִחָתִי" ("ביאור הלכה" ריש סי' תקמ"ט בשם ריטב"א).

חתן וכלה שמתחתנים ביום ט"ז בתמוז ערב התענית יתענה ביום חופתו וגם ביום התענית ("אגרות משה" או"ח ח"א סי' קס"ז), ואם אין בכוחם להתענות בשניהם יתענו רק בתענית ציבור, ועכ"פ יתענו ביום חופתם כמה שעות אם אפשר.

כשיש חתן בביהמ"ד אומרים סליחות עד הרחמים והסליחות (כן המנהג ברוב המקומות, ועי' משנ"ב סי' קל"א ס"ק כ"ז כ"ח), אבל החתן עצמו אינו אומר סליחות כלל (שע"ת סי' קל"א ו"לוח אי"י" חודש חשוון), ואומרים "אבינו מלכנו" ("ערוך השולחן" סי' קל"א סעיף י"ז).

החתן והכלה אסורים בכל איסורי בין המצרים ולכן אסור לגלח בימים אלו ולא לשמוע ניגונים בכלי שיר.

חתן בשבעת ימי המשתה ההולך לכותל, אינו צריך לקרוע דלא גרע מימים שאין אומרים תחנון דיש אומרים דאין נוהגים לקרוע (הגר"י יוסף שוב שליט"א בשם הגר"ש איערבך זצ"ל). ואף לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל דנוהגים לקרוע ביום שאין אומרים תחנון, מ"מ חתן וכלה אינם צריכים לקרוע דרגל שלהם הוא.

גם לפי מנהג האשכנזים עורכים סעודת אירוסין.
ריקודים ומחולות אסורים מ"ז בתמוז ואילך, אפילו בסעודת אירוסין (משנ"ב סי' ט"ז).

נוהגים שלא לשמוע שירה ונגינה מקלטות (קסטות), אפילו שירי רגש, ואפילו שירים על חורבן ביהמ"ק אפילו בלא תזמורת (הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל, והגר"י קרליץ זצ"ל). גם לבני ספרד שנוהגין נישואין עד ר"ח, שלא במקום מצווה נוהגין שלא לשמוע מוסיקה ("כף החיים").

אפילו בציבור מותר לשיר בפה (כגון בעת "סנטוחה" בישיבה), ומ"מ ימנע בשירה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

תספורת

האשכנזים מחמירים שלא להסתפר מ"ז בתמוז, והספרדים מחמירים רק בשבוע שבו חל תשעה באב (שו"ע סי' תקנ"א ס"ג, רמ"א סי' ד').

האיש והאשה שווים באיסור זה, אך לאשה הצריכה לספר שערותיה לצורך כיסוי הראש – מותר (משנ"ב סי' ק"ע ט"ז).

תספורת לבני ספרד בישיבות אשכנזיות

שאלה: בני ישיבות ספרדיים שאיסור תספורת אצלם נהוג רק ב"ה ימים, הלומדים בישיבות אשכנזיות, האם מותרים להסתפר בשלושת השבועות?

תשובה: יש סוברים שמותר להם להסתפר ואין בזה משום "לא תתגודדו", כיון שידועים בזה דעות המחבר והרמ"א (הגר"ש איערבך זצ"ל, "הליכות שלמה" פרק י"ד אות ו'), ויש סוברים דמן הראוי שיהגו כמנהג המקום, לא להסתפר ולהתגלח בשלושת השבועות, וכן אם באמצע בין המצרים נוסע לביתו ואח"כ חוזר לישיבה לא יסתפר בביתו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

קציצת צפרניים

מותר לקצוץ צפרניים עד השבוע שחל בו תשעה באב (עי' משנ"ב סי' כ'), שפליגי רק בשבוע שחל בו תשעה באב).

רחיצה ומקום סכנה

מותר להתרחץ בים ובבריכה עד ר"ח אב, וגם מי שלא היה בים עד כה יכול להתרחץ בים אחר י"ז בתמוז, אלא שיש להזהר ביותר שלא להיכנס למקום סכנה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). וכן יש להזהר בימים אלו מללכת למקום סכנה.

ברכת שהחינו

טוב שלא לברך ברכת "שהחינו" בימי "בין המצרים" על פרי או מלבוש, אבל מברכים על מצוות כגון מילה ופדיון הבן (שו"ע שם סי' י"ז).

בשבת אין להחמיר בזה, ובר"ח אב הדין כמו בשבת (משנ"ב סי' ק"ח, ושיע"צ שם).

על הולדת בת בימי "בין המצרים" ודאי מברך "שהחינו" (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

פרי חדש שאי אפשר לשומרו עד שבת מפני שיתקלקל – אפשר לברך עליו "שהחינו" ולאכול (משנ"ב סי' ק"ח) וכן חולה שנוקק לפרי חדש רשאי לאכול אולם לא יברך עליו "שהחינו" (שם סי' ק"ח ט"ט).

מהלכות זכר לחורבן

א. משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שכל דבר שיש בו שמחה צריך לעשות בו זכר לחורבן הבית, כמש"כ "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" (שו"ע סי' תק"ט א', ומשנ"ב סי' א').

ב. ולכן הסד את ביתו בסיד צריך לשייר אמה על אמה בלא סיד רק בטיט בלבד, ואם לא טח בטיט בזה אין צריך לשייר (שו"ע סי"א, ומשנ"ב שם).

ג. וצריך לשייר באמה על אמה נוכח הפתח כדי שיראה מיד כשנכנס בפתח, ויש שמניחין פנוי למעלה מהפתח בגובה ואינו נראה לנכנס, ואפשר כדי שיתראה תמיד לפני בעל הבית היושב בפנים (שו"ע, ומשנ"ב סי' ג'). ובזמן הזה שעיקר השימוש הוא בסלון אפשר לעשות את האמה על אמה בסלון (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ד. בית הכנסת ובית המדרש אין צריך לשייר בו אמה על אמה כיון שאין זה בית פרטי רק מקום שציבור מתאסף בו ("מגן אברהם" מובא ב"חתם הלכה" שם).

ה. יש סוברים שאמה על אמה פעם אחת סגי לכל חדרי הבית ("שאלת יעב"ץ" סי' קס"ט, וכתב שכן פשט המנהג, וכ"כ בשו"ת "משנה הלכות" ח"ה סי' ע"א שכן הוא המנהג). ויש סוברים שלפי דברי המהרי"ל שביט נקרא חדר, אפשר שצריך להניח בכל חדר וחדר ("שערי תשובה" בשם אליה רבה), וכן פסק ה"חזון איש, וכן נהג ה"חתם סופר" (הובא ב"מנהגי החת"ס").

ו. דוקא חדר שיש בו ד' על ד' שחייב במזוזה צריך להניח בו אמה על אמה (יעב"ץ סי' קס"ט וכן פסק שו"ת ה"חזון איש"). ומה שעשה ה"חזון איש" במטבח שלו למרות שלא היה שם ד' על ד', שהסתפק שמא השולחנות המחוברים לקיר לא ממעט מהשיעור (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ז. יעשו אמה על אמה דוקא מרובע ולא ארוך וצר (מלבן) והטעם כדי שיחא ניכר היטב (שע"ת בשם פמ"ג).

ח. מי שמצפה את הקירות בטפט לא מספיק להשאיר אמה על אמה בלי ציפוי, אלא צריך לקלף את הסייד (פמ"ג).

ט. השוכר דירה מיהודי יש שסברו שהשוכר אינו מחויב לקלף אמה על אמה, אבל המשכיר חייב לקלף ואף שאינו גר בדירה (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם ה"חזון איש", וכ"כ בשו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ג סי' פ"ו, ועי' שו"ת "משנה הלכות" ח"ה סי' ע"א שדן לגבי השוכר).

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"א אבי עזרי מרכז פתח תקוה

גיליון 126, פרשת בלק תש"פ

חשיבות הקובע מקום לעבודת ה'

הרי בוודאי יתרה אפכם בו. דעו לכם כי האיש אשר מדבר דברים בטלים בבית הכנסת וכל שכן דברים האסורים, הכל זה היוצא מפיכם בבית הכנסת מנבל את כל בית הכנסת בכתמים ונגעים קיא צואה בלי מקום, ועל יד כן סר צל השכינה חס ושלום מאתנו... לכן התפללו לה' בכוונה ועבדו ה' בכל לבב במקדש מעט, ואולי נזכה לראות מקדשו בנוי לנש עמים אז יגל יעקב וישמח ישראל ויהי נועם ה' עלינו.

כאשר היחס למי שמדבר בבית הכנסת יהיה כמו שמלכלך את בית הכנסת ומשליך בוץ ורפש על הארונות הבהקים והנברשות העומדות לתפארה בהיכל בית הכנסת – יחס עצמי של המדבר כלפי עצמו כשיחשוב כן בלבו על מעשיו, ויחס של האחרים כלפיו, בוודאי שלא יצטרכו עוד חיזוקים והתראות ממורמים על חובת הזהירות בקדושת בתי כנסת ובתי מדרש וכפי שכתב רבינו יונה (שערי תשובה ב) "אם האדם לא יעורר עצמו, מה יועילוהו המוסרים... לכן צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו, ולשום הדברים אל לבו ולחשוב בהם תמיד. ועליהם יוסיף לקח ומליבו יוציא מילים, ויתבודד בחדרי רוחו... עד אשר תקבל נפשו המוסר ותטהר".

מצב זה הנראה לעין כל, כאשר זכינו להיכנס שוב לבתי הכנסת בחרדת קודש, מתוך רצון לשפר את המעשים והנהגה כיאה לבית מקדש מעט, אך בחלוף הזמן

מקום בקביעות ואינו פונה לעסוק בענייני הכבוד, הוא-הוא הדביקות בדרכו של אברהם אבינו שחיפש רק את הענווה (שעור מרן הגר"ש – ברכות לה).

כתלמידיו של אברהם אבינו עלינו להתחזק ולרומם את כבוד וקדושת בית הכנסת, דווקא בימים אלו בהם מרחפת מעל ראשו השאלה האם נמשיך להתפלל בבתי כנסת כבראשונה או שחלילה עקב הנגיף המדבק ניאלץ שוב להסתגר בחצרות ובמרפסות, ויתחזק הן בקביעות מקום לתפילה שבה מראה את היקר והכבוד שרוחש לתפילה, ואף משרד בזה לקב"ה שהוא אכן מעוניין להתפלל דווקא בבית הכנסת ולא בצורה ארעית.

והן בכל שאר ענייני קדושת בית הכנסת וכפי שעורר שר התורה מרן הגר"ח קניבסקי במכתבו עם שובם של אלפי בני ישראל להיכלי בתי הכנסת שהריחוק נועד לעוררנו לפשפש במעשינו ולהתחזק ביתר שאת בהימנעות משיחה בטלה והשתקת כל מכשירים מסיחי הדעת בעת התפילה.

כאשר חידשו את בית הכנסת בפראג נשא המרא דאתרא בעל האורים ותומים רבי יהונתן אייבשיץ דרשת ארוכה בגאונות עצומה בה עורר על כבוד בית הכנסת (יערות דבש דרוש ט) ובסיום דבריו אמר "נתאר לעצמינו כאשר חידשו בית הכנסת נקי מפואר... אם יבוא איש וישליך עליו מיט ועפר עד שייהיה בו כתמים,

ויאמר בלק אל בלעם לכה נא אקחך אל מקום אחר או לי יישר בעיני האלקים וקבתו לי משם (במדבר כג, כז)

"כל מי שיש בו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, וכל שיש בו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של בלעם הרשע" (אבות ה, י).

אחד החילוקים העולים בבירור בין הנהגתו של אברהם אבינו לזו של בלעם הרשע, מתבטא באופן בו ניגשו לעבודת ה'. כשבלעם רצה לקלל בשם ה' את עם ישראל הוא ניסה במקום אחד, וכשלא הצליח ניסה במקום שני, וכשגם שם ראה שלא עלה בידו, שוב חשב שמא המקום אינו ראוי, וכך עבר בין שבעה מקומות בהם ניסה את כוחו לפני הקב"ה.

ואילו אברהם אבינו קבע מקום קבע לתפילתו, שנאמר (בראשית יט, כז) "וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'". מפסוק זה נקבעה הלכה בשלחן ערוך (אורח חיים ז, יט) "יקבע מקום לתפילתו". ועל תלמידי אברהם אבינו, אמר רב הונא (ברכות ו, ב) "כל הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו וכשמת סופדים לו ואומרים אי חסיד אי עניו מתלמידיו של אברהם אבינו".

נראה שההבדל ביניהם היה בגישה לכל ענייני עבודת ה', שכאשר בלעם הבחין שהתפילה לא מתקבלת ואינו מצליח לרצות את הקב"ה למלא מבוקשו הרע, החליט בדעתו שמא הבעיה במקום בו בחר להתפלל, לכן שינה מקומו מתוך תקווה שמשם תעלה תפילתו לרצון, וכששוב לא התקבלה תפילתו, שינה למקום נוסף, ולא עלה כלל בדעתו שמא הבעיה אינה תלויה במקום מסוים אלא בו בעצמו, והקב"ה לא חפץ כלל במעשיו ובתפילתו.

ואומנם אברהם אבינו התפלל באותו מקום בקביעות, ואף כשראה שלא מתקבלת תפילתו הוסיף והתחנן מתוך תקווה לרצות אתה הקדוש ברוך שיענה לתפילתו. וכשהתפלל שלא תיהפך סדום עמד במקומו והתפלל שוב ושוב מתוך ניסיון להתרצות לפני ה'.

סמל הענווה

קביעות מקום לתפילה נלמדת דווקא מאברהם אבינו, סמל הענווה. במשנה באבות (שם) מבואר שהדרך אותה הנחיל לתלמידיו היא רוח נמוכה שהיא בענווה. ובאר הרשב"א ורבינו יונה (ברכות שם) שקביעות המקום לתפילה מראה שאוהב את התפילה ומוסיף יראה וענווה בלבו.

כשעסק מו"ר הגר"ש אלישיב בשיעורו בסוגיה זו, הוסיף בדרך צחות שבדרך כלל כשאדם מתפלל בקביעות במקום אחד עולות בלבו טרונות ומענות כלפי הגאבי שלא כיבדו כראוי, וכלפי שאר המתפללים, אך כאשר מתגבר על מידותיו וממשיך להתפלל באותו

הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה • במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

כן נוהגים כל הצדיקים... ונחשב רק כתשמישי מצוה ולא כקדושת בית תפילה... ומה שקוראים לבתי התפילה 'שטיב' (מלשון בית) מוכיח שאינו קדוש בקדושת בית הכנסת, אלא לשימושי הבית".

ואף אם מתנה כשהמקום דחוק כמבואר בביאור הלכה (קנא, יא), אין בכוח התנאי להתיר לעשות שם ככל צרכי הבית, שהרי כתב בשער הציון (שם ב) "לשחוק והיתול ושיחה בטלה בוודאי לא מועיל תנאי".

מידת הזהירות הנדרשת בעת הזו

במצב הנוכחי בו רבים נדבקים, האם יש להימנע כמה שיותר מיציאה מהבית יתרה ממה שמחייב משרד הבריאות כמבואר (בבא קמא ט, ב) "דבר בעיר כנס רגלך", או לנהוג דרך ארץ ולא להימנע מיציאה לעבודה ומשליחת ילדים

קדושת בית כנסת במקום ארעי

קבוצה מאברכי הכולל עברה ללמוד בתקופה האחרונה במרפסת ביתנו, וברצונו לסדר ולסגור את המקום כיאה לכבוד עמלי התורה, אך עם זאת להתנות שנוכל להשתמש במקום לצרכינו כשנחפוץ בכך. האם יש אפשרות להתנות על קדושת בית הכנסת.

תשובה אין אפשרות להתנות אפילו מראש שמחד תחול קדושה על מקום, ומאידך שיוכלו להשתמש בו לצרכי חול פריטיים, ולכן הטוב ביותר לומר בפירוש 'אני מגלה דעתי שלא תחול על מקום זה קדושת בית הכנסת ובית המדרש'.

וכפי שכתב בשו"ת דברי חיים (חושן משפט לב) "צדיק אחד אמר בשעת בניית בית המדרש בביתו שמתנה בפירוש שבונה בית התועודות, אך לא שיהא קדושת בית המדרש עליו ומסתמא

נשכח כמות מלב, המצב בו היינו אך לפני שבועות ספורים. עלינו לעזור עצמנו, כי רק בדרך זו שנפנים את המסר הנשלח אלינו ללב פנימה, נמנע את ההתראה הבאה חלילה.

הזריזות - תנאי הכרחי

כשבאו זקני מואב ומדין לקרוא לבלעם לקלל את ישראל "נטלו זקני מדין קסם בידם ואמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש, ואם ידחנו אין בו תועלת. לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה, אמרו אין בו תקוה הניחוהו והלכו להם שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם, אבל זקני מדין הלכו להם" (רש"י כב ז).

זקני מדין ידעו כלל גדול בחיים: דחייה לא מועילה לבלעם!

כיון שדחיית ביצוע המעשה מראה שלא חפץ בעשיית הדבר כלל, ואף אם יעשהו לבסוף, באילוף מכורח ולא מרצון, שהרי מה שאדם חפץ בו הוא עושהו בזריזות.

והרי כל מה שבאו דווקא לבלעם היה מחמת שרצו שיקלל עם כח הנבואה שבו, וכיון שדחה אותם למחר, ראו בזה עצלות. ומחמת "שאין השכינה שורה מתוך עצלות" (שבת א.ב.) לכן הבינו שלא ישיגו את מטרתם כאשר היא עושה זאת בדחינות ומתוך עצלות.

כיון שעצלות נובעת מכבדות הגוף כלשון המסילות ישרים⁽¹⁾ "עפריות החומריות גם".

הגוף עשוי מעפר שלא זו ואינו בר תנועה. השל"ה הקדוש (אות ז זריזות) מביא מספר מעלת המידות "דעו בני כי מעלת הזריזות היא מידה חשובה לפי שמתחילת ברייתו של אדם לא נברא אלא להיות זריז במעשיו ובדרכיו, כמאמר הכתוב ויהי האדם לנפש

חיה - מאי חיה זריזותא". מהות נפש האדם היא זריזות. ואכן על המלאכים כתוב (יחזקאל

א.ד.) "והחיות רצוא ושוב" מפני שהמלאך כולו רוחני, בלא שיש בו עפריות החומריות.

ומחמת כן אין הנבואה שורה מתוך עצלות, משום שהעצלות נובעת מהגוף והחומר

הגס, ואילו הנבואה נובעת מהנשמה. וכיון שאף תפילה נובעת מהנשמה שהרי "איזוהי

עבודה שבלב זו תפילה" לכן אין עומדים להתפלל מתוך עצלות (ברכות לא. א.).

אבותינו גדולי האומה התנו לנו דרך לעשיית המצוות בזריזות יתר, עד כדי שמשנתב

הכתוב במעשה העקידה וכתב (בראשית כב. א.) "וישכם אברהם בבוקר" ובפסחים (ד. א.)

דרשו שעשה זאת בזריזות.

ותמיהה גדולה היא, אפשר לשבח מעשה קטן שנעשה בזריזות, אך מה עניין יש לספר

על זריזותו של אברהם דווקא במעשה גדול זה.

והרי זהו כאותו אדם המשיח לחברו: אתמול עשיתי שתי עסקאות, באחת הרווחתי

מיליון דולר, ועשיתי עוד עסקה בה הרווחתי כמה פרוטות, הרי לכסיל יחשב מי שימנה

כך ריווח של שקל בודד בשעה שמספר על רווחים אדירים, ומדוע מזכיר הכתוב את

הזריזות שהיתה לכאורה חלק שולי בתוך המעשה ההרואי והעצום בעקידת בנו יחידו

כציווי ה'.

מבאר הארחות צדיקים⁽²⁾ שאברהם הזדרז להשכים כי היתה דעתו קשורה באהבת

הבורא יתברך בחשק גדול, ומחמת כן נשבע לו הקב"ה שיוכר את העקידה... כי יש

אנשים העושים מצוות או מעשים עבור אהבה וקושי הוא עבורם מחמת שלבם

נוקפם, אבל אברהם יצחק עשו מחפץ לבם משום שמדרגת האהבה היתה גדולה

מאד בלבם, כי מי שעושה מעשיו בזריזות מוכיח בזה שאוהב את בוראו כעבד המזרז

עצמו לעשות רצון אדונו, ולכן עשו מעשיהם בזריזות.

ומה שמשבח הכתוב שהזדרז אברהם בעקידת בנו, אינו רק כתוספת קטנה למעשה

העקידה, כי יש בזה הארה במבט שונה לגמרי על כל העקידה, והפיכת כל המעשה

לדבר גדול ונשגב. ואם היה עוקד אברהם אבינו את בנו אך לא היה עושה זאת בזריזות,

לא היה זה מעשה עם כל חפץ הלב ותשוקת הנשמה לבורא יתברך. ואומנם מפני

שנעשה בזריזות, עומד מעשה העקידה לדורות עולם.

בשנים קדמוניות בהם התפלל מו"ר מרן הגר"ש אלישיב בבית הכנסת תפארת

בחורים⁽³⁾ בכניסה לבית הכנסת ששכן בקומה שניה מעל שטיבלאך מאה שערים

היה גרם מדרגות גדול. אנו התלמידים סבבנו אותו ורצנו לפניו בניסיון לשמוע ממנו

בזמן זה עוד תשובה לדבר ה' זו הלכה.

העומדים מן הצד תיארו שהיה זה נראה כאילו מרן הוא הצעיר שבחבורה, כאשר היה

ממש רץ במעלה המדרגות, מניח שתי זרועותיו על המדרגות ומשך עצמו כלפי מעלה

עד שנראה כקופץ על גבי המדרגות. ואף בעת שחזרנו מהתפילה וירדנו במדרגות, ממש

רץ כלפי מטה, ואנו הצעירים ניסינו להדביק את קצב הליכתו המהיר.

וכך בכל הנהגתו היה תמיד מזדרז, וכשהיו מזמינים אותו לשמש כסגן בבריתות

היה אומר שהוא מסכים בתנאי שמיד כשנכנס יכריז בקול 'ברוך הבא' שהוא תחילת

הברית, בלי להמתין לאורחים, ואף זה נבע מניצול הזמן והזריזות שהיתה מנת חלקו

בכל אורחותיו.

אכן זריזות אינה רק דרך לניצול הזמן ולהקדים למצוות, אלא היא מעלה בעצם שהרי

מקורה בעומק הנשמה. ומחמת כן הזריזות לא שייכת רק קודם למעשה, אלא גם את

המעשה הטוב עצמו יש לכצע בזריזות.

שו"ת הלכה למעשה

«»

למוסדות הלימוד וגני שעשועים.

תשובה ברוך ה' אין מצבנו מוגדר כדבר, כמבואר בשלחן ערוך (אורח חיים

תקעה, ב.) "איזהו דבר, עיר שיש בה חמש מאות איש ויצאו ממנה שלשה

מתים בשלשה ימים רצופים בזה אחר זה, ואם מתו שלשה ביום אחד

אין זה דבר... ואין הנשים הקטנים והזקנים בכלל זה" וביאר המשנה

ברורה "לפי שהן חלושי המוג". וב"ה אין מקום בכל העולם שהגיע

במספר המתים לחשבון זה.

אכן בוודאי מוטלת החובה להיזהר ולהישמר מכל נזק שיכול להיגרם

מההדבקה בקורונה הן בזהירות כלפי עצמו שלא יזקק "יותר יש לאדם

להיזהר שלא יזקק אחרים מושלם יזקק" (בבא קמא כג. א תורה ודחייה), וכפי

שסומכים על הרופאים בחילול שבת ותענית יום כיפור כך יש להישמר

מחד ולהתיר מאידך כהוראתם.

ואמנם מידת הזהירות מעבר לכללי הרופאים בזה משתנה מאדם

לאדם, וכפי שכתב האגרות משה (אורח חיים א, כזו) "יש דברים שתלוי

בטבע האדם, שאיש שטבעו אמיץ לב לא חושב זאת לסכנה, וישנם

מוגי לב שחושבים זאת לסכנה... ומותרים לחלל על כך שבת, ודבר זה

תלוי בדעת כל אחד בעצמו". וב"כ החזון איש (אורח חיים נט. ד.).

ואמנם שאין זו שעת דבר ב"ה, אך ייתכן שהיא שעת מגיפה הגרועה

יותר, ולכן הנדרש בעת הזו לקיים את דבריו הנביא ישעיה (כ. כ.) "לך עמי

בא בחדריך וסגור דלתך בעדך, חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" ופירש

רש"י בוא בחדריך - בבתי כנסיות ובבתי מדרשות והתבונן על מעשיך

בחדרי ליבך, וסגור דלתך בעדך - עשה מעשים טובים שיגינו עליך".

מלוח מלכה בסעודה שלישית

שאלה האם מי שמאריך בסעודה שלישית ואוכל לאחר צאת

הכוכבים, יוצא באכילה זו ידי חובת מלוח מלכה.

תשובה כיון שכבר הגיע הזמן ללוות את השבת לאחר צאתה, יוצא

בזה ידי חובת מלוח מלכה, למרות שיאמר לאחר מכן 'רצה' בברכת

המוזון, כמבואר בבאר היטב בשם האליה רבה (ש. א.). ואמנם יותר ראוי

שיאכל סעודה בפני עצמה למלוה מלכה (כף החיים שם יא.).

הכנסת כלב נחיה לבית הכנסת

שאלה עיוור המסתייע בהליכתו בכלב נחיה, האם יכול להכניסו

לתוך בית הכנסת.

תשובה למרות שהותר לתלמיד חכם להכניס את חמורו שהולך עמו

בדרכים לבית הכנסת, כיון שזה צרכו ונידון כאכילה ושתייה שהותר לו

בבית המדרש (ירושלמי מגילה ג. ד.). ואף לכל אדם הותר אכילה ושתייה בדרך

ארעי, וממילא יותר הכנסת הכלב בדרך ארעי (אגרות משה אורח חיים א, מה),

אך שמעתי מרבינו שאין להכניסו כמבואר בהתם סופר (שו"ת א"ח לא) כיון

שחילול ה' הוא להקל יותר ממה שנוהגים העכו"ם בבתי יראתם, וכיון

ששם אוסרים להכניס כלבים בכל דרך, כך ייאסר בבתי כנסת ואף אלו

שבחו"ל שקדושתם ארעית (שיעורי מרן הגר"ש - ברכות תרסא).

בית הוראה הכללי
ירושלים

מאשרת

הנאמן מן חתן חתן קקל

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חדש!

ניתן להשתתף בהוצאות המורבות של בית ההוראה ובכללן הוצאת דברי התורה

באמצעות מכשירי

דרימ

יש לבחור קופות נוספות, חיפוש ולמצוא בית הוראה הכללי ירושלים
שע"י מכון ציוני הלכה. תוכן למצוא!

יֵאִיר בְּזָרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 11 – בלק תש"פ

בלעם הרשע

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה (בלק כ"ב, ה')

ובפרש"י וא"ת מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות לומר, אילו היה לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם וכו'.

המתבונן באיזה מקומן בחז"ל רואין את דרגתו הגדולה של בלעם אשר היו בו כוחות אדירים כמשה רבינו עד שחז"ל דרשו לא קם בישראל כמשה עוד נביא לא קם בישראל כמשה אבל באומות העולם קם ומנהו בלעם, דרגת נבואה כמשה אבי הנביאים, ופשוט שבלא כזו דרגה א"כ עדיין יש לאומות פתחון פה, ועוד מצינו שהתורה מעידה על בלעם שיועד דעת עליון.

ובלעם מבקש תמות נפשי מות ישרים כאבות הקדושים ותהי אחריתי כמוהו, בלעם אינו טיפס לבקש דברים שאין להם שייכות למציאות, בלעם קראו לו חז"ל חכם החכמים כדאיתא בחז"ל שאמר רבי אלעזר ומה בלעם החכם שבחכמים לא יכל לעמוד בתוכחתה של האתון אנו שנעמוד בתוכחה מהקב"ה איך נעמוד, אנו לא הגענו לדרגת חכמתו של בלעם כדברי חז"ל, לנו זה כ"כ פשוט שבלעם יטרד לעוה"ב אבל בלעם החכם מחוכם סבור שמגיע לו עוה"ב ולמות מות ישרים, והטעם נשמתו גבוהה עד שמי רום כנשמת הישרים האבות ומשה רבינו, ולכן אף שבגוף חטא אבל נשמה גדולה לו, ולכן חשב שנשמתו שטורה היא ותהי אחריתי כמוהו.

איתא בחז"ל שבלעם שנא את בני ישראל ובמיוחד את משה, על אשר חשב שהוא זה שיוציא את בני ישראל ממצרים, והוא זה אשר לנתן תורה על ידו, והרגיש שמשה נטל ממנו את זכות זו ולכן שנאו, כ"כ היה דרגתו גדולה שהוא הבין החכם שבחכמים שדרגת נשמתו ראויה להוציא את בני"י ממצרים ולהביא תורה לעולם. והרי בלעם הוא שאמר לאומות העולם במתן תורה ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. (כדאיתא בסוף זבחים) הוא ידע את התורה ושלימותה ואת ברכתה כך דרגתו הנשגבה של בלעם.

(שנאתו של בלעם למשה על זה שלקח ממנו את הזכות להוציא את בני ישראל ממצרים, אכן הוא אותו בלעם אשר יעץ כל הבן הילוד היאורה תשליכון לבלות את ישראל ואח"כ בעל הטענה שהוא היה צריך להוציאם).

ובמשנה (בפרק חלק) ג' מלכים וד' הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא, ומנו בד' הדיוטות גחזי בלעם אחיתופל ודואג, והנה הרמב"ם שם בפי'המש"נ מקשה וכי רק אלו מכל העולם אין להם חלק לעוה"ב כמה רשעים עמדו בעולם לבלות את ישראל ולא הזכרו במשנה, ומתוך הרמב"ם שהם הארבעה היו חכמים גדולים מאד בידיעת התורה ועליהם היה כרבותה שאבדו את חלקם לעוה"ב, כ"כ היה גדלותו של בלעם.

הנה הובא בחז"ל שלא רצה בלעם לקלל את האתון ורק רצה להורגה בחרב, שאם היה מקללה כבר לא היה יכול לקלל את ישראל (ובבעה"ט שם כתב שרק באותו היום לא יכול לקלל פעם שניה, אכן צ"ע לדבריו הרי איתא בקרא ויהי בבקר ויקח בלק את בלעם, הרי כשהלך לקלל כבר היה יום אחר) ונראה הביאור שכמו שלמשה היה ברכה שמורה על ישראל וזאת הברכה אשר ברך משה את בני ישראל, כך לבלעם היה כח ברכה אחת או להשיג בה עין הרע בקללה בדרגה של משה, והרי מצינו שברכתו לבני ישראל נשמע בכל מחנה ישראל ובכל העולם, כל כך היה כח הברכה לבלעם וע"ז היה לו כח ברכה או קללה אחת (אכן קצ"ע ממה שבידך את סיחון שיכבשו את מואב) ניתן לו כח כביר והכל כמשה, רק משה ברך את בני ישראל ובלעם הלך לקללם. (ונראה ניתן כח להשפיע על בני ישראל במנהיגים ובעלי כח גדול משה ברכם בלעם רצה לקללם ודו"ק). אכן עם כל מעלתו ודרגתו הגדולה והנשגבה כחכם החכמים ונביא ויועד דעת עליון, הגיע לדיטא התחתונה לאבד חלקו לעוה"ב, ועליו החותם של מאבד חלקו לעוה"ב, והטעם ממה שתנן במשנה באבות עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה שהוא חותם תלמידו של בלעם הרשע, והחותם אמת של משה נביא ישראל והאיש משה עניו מכל האדם.

יסוד הדברים, כל ההשגות והחכמה העצומה מתנת שמים היא, אבל לקבל כ"כ הרבה דרגות משמים המטרה היא להעניק אותם לכל העולם כולו, כל זה אינו משלי ולא בשבילי אזי חכמתו מתקיימת, הנטילה של הגדולה לעצמו היא שהפילה את חכם החכמים לבור תחתיות. וביותר שלא עמל ויגע לקנות המעלות רק קיבלם כמתנת שמים לזה אין קיום.

בח"ח עה"ת כתב שבכל פרשת בלק ובלעם אין פרשיה פתוחה או סתומה רק פרשה אחת מתחילתה ועד סופה, וכתב שבזה רמזה תורה סיבת נפילתו של בלעם חכם החכמים, דהנה הטעם של הפרשיות בתורה הוא כדי ליתן רווח להתבונן בין פרשה לפרשה, וכאן פרשתו של בלעם פרשה גדולה ורחבה, לא ניתן ע"י בלעם רווח להתבונן והוא יסוד נפילתו של בלעם, לא לעצור ולהתבונן אנחנו רצים והם רצים שקאי בגמ' גם על בלעם, הם כל הזמן רצים ולא עוצרים אבל לבאר שחת. (הבאנו כבר ששרי מדין ושרי מואב הלכו לבקש מבלעם שיקלל את ישראל וכאשר אמר להם לינו פה הלילה כתיב וישבו זקני מואב ובגמ' בסנהדרין וזקני מדין להיכן הלכו, ותרצו אמרו וכי יש אב (הקב"ה) מקלל את בנו, נטלו והלכו להם, הנה הגיון כ"כ פשוט וכי אב מקלל את בנו, אבל עד שלא עצרו אותם בעצת בלעם בלינו פה הלילה, לא נעצרו לחשוב בדברים הפשוטים, כך דרכו של היצר העיקר לא לחשוב לא להתבונן).

והנה חותם הפרשה "ויקם בלעם וילך וישב למקומו" אחר כל המאורעות הכבירים שאתון פתחה את פיה את הברכות ששם הקב"ה בפיו, נבואות עצומות ונוראות עד ביאת גואל צדק, אעפ"כ כל זה לא משפיע על בלעם לא עוצר וילך וישב למקומו. אין פרשה אין הפסקה.

ליום היארצייט של מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד גלב"ע י"ב תמוז תש"א

בשנת תרפ"ח בגיל ארבע עשרה הגיע אבי הרה"צ ר' דוב אריה גולדברג זצ"ל ללמוד תורה בישיבת אהל תורה בברנוביץ ישיבתו של הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד זצוק"ל.

אבי מתבלט מיד בהתמדתו ימים ולילות, רכון על הגמרא שוכחים מהבית ומהכל, רק הוויות דאביי ורבא קצות ונתיבות הם הקיימים בעולמו. גם מוסר ויראת שמים מקבל אבי מלא חופניים בקרבה יתירה לה זוכה מהמשגיח הגה"צ רבי ישראל יעקב לבוצנסקי הי"ד זצוק"ל חתן הסבא מנוברדוק, צדיק נשגב אשר אבי תמיד היה מביא משיחותיו והנהגותיו הנעלות.

לדוגמא סיפא שפי"א בחור אחד עלה על סולם לסדר משהו, ומיד המשגיח רץ להחזיק אותו שלא יפול, ולא הבינו מה חושש כ"כ המשגיח הרי הוא לא עומד במקום מסוכן כל כך, עד שהתברר שהיה לבחור חור במכנסיו מרוב עניות, והמשגיח ראה את זה ועמד להחזיק אותו ובכך יסתר את החור שלו.

רבי אלחנן ששם עינו על שקידתו והבנתו העמוקה של אבי, וכן על יראת השמים שבו מבקש מאבי שילמד ויתחבר עם בנו יהודה לייב הי"ד. כהכרת הטוב ישן אבי מספר חודשים בביתו של רבי אלחנן, וכן אישר לאבי להעתיק ממחברותיו של רבי אלחנן אשר לימים משמשים מחברות אלו כיסוד של ספרי קובץ שעורים ושאר ספרי רבי אלחנן.

אבי תמיד תיאר את הלימוד בברנוביץ כלימוד מתוך מסירות נפש ברעב ובחוסר כל. ועם הכל לשכוח עולם ומלואו, בישיבה אין כלל ארוחת בקר וערב ולפעמים כוס תה היה כל הארוחה בצהרים מעט שבמעט, אבל הרעב האמיתי הוא הרעב לדבר ה' התמדה נפלאה גמיעה של מסכתות רבות בש"ס.

בברנוביץ דבק באבי הכינוי "המתמיד" כך שמענו מחבריו באותה תקופה ע"פ עדותו של ר' דב פרלה ז"ל ועוד. וכן שמענו שרבי אלחנן היה קורא לאבי 'מיינן צדמ' הצדיק שלי.

בענוהו בחן והתמדה ובעבודה רבה רוכש אבי את היסוד הראשון בגדולתו בתורה, וכבר שגורים על לשונו כמה מסכתות שמונחים בקופסה. אבי כותב בלי הרף את כל אשר שומע את שיעורי רבי אלחנן ושיעורי המקדש דוד. שעורים שונים שנמסרים מפה לאוזן בישיבה מגדולי ראשי הישיבה עשרות מחברות עם הכתב היפה והסדר הנפלא מתמלאות הכל מתוּק מסודר וערוך בטוב טעם.

רוב מחברותיו של אבי נעלמו במשך השנים בתקופת לימודו בישיבת חברון, המחברות היו יקרות המציאות אבי השאיל אותם לכל מבקש אבל רובם לא הוחזרו לו. אבי סירב לספר למי נתן את המחברות זאת מחשש לשון הרע שהקפיד עליו כל ימי חייו.

גם בשלהי ימיו בזמני שהכרתו היתה מעורפלת ניסה אחד מבניו להוציא ממנו מי לקח את המחברות, אמר מיד זה לשון הרע ולא הסכים לגלות.

קרוב לחמש שנים של לימוד בברנוביץ היו רצף של עליה בידיעת התורה, כל מסכת נלמדה מראשיתה ועד סופה נשים נזיקין חלקים מסדר מועד וכן מסכת חולין, אבי כותב עליהם חידושים מרובותיו וגם חידושי תורה מפרי תבונתו.

לקרבה יתירה זוכה אבי מבעל המקדש דוד הגאון רבי דוד רפפורט זצוק"ל, תמיד היה מספר עליו בהתפעלות על העמל העצום שלו בתורה. אי"ה ובל"נ נביא לקראת היארצייט דברים שסיפר עליו.

אבא בשהותו בברנוביץ הולך מפעם לפעם לתפילות ולשולחנות של האדמו"ר הרבי מסלונים שגר בברנוביץ וכן שמע שיחות מהגאון הצדיק רבי משה מייזנר אשר היה ידוע בשיחותיו הנעלות בחצר סלונים ובכל פולין. אבא תיאר גם את ביקורו של רבי מאיר שפירא זצוק"ל מייסד הדף היומני בישיבה ואת שיחותיו הנעלות. כן תיאר את ביקורו של רבי ירוחם ממיר אשר נחרטו עמוק בלבו כל בני העיירה התקבצו בבית הכנסת לשמוע את שיחתו בית הכנסת היה מלא מפה אל פה ואף בחוץ נתלו אנשים על החלונות כדי לחזות ולשמוע את דברי רבי ירוחם המאלפים.

תמיד תאר אבא את צדקתו ויראתו של רבי אלחנן את הדחקות בביתו אשר היה ריק מכל אך מלא וגדוש בתורה ויראת שמיים את ענותנותו העצומה את הלא מחזיק טיבותא לנפשיה. רבי אלחנן לא הסכים לברך אנשים כיוון שחשב כי אינו ראוי לכך אבא התבונן בהליכותיו של רבי אלחנן כמודל לשאיפה עצמית של התמדה בלי הרף ענוה וזלזול במנעמי העוה"ז.

לימים סיפר אבא שכאשר נודע לאמו הסבתא חיה שכמעט אין מה לאכול בישיבה שלחה הסבתא חבילה גדולה עם אוכל לכמה חודשים נקניק ביסקוויטים ועוד מצרכים. אבא הביא את החבילה מהדואר והניחה בדירת מגוריו, חדר ששכר עם עוד כמה בחורים מאשה אלמנה. אבא הניח את החבילה ואפילו לא פתחה לראות מה שבתוכה ורץ מיד לסדר בישיבה בחזרתו בצהרים החבילה נעלמה, כאשר פנה אבא לאלמנה בעלת הבית ושאלה היכן החבילה ענתה בקול רפה כנראה החתולים הריחו את תוכנה ולקחו את החבילה. אבא סיפר שהרגיש מתשובתה שהיא לקחה את החבילה אבל במידותיו שהם למעלה מהשגת בינת אנוש, לא ענה ולא שאל דבר ופנה בחזרה לישיבה וכך סבל מחרפת רעב כמה חודשים, העיקר שלא לצער אלמנה אשר גנבה את מזונותיו. בסוף ימיו סיפר אבא שלא סיפר על דבר הגניבה לאף אחד בישיבה מחשש שאם היה מספר, היו אולי עוזבים הבחורים את הדירה והיה נזק לאלמנה. מבהיל דקדוק הדין אצל אבא שח"ו לא לפגוע באדם אחר, לסבול חרפת רעב ולא לפגוע במי שגנב ממנו את מעט האוכל. ואבא אז היה נער כבן חמש עשרה.

כך חולפים השנים בברנוביץ בהתמדה והתעלות שיעור אחר שיעור, אבי כבר בקיבוץ בשיעור העליון אצל רבי אלחנן וכל כולו התמסרות לעליה במסילה העולה בית אל. מסירות הנפש ההתמדה והעיון הרב ניכרים כבר באבי שכבר נחשב מבחירי תלמידי הישיבה אז נקרא אל הקודש פנימה אל רבי אלחנן שהודיע לאבי כי הגיע הזמן להמשיך ולהתעלות בישיבה גבוהה יותר. רבי אלחנן המליץ על ישיבת קמניץ להרבי ברוך בער ליבוניץ. רבי אלחנן היה מכוון את הבחורים לפי הבנתו אם לשיבות קלצק מיר או לקמניץ להמשיך ולגדול בתורה.

סיפר גיסי רבי חיים שטיינהוז שליט"א ששמע מאבי זצ"ל, שהיה לר' אלחנן חברותא עם בחור כל יום בשעה תשע בדיוק, ופי"א איחר הבחור בכמה דקות, ואמר לו ר' אלחנן שהוא מפסיק ללמוד איתו, וטען לו הבחור שהוא היה אנוס שהוצרך לבית הכסא, ואמר לו ר' אלחנן הנה חילי משמר המלכה באנגליה עומדים שעות רצופות ולא זזים אפי' לא לבית הכסא, רואים שאם חשוב לבן אדם דבר, הוא יכול להסתדר גם עם זה ולתכנן שלא יפריע לו, ואם בכל זאת איחרת סימן שזה לא חשוב לך מספיק.

על דברים שסיפר חמי הרה"ג ר' יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א נביא בהזדמנות אחרת אי"ה

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מוריננו הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

דיני תוספת שבת

שיטת כל הראשונים, ועיין ביאור הלכה שם ד"ה 'איזה זמן' ובמ"ב שם ס"ק כב'.

ונראה שתוספת שבת המחויבת אינה צריכה קבלה, וכן משמע בגמ' שבת קמח' וביצה דף ל' וכן בחיי אדם כלל ה', ולגבי תוספת שבת שאינה מחויבת יתבאר להלן.

תוספת שבת מפלג המנחה שהיא רשות האם מקבלת בפה או שמספיק לפרוש ממלאכה

כתבו הראשונים (ברכות כז') שאף שהחויב לפרוש ממלאכה הוא זמן מועט לפני השקיעה, אבל אם רוצה לפרוש ממלאכה מוקדם יותר יכול מפלג המנחה ומאז מקיים מצות תוספת שבת.

ויש להסתפק האם כשמחליט לפרוש ממלאכה מפלג המנחה מקיים בזה מצות תוספת שבת, או רק כשמקבל שבת בפה, או שאף אם מקבל שבת בפה לא מהני עד שיתפלל תפילת שבת.

והנה איתא בגמ' ברכות (כז ע"ב): 'אמר רבי חייא בר אבין: רב צלי של שבת בערב שבת, רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת. רב צלי של שבת בערב שבת. אומר קדושה על הכוס, או אינו אומר קדושה על הכוס? תא שמע: דאמר רב נחמן אמר שמואל: מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס. והלכתא כוותיה'. ולא התבאר בגמ' בהדיא ממתי אפשר להתפלל תפילת ערבית בערב שבת, אך בראשונים שם כתבו שמפלג המנחה מיד אפשר להתפלל ערבית, ואחר שהתפלל מקיים מצות תוספת שבת.

וכן מבואר בדברי רבינו יונה שכתב בפירושו על הרי"ף שם: 'רב צלי של שבת בע"ש כלומר היה מתפלל קודם שקיעת החמה ולאחר יציאת הכוכבים היה קורא ק"ש בעונתה ואף על פי שלא היה סומך גאולה לתפלה כיון שהיה מתכוין למצוה לקבל שבת מבעוד יום ולהוסיף מחול על הקדש וכו' מפלג המנחה ואילך דמשם ואילך יכול אדם לקבל השבת בתפלתו, אבל קודם לכן לא. וכשרוצה להתפלל ולקבל עליו השבת מבעוד יום - צריך שידליק תחלה וכו'. וא"ת, והיאך יכול להדליק כל כך מבעוד יום שהרי אמרו (שבת דף כג ב) 'ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר', י"ל דהני מילי כשאנו מקבל השבת עד הערב וכו', אבל כשמקבל שבת מבעוד יום ומדליק תחלה סמוך לקבלה - אף על פי שעוד היום גדול - אין בכך כלום. והיה אומר ה"ר יעקב מאורליני"ש ז"ל, שאע"פ שתוספת שבת די בכל שהוא, אפ"ה אם הוא מוסיף הרבה יותר - בכלל תוספת הוי, וחייב עליו, אף על פי שאפשר לומר שאינו אלא מדרבנן אפ"ה אסור לעשות

תוכן עניינים

- דין תוספת שבת
- שיעור הזמן המחויב בתוספת שבת
- תוספת שבת מפלג המנחה שהיא רשות האם מקבלת בפה או שמספיק לפרוש ממלאכה
- המתפלל מנחה סמוך לכניסת שבת כיצד יקיים מצות תוספת שבת
- האם קבלת תוספת שבת דינה כנדר שאפשר להשאל עליו

דין תוספת שבת

בגמ' ראש השנה (ט'. וכן ביומא פא'): 'תניא: 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה' וכו', מלמד שמוסיפין מחול על קדש. אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, תלמוד לומר מערב עד ערב. אין לי אלא יום הכפורים, שבתות מנין, תלמוד לומר תשבתו. ימים טובים מנין, תלמוד לומר שבתכם. הא כיצד, כל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על קדש'. ומבואר שיש חיוב להוסיף מחול על הקודש. ובפשוטו הוא דין דאורייתא, אמנם יש הסוברים שהוא מדרבנן, וקרא אסמכתא הוא, ויתבאר להלן [ועיין בה"ל בס"י רסא' ד"ה 'יש אומרים'].

ולא נתבאר האם צריך לקבל התוספת שבת באמירה בפיו דוקא או שע"י פרישה ממלאכה לבד מקבל עליו את התוספת. ומסתימת הגמ' נראה שדי בזה שפורש ממלאכה ומוסיף מחול על הקודש.

שיעור הזמן המחויב בתוספת שבת

גם לא נתבאר בגמ' הנ"ל כמה זמן חייבים לפרוש ממלאכה לפני השקיעה. ונחלקו בזה הראשונים: **לדעת התוס'** (מו"ק ד'. ד"ה 'די', ובר"ה ט'. ד"ה 'ור"ע') **מספיק תוספת כלשהוא**, וכן שיטת רבינו יונה בברכות כז' (הובאו דבריו להלן).

אולם **שיטת התוס' בביצה דף ל' והרא"ש** (יומא פרק ח' סימן ח') **שיש שיעור לתוספת**, אך לא נתברר מהו השיעור, ותורף דברי הרא"ש: 'ותוספת זה לא נתברר שיעורו ועל כרחך לאו תוספת כל דהו קאמר כדמוכח בשבת קמח' ובביצה ל' - "והא נשי דידן דאכלו ושתו עד אורתא ולא מחינן בהו". ומסתמא לא היו אוכלות לגמרי עד חשיכה שאין יכולות לצמצם וכו', אלמא לאו בתוספת כל דהו אמרינן אלא שלא נתברר שיעורו, עכ"ל לענין תוספת יוהכ"פ, ונראה שהוא הדין לענין תוספת שבת. ולשיטתם הוא לפחות שתי דקות לפני השקיעה.

ובמ"ב (סי' רסא' ס"ק כג') כתב שאין להמתין לרגע האחרון, ומי שמחמיר על עצמו ופורש ממלאכה חצי שעה או עכ"פ 20 דק' קודם השקיעה אשרי לו, שיוצא בזה ידי

שימו לב!

מספר טלפון חדש בבית הרב
0733260800

לקבלת העלון למייל

שלחו הודעה לכתובת - 6191265@GMAIL.COM

בו שום דבר כמו תוספת כל שהוא וכיצא בזה אמרו לענין תרומה וכו', ע"כ.

ולמעשה, אם אדם קבל שבת בפה ואמר 'הריני מקבל עלי תוספת שבת' שוב אסור לו לעשות מלאכה [מ"ב סי' רס"א ס"ק כא', ונראה שאף מקיים מצות תוספת שבת, אולם שיטת הריטב"א (שבת לה', ר"ה ח', תענית יב') שתוספת שבת היא רק על ידי תפילת שבת או קידוש וכן נראה ברבינו יונה הנ"ל].

ואם דין זה דאורייתא או דרבנן נסתפק בזה רבינו יונה (הובאו דבריו לעיל), ובמג"א סי' רנ"ג ס"ק כו' כתב שהוא מדרבנן, וברעק"א שם בגליונותיו הביא שדעת המרדכי במגילה (יט') שהוא מדאורייתא, ובפמ"ג (הובא בבה"ל בסי' רס"א) כתב וז"ל - 'עיי' בפמ"ג שכתב דמי שמקבל שבת בתוך הד' מילין הוא דאורייתא, ובעשה דתוספת שבת, ומן הזמן הזה עד פלג המנחה הוא רק מדרבנן'. וברעק"א שם צידד שהשיעור המחוייב בתוספת הוא מדאורייתא ומה שמוסיף יותר מזה הוא מדרבנן.

ואם החליט בליבו לפרוש ממלאכה נחלקו הראשונים האם קבלה זו חלה (ואינו יכול לחזור בו, סי' תרח' סע' ד', סי' תקנ"ג סע' א', מ"ב סי' רס"א ס"ק כא').

ולכאורה נראה שלא רק להסוברים שקבלה בלב חלה [ונראה שהוא מדין נדר] מ"מ מקיים מצוות תוספת שבת, אלא אף לסוברים שקבלה בלב אינה חלה (ויכול לחזור בו אם ירצה), מ"מ מקיים מצוות תוספת שבת כשנמנע מעשיית מלאכה (ועי' פסחים נ').

ובמ"ב סי' רס"א ס"ק כא' כתב על דברי השו"ע - 'רצה לעשותו כולו תוספת - עושה, היינו ע"י דיבור שהוא מקבלו עליו לשם תוספת שבת או ע"י אמירת ברכו וכדלקמן בס"ד. ואם מהני לזה קבלה בלב ע"ל בסי' תר"ח ס"ג בהג"ה ובמ"ב שם', ע"כ. ולכא' נראה מדבריו שצריך לקבל בפה, ואם אינו מקבל בפה לא יקיים מצוות תוספת שבת.

ויש לדחות שגם אם לא קיבל בפיו, אם החליט שאינו עושה מלאכה - אף לשיטות שקבלה בלב אין בה דין נדר ואינה חלה ויכול לחזור בו - מכל מקום אם נמנע מלעשות מלאכה הוא מקיים מצוות תוספת שבת, חוץ מלשיטת הריטב"א והרבינו יונה הנ"ל שסוברים שרק על ידי קבלת שבת בתפילה או קידוש נחשב שקבל תוספת שבת.

המתפלל מנחה סמוך לכניסת שבת כיצד יקיים מצוות תוספת שבת

ישנם כמה אופנים שמי שקבל שבת שוב לא יוכל להתפלל מנחה, והם -

א. **קבלת שבת עם הציבור.** כתב השו"ע (סימן רס"ג סעיף טו') שמי שקיבל שבת עם הציבור אינו יכול שוב להתפלל מנחה (אבל אם רק הציבור קבל שבת והוא לא קבל שבת עמהם, אף שאסור במלאכה יכול להתפלל מנחה).

ב. **אשה שהדליקה נרות.** (סי' רס"ג מ"ב ס"ק מג') אשה

שהדליקה נרות אינה יכולה להתפלל מנחה ותתפלל ערבית שתיים (**וחייבת בזה**, אע"פ שנשים פטורות בעלמא מתפילת ערבית, מ"ב סי' קו').

ג. **קבלת שבת בפה.** כתב המ"ב (סי' קח' ס"ק כה') שאם קבל שבת באמירת 'מזמור שיר' יתפלל מעריב פעמיים. ולדעת המ"ב נראה שלא דוקא בקבל ע"י 'מזמור שיר', אלא כל שקבל שבת בפה - שוב אינו יכול להתפלל מנחה.

אמנם בשו"ת זרע אמת (ח"ג סי' כז') סובר שיחיד שקבל שבת יכול להתפלל מנחה לאחר מכן. וכל מה שמצינו שאחרי קבלת שבת אינו יכול להתפלל מנחה זה רק באופן שקבל שבת עם הציבור (כדלעיל אות א' או לאחר תפילת ערבית של שבת, ועי' מ"ב סי' קח' הנ"ל).

ובביאור דברי הזרע אמת ע"פ דברי הדגול מרובה (סי' רס"א) שייסד שיש שני אופנים של תוספת שבת - אופן א' שמקבל רק תוספת שבת ולא את גוף השבת, ואופן ב' שמקבל גוף השבת.

וכתב הדגמ"ר שבקבלת שבת עם הציבור חל גוף השבת, ובקבלת שבת של יחיד הוא רק תוספת לשבת ולא חל גוף השבת עליו.

וביסוד זה כתב הדגמ"ר ליישב את סתירת דברי השו"ע מסי' רס"א סע' ד' שם פסק לגבי עירובי חצירות ושיתופי מבואות לאחר קבלת שבת, שלאחר אמירת 'ברכו' שהיא קבלת שבת של ציבור אין לערב עירוב חצירות ושיתופי מבואות, והטעם הוא דהוי קבלת גוף השבת, ובסי' שצ"ג סע' ב' פסק שמותר לערב מפני ששם מדובר בקבלת שבת של יחיד, שנחשב שלא קבל עליו גוף השבת (וכן כתב בשו"ע הרב בסי' רס"א בקונ"א וכן הוא בבה"ל סי' רס"א סע' ד' ד"ה 'אין מערבין').

ונראה שלדעת המשנ"ב אם לא התפלל מנחה לפני השקיעה לא יקבל שבת בפה אלא יפרוש ממלאכה, ובזה יקיים מצוות תוספת שבת ויוכל להתפלל מנחה.

האם קבלת תוספת שבת דינה כנדר שאפשר להשאל עליו

כתב הלבוש (סי' רס"ג סע' יז') שאם קבל שבת, כיון שקבלה זו חלה עליו מדין נדר, יכול להשאל עליה ככל נדר (והובאו דבריו בפמ"ג בסי' רס"ג משב"ז ג', וברעק"א בסי' רס"א).

ובט"ז (בסי' תר') כתב לגבי קהל שלא היה להם שופר והציבור קבל שבת ואחר כך הגיע שופר, ופסק שם שיכולים לתקוע משני טעמים - א. כי אדעתא דהכי לא קבלו שבת. ב. כי הקבלה כאן מבטלת מצות השופר ולכן אינה חלה.

ולפי הלבוש הנ"ל שמועיל התרה יש לדון בדברי הט"ז הנ"ל מדוע לא התירו הנדר, וצל"ע. ומ"מ לפי דבריו שקבלה בטעות אינה קבלה יש לדון באדם שקיבל שבת ושכח שלא התפלל מנחה שיוכל להתפלל מנחה כי הקבלה היתה בטעות, ויש לחלק וצ"ע.

שיעורי ליל שבת

שיעור מוריני רבי מרדכי בוגם זילברברג שליט"א

גליון מס' 188 - תש"פ

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

האם עדים יכולים להעיד על חתן הלווה מסיכה, והאם כלל לא שייך עדות של קידושין בתקופה הזאת?

עדים המכסים פניהם במסיכה שקופה, האם נחשב שרואים את פני החתן והכלה?

יש לדון האם עדים המכסים פניהם במסיכה שקופה (הנקראת שקף) נחשבים כרואים את פני החתן והכלה או דמוטב שיורידו את המסיכה קודם הקידושין?

והנה בגמ' בראש השנה (כ"ד ע"ב) לגבי קידוש החודש איתא 'ת"ר ראינו בעשית אין מעידין עליו', ופירשו הראשונים דעשית היינו מראה, וכגון שהמראה מונחת על הארץ או בכותל והם ראו דמותה של הלבנה תוך המראה.

אך בחידושי הריטב"א שם כתב דהעשית היא בחלון שבכותל, שרואה את הלבנה דרך זגוגית החלון, ולפי"ז נידונינו תלוי במחלוקת ראשונים זו, דלפי דברי הראשונים דעשית היינו מראה א"כ דוקא בראיה דרך מראה לא הוי עדות אבל בראיה דרך זכוכית הוי עדות, אבל לפי דברי הריטב"א דעשית היינו זכוכית א"כ ה"ה ראייה דרך שקף אינה נחשבת לעדות.

ובספר שקל הקודש לשר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א (הלכ' קידוש החודש פ"ב ס"ק כ"ח) כתב דלפי דברי הריטב"א יתכן דאף הרואה דרך משקפיים אינו יכול להעיד, אולם להלכה כתב בשבות יעקב (ח"א סי' קכ"ו) והביאו בשערי תשובה (תכו ס"א) דניתן להעיד דרך זגוגית החלון ומכ"ש דרך משקפיים, אמנם בציון ההלכה שם הביא הגר"ח קניבסקי אף את דעת הריטב"א ומשמע קצת שיש לחוש להלכה כדבריו, וצריך עיון.

השבוע בחתונת בני שיחי' שאלתי את מו"ר מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א האם עדים יכולים להעיד על חתן הלווה מסיכה, שהרי במשנה ביבמות (קכ ע"א) איתא 'אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם' (וכפי שהמציאות היא דאנשים רבים לא מזהים את מכריהם הלוושים מסיכה)?

וענה לי מו"ר שליט"א 'עד החוטם', והיינו דכונת דברי המשנה היא שצריך עדות על המצח עד מקום החוטם, ולפיכך מהני עדות על חתן עם מסיכה אף שחוטמו מכוסה.

וכונת מו"ר שליט"א היא לגמ' בבכורות (מו ע"ב) דאמר רבי יוחנן פדחת פוטרת בכל מקום אפי' לנחלה, דהיינו תינוק שיצא מצחו נחשב הבכור לנחלה, ומקשה הגמ' מיתיבי יכיר זו הכרת פנים (לגבי הכרת מת כדי להתיר עגונתו) ואיזו היא הכרת פנים זו פרצוף פנים עם החוטם, ומתרצת 'תני עד החוטם', וממשיכה הגמ' ומביאה את המשנה ביבמות הנ"ל 'אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם', ומתרצת 'תני עד החוטם'.

אלא דבאיבעית אימא שם אומרת הגמ' 'יכיר לחוד והכרת פנים לחוד', ופירש"י יכיר לחוד דלא כתיב פנים הוי פדחת היכר אבל בכל מקום צריך הכרת פנים עם החוטם דכתיב 'הכרת פניהם ענתה בס'.

ולתירוץ זה בגמ' נמצא דדוקא לגבי יכיר נחשבת פדחת בלא החוטם להיכר אבל בשאר דברים צריך את גילוי החוטם בשביל ההיכר, ולפי"ז יש להקפיד שהחתן יוריד את כיסוי המסכה לפחות מהחוטם בשעת הקידושין.

הוראת הגר"ב שרייבר לעדים להוריד את המסיכה בשעת הקידושין

וסיפר לי חתני הרב אי"ש סגל שליט"א שהגאון רבי ישראל בונים שריבר שליט"א ראש ישיבת 'נתיב הדעת' סידר קידושין וכשהבחין שהעדים חובשים מסיכה הורה להם להורידה כיון שיש לחשוש לעדות שאי אתה יכול להזימה שהרי עדי קידושין הם עדי קיום וכאילו מעידין עתה בבית דין, ועל כן אין לקבל עדותם אם לא שייך לזהותם ולהזימם.

ויש לתמוה דלדברי הגאון הנ"ל לא יועיל הורדת המסיכות ע"י העדים בשעת הקידושין, שהרי יסוד 'עדות קיום' הוא שנחשבים הם למקיימי הקידושין ע"י כך שיוכלו בעתיד להעיד בבי"ד על מעשה הקידושין, והלא אם יבואו ויעידו על מעשה הקידושין שהיה בתקופת הקורנה הוי עדות שאי אתה יכול להזימה כיון שהרואים אותם במקום אחר לא יכלו לזהותם בתקופה שכזאת שהכל הולכים עם מסיכות, ולפיכך לא שייך לקבל את עדותם, ולא עוד אלא כל עדים הבאים לאחר זמן ומעידין על קידושין יש לחושדם שמשקרים כיון שמעידין על זמן שבאופן רגיל א"א להזימם.

ושאלתי להגאון רבי ישראל בונים שריבר שליט"א, ואמר שאכן הורה לעדים להוריד את המסיכות מחשש לעדות שאי אתה יכול להזימה, וכששאלתי אותו את השאלה הנ"ל אמר שאכן זוהי קושיא גדולה, וצריך בה ליבון ועיון, אלא שסייג שאמר את הדברים רק בגדר חשש שהרי חותמים העדים בשם המלא על שטר הכתובה ומעידים בכך גם על הקידושין, וא"כ מחמת מסירת השטר יש כאן עדי קידושין.

ולמרות הדברים הנ"ל ודאי שמחמת כן לא נמנע מעשיית קידושין בתקופה הזאת, שהרי הדבר תלוי בתרוצי הגמ', דדוקא לתירוצ' השני צריך הכרת פנים עם החוטם ולא 'עד החוטם', ועוד שהרי אנו מוסיפים בנוסף לקידושין עצמם את מסירת שטר הכתובה החתומה על ידי העדים כנ"ל.

ובפרט שהרמ"א (אבהע"ז מב ס"ד) פסק דעדי קידושין אינם צריכים דרישה וחקירה, וא"כ אין בהם אף את הכלל של 'עדות שאי אתה יכול להזימה', וכפי שכתב בפתחי תשובה שם (ס"ק יד) בשם תשובת נודע ביהודה (סוף סי' נז) דאפשר שבקידושין אי"צ עדות שאתה יכול להזימה.

דברי השב שמעתתא

ויתכן לומר בזה דהנה בשב שמעתתא (שמעתתא ז פט"ז) תמה על חילוק הגמ' הנ"ל שייכיר לחוד והכרת פנים לחוד, דממה נפשך אם ע"י המצח בלא החוטם ניתן להכיר את האדם אמאי בשאר דברים אין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם, ואם על ידי הפדחת בלא החוטם לא ניתן להכיר את האדם אמאי לגבי נחלה הוי היכר הרי כתיב 'כיר' ובצורה כזאת לא ניתן להכירו.

ומאריך שם הש"ש בישוב הענין, ועיקר דבריו הם שאף דבסתמא ההכרה היא על ידי פרצוף הפנים עם החוטם דוקא, אפ"ה שייך גם הכרה בפדחת לחוד, עד כדי כך שמחדש הש"ש דאף בעדות אשה אם מגיע אדם ואומר בבירור שהוא מכיר את המת על ידי הפדחת לבדה מקבלין עדותו, והיינו דסתם היכר הוא על ידי החוטם כחילוק הגמ', אך כיון ששייך גם הכרה בפדחת לחוד זה מועיל לגבי נחלה, ואף בעדות אשה אם אומר העד בבירור שמכיר את המת על ידי הפדחת מתירים את העגונה על ידי עדותו.

בתקופה זאת התרגלו להכיר גם בכיסוי הפנים

ואחר שראינו בדברי השמעתתא דאף למסקנת הגמ' שייך הכרה גם בפדחת לחוד, א"כ נראה לומר דבתקופה כמו הקורנה שכולם הולכים עם כיסוי פנים הכולל את החוטם, התרגלו בני האדם להכיר את חבריהם אף

מבעד לכיסוי, וכפי המציאות הקיימת בקבוצות שונות ברחבי העולם הרגילים לכסות את פניהם, ולכך אף למסקנת הגמ' יהיה היכר בתקופה כזאת גם ללא החוטם.

ואף שמסיים השמעתתא שם שזהו דין מחודש, כיון שלא מצינו כן בפוסקים לומר שמהני הכרה בבירור בטביעת עין בפדחת לחודא, אפ"ה אפשר שזהו דוקא באדם רגיל שאינו נוהג לכסות את פניו, אבל במת שהיה רגיל לכסות את פניו אי"ז מחודש לומר שהתרגלו לזהותו אף ללא החוטם, ועל כן עדים המכוסים באופן מלא עם החוטם בתקופה שכזאת אי"ז עדות שאי אתה יכול להזימה כיון שהתרגלו להכירם ולזהותם באופן זה.

מעשה הגרא"י סולובייצ'יק שליט"א

וסיפר לי חכ"א שהיה נוכח בתקופה האחרונה בסידור קידושין שסידר ראש ישיבת בריסק הגאון רבי אברהם יהושע סולובייצ'יק שליט"א והחתן והכלה היו עם מסיכות, וכששאלו העדים את הגרא"י האם הם יכולים להיות עדים באופן שכזה, שאל אותם הגרא"י 'אותי אתם מכירים' הרי גם אני לובש מסיכה, ומי אמר לכם שאני הגרא"י סולובייצ'יק? וכפי שאותי אתם מכירים, אף את החתן והכלה אתם יכולים להכיר, ולכאן' כוונתו כנ"ל שבתקופה הזאת ההכרה היא באופן הזה.

רגיל לקבל ברכה אחריתא, וכשיבדוהו בברכה אמצעית אמר 'בא"ה' מחמת הרגלו, האם יכול להציל את הזכרת ש"ש לבטלה?

מעשה שהיה ביהודי ת"ח חשוב שרגיל לקבל 'ברכה אחריתא' בשבע ברכות, ובאחת החופות כיבדוהו בברכת 'שוש תשיש', ומחמת הרגלו התחיל לומר 'ברוך אתה ה', וכשכולם העירו לו, אמר 'שוש תשיש' וסיים הברכה, ויש לדון האם היה לו דרך להציל את הזכרת שם שמים לבטלה, או שלא ניתן להמנע מכך?

ונשאל בזה מרן הגרש"ה וואזנר זצ"ל בשבט הלוי (חלק י' סי' לב אות ה) וכתב וז"ל 'ואשר שאל לענין שבע ברכות שהמברך במקום לומר שוש תשיש פתח בטעות ואמר ברוך אתה ה', האם יאמר למדני חוקיק או שימשיך ויאמר את הברכה אחרית'.

והשיב דכיון ששוש תשיש ושמח תשמח אינם פותחים בברוך על כן יאמר את הברכה אחרונה של 'אשר ברא' הפותחת בברוך ואח"כ יאמרו את שתי הברכות הנ"ל, שהרי נפסקה ההלכה בתשובות פאר הדור להרמב"ם (סי' ח') והובא בפוסקים (אה"ע סי' ס"ב ס"א) דאין סדר הברכות מעכב.

מדוע שלא יסיים בורא פרי הגפן

ויש לעיין מדוע שלא יסיים בברכת בורא פרי הגפן וישתה מעט יין, ואח"כ יברך את ברכת 'שוש תשיש' שהתכבד בה, ובכך יתקיים סדר הברכות, וכן יוכלו לכבד בברכה אחריתא את מי שבאמת רצו לכבד בברכה זו.

והתשובה היא, דהגמ' בברכות (יב ע"א) מסתפקת בפתח על דעת לברך בפה"ג על יין וסיים בשהכל על שכר, האם מהני ברכתו, והנידון הוא האם אזלינן בתר עיקר ברכה או בתר חתימה, ולמעשה זהו ספק בגמ' ורק בדיעבד יוצא יד"ח, ועל כן בנידונינו אם יסיים 'בפה"ג' אי"ז אלא דיעבד, אבל עצת השבט הלוי היא לכתחילה שהרי מראש התחיל מחמת רגילותו לברך ברכה אחריתא, ולכך עדיף שיסיים באותה ברכה, וימנע מהזכרת ש"ש לבטלה.

**מכתבו של הגאון הגדול רבי חיים פינשטיין שליט"א – למורינו הרב שליט"א
בענין עדות שאי אתה יכול להזימה במסיכות**

בס"ד, ב' תמוז תש"פ

כבוד ידידי הגרמ"ב זילברברג שליט"א

אחדשה"ט כראוי

הנה בדבר הנידון דהוי עשאא"ל

א] הנה נראה דזה לא חשוב אא"ל, דרק אם מצד גוף העד א"א להזימה, כמו בטריפה בסנהדרין (ע"ח ע"א), או מצד עצם העדות כמו בעדות ב"ג בתוס' מכות (ב' ע"א), אבל מה שמכוסה פניו, שזהו דבר צדדי וחופ' לגוף העד כל כה"ג יכול להזימה חשיב, וכמו עדים שראו בלילה וא"א להכירם בלילה, או עדים שראו ואין איש עמהם שיכול להכירם בשעת מעשה ולהזימם, דודאי מהניא עדותם.

ב] גם יתכן דאף שבשעת מעשה א"א להכירם, סגי במה שיכול להזימה אח"כ כשיעדו בב"ד שראו ביום פלוני, ואז יכול להזימם והלא ביום פלוני עמנו הייתם וסגי מה שבשעת מעשה הוי המצב דיוכלו להזימם כשיעדו בב"ד, מחכ"א].

ג] [וכל זה מלבד יסוד הנוב"ק (אה"ע סי' נח) דבקידושין אי"צ יכול להזימם, ואף דהחת"ס פליג מ"מ אחר דרבנן בוטלו מהני ע"ש, מג"א].

בידידות ובכבוד הראוי

חיים פינשטיין

**מכתבו של מו"ר הגאון רבי משה שטיין שליט"א
רב קהילות החסידים קרית הרצוג
בענין עדים המכסים פניהם במסיכה שקופה**

בנוגע לכיסוי מסיכה של העדים בקידושין.

הנה בנוגע למשקפיים של העדים לא ראינו מי שמחמיר בזה הייתי עד בבריסק עם המשקפיים.

ובנוגע לדברי הריטב"א נלע"ד דזה דין שנאמר רק בקידוש החודש, שצריכים לראות את הלבנה המנצנצת, ודרך זכוית עלולים לטעות אבל לראות אדם ממרחק של מטר רואים ברור ואין שום חשש, וכמו שכתב להלכה השבות יעקב לגבי קידוש לבנה.

בברכה ובידידות

משה שטיין

לאבזרתינו וקִנְנוּ

פרקי אבות מזווית אקטואלית מרתקת

לעֲבֹדֵיג!

"וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְּבָרִים, וְאֵלוֹ הֵן... בְּשִׁמְחָה" (פרק ו' משנה ה')

עדיין לא יבש-הדין מהמשנה הקודמת בה נאמר שחור על גבי לבן: "כִּךְ הִיא דְרָכָהּ שֶׁל תּוֹרָה... וְחַיֵּי צַעַר תְּחִיָּה", וכבר בא התנא ואומר לנו שאחד מקנייני התורה "בְּשִׁמְחָה"!

נמצאנו נבוכים ולא יודעים האם מעפילים לדרכה של תורה עם חיי-צער או דווקא עם שמחה?!

...

אכן - קובע ואומר ה'דרש דוד' - אין כל סתירה בין שני התפקידים המנוגדים! מדוע? משום שתפקיד אחד מוטל על הגוף, ותפקיד אחד מוטל על הנפש. וכפי שכבר יתבאר:

כאשר התנא מדבר על "חיי צער", הכוונה לחיי צער גופניים, שעל זה אמרו חז"ל (ברכות סג ע"ב): "אין דברי תורה מותקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן", וכפי שביאר בזה מרן הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 52) שהכוונה היא שימית את העצמיות ואת האנוכיות, שכן בדרך הטבע אדם דורש ומבקש את כל הנאות העולם הזה לעצמו, ותשוקה זו ממלאת את כל ליבו, וככל שהוא ממעט אותה, כך גדל ה'כלי קיבול' שלו לתורה.

הווה אומר שאין הכוונה של "וְחַיֵּי צַעַר תְּחִיָּה" שיהיו כל ימיו בצער, ונפשו תִּאָּבֵל על תענוגי העולם הזה שנחמסו הימנה. הם מלהזכיר! אלא שהצער ימלא רק את גופו - אך לא את נפשו שהיא תהיה ב"שמחה".

...

וכאן הבן-החכם שואל: הכיצד?! איך יגיע אדם למדרגה זו של "ממית עצמו"? כיצד יוכל לחיות "חיי צער" ויחד עמם לקנות את התורה ב"שמחה"?

התשובה לכך טמונה בדברי חז"ל (תמיד לב ע"ב): "כל העוסק בתורה בלילה, שכינה כנגדו, שנאמר (איכה ב, יט): קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נוכח פני השם". וכפי שביאר זאת רבינו המשך חכמה (ויקרא ג, ב), שאין הכוונה כאן דוקא לעסק התורה בלילה ממש, אלא לעסק התורה בסתר, בצנעא ובשעת הדחק, ש"שכינה כנגדו".

והוסיף וביאר, שהלומד על מנת להתכבד או להיעשות רב, ואפילו אם לומד על מנת להשלים את נפשו, הרי הוא כזורע, ולאחר ששייג את התועלת המקווה, אזי הרי הוא כקוצר, ועליו נאמר (תהלים קכו, ה): "הזורעים בדמעה ברינה יקצורו", שאין לו רינה אלא בשעת קצירה. אבל העוסק בתורה במסתרים וללא שום תכלית אחרת מלבד ההתקשרות לתורה ולנותן התורה, הרי הוא משיג את התוצאה כבר בשעת עסק התורה. "וזה הוא 'קומי רוני בלילה' - שתיכף בעת הלימוד ירונן משוב לב, כי קשור הוא להשם יתברך מדי עסקו בתורה וטועם נועם התורה האלקית".

זו אם-כן היא הדרך להגיע ל"ממית עצמו עליה". לימוד לשם התקשרות בתורה ובנותן התורה, המבטל כל פנייה אחרת וכל רצון ותשוקה שאינם שייכים ללימוד עצמו. לימוד כזה אכן מביא את האדם לידי שמחה אמיתית, שעל ידה יקנה את תלמודו קנין נצח.

ואמנם כן, מדריגה גדולה היא עד מאד ולא כל אדם זוכה לה, אבל זאת יש לדעת, שגם מי שהתכלית הכללית של לימודו היא כדי להיעשות רב או כדי להשלים את נפשו, או כל סוג אחר של "שלא לשמה", בכל זאת יוכל ליקח לעצמו ענין מסוים או זמן מסוים ללמוד בו רק לתכלית של התקשרות בתורה ובנותן התורה, ותהיה כוונתו רק להתענג על השם בלימוד התורה בעמל העיון לברר הדבר לאמיתו, ואז ירונן משוב לב בהרגישו את נועם התורה האלוקית.

את היסוד הנפלא הזה, אין צורך לסיים בסיפור-המחשה, שכן כל לומד ולומד נושא במסתרי-נפשו את הסיפור האישי שלו. את הרגעים הנפלאים של שמחת התורה בהם זכה בעידן כזה או אחר, רגעים אותם לא ימכור בעד כל הון דעלמא. ובכל זאת... סיפור!

רגיל היה מרן רבי מרדכי גיפטר זצ"ל, ראש ישיבת 'טעלו' בקליבלנד, לספר על הטיול שהיה עורך ראש הישיבה מרן רבי אברהם יצחק בלוך זצ"ל מדי יום, כאשר רבי מרדכי זצ"ל זוכה להתלוות אליו.

"טיול זה" - סיפר הרב גיפטר - "היה מתנהל בדומיה, ורק כאשר פתח הראש ישיבה בדברים, הייתי עונה לו כפי הענין. פעם אחת פנה אלי ואמר: "כעת עולה בדעתי שכאשר אגיע לעולם האמת, לא אקבל שכר על לימוד מסכת נדרים, כיון שיש לי עונג גדול בעולם הזה מלימוד פירוש הר"ן".

עניתי לו: "אדרבה, אפשר שעבור זה נותנים שכר גדול יותר, שהרי העונג מלימוד הר"ן בא אחרי רוב עמל ויגיעה, ומי שלומד כך, מגיע לו שכר הרבה...". "ראש הישיבה" - מספר הרב גיפטר - "חיך בקורת רוח, והמשיך בשתיקתו".

לימים, מצא הרב גיפטר שהדברים כמעט מפורשים בדברי רבינו אברהם מן ההר למסכת נדרים (מח ע"א) וז"ל: "אבל מצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג וליהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב: 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', ומשום הכי אָבֵל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, מפני שהם משמחים ליבו על כרחו. הילכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו".

"שְׂמִי פְּלִאִי"

"וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְּבָרִים... בְּדַקְדּוּק דְּבָרִים" (פרק ו' משנה ה')

מי לא מכיר את הסיפור על החברותא האגדתית שנמשכה שנים בלא שהאחד

ידע את שם חבריו?

כל-כך שקועים בלימוד היו!

נשאלת השאלה: האם התנהגות זו מסתדרת עם המובא ב'יש מפרשים' שכוונת "בדקדוק חברים" היינו שמוטל על האדם לדקדק היטב מי החברותא שלו?...

שח ת"ח מופלג שליט"א: הסיפור התרחש בישיבת ולוז'ין עם שני תלמידים שישבו ב"קעסטאלע פון ד' האכצענערס" (משבצת השמונה-עשרה. משבצת מתוחמת כביכול שם ישבו ללא הפרעה המתמידים שהגו בתורה 18 שעות ביממה...) שני לומדים קבעו חברותא בלא שידעו זה את שמו של זה. למחרת הם המשיכו ללמוד, וגם כיום השני לא נותר להם זמן לברר את השאלה הגורלית... כך נמשך הדבר שנים רבות של התמדה רצופה בתורה!

מכיוון שהשאלה התעוררה מולוז'ין - נביא גם תשובה מולוז'ין: מרן רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל פגש את המשורר ביאליק (שכידוע שנה בולוז'ין לפני שפירש), אמר לו רבי ברוך בער: החוקרים והפרופסורים למיניהם יודעים לומר לך איזה כובע חבש אביי, ואיזה נעליים הוא נעל - אבל את אביי הם לא הכירו!!! ואף אנו נאמר: שני המתמידים מה"קעסטאלע פון ד' האכצענערס" אמנם לא הכירו איש את השם של רעהו - אבל הם הכירו איש את רעהו בהכרות נפשית שאין עמוקה ממנה בעולם!...

ליבא-בעי!

"וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְּבָרִים... בְּכִינַת הַלֵּב" [פרק ו' משנה ה']

ביום השנה להסתלקות מרן רבי נחום פרצוביץ זצ"ל, מסר מרן רבי אריה פינקל זצ"ל שמוע'ס ועמד על שתי נקודות: (א) התמקדותו של רבי נחום במשנת מרן רבי חיים סולוביצ'יק זצ"ל (ב) העובדה שגם מי שלא הבין את השיעור שלו - הרגיש כי אלו דברי אמת!

לאחר השמוע'ס ניגש אליו מרן רבי רפאל שמואלביץ זצ"ל להודות על הדברים, ולאחר מכן העיר שאיננו מבין כיצד ניתן להרגיש את ישרות של דברים בלי להבין אותם.

אמנם, רבי אריה התווכח ואמר שהיה ניתן לראות זאת לפי מדברותיו כמלאך האלוקים!

הגיב רבי רפאל: אינני מבין מה שאתם אומרים - אך אני מרגיש בלב שזהו אמת...

הגפרור הגואל

"כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה, זֹכֵה לְדְבָרִים הַרְבֵּה... וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה" [פרק ו' משנה א']

הכל התחיל כאשר יהודי אומלל מקשישוביץ, בא לפני הגה"ק רבי בניציון הלבנשטאם הי"ד מבאבוב ותינה את צרתו בפניו. אחד מפקידיו הרשות, גובה מיסים, בא אל ביתו לעקל חפצים - לאחר שפיגר בתשלום חובותיו לממשלה. הפקיד דרש ממנו להסיר את כיסוי הבד של מכונת התפירה שניצבה בפניה. עשה היהודי כדבריו, ובלי משים דרך ברגליו על ריקמת ה"נשר" שקישטה

אותו. מיד האשימו הגובה בבזיון "הנשר הפולני" [-סמל המלכות] והגיש נגדו תביעה משפטית שהייתה אמורה להסתיים בעונש מאסר בפועל.

בא היהודי לפני הרבי שברך אותו - ויעץ לו מה שיעץ.

במהלך המשפט ביקש ראש השופטים להצית סיגריה, והיהודי הזדרז והושיט לו קופסת גפרורים שהיה בה גפרור אחרון. השתמש השופט בגפרור והשליך את הקופסה לאשפה.

העיר היהודי את תשומת לב השופט, שעל הקופסה מצויר ה"נשר הפולני" [זה היה סוג נפוץ של גפרורים באותה תקופה]... ואז קם הסנגור ותינה בקול "האם רק ליהודי אסור לבזות את "הנשר הפולני" ולשופט הראשי מותר?"

אלא מאי שכשם שהשופט לא התכוון לכך - גם היהודי לא התכוון.

מסתבר שאת התוכנית הגה הרבי, אשר הדגיש בפני היהודי שיקפיד לקחת לבית המשפט קופסה עם גפרור אחד בלבד...

התוכנית התנהלה למעלה מן המצופה, שכן ראש השופטים בכבודו ובעצמו היה זה שהשליך בבזיון את "הנשר הפולני". והמשפט התבטל.

הרי לנו דוגמא מרהיבה של "וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה".

נו, זו הרי משנה מפורשת!

אך מה שפחות ידוע זה שכשם שעסק התורה מסוגל לעצות טובות - כך הענקת עצות טובות מסוגלת להצלחה בעסק התורה.

• • •

יסוד זה מוכיח מרן הגר"ח זיציץ זצ"ל (מעייני החיים, פר' נשא) מדברי המדרש שבני שבט יששכר זכו לבניית התורה בזכות העצה שהעניקו לנשיאים להביא את העגלות (עי' רד"ק על הפסוק "ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים" דה"א יב, לב. וזה לשון המדרש במ"ד יג טו "לפי שזכה בעצה זכה שניתן בינה בשבטו"). נמצא שזה כמין גלגל-החזור שהעצה מועילה לתורה והתורה לעצה...

'מי' לא 'מה'

"אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן קִסְמָא, פֻּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהֵל בְּדֶרֶךְ... וּפָגַע בִּי אֶדָם אֶחָד, וְנָתַן לִי שְׁלוֹם, וְהִתְחַרְתִּי לוֹ שְׁלוֹם, אָמַר לִי, רַבִּי מֵאַיִיזָה מְקוֹם אֶתָּה, אֲמַרְתִּי לוֹ, מֵעִיר גְּדוֹלָה שֶׁל חֲכָמִים וְשֶׁל סוֹפְרִים אֲנִי, אָמַר לִי, רַבִּי רְצוֹנָךְ שֶׁתְּדַוֵּר עִמָּנוּ בְּמִקְוָמֵנוּ וְאֲנִי אֶתֵּן לְךָ אֶלֶף אֲלָפִים דָּנָי זָהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגְּלִיּוֹת, אֲמַרְתִּי לוֹ אִם אֶתָּה נֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגְּלִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, אֲנִי דַר אֶלָּא בְּמִקְוָם תּוֹרָה" [פרק ו' משנה ט']

שניים אמרו משפט זהה, אחד נדרש לגנאי ומשנהו לשבח. בלעם אמר: "אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי השם" (במדבר כב, יח), מבאי רש": "למדנו שנפשו רחבה, ומחמד ממון אחרים, אמר ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו..."

ואילו רבי יוסי בן קסמא אמר: "אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה" (אבות פ"ו מ"ט) והוא דווקא נדרש לשבח!

הקובע הוא - מתרץ ה'תפוחי חיים' בצחות - לא 'מה' נאמר אלא בעיקר 'מי' אומר!...

הפרשה המזחנכת

בלק 27

חנינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

בהתנהגותו של העם הנבחר בענייני הקדושה והצניעות, והוא משבח את עם ישראל על כך.

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, הנה הוא רואה את העם לשבטיו, את ייחוסו של כל ילד אחר אביו, ואת העובדה שכל שבט מיוחס בשמירה מוקפדת - משפחה אחר משפחה.

מה טובו אהליך יעקב

מה טובו - טוב הדבר בעיניו, משכנותיך ישראל - הבית אשר הופך למשכן קבע וליסוד לחזון המוסרי של עם ישראל.

נאות המשפחה היהודית הם כנחלים נטיו, כגנות עלי נהר, המביאים זרם של ברכה, כל ענף משפחה מעביר אל הדור הבא את ברכת השלום הגופני, הרוחני והמוסרי, ובמידה זו הוא משול לנחל, כי זרועותיו של הנחל אמנם הולכים לאפיקים שונים, אך כולם מתקצבים יחדיו וזורמים לנהר אחד ובאמצעות שלוחותיהם הרי הם כגנות - מפריחים את הגנות והשדות ועושים פרי, עד שהם פורחים לארזים - כארזים עלי מים.

א-ל מוציאו ממצרים, הצניעות והמוסדיות של עם ישראל ההתרחקות מכל תאוות שפלות המביאות לעירוב בין העמים, היו כבר במצריים אות ומופת לאצילות של בני ובנות ישראל. והגאולה הייתה להם בזכות הטהרה המוסרית שלאורה צעדו גם במאות שנות הגלות.

בלעם חוזר למקומו לאחר שנכשל במשימת הקללה, אולם טרם הוא שב למקומו הוא משאיר לבלק את העצה - שמטרתה להרחיק את העם

הצניעות - שמירה על עם ישראל

בלק רואה שאין לתקוף בקללה את ישראל, לא מ'במות בעל' ולא מ'שדה צופים', לא מנקודת המבט של הכח הפיסי החומרי ולא מנקודת המבט של היסוד האלוקי הרוחני.

אולם, יש אומה המבורכת בשפע הברכות החומריות והרוחניות, ואף על פי כן היא אצה בלא ישע לקראת אובדנה, הגורל השפיע עליה את כל הטוב הגנוז באוצרות השמים, העשיר אותה בכל עושר חומרי ורוחני - ואף על פי כן האויב הפנימי יאכלנה מבפנים והוא יהפוך כל ברכה לקללה, וכדרך שאין היא ראויה, כך לא תהיה מוכשרת לקבל ברכה ולהחזיק בה. והאויב האוכל את האומה מבפנים הוא חוסר המוסר, ההתמסרות לתאוות שפלות.

לפיכך, אחרי שכשל בלק בבמות בעל ובשדה צופים ולא נמצאה נקודת תורפה של העם השנוא עליו, הוא אומר לכה נא - אעשה עוד ניסיון אחד, תן לי להביא אותך לנקודת מבט אחרת, אולי משם ירשה ד' בעצמו לקלל את העם הזה.

קללת חוסר הצניעות

לכך הוא מביא אותו אל הפסגה הנשקפת מראש הפעור אל פני הישימו, המוקדש להאלהת חוסר הבושה שהרי זה כל מהותו של בעל פעור, המבליט את הצד הבהמי מול אלוהים אחרים ומסיר את כל מחסומי הבושה, פורץ את כל גדרי הצניעות הקדושה והמוסר - שהם היסוד והחוסן של האומה, ומתמסר לתאוות הבהמיות.

אמנם, גם לאחר בחירת המיקום החדש שבו ביקש לקלל ישראל, לא מצא בלעם מתוכם

בהדרכת ההורים ילמדו הילדים למצוא את תענוגיהם המותרים, ולא לסור מן המותר כחוט השערה או להפסיד משהו מהדרך המוסרית.

הבית שבו מסתגפים בקפדנות ומתרחקים מכל שמחת החיים, הוא המקום המתאים לחנוך הבנים לקלות דעת ופריצות !! שם שכחו ההורים את חכמת החנוך הכלולה בפסוק שלנו, דהיינו לחנך את הבנים על פי דרכם בעתיד.

לא יהיה זה מספיק מבחינה חינוכית להסתיר מבנינו את הניגוד והשוני הגדול בין העולם החיצוני לבין העולם היהודי. גם לא יהיה זה מספיק לתאר ולהציג בפניהם את "העולם היהודי הלא יהודי" כאילו מחלה מדבקת, או כאיזה חולי שיש לראותו כדבר מפחיד שבורחים ממנו באימה ופחד. שיטה זאת לא תספיק ולא תצליח.

הרי המציאות היא שילדינו לא ישארו לנצח תחת כנפי החינוך הביתי. הרי בעתיד הם יצאו לחיים, הרי הם יבואו במגע עם יהודים אלו.

לעמוד בניסיונות בהכרה

והנה, אנו מעונינים שגם בתוך הסביבה הזרה הזאת, הם ישארו נאמנים לחינוך שקיבלו, שהם ישארו נאמנים לדרך החיים שהם חונכו אליה. הרי אנו מעונינים שהם יקימו את חובת היהדות למרות הדוגמא המסוכנת, למרות הלעג – העוד יותר מסוכן – שישמעו מפיהם של אנשי הסביבה הזרה, אשר תתנגד להם ולדרכם.

אנו שואפים שלבסוף יצאו בנינו מן הניסיון הקשה באותה דבקות לתורה ולמצוות שבה התחנכו, ויותר מזה, שהם יתחזקו ויתחסנו במידה כזאת שיוכלו לעמוד כנגד כל המכשולים. שמתוך כך שהם הכירו גם את מה שעומד בנגוד לשאיפות הוריהם וחונכם – יתמלאו הם התלהבות רבה, ויחבבו יותר את מקור המים החיים של ההשקפה היהודית, ואת ערך ידיעותיהם בתורה.

אולם, יש לאמן אותם במוקדם, ולהכין אותם לקראת הניסיון הקשה. יש לאמן אותם להשתמש בנשק של האמת ובהירות המחשבה, אשר בעזרתן קל להתגונן כנגד קלות הדעת ושטחיות המחשבה.

מאלוקיו – להכשילו בדבר שאותו שונא אלוקי ישראל, חוסר הצניעות וכניעת האדם לתאוותיו.

הפריצות והחטא אכן הביאו לחרון אף ד' אשר עמד לכלות את בני ישראל, עד שבא פנחס בן אלעזר בן אהרון הכהן, ובמעשהו הושיע והציל את ישראל – ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי.

התמודדות המחשבה – מול הקלקול

רש"י הירש – במקומות רבים ב"סודות החינוך" מציג את משנתו ותפיסתו החינוכית בדבר הצורך בחינוכו של הנער הצעיר – בעודו בבית הוריו, לידע את ההבדל בין התנהגותו של היהודי להתנהגויות שליליות אשר קיימות בעולם שמחוץ לתיבת הנוח שבו הוא גדל.

להלן נביא מתוך דבריו של הרש"י בנושא זה – על פי רוב בתרגום מדויק מלשונו.

מדוע נהפך בנו של פלוני אלמוני לבן אדם קל דעת ורודף תענוגות תיכף עם עזבו את בית אביו, כאשר נכנס אל העולם הגדול... הלא בבית הוריו ראה נימוס ומוסר.

בקפדנות רבה שמרו עליו הוריו מפני כל המביא לחיי שעשועים, הוא הכיר רק את חיי המצפון והקפדנות, חיים של תורה ומצוות. על כן יש לתמוה: מנין באה המהפכה הפנימית הפתאומית?

התשובה היא, בדיוק מאותו המקור שאתם תמהים עליו! אמנם, יש לנער הזה הורים ישרים ביותר. אבל בקוצר ראייתם שכחו שבנם לא ישאר בביתם לאורך ימים, ולא ידעו לחנך את בנם לקראת חיינו בעולם הגדול, לקראת הזמן שלא ישגיחו עליו בקפדנות!

יש לחנך את הילד באופן כזה, שגם העולם הגדול לא יהיה לו דבר חדש לגמרי, שלא ירגיש בהיכנסו לתוכו בדברים חדשים שלא חונך להתגבר עליהם. יש לזכור שאומנם העולם החיצוני מציע לאדם עיסוק לפרנסה, אך גם 'שטויות ותענוגים'. משום כך, עלינו לא להסתפק בזה שניתן לבנינו את הדרך לעסוק בתורה או בפרנסה בלבד, עלינו לספק להם גם את התענוגים!

הניגוד והשוני – בחינוך טהור

עלינו איפוא, לחנך אותם שיהיו רגילים רק להנאות ושמחות צנועות בתוך מסגרת המוסריות.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת בלק תש"פ • גליון שפ"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

(בבא קמא ס"י י"ד) ואייתי דכתב בנתיבות המשפט (סי' ש"מ סק"ג) דיש תשלומי נזקין לשוכרים.

נ"ש לעיין אם למשכיר ישלם הכל או דילמא ינכה מהמשכיר דמי השכירות, ולכאורה יאמר המשכיר דדמי החפץ הם כולו שלו, דהרי היה יכול למוכרו ולקבל כל המחיר. אלא צריך עיון היאך ישלם המזיק יותר מהקרן. ועיין מה שכתבנו בזה עוד בגליון פרשת בהר בחוקותי תש"פ.

והשתא לדעת הנתיבות המשפט כמה ישלם המזיק לבכור וכמה ישלם לפשוט, הרי להאמור בתוספות בשם רבינו תם, באמת הערך שיש לבכור הוא יותר מפי שנים.

ומכל מקום נלענ"ד הקלושה, דישלם רק שני שליש לבכור, דכשם שכך עבדין החלוקה, הכי נמי חשיבא ערך הדבר. ועדיין צריך תלמוד.

חלוקה בעבד עברי

הנה יש לשאול מי שהיה לו עבד עברי, ומת, והניח שני בנים, בכור ופשוט, היאך הבנים יתחלקו בהעבד עברי:

א. היאך יתחלקו בעבד עברי

הנה שאלה הנ"ל הוא בעצם קושיא, דהרי הבאנו לעיל דמקשינן בגמרא (שם) במי שמת הניח עבד ובהמה טמאה, לדעת רב נחמן דלית ליה דינא דגוד או אגוד, היאך יתחלקו.

והיינו דבשלמא לדברי רבי יהודה דאיכא דינא דגוד או אגוד, לא קשה, כיון דיש תקנה שיעשו גוד או אגוד, אבל לר' נחמן תיקשי.

מעתה יש לשאול מהו קושיית הגמרא, הרי אע"פ דלרב יהודה איכא תקנתא היאך לחלק עבד כנעני או בהמה טמאה, אמנם גם לדבריו אכתי תיקשי היאך יתחלקו בעבד עברי, דהרי התם לא שייך דינא דגוד או אגוד, וכדלקמן.

ב. עבד עברי אינו במכירה

הנה הטעם דלא שייך גוד או אגוד בעבד עברי, דהרי קיימא לן (קידושין י"ז ב') דעבד עברי ישנו בירושה ועובד את הבן אבל לא את הבת, וכתבו בפוסקים (רמב"ם פ"ד מהל' עבדים ה"י) דעבד עברי לא שייך למוכרו, וטעמא דמילתא, דהרי חזינן דאינו עובד את הבת, חזינן דשייך רק לאדון עצמו או לבנו היורש, אבל אי אפשר להעביר הבעלות.

מעתה בכור ופשוט שירשו עבד עברי, גם לר' יהודה היאך יתחלקו, דליכא למימר גוד או אגוד, שהרי אינו במכירה, אלא נצטרך לומר בעבד עברי, דעובד לזה יום אחד ולזה שני ימים, כדאמרין בבהמה טמאה לרב נחמן, ואם כן קשה, אמאי מקשינן בגמרא דוקא על רב נחמן, הא גם לר' יהודה תיקשי.

ג. בכור אינו נוטל פי שנים בעבד עברי

הנה בתשובות מהרי"ל דיסקין (כתבים סי' ט"ז) העלה דבכור אינו נוטל פי שנים בעבד עברי, וטעמא דמילתא כיון דהעבד יכול להשתחרר בעל כרחו של רבו על ידי גרעון כסף, הוה ליה ראוי, ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי, ואע"פ דעבד עברי גופו קנוי, מכל מקום הרי כל דבר שאפשר להוציא מהבעלים בעל כרחו, אין בכור נוטל פי שנים, וכמו

הלכות שכנים ושותפים

וַיָּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שָׁכֵן לְשִׁבְטֵי וְגו' (כ"ד ב')

ופירש רש"י, ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו.

וכן פירש רש"י בקרא 'מה טובו אהל' יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֵתִי יִשְׂרָאֵל' (כ"ד ה') שראה פתחיהם שאינן מכוונים זה מול זה. וילפינן (בבא בתרא ס' א') מהכא שלא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון.

ונביא כמה נידונים בדיני שותפים ושכנים:

גוד או אגוד

הנה מי שהיה לו עבד או בהמה טמאה, ומת, והשאיר שני בנים, בכור ופשוט, שעבדו שני הבנים הם שותפים בהעבד או בהמה, כיצד יחלקו השותפות.

א. גוד או אגוד

הנה אמרינן בגמרא בבא בתרא (י"ג א') דפלגי אמוראי בדינא דגוד או אגוד, דרב יהודה אית ליה דינא דגוד או אגוד, ורב נחמן לית ליה דינא דגוד או אגוד.

[הנה ביאור דינא דגוד או אגוד, היינו דזה שרוצה לחלק אומר לזה שאינו רוצה לחלק, או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי, או אני אקוץ דמים ואתן לך בחלקך, שאי אפשר בשותפותך. אמנם למאן דאמר דלית ליה דינא דגוד או אגוד, היינו מכיון שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה. וכך פירש רש"י (שם)].

ומקשינן בגמרא דבשלמא לרב יהודה דאית ליה גוד או אגוד, אם כן אתי שפיר, דגם באופן הנ"ל יאמרו כן, אמנם לרב נחמן דלית ליה דינא דגוד או אגוד, אם כן היאך השותפין יתחלקו. ומתריצין דחולקין בימים, דעובד לפשוט יום אחד ולבכור שני ימים.

ב. יותר מפי שנים

הנה הקשו תוספות (שם ד"ה בכור) אמאי נקט דוקא בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט.

ותירצו בשם רבינו תם, דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד, אבל בכור ופשוט קשיא ליה, דאם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שנים, שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתכרים בה הרבה שיש שם סחורה בזול, והפשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם, והבכור שיש לו ב' ימים יכול לילך שם, ומשתכר הרבה יותר מפשוט. ומשני דמכל מקום כך חולקין.

ג. הזיק בהמה אצל השוכר

מעתה יש לעיין במי ששכר בהמה מחבירו והשוכר מת, והשאיר שני בנים, בכור ופשוט, ונמצא דיש להבכור פי שנים בהשכירות ולהפשוט רק שליש, [כד נימא דשכירות חשיבא מוחזק ולא ראוי], ובא אדם שלישי והרג את הבהמה.

הנה המזיק ישלם קרן למשכיר, אלא יש לעיין האם איכא גם חיוב תשלומי נזקין לשוכרים, ודן בזה בחידושי הגאון ר' שמעון הכהן שקופ

במשכנתא באתרא דמסלקי, דאע"פ דקנויה למלוה, מכל מקום מכיון דיכול להלווה להוציא בעל כרחו של המלוה, אין הבכור נוטל פי שנים, והכי נמי בעבד עברי.

ואם כן ניחא הקושיא, דאין להקשות לרב יהודה היאך חולקין בבכור ופשוט שיש להם עבד עברי, דהרי אין בזה חלק בכורה, אלא זה כבר דמי לפשוט ופשוט, ולענין פשוט ופשוט הרי ידענו שיש חלוקת ימים, ורק בבכור ופשוט דיינינן בגמרא היאך חולקין, ואם כן נתיישב היטב.

ד. אכתי תיקשי לכולי עלמא

אך באמת לא יתיישב, דאכתי מהו בהיו שני בנים למת, ולאחד מהבנים נולדו שני בנים, ומת הבן שנולדו לו שני בנים, ואם כן יירש כל נכד רבע, והבן השני חצי.

מעתה בכהאי גוונא אכתי תיקשי לכולי עלמא היאך תהא חלוקת הימים, דהרי לתוספות הני"ל, הבן שמקבל חצי הירושה הוה יותר מכפול משני הנכדים ביחד, ואם כן לסלקא דעתך בגמרא אי אפשר לחלק שהבן יהא יומיים ושני הנכדים יום אחד ביחד, דהרי אם כן הבן יקבל יותר מכפול.

ה. נאמן על בנו שהוא בכור

הנה מקשינן בגמרא (קידושין ע"ה ב') למה לי קרא ד"כיר" דנאמן לומר על בנו שהוא בכור שיקבל פי שנים, הא יכול להקנות לו הנכסים להבכור, ואם כן יהא נאמן במגו.

והקשה במהרי"ל דיסקין (שם) מהו קושיית הגמרא, הרי נפקא מינה בירושת עבד עברי, שאינו יכול למוכרו או לתתו במתנה, ואם כן ליכא מיגו ומכל מקום עובד את הבן, ואם כן נימא דקא משמע לן קרא דכיר, דלענין עבד עברי נאמן לומר שהוא בכור ויקח פי שנים.

אמנם כתב במהרי"ל דיסקין (שם) דלדבריו הני"ל אתי שפיר, דבאמת בכור אינו מקבל פי שנים בעבד עברי.

ולעני"ד עיקר הקושיא לא קשה, דהרי עבד עברי אע"פ דליכא במכירה מכל מקום אכתי שייכא באודיותא, דיכול להודות בהודאת בעל דין שלא הוא קנה את העבד אלא אחר, ואם כן איכא מיגו דהיה יכול להקנות העבד עברי להבכור בקנין אודיותא. וצריך עיון. ונאף בבנו קטן קנה הקטן את העבד על ידי דעת אחרת מקנה או שזיכו לקטן את העבד, ואין כאן חב לאחריו לעבד על ידי הודאתו דמאי נפקא מינה ליה מי אדונן.

אבל באמת אין התירוץ מעלה ארוכה, דאכתי תיקשי דנפקא מינה ביכיר לענין עבד עברי שיקנה לאחר זמן, דלהודות עליו עכשיו הא לא מהני, [וכדמוכח מהסוגיא], ולהקנותו נמי אי אפשר, ופשוט, והלכך לא מצי המהרי"ל דיסקין ליישב קושיתו מעבד עברי מכח אודיותא.

פועל נכרי הזיק לשכן

הנה שמעתי עובדא, דלוי לקח פועל נכרי לתקן בביתו, והנכרי בעת התיקון הכה על הכותל והזיק לראובן שכנו, וראובן תבע הנכרי והנכרי מיאן לשלם, ותבע ראובן את לוי מחמת שעבודא דר' נתן, מכיון דלוי חייב לשלם להנכרי והנכרי חייב לראובן, ואע"ג דמכל מקום לוי יצטרך לשלם שנית לנכרי מחמת אלמות של הנכרי, קטעין ראובן דאין זה מפקיע חיוב לוי לשלם לו.

ולכאורה מצאנו בזה פלוגתא וכדלקמן:

א. דעת התומים

הנה קיימא לן (כתובות י"ט א' ועוד) דראובן שהלווה לשמעון ושמעון הלוה ללוי, דנמצא דלוי חייב לשמעון ושמעון חייב לראובן, אם כן ראובן יכול לגבות מלוי, וזה מקרי שעבודא דר' נתן וילפינן לה מקרא. והנה נחלקו בפוסקים בראובן שהלוה לנכרי ונכרי הלוה ללוי, האם ראובן יכול לגבות מלוי מחמת שעבודא דר' נתן, דהרי לוי חייב להנכרי והנכרי חייב לראובן.

דעת תומים (סוף ס"י פ"ו) דליכא שעבודא דר' נתן, כיון דיכול להפקיע החוב. [מיהו כשיש חילול השם מודה התומים, כדמוכח מראיתו מתשובות מהר"ם מרוטנברג (דפוס פראג ס"י רנ"א)].

ולפי דבריו גם בעובדא דידן ליכא שעבודא דר' נתן, וראובן לא יוכל לתבוע מלוי.

ב. דעת החזון איש

אמנם דעת החזון איש (בבא קמא ס"י ט"ו ס"ק ל"ט) לא כך, אלא גם בנכרי איכא שעבודא דר' נתן, דנהי דיכל להפקיע החוב, היינו רק דלית ליה עבירה שאינו משלם, אבל החוב מיהא איכא.

והביא ראיה מהמבואר בר"ן בנדרים (כ"ה א') דאם לוח ישראל מנכרי, ומכר הנכרי חובו לישראל אחר, ישראל השני גובה מן הראשון, חזינן מהכא דהחוב כמאן דאיתא אלא דאין לו עבירה מלשלם, והלכך שייך נמי שעבודא דר' נתן.

מעתה לדברי החזון איש שפיר יוכל לתבוע את לוי.

ג. פלוגת סמ"ע וש"ך

הנה נחלקו בסמ"ע (ס"י פ"ה ס"ק כ"ב) ובש"ך (שם ס"ק כ"ד) היכא דראובן הלוה לשמעון ושמעון הלוה ללוי, ושמעון יכול לגבות מלוי גם מלקוחות, אבל ראובן לא יכול לגבות מלקוחות דשמעון, ועכשיו שראובן גובה מלוי מחמת דינא דשעבודא דר' נתן, האם מצי ראובן לגבות מלקוחות דלוי. לדעת הסמ"ע אינו יכול לגבות מהלקוחות ולדעת הש"ך יכול לגבות.

ומשכחת לן כהאי גוונא, כגון אם שמעון לא כתב לראובן דאיכני, מעתה ראובן לא יוכל לגבות מלקוחות דשמעון קרקע שקנה לאחר ההולאה, אבל שמעון יוכל לגבות מלקוחות דלוי, [היכא דהולאת שמעון ללוי מאוחרת], מעתה האם יוכל ראובן לגבות מלקוחות דלוי.

אמנם נידון הני"ל דלוח נכרי לא שייכא לפלוגת הסמ"ע והש"ך, דלהתומים לכולי עלמא ליכא שעבודא דר' נתן מכיון דבנכרי ליכא כלל חוב, ולהחזון איש לכולי עלמא איכא שעבודא דר' נתן כיון דגם בנכרי הוי חוב מעליא.

ד. כמה גווי בפלוגתא הני"ל

הנה בעיקר פלוגת סמ"ע וש"ך, בפשוטו משכחת לן דראובן הלוה לשמעון במלוה על פה ושמעון הלוה ללוי במלוה בשטר, האם יוכל ראובן לטרוף ממשעבדי דמכר לוי.

ודבר זה מבואר בהדיא בשולחן ערוך (ס"י פ"ו ס"א א') דמצי טריף, ואם כן צריך עיון במאי נחלקו הסמ"ע והש"ך.

ומכל מקום תהא נפקותא בשיעבד לוי לשמעון מטלטלי אגב קרקע, ושמעון לראובן לא שיעבד, וזה ליכא למילף מהך דינא הני"ל, דהתם נימא דאיירי רק לענין החילוקים בין מלוה בשטר ומלוה על פה, דבהא אזלינן בתר שמעון כלפי לוי.

אך מכל מקום גוונא דפלוגת הסמ"ע והש"ך שפיר איכא למילף מהך דמלוה על פה, דבדלא כתב דאיכני הרי עכ"פ לא גרע ממלוה על פה.

ה. ביאור פלוגתתם

הנה בקצות החושן (ס"י פ"ה ס"ק"ו) ביאר פלוגתתם, אם שעבודא דר' נתן הוא דראובן זוכה בזכויות של שמעון כלפי לוי, אז נימא כהסמ"ע דאינו יכול לזכות יותר מזכויותיו של ראובן כלפי שמעון, אבל אם שעבודא דר' נתן הוא דמה שנתחייב לוי לשמעון הוה ליה כנתחייב לראובן לגבות, אז נימא כהש"ך.

ויש לדחות, דאף אם שעבודא דר' נתן דזוכה ראובן בזכויות של שמעון, מכל מקום כלפי לוי זוכה בכולם.

ובעיקר פלוגתת הסמ"ע והש"ך, כתב בחזון איש (בבא קמא ס"י ט"ו ס"ק כ"א) מתחילה דנראין דברי הסמ"ע, דדינא דשעבודא דר' נתן שרשו משום אפוכי מטרטא למא לי, והלכך היאך יהא לראובן טפי מאשר היה גובה משמעון, אמנם תו אסיק החזון איש דהעיקר כהש"ך דיגבה ראובן גם מדאקני.

נוטע בתוך שלו

הנה קיימא לן דיכול לנטוע בתוך רשות שלו אע"פ שמזיק שרשיו לבור של חבירו, דקיימא לן כר' יוסי דעל הניזק להרחיק את עצמו, והמזיק חייב להרחיק עצמו רק בגירי דיליה.

ותיקשי הא דתנן (בבא בתרא כ"ב ב') באילן שהוא נוטה לרשות הרבים, דקוצץ כדי שיהא גמל עובר ורוכבו, מאי שנא ענפים משורשים.

ויש לדון ליישב בכמה דרכים:

א. הניזקא דרבים

הנה היה אפשר לומר דהניזקא דרבים שאני. ולפי זה אם יטע אילן ויזיקו שרשיו בור של רבים, יהא אסור, דאסרינן בזה אף אם לא הוה גירי דיליה.

אבל צריך עיון דבסוגיא דרקתא (שם כ"ו א') משמע דשרינן לנפץ פשתן, אם לא היה גירי דיליה, אע"פ שהנעורת של הפשתן היה מזיק לרבים. וכן בחזון איש (נ"י בבא בתרא ס"י י"ד לדף כ"ד ב') משמע דבעינן גירי דיליה אף לענין רבים.

ותו תיקשי ממתניתין (שם כ"ז ב') באילן שהוא נוטה לשדה חבירו, דקוצץ ענפיו הבאים על שדה חבירו, אע"פ דלא איירי ברבים, ואם כן תיקשי הא לא הוה גירי דיליה.

ב. הניזק קוצץ

הנה יש ליישב, דבאמת אין חיוב על המזיק להרחיק, אלא הא דאמרינן קוצץ, היינו הניזוק, דזה פשיטא דאף דלרי יוסי דזה נוטע בתוך שלו, מכל מקום הניזק קוצץ השרשים, וכן מבואר במאירי (שם ד"ה אמר המאירי אילן) לענין מתניתין דקוצץ ענפיו בכדי גמל ורוכבו, דהניזק העובר במקום קוצץ הענפים. אבל לא משמע כן.

ג. רק בשרשים שמפקיר

תו יש ליישב, דדוקא בשרשים דמפקירי להו הלכך שרי, אבל בענפים דהוי דיליה ויש לו ענין בהם, אם כן חייב להרחיק הענפים, והרי זה כמו שאם גוף העץ דיליה יפול לרשות חבירו דחייב לפנות העץ, הכי נמי הענפים.

אבל צריך עיון דברמב"ן (סוף קונטרס דינא דגרמי) משמע דאינו מפקיר השרשים והוין אכתי דיליה, ומשום הכי דן ברמב"ן מאי טעמא לא יתחייב משום שורו, ותיירץ דהוי נולד ואינו כחו של אילן הנטוע, נעין שם, ואם כן אכתי תיקשי מאי שניא מענפים.

[ובגמרא (כ"ו ב') דיינינן למי שייכים הענפים, ומכל מקום שמעינן דענפים אסיר].

ד. לחלק בין שורשים לענפים

אמנם באמת יש לדון דרך שרשים לא חשיבי גירי דיליה, אבל ענפים באמת חשיבי גירי דיליה, אע"פ דמחוסר צמיחה.

דהנה מבואר מדברי רבי שרירא גאון (המובא ברי"ף י"ג א') דחרדל הוי גירי דיליה, אע"פ דמחוסר צמיחה, חזינן דענפים שאני משרשים. וכעין זה כתבו ברי"ף (שם י"ג ב') ובשולחן ערוך (חוש"ט ס"י קנ"ה סעי' ל"א) דתוך ג' טפחים הוה כל הני דמשרה גירי דיליה, ומשמע דאיירי גם בחרדל.

ועיין ברשב"א (ריש בבא בתרא) דגפן לענין תבואה דכלאים הוי גירי דיליה, ובתוספות רי"ד (שם) תמה דמחוסר צמיחה. ועיין ברשב"א (בסוגיא דחרדל) דנקט דחרדל לא הוה גירי דיליה אבל אם מזיק בריחם לדבורים הוה גירי דיליה, חזינן דהוה גירי דיליה אע"פ דמחוסר צמיחה, ולכאורה אזיל לשיטתו.

אמנם לאידך גיסא, בהך דהציפורים על האילן דחייב להרחיקם, כתבו תוספות דאיירי באופן שהאילנות גדולים, דאם לא כן מחוסר צמיחה, חזינן דענפים לא חשיבי גירי דיליה. ואם כן הוה פלוגתת קמאי.

[ולפי זה יש לדון דחייב לקצוץ ענפים דיליה שנשברים בשלג ושוברים גג רעפים של חבירו].

אילן הסמוד לבור

הנה איתא במשנה (בבא בתרא כ"ה ב') מרחיקין את האילן מן הבור של חבירו, מכיון שהשרשין של האילן מזיקין להבור.

ואם נמצא אילן שהוא כבר סמוד לבורו של חבירו, תליא איזה מהן היה קודם, דאם הבור קדם לאילן, בעל הבור קוצץ האילן ונותן דמים, ואם האילן קדם לבור, לא יקוף. ואם ספק איזה מהן קדים, נמי לא יקוף.

והקשה בקצות החושן (ס"י קנ"ה ס"ק ט"ז) הרי ברבינו חננאל מבואר דהאי גוונא דנמצא בור סמוד לאילן, היינו באופן דאיכא טענה לבעל

האילן משום חזקת ג' שנים, והרי ספק חזקת ג' שנים אינו כלום, דהרי אין לו ראיה על החזקה, ואם כן בספק מי קדם אמאי לא יקוף.

ונבאר קושיית הקצות החושן ואחר כך נביא לדון בכמה תירוצים:

א. פלוגתא אם מותר לסמוד

הנה דברי רבינו חננאל הם כך, דהנה אמרינן בגמרא (שם י"ח א') דנחלקו אבבי ורבא אם מותר להניח בשדהו דבר המזיק לחבירו כאשר חבירו טרם הניח את הדבר הניזק, דעת אבבי דשרי כיון דעדיין אינו מזיק, ואם כן שוב כבר יוכל להשאירו אף שיגיע דבר הניזק, ודעת רבא דאסירא.

ומקשינן בגמרא דהרי קתני במתניתין הנ"ל דאע"פ דאסור לנטוע עץ סמוד לבורו של חבירו וצריך להרחיק עשרים וחמש אמה, היינו דוקא אם נמצא הבור לפני הנטיעה, אבל אם בעת הנטיעה עדיין לא היה בור, אם כן זה היה בהיתר ולא יקוף.

ומשני בגמרא דאיירי בלוקח ולכן מהני.

ב. ביאור רבינו חננאל דאיירי בג' שנים

הביאו תוספות פירוש מרבינו חננאל [ומה שכתב תוספות רבינו תם הוא טעות סופר, כך כתב ברש"י, וכך איתא בתוספות לקמן עמוד ב'] דהא דתיירץ הגמרא דאיירי בלוקח, פירושו דאיירי שהלוקח לקח אילן מאדם אחר שהיה סמוד לבור חבירו, והחזיק בו ג' שנים, והשתא כיון שהוא ביד לוקח טוענים עבורו שהמוכר קנה הזכות לסמוד האילן מבעל הבור, ואיכא על זה חזקה של ג' שנים.

והיינו דלא איירי שהיה קודם של אחד ועכשיו של שני אנשים, כמו שפירשו רש"י וריב"ם, אלא איירי דכל הזמן היו של שנים, אלא שבעל האילן בא השתא מכא אדם אחר, והיה שלו ג' שנים, ויש גם טענה מכח טענינן שהמוכר נטע האילן ברשות בעל הבור.

ג. ספק חזקה אינו כלום

מעתה הקשה בקצות החושן (שם) דבשלמא לרש"י ולריב"ם דאיירי שנטעו האילן בהיתר, [דבעל האילן היה בעלים על הבור], אם כן כשיש ספק בדבר לא יקוף, ואע"פ דנחלקו בפוסקים בספק מזיק אם רשאי, זה רק לכתחילה אבל בדיעבד לכולי עלמא אין צריך להרחיק.

אבל לרבינו חננאל דמהני מכח חזקת ג' שנים אם כן הא המשנה איירי שיש ספק ג' שנים ואם כן אינו כלום, דהרי בעי עדים על ג' שנים ולא סגי בטוען שהיה ג' שנים כיון שרוצה להוציא מחזקת מרא קמא.

ליישוב קושיית הקצות

הנה יש לדון ליישב קושיית הקצות החושן בכמה אנפי:

א. ספק אם המרא קמא היה בשכונני גוואי

הנה כתב בקצות החושן לתלות בפלוגתת רב נחמן ורבא (בבא בתרא כ"ט ב') בספק חזקת ג' שנים, כגון שאמר המרא קמא שהיה בשכונני גוואי [היינו בחדר הפנימי של הבית] ואם כן החזקה של המחזיק לא הועיל, דלרבא הוי חזקה ולרב נחמן לא הוה חזקה.

והלכך כתב דאתי שפיר, דהרי כל קושיית הגמרא הוא על רבא שסובר דאין לסמוד לשדה חבירו כאשר חבירו טרם הניח הדבר הניזוק, והרי רבא לשיטתו דסבירא ליה דספק ג' שנים הוי חזקה ועל המערער להביא ראיה.

אמנם תמה בקצות החושן, דבספק חזקת ג' שנים לא פסקינן כרבא אלא כרב נחמן דאינו חזקה, אבל בפלוגתא דהכא האם מותר לסמוד, פסקינן כרבא, ואם כן תיקשי מאי מהני דאיירי בלוקח שהחזיק ג' שנים, הרי בספק אינו חזקה כלל. ונשאר בקושיא.

ולענין לא קשה, דהרי כל הקושיא הוה רק לרבינו חננאל, והרי הוא סובר דבמסקנה מודה רבא לאבבי דמותר לסמוד, אם כן לא בעינן לאוקמא להמשנה בלוקח, וכל הקושיא היה רק לסלקא דעתיד דגמרא אליבא דרבא, ואם כן רבא לשיטתו אתי שפיר היטב.

תו תיקשי על דברי הקצות החושן, דהיאך כתב דחזקת ג' שנים בספק מהניא מכח דינא דרבא, הרי בשלמא התם בדינא דרבא איירי בשכונני גוואי דדיינינן לאורועי לחזקה, וזה סבירא ליה לרבא דמספק לא אמרינן, משא"כ כשהנדון על ג' שנים אם היו או לא, בזה לכולי עלמא לא מהני, ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה אף לרבא.

ב. בעל האילן מוחזק

הנה לכאורה יש ליישב קושיית קצות החושן, דאימת לא מהני ספק בחזקת ג' שנים, היינו כיון דיש חזקת מרא קמא ולא מהני תפיסה בקרקע, אבל כאן הנידון על העץ ידיה אי חייב לקוצצו, ובוה בעל האילן שפיר הוה מוחזק.

והרי חזינן דאיכא חילוק בין ספק אם קנה קרקע לבין ספק אם היה מותר לסמוך האילן, דהרי בתרי ותרי על קניית קרקע, מוקמינן בחזקת מרא קמא, משא"כ בתרי ותרי אי קנה בעל האילן הזכות לסמוך, בפשוטו בעל האילן הוה מוחזק ויכול לסמוך דלא גרע ממטלטלין דמהניא תפיסה.

מעתה בספק אם יש ג' שנים שהאילן היה סמוך להבור, כיון דהנידון על האילן ידיה שפיר אמרינן דבעל האילן מוחזק ולא יקוץ.

ג. בלי עדים על החזקה אינו כלום

אבל באמת הא חזינן דבעבדים נמי בעינן חזקת ג' שנים, ואם אין לו עדים על ג' שנים, הדרא למרא קמא, אע"פ דהוא מוחזק, וחזינן בספק ג' שנים כמאן דליתא, והדרא קושיית קצות החושן.

וכעין זה חזינן דכתב ברא"ש (מובא בשולחן ערוך חו"מ סי' קנ"ד סעי' ט"ו) דמי שפתח חלונות לחצר חבירו והחזיק ג' שנים, וחבירו רוצה להגביה הבנין באופן שהשתא לא יהא הזק ראייה, יכול בעל החלונות למונעו דיאמר דמפסיד חזקתו, והיינו דאחר כך לא יוכל למצוא עדים על מה שהיה לפני זמן רב, חזינן מזה דבזה שטוען שהחזיק ג' שנים אינו נאמן אע"פ שהוא מוחזק, דטענה שהחזיק ג' שנים בלא שיביא עדים גם ספיקא לא משוי, ודוקא באיכא ספק קמן אמרינן דאזלינן בתר המוחזקות. ובאמת שאין צריך לזה ראייה דודאי בכל גוונא דמהני ג' המוחזקות.

שנים צריך להביא עדים.

אמנם שפיר יש לומר דהא דאמרינן דבספק לא יקוץ, איירי באופן אחר, והיינו דאינו טוען רק דהיו ג' שנים, אלא כגון שיש ספק תרי ותרי אם היה ג' שנים, דבכהאי גוונא בעבדים ודאי נשאר ביד הלוקח, וכן באילן בכהאי גוונא, ואם כן שפיר יש ליישב קושיית קצות החושן על רבינו חננאל דאיירי בספק מעליא והלכך לא יקוץ.

ד. ספק מתי היו הג' שנים

הנה לכאורה יש ליישב קושיית הקצות החושן, דיש לפנינו ג' שנים, והספק אם היו קודם שהיה הבור, או אחר שהיה הבור, דאם היו לאחר הבור, שפיר יש לו חזקה, אך אם קודם הבור אע"פ שאסור לסמוך, מכל מקום הרי מבואר בתשובות ריב"ש (סי' שכ"ב) דנהי דיהא חזקה על קודם הבור שרשאי לסמוך, אך מכל מקום יתחייב להסיר כשיהא בור, והשתא בספק לא יתחייב.

אך באמת האי תירוצא אין בו ממש, דנהי דמתיישב דלא דמי לספק אם היה ג' שנים, דכאן היו ג' שנים לפנינו, אך אכתי מאי שנא מכל ספיקות בחזקה כמו בשכונני גואי וכיוצא בו, אלא דנימא כתירוך הנ"ל דבעל האילן הוה מוחזק, ולא הרווחנו בדברינו אלא למצוא עוד גוונא שיהא ספק חזקה כמו שכונני גוואי והוא הדין בגוונא הנ"ל.

ה. מסקנה

הנה להאמור התירוץ על קושיית קצות החושן אמאי לרבינו חננאל בספק מי קדם לא יקוץ הא איירי בג' שנים וספק חזקת ג' שנים אינו כלום, ועל כרחך התירוץ דאיירי שיש עדים על ג' שנים, אלא הספק אם יועילו הג' שנים, כגון שספק אם מיחה, או ספק שכונני גוואי, או תרי ותרי אם היו לו ג' שנים, וכן כיוצא בו.

עניני שבת

אותיות, [והיינו להר"ן (ביצה ט' ב' בדפי הר"ף) דרבו בשיעורים אסור מדאורייתא]. [ואפילו אם נימא דלענין שיעורין בעץ, יש באותיות יותר שיעורים מאשר שיעורין בעצים, אבל לענין חצי שיעור יש בעצים יותר].

ג. לדחות הטענה מהמגן אברהם

הנה הטענה הנ"ל מחמת דינא המגן אברהם דאיכא הרבה איסורים דחצי שיעור, יש לדחות בג' אנפי:

א. חדא, אם נימא דפלוגתת החקרי לב ומגן אברהם הוה ספיקא דדינא, יש להעדיף חטיבת עצים, מפאת ספק ספיקא, דילמא כהחקרי לב, ודילמא רבוי בשיעורים אסור רק מדרבנן.

ב. שנית, העירו דבלאו הכי כל הנידון דהרבה חצי שיעור חמירי מסקילה, היינו רק להר"ן דזה טעמא דשוחטין בהמה ואין מאכילין נבילה, אך לטעמא דהרא"ש (יומא פ"ח סי' י"ד) דהוא משום דחיישין שמא יהא החולה קץ באכילת איסור ויפרוש ויסתכן, נמצא דפשוט דסקילה חמירא מהרבה איסורי חצי שיעור, ואם כן יש להעדיף חטיבת עצים.

ג. תו, כל זה רק להמגן אברהם דנקט דכשם שהרבה זיתים של נבילה חמירי משחיטה, הכי נמי הרבה חצי שיעור, אבל אין הדבר מוסכם, והרי מבואר באמרי בינה (הל' שבת סי' כ"ח) דיש לומר דכמה חצי שיעור קילי מחד איסור שלם דנבילה.

ד. רבוי פעולות חמירא

אבל באמת אתי שפיר עובדא הנ"ל, דהרי אמרינן בגמרא מנחות (ס"ד א') דאם יש ענף אחד עם ג' גרוגרות ויש ב' ענפים דבכל אחד ואחד גרוגרת, וצריך לפיקוח נפש ב' גרוגרות, יקצור הענף שיש בו ג' גרוגרות דזה רק מרבה בשיעורים.

חזינן דרבוי בפעולות אף שצריכים את כולם חמירא מרבוי בשיעורין, ואם כן בהנך עשר עצים יש רק עשר פעולות והלכך חשיבא קל כלפי כתיבה.

והנה להאמור, אם צריך לפיקוח נפש שני חפצים ויכול לקחתם בזה אחר זה, או לקחתם בבת אחת בתיק אבל אז יש בתיק עוד חפצים שאי אפשר להשמיטם, הנה לפום סוגיא דמנחות הנ"ל יקח בתיק דזה רק פעולה אחת. [אלא דיש לעיין דתליא אם דין רבוי בשיעורים איתמר רק כשכל חד חזי ליה, והארכנו בגליון פרשת במדבר תשע"ח].

לכרות עצים או לכתוב

הנה שמעתי עובדא מהג"ר פסח שטיין זצלה"ה, שהיה בסיביר והנכרים אמרו לו שיש לו ב' אפשרויות, או שיהא כורת עצים או שיכתוב במזכירות, והיה חייב לעבוד גם בשבת משום פיקוח נפש, והיה צריך לבחור בין שתיהם.

ובחר לכרות עצים, דסבר דהוי פחות איסורים, דבכריתת עצים האיסור רק על כל עץ ועץ, משא"כ בכתוב האיסור על כל שתי אותיות, ואם כן איכא בכתוב טפי מלאכות.

יש לדון בהאי עובדא בכמה אנפי:

א. כדי לבשל ביצה קלה

הנה לכאורה תיקשי, דהא בכריתת עצים יש איסור מחמת מלאכת קוצר וחייב בשיעור דכדי לבשל ביצה קלה, ואם כן בכל עץ איכא הרבה שיעורים, והוה יותר מאשר איכא ב' אותיות. ואם כן היה עדיף לכתוב.

ב. הרבה איסורים דחצי שיעור

תו, דהנה כתב במגן אברהם (סי' שכ"ח סק"ח) דיש בכל חצי שיעור הרבה איסורים דחצי שיעור, דבכל משהו איכא איסור חצי שיעור. וכמו דהרבה איסורים שלמים חמירי מלאו דנבילה, הכי נמי הרבה איסורים חצי שיעור.

והיינו דאזיל לשיטת הר"ן ביומא (ד' ב' מדפי הר"ף ד"ה וגרסי') דאם יש לחולה ב' אפשרויות, או לאכול נבילה או לשחוט בשבת, אמרינן דישחוט בשבת אע"פ דשחיטה הוה מלאכה חמורה, אבל לא יאכל נבילה מכיון דבאכילת נבילה איכא הרבה איסורים, דעובר בכל כזית וכזית, והרבה איסורים קלים חמיר מאיסור אחד חמור. מעתה כתב במגן אברהם דהיינו לא רק בשני כזיתי נבילה, אלא אף בפחות מכזית נבילה, דגם זה חמיר משחיטה מחמת רבוי איסורים דחצי שיעור.

אמנם בחקרי לב (סי' צ') פליג, דבשיעור שלם ליכא הרבה איסורים דחצי שיעור, דבשיעור שלם ליכא תורת חצי שיעור כלל.

מעתה הרי להמגן אברהם לכאורה עדיף לכתוב, דהרי בחטיבת עצים יש בלי סוף איסורים דחצי שיעור, שהם מרובים על השתי

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן. ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

פרשת בלק

ויהפוך ה' את הקללה לברכה

[אור הגנוז, י"ד תמוז תש"ע, יא"צ של המהרי"ט, כמבואר בהקדמה לשו"ת מהרי"ט]
המשך לשיעור שנאמר בהיכל הישיבה בשנה זו בחג השבועות

עונש מואב על ששכרו את בלעם - אע"פ שאין שליח לדבר עבירה

שקר, שאם לא העידו העדים לא שייך לחייב את המשלח, ושוב קשה מדוע נענשו בלק והמואבים. ועי' שם במהרי"ט.

מדוע לא הוכיחו התוס' מהכא שבעכו"ם הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה

ב] והנה בפתח עיניים להחיד"א בקידושין (לט, ב) תמה, שבתוס' בקידושין (שם) כתבו שהגם שישראל אינו נענש על מחשבה רעה, ורק מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, אצל העכו"ם הוא להיפך, דכתיב 'מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ונכרת לעולם', ולא מצינו שעשה עשו ליעקב שום רעה, אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו מצרפה הקב"ה למעשה. ומחשבה טובה של עובדי כוכבים אין הקב"ה מצרפה למעשה, כדכתיב בדניאל, 'עד מעלי שמשא הוה משתדר לשיזבותיה', פירוש שהיה דרוש עושה כל כחו להציל דניאל מגוב אריות, אלמא אע"ג שהצילו עד הערב, קאמר קרא שלא הצילו אלא מבקש להצילו וכו' עכ"ל. ותמה החיד"א מדוע תוס' לא הביאו ראיה מבלק שנענש על המחשבה ואע"פ שלא עלתה בידו שהרי הקב"ה הפך את הקללה לברכה ועי"ש.

ולכאורה היה אפשר לומר, שבאופן זה מכיון שיצאה מזה ברכה ולא קללה, וכמו שמעיד הכתוב 'ולא אבה וגו' ויהפך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה', באופן כזה לא שייך להעניש על מחשבה רעה ואפילו לגבי עכו"ם שבעלמא נענשים על מחשבה רעה.

ומצאנו בדומה לזה בשו"ת בית יצחק (יור"ד סי' ח' אות ח), דהנה באור החיים בסוף ויחי (ג, כ) כתב 'ואתם חשבתם וגו' אלוקים חשבה לטובה - והרי זה דומה למתכוון להשקות חבירו כוס מות, והשקהו כוס יין, שאינו מתחייב כלום והרי הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים', והיינו שיוסף נחם את השבטים שלא יצטערו על המכירה כיון שיצא מזה דבר טוב וזכאים גם בדיני שמים.

ותמהו בדבריו, שבגמרא קידושין איתא (פא, ב) מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה חייב כפרה בידי שמים, והיאך כתב האוה"ח שכיון שלבסוף לא יצאה מכך רעה פטורים גם ביד"ש. והבית יצחק כתב ליישב שאע"פ שנתכוון לאכול איסור ועלה בידו היתר צריך כפרה, מ"מ אם התכוין לאיסור ועלה בידו דבר מצוה בזה לא נאמר וה' יסלח לה שצריך כפרה.

והביאו ראיה לזה מהא דבמנחות (סד, א) דאיתא שם שמי שבשבת התכוין להעלות דגים מהנהר, והעלה דגים ותינוק, רבא אמר חייב ורבה אמר פטור זיל בתר מעשיו, ומשמע שפטור לגמרי ואפילו ממכת מרדות, ודלא כהפך לה בעלה ולא ידעה, שכתב הרמב"ם (שם) שמכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור, וצ"ע מאי שנא.

ובר"ן בשבת (לח, א מדה"ר) כתב ש'אפילו מתכוין למלאכת הרשות עם אותה מלאכה של פקו"נ מותר וכו' אבל במלאכת הרשות ח"ו,

א] בשו"ת מהרי"ט (חו"מ סי' ק') התקשה במה שנאמר בפרשת כי תצא (דברים כג, ד-ו) 'לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו' ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך. ולא אבה ה' אלוקיך לשמע אל בלעם ויהפך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקיך', ומתבאר שמואב נענש גם כל מה על ששכר את בלעם לקלל.

ותמה במהרי"ט הא קי"ל אין שליח לדבר עבירה, וא"כ מדוע נענש בלק ועמו, על ששכרו את בלעם לקלל את ישראל, ועי"ש מה שכתב בענין זה. ולכאורה לפי מה שנתבאר במקו"א ע"פ דברי הפרשת דרכים (דרוש ב') שבבן נח יש שליחות לדבר עבירה, אתא שפיר, ואף אם ננקוט שגם בב"נ אין שלד"ע לענין להיענש בידי אדם, אך עכ"פ בב"נ יש שלד"ע להיענש בדיני שמים.

ואולם עדיין צ"ע, שהרי פר"ד (שם) כתב להוכיח שגם בבן נח אין שלד"ע, וכדמוכח מסנהדרין (כט, א) דאיתא שם, מנין שאין טוענין למסית, מנחש הקדמוני, דאמר ר' שמלאי הרבה טענות היו לו לנחש לטעון ולא טען כו', מאי הוה ליה למימר, דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ואי נימא שבב"נ ישלד"ע, א"כ כיצד הועילה לנחש טענה זו הרי בבני נח יש שלד"ע והמשלח נהרג בבית דין.

ובהכרח כתב דהא דאמרין שבבני נח המשלח חייב היינו דוקא בשפיכות דמים, אבל בשאר עבירות אין שליח לדבר עבירה דומיא דישאל, ודוקא בשפיכות דמים דגלי קרא דשופך דם האדם באדם אמרינן דיש שליח לדבר עבירה, והביא שמצאו בדומה לזה בדברי שמאי הזקן בקידושין (מג, א) שסובר שאע"פ שבכל התורה אין שלד"ע, מ"מ לגבי רציחה אם ישראל אחד שלח את חבירו, חייב השולח דישלד"ע. ולפ"ז הדרא הקושיא מדוע מואב נענשו, הא לגבי קללות לא מצאנו שיש שליח לדבר עבירה גם בב"נ וצ"ע.

ונראה לבאר ע"פ הא דאיתא בב"ק (נו, א) שהשוכר עדי שקר חייב בידי שמים. ואמנם נחלקו התוס' (שם) והריטב"א בקידושין (מב, ב) האם החיוב בידי שמים הוא רק בשכרם או שפיתה את העדים, או גם כשאמר להם - חייב בידי שמים, אך לכו"ע אם שכרם חייב ביד"ש, וכמבואר כל זאת בשו"ע (חו"מ סי' לב ס' ב') ובש"ך ובפוסקים (שם). ומעתה הכא שהפסוק מעיד 'ואשר שכר' ניחא היטב שדינו כשוכר עדי שקר שחייב בידי שמים.

ואולם עדיין צ"ע בזה, דהלא הכא לא עביד שליח שליחותו, וכמו שמעיד הפסוק 'ולא אבה ה' אלוקיך לשמע אל בלעם ויהפך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה וגו', וכשלא עשה השליח את שליחותו ווראי שלא עונשים את המשלח, וכן הדין בשוכר עידי

עדי שקר חייב ביד"ש אבל אם רק אמר להם פטור, והיינו מכיון שאם אין שלד"ע אין שום התייחסות של מעשה העבירה למשלח כדי שיתחייב בדיני שמים יעו"ש.

ובספר המקנה (בקידושין שם) הביא ראייה לשיטת הריטב"א מחטא העגל, שנענשו במגפה, וכתוב (שמות לב, לה) 'ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן, ומבואר שהמגיפה שהיא עונש בידי שמים היה על אשר עשו העגל אשר עשה אהרן, והגם שאהרן עשה את העגל בשליחותם מתייחס המעשה אליהם ונחשב לאשר 'עשו' כלפי דיני שמים, ומוכח כהריטב"א.

והנה בקידושין (מ, א) איתא 'מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, שנאמר און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' וכו', ואלא הא דכתיב למען תפוש את בית ישראל בלבם, אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב וכו'. וכ"ה לעיל (לט, ב) עיי"ש. ומתבאר שאע"פ שבכל התורה אמרין שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה מ"מ במחשבת עבודת כוכבים הקב"ה מצרפה למעשה ונענש על המחשבה.

ולפי המבואר לעיל שעונשו של מואב היה על כך ששלחו את בלעם לקלל את ישראל, אפשר לומר שהחיוב אינו מדין גרמא שמחמת ששכרו את בלעם נחשב כאילו הם קיללו, אלא משום שמחשבה כזו שבאה לידי מעשה חייב האדם על מחשבתו הרעה, ובזה חייב אע"פ שהעבירה התקיימה ע"י שליח היינו בלעם מ"מ מדובר במחשבה שבאה לכלל מעשה וחייבים.

ומעתה אפשר לקיים שיטת התוס' שבעלמא דקי"ל אין שלד"ע אינו חייב בידי שמים כלל, והא דאע"פ כן מבואר בתורה שכלל ישראל נענשו במגיפה על העגל אשר עשה אהרן, היינו משום דשאני מחשבת ע"ז שמחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה, ובזה אפשר לומר עוד שגם כשהמעשה נעשה ע"י שליח מ"מ הקב"ה מצרף את המחשבה למעשה ולפיכך נענשו על העגל שעשה אהרן, אך בעלמא שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה שפיר י"ל שאינו חייב כלל ביד"ש, וניחא היטב שיטת התוס', ודו"ק.

עד הגל הזה - ותלחץ רגל בלעם אל הקיר

ה] והנה במדרש תנחומא (סוף פ' ויצא) איתא 'עד הגל הזה - זהו שאמר הכתוב 'ותלחץ רגל בלעם אל הקיר', הגל הוא הקיר, לפי שעבר בלעם את השבועה שנשבע ליעקב שנאמר 'אם לא תעבור את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה', ובלעם זה לבן שנאמר 'ארמי אוכל אבי', ועל שבקש לכלות ישראל נקרא ארמי שנאמר 'ולכה זועמה ישראל', לכך נפרע הקיר ממנו, לפי שהוא העד על השבועה כדכתיב 'יד העדים תהיה בו בראשונה', ע"כ דברי המדרש הנפלאים. [ונתבאר כבר במקו"א בכמה אנפ].

והנה על הפסוק (דברים כו, ה) 'ארמי אוכל אבי' כתב רש"י 'לבן בקש לעקור את הכל, כשרדף אחר יעקב. ובשביל שחשב לעשות, חשב לו המקום כאלו עשה, שאומות העולם חושב להם הקב"ה מחשבה רעה כמעשה'.

ומעתה אפשר לומר, שזהו שרמזה לו האתון כשלחצה רגלו בקיר שהוא הגל שעשה יעקב ברית עם לבן, שאתה הולך לקלל את ישראל, ובדעתך שאם הקב"ה לא ירצה בקללה הוא יתפוך אותה לברכה ולא תיענש, אך זו טעות בידך, שהרי לבן נקרא 'אוכל אבי', משום שבני נח נענשים גם על המחשבה וגם אתה תלקה על כך, ודו"ק.

עיי"ש. וצ"ע היאך מותר לו לכוון לדגים, הא הוי כנתכוין לבשר חזיר ועלה בידו טלה. ומוכח מדבריהם שכשעלה בידו דבר מצוה ליכא איסור על מחשבתו הרעה, וכיון שהציל את התינוק ליכא איסור על המחשבה [ועי' במש"כ בזה בהרחבה בפרשת וישב].

ושמא אפשר לומר כן גם בבנ"ח, שאם עלה בידו דבר מצוה גם בב"נ אינו נענש על מחשבתו הרעה, ומכיון שמקללת בלעם יצאה ברכה וכמו שנאמר 'ויהפוך ה' וגו' את הקללה לברכה', ממילא לא שייך להעניש על המחשבה הרעה כי יצא מזה דבר מצוה, ולפיכך לא רצו התוס' להוכיח מהכא שאצל עכו"ם הקב"ה מצרף מחשבה רעה, שהרי כאן בהכרח אין זה טעם העונש. מיהו זה גופא צ"ב מדוע א"כ נענש על מה שקלל הא לבסוף יצאה מכך ברכה.

עונש מואב - על מחשבה שבאה לידי מעשה

ג] אבל נראה שזה אינו, הנה בפרשת דרכים (דרוש י') תמה מה המכוון בסיפא דקרא 'ולא אבה ה' וגו' ויהפוך ה' אלו קיין לך את הקללה לברכה וגו', ולכאורה עניין זה אינו מעניין הפסוק, שהרי הפסוק בא לבאר מדוע נענשו בלעם ומואב שלכן לא יבואו מקהל ה', ואילו הפסוק מסיים שלא הייתה קללה וצ"ע.

וביאר הפר"ד ע"פ הגמרא בסוף הוריות (יג, ב) מתני ליה רבי לר' שמעון בריה, אחרים אומרים אילו היה תמורה לא היה קרב, אמר לו מי הם הללו שמימיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים, אמר לו, אלו בני אדם שבקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך, אמר לו גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה, אמר לו האויב תמו חרבות לנצח - אע"פ שהאויב תמו כלומר שמתו, מ"מ חרבות לנצח - רש"י. א"ל הני מילי היכא דאהנו מעשיהו, הני לא אהנו מעשיהו וכו' עיי"ש. ומבואר מסוגיא זו, שרק מי שאהני מעשיו אזי חרבות לנצח, אך מי שלא הועילו מעשיו אין זוכרים לו חטאים.

והנה בסנהדרין (קה, ב) אמרין, אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, שנאמר ויהפך ה' אלו קיין לך את הקללה לברכה וכו' קללה ולא קללות'. ונמצא א"כ דאהני מעשיו של בלעם, ולזאת 'חרבות לנצח', ומעתה ביאר שזה מה שנזכר בפסוק 'ולא אבה ה' וגו' ויהפוך ה' אלו קיין לך את הקללה לברכה', שהפסוק בא ללמדנו שלא כל הקללות נהפכו לברכה ועדיין נשארו קללות בלעם חוץ מהקללה על בתי כנסיות ומדרשות, וא"כ זה הטעם שנענשו מואב שלא יבואו בקהל ה'.

ומעתה שפיר אפשר לומר שבעצם גם אצל עכו"ם אין עונשים על המחשבה בלבד, אלא שכאן היה גם דבר עבירה בפועל שיצאה מתוך מחשבתו הרעה, שהרי קלל את ישראל ונשארה רק ברכה אחת מקללותיו, ולפיכך לא הביאו התוס' ראייה מכאן שאצל עכו"ם הקב"ה מעניש על מחשבה רעה שהרי כאן מתוך המחשבה נעשה מעשה רע, ולזאת הביאו תוס' ראייה רק מעשיו, שאע"פ שרק חשב לעשות רעה ולבסוף לא נהייתה רעה כלל אע"פ כן נענש על המחשבה, ודו"ק.

דין מחשבה רעה שבאה לידי מעשה ע"י שליח

ה] והנה נחלקו הראשונים האם מאחר שקי"ל שאין שלד"ע ומעשה העבירה לא מתייחס למשלח אלא לזה שעושה את המעשה, האם בכל זאת יש איזו התייחסות גם למשלח שמחמת כן מתחייב בדיני שמים, דעת הריטב"א (קידושין מב, ב) שעכ"פ בדיני שמים חייב, ואילו דעת התוס' (בב"ק נו, א) שדווקא שוכר

כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומדרשות

חוץ מבתי כנסיות ומדרשות - אין בהם ביטול תורה ותפילה

[א] בסנהדרין (קה, ב) אמרין, אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומדרשות, שנאמר ויהפך ה' אלוך לך את הקללה לברכה וכו' קללה ולא קללות, והקשה בספר בנין אריאל דאע"פ שמרומז בקרא שרק קללה נהפכה לברכה ולא 'קללות', אך מנא ידעינן שרק בתי כנסיות ובתי מדרשות, שמא קללה אחרת נשארה לברכה יעו"ש.

ונראה לבאר, דהנה בברכות (ה, א) איתא, פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא, חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, וחד אמר אלו הן יסורין של אהבה כל שאין בהן ביטול תפילה, שנאמר ברוך אלוקים אשר לא הסיר תפילתי וחסדו מאתי, עי"ש.

ומעתה נראה דהנה בפסוק נאמר 'ולא אבה ה' אלוך לשמע אל בלעם וגו' כי אהבך ה' אלוך', ואי נימא שהקללה של בתי כנסיות ובתי מדרשות חזרה לקללה, א"כ אינם יסורים של 'אהבה' והיאך מתקיים כי 'אהבך' ה' אלוך, ובהכרח שהקללה שנהפכה לברכה ונשארה לברכה היא בתי כנסיות ובתי מדרשות, וא"כ אע"פ שחזרו עלינו הקללות ח"ו, אך מ"מ לא בטלו בתי כנסיות ובתי מדרשות וזהו יסורים של אהבה כל שאין בהם ביטול תורה ותפילה בבתי כנסיות ומדרשות, ודו"ק.

גם כשבתי כנסיות בטלים - כאב את בן ירצה

[ב] והנה ביערות דבש (ח"א דרוש ד) כתב שבזמן חורבן הבית, גם בתי כנסיות ובתי מדרשות חזרו לקללה, כמו שאמר הכתוב (איכה ב, ב) 'בלע ה' את כל נאות יעקב' ואמרו במדרש רבה (ב, ד) דאלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, וזהו את כל 'נאות יעקב', דכתיב 'כי תשפתכנה אבני קודש בראש כל חוצות' (שם ד, א) ומבואר במדרש רבה (שם) דהיינו ת"ח עי"ש בכל דבריו. ועכ"פ לפ"ז נמצא שלכאורה בחורבן הבית נתבטל 'כי אהבך', שהרי היסורים הללו הם יסורים שיש בהם ביטול בתי כנסיות ומדרשות.

אולם נראה שאי"ז כך, שהלא בהמשך הגמרא (שם) אמרין משמיה דרבי יוחנן 'אלו ואלו יסורין של אהבה הן, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכו'. וביאר הגר"א שהכוונה בזה שגם אם יש בהם ביטול תורה ותפילה, אכתי יסורים של אהבה הם, ומבואר א"כ שאע"פ שבעת החורבן שולט גם בבתי כנסיות ומדרשות אכתי 'כי אהבך'.

ונראה להוסיף בביאור הדברים, דהנה ר' יוחנן לומד מהפסוק 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח' שהכל הם יסורים של אהבה, וטעם הדבר נראה, שהרי המשך הפסוק 'וכאב את בן ירצה', והיינו שבבחינת 'בן' גם העונשים הקשים ביותר נובעים מ'אהבך' ה' אלוך.

'רברבין עובדיך ותקיפין' - בנינים אתם בכל מצב

[ג] והנה בסנהדרין (צב, ב) 'ת"ר בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, אמר לו הקב"ה ליחזקאל

לך והחייה מתים בבקעת דורא, כיון שהחייה אותן באו עצמות וטפחו לו לאותו רשע על פניו, אמר מה טיבן של אלו, אמרו לו חבריהן של אלו מחייה מתים בבקעת דורא, פתח ואמר אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם ושלטנה עם דר ודר וגו'.

ומבואר שם בגמ' שהעצמות הללו היו אנשים פחותים ושפלים, ואיכא מ"ד שהיו אנשים שכפרו בתחיית המתים, ואיכא מ"ד שהיו בני אדם שאין בהן לחלוחית של מצוה, וכבר הבאנו (בדרושי בין המצרים) שהקשה בפרשת דרכים (דרוש כה) למה דווקא אנשים כאלו החיה, הא לא היה לו להחיות אלא אנשים צדיקים יראי ה'.

וביאר שהטענה של נבוכדנצר הייתה שהקב"ה גירש אותנו מעל אדמתנו, ושוב אין אנו בנינים של מקום, וממילא אפשר לעבוד ע"ז, ולפיכך השליך את חנניה וחבריו לכבשן האש כי טען שיכולים לעבוד ע"ז, ולזאת רצה הקב"ה באותו זמן להראות לכל העולם עד כמה כלל ישראל נקראים 'בנינים' למקום, שאע"פ שחטאו וקלקלו עדיין נקראים בנינים, וסופו להחיות גם את השפלים והנחשלים ביותר שכפרו רח"ל בתחיית המתים.

ולכן כשראה נבוכדנצר את העצמות הללו שקמו לתחיה, הבין שמלכות ה' יתברך היא 'מלכות עלם ושלטנה עם כל דר ודר', ולפיכך כשסיפר זאת לאומות העולם לא סיפר רק את עצם תחיית המתים, אלא סיפר שראה בכך שמלכות ה' בעולם - ע"י כלל ישראל, עומדת היא לעד, שהרי כלל ישראל נקראים 'בנינים' למקום וא"כ לעולם לא אבדה תקוותם ח"ו. עי"ש בכל נוראות דבריו הקדושים.

וזהו 'אשר יאהב ה' יוכיח', וכאב את בן ירצה, שבכל מצב ואף בזמן החורבן שאפילו הקללה של בתי כנסיות ומדרשות חזרה לקללה, מ"מ הקב"ה יחזור וירצה בנו. ובזה אפשר לקיים את הדברים הנ"ל (אות א), שמה שאמרו בסנהדרין שכל הקללות חזרו ונהפכו לקללות רח"ל חוץ מהקללה של בתי כנסיות ומדרשות, היינו כמשנ"ת שאם לא כן לא התקיים בהם 'כי אהבך', שהרי יש בהם ביטול תורה ותפילה, ורק בבחינת 'בנינים' אתם לה' אלוך, שייך שגם כשיתבטלו בתי כנסיות ומדרשות מתקיים כי 'אהבך' שהרי 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח', וכאב את בן ירצה.

וזהו ממש השיר הנורא של ר' ישראל ג'ארה, 'קה רבון עולם ועלמאי וכו', שפר קדמך להחויא, ובהמשך 'רברבין עובדיך ותקיפין', שהוא כשירתו של נ"נ על גדלות ה' יתברך, שבזה שהקב"ה בתחיית המתים מחייה גם את הנדחים ביותר, רואים שהקב"ה הוא ריבון עולם לעולמי עולמים.

ולכן מסיים השיר בבקשה 'למקדשך תוב', שהרי 'בנינים' אתם לה' וא"כ יש לנו תקוה 'כי אהבך' שהקב"ה יחזור ויפוך בנו, ולזאת אנו מבקשים 'למקדשך תוב' ודו"ק.

ועיזור ה' שנזכה שיקויים בנו בקרוב 'למקדשך תוב ולקודש קודשין'.

לע"נ

לע"נ מרת דבורה ב"ר משה שמואל ע"ה

נלב"ע י"ד בתמוז

ת.נ.צ.ב.ה.

אם אשכחך

ילקוט בענייני ירושלים

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

נושא את נושאי

ביאור על ט"ז וש"ך הלכות ריבית

ספר

אם אשכחך

לקט עניינים בנושא ירושלים

מגמ' ראשונים אחרונים ובעלי המוסר

המחבר: הרב דניאל גולדשטוף שליט"א

אם אשכחך ירושלים תשכח ימינו – ספר חדש מהגאון רבי דניאל גולדשטוף שליט"א אשר איתמחי כבר בספרים מרובים הטומנים בחובם מאוצרות חז"ל ראשונים ואחרונים, וגדולי מעתיקי השמועה, על עניינים רבים, וזכה שנתקבלו דבריו בחבה מרובה.

עתה לקראת הימים אשר אמורים אנו לשאת כאבה של ירושלים על ראשנו, לבל נהיה כסוס שוטף במלחמה, בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני – אשר הוא סיבה ל'לכן אוסיף להפלות את העם הזה הפלא ופלא' כמה טובה ראוי להחזיק להגאון המחבר הנ"ל אשר בחכמה מרובה ליקט נפורים וקבץ מתורתן של ראשונים, ליקוט מקיף בנושאי ירושלים והחורבן.

קרוב למאתיים וחמישים עמודים מלאים באוצרות רבותינו, בניהוח הוד קדומים, מסודרים לפי ערכים מקיפים את ירושלים, קומתה, יופיה, קדושתה, ותוכנה.

הגאון הנ"ל זכה להוציא לאור ספרים רבים ע"ס הש"ס ענייני תפילה מוסר ואגדה ועו"ס, נברכהו כי ספר זה 'אם אשכחך', העוסק בבנין הבית ובניין ירושלים יצטרף לשאר ספריו ויתקבל בחיבה אצל תופסי התורה ובעלי היראה.

הביאו ברכה אל ביתכם – יש בספר הזה כדי לעזור את לב המעיין לקיים כל המאבל על ירושלים, ובעזי"ת יזכה ויראה בשמחתה בקרוב, יחד עם כל בית ישראל בבנין ירושלים ובית המקדש בקרוב בימינו.

נושא את נושאי

ביאור על הט"ז והש"ך

נושאי כלי השולחן

הלכות רבית

המחבר הרב"ג רבי יוסף אדלר שליט"א

זכה דורנו האחרון והלכות ריבית הפכו לנחלת הכלל כשהרכה כוללים עמלים בהלכות אלו ומחדשים בהם הלכה למעשה, ובפרט בדברים המתחדשים עם הזמן והתקופה.

הובא לפנינו הספר 'נושא את נושאי' והוא חיבור עמוק יותר מ 600 עמ' מיוסדים על ביאור דברי הט"ז והש"ך בהלכות ריבית, פרי עמל של אחד מיקירי עמלי התורה בעיר חיפה הרב"ג רבי יוסף אדלר שליט"א.

הספר מחולק לשלושה מדורים פתיחה – ביאורי הט"ז והש"ך – הערות ומילואים.

החלק הראשון: בראש כל סעיף – מתואר בקצרה תוכן הסעיף והנידונים העיקריים שבו. זאת בכדי לקבל תמונה כללית על הסעיף ותוכנו, קודם הלימוד. כמו כן בפתיחה זו יובא לפני כל סעיף את מקור הדינים מגמ' או ראשונים, להקל על הלומד לראות הדברים במקורם כראוי.

החלק השני: ביאורי הט"ז והש"ך, בו יבוארו דברי גדולי נושאי השולחן רבותינו בעל הט"ז והש"ך, הן במקום שקצרו, והן במקום בו האריכו. ביאור הדברים עם טיבול במקורותיהם הערוכים בשפה שווה לכל לומד מנגישים את דבריהם למען ירוץ הקורא בהבנת דבריהם.

החלק השלישי: הערות ומילואים, בשולי הגליונות נוספו השלמות חשובות לעניינים הנידונים, וקושיות המתעוררות תוך כדי לימוד בדברי רבותינו הט"ז והש"ך ותיורוצי רבותינו האחרונים. כמו כן במקום שדברי הנקודות הכסף והחוות דעת נצרכים להשלמת העניין הובאו דברים בפנים. וכן נוספו בו עוד תוספת דברים משאר רבותינו הנצרכים לביאור העניינים.

לסיכום העיון בספר 'נושא את נושאי' – אי אפשר שלא לעמוד אחוז התפעלות, שכן העמל והיגיעה רבת השנים בעריכת הספר ניכרים בו הייטב בכל פינה, ניתן להליץ כי אכן הספר הזה נושא את נושאי – את הלומדים בו – יש בו כדי להגביה את המעיינים בו בתחושת רוממות בעוצם יגיעת התורה הטמונה בו.

תורה מפוארה בכלי מפואר – הספר ערוך ובנוי בצורה שובת לב ונעימה לעין המעיין.

נברך את המחבר שליט"א שיזכה לשבת כל ימיו באהלי תורה, ויזכה לחבר עוד ספרים, יתקבלו דבריו בבית המדרש.

ניתן להשיג בבית המחבר רח' בירנבוים 28 בני ברק
050411-46-01 ובחנויות הספרים.

ניתן להשיג: בבית המחבר רח' מיכאל 54 חיפה
052-71-56-56-7 ובחנויות הספרים.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בלק

ישראל אשר בן אתפאר

החשיבות בפרשת בלעם

פרשת בלק היא אחת הפרשיות החשובות ביותר בתורה. ואוכיח לכם שכך: הגמ' בברכות (יב:) אומרת: "בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע". אנשי כנסת הגדולה רצו לקבוע, שכל אדם מישראל חייב לומר פעמיים בכל יום, ביחד עם המילים שהם נשמת אפיו - קריאת שמע, את פרשת בלק! עד כדי כך חשובה ויסודית הפרשה שלנו! זה וזה מעיקרי האמונה. זה דבר מופלא, וקשה להבנה.

אתם שומעים חידוש? יש כאן פרשה שהיא חשובה כ"כ שראוי לאומרה פעמיים ביום! בשכבך ובקומך! לא נאמר דבר כזה על ברית בין הבתרים, ואפילו לא על מעמד הר סיני. רק על מילותיו של גוי מארם נהריים! המילים האלו הם עיקרי אמונה, ויש להם מקום על יד היסודות העצומים של ה' אחד", קבלת עול מלכות שמיים, וקבלת עול המצוות.

והשאלה עולה מאלה: מה כ"כ חשוב במה שבלעם אמר בפרשה זו? איזה סוד מסתתר כאן?

כשלונות ותוכחה

ונתחיל את ביאור העניין כך: מקריאה פשוטה של החומש, רואים שישראל נכשלו כשלונות רבים במדבר. זה ברור לכל מי שלומד חומש עם רש"י. כל התורה מלאה בביקורת על עם ישראל, כל המערכת של התורה היא "תוכחה". משה רבינו, הרועה הנאמן, קרא לנו "עם נבל ולא חכם" (דברים לב ו'). אולי בשניים או שלושה מקומות אנו קוראים דברי שבח על ישראל ומעשיהם, בכל שאר המקומות - רק ביקורת. וביקורת נוקבת וחדה, שאינה חוסכת במילים חריפות.

"איכה אשא לפניך טרחכם ומשאכם וריבכם" (דברים א יב); "זכר אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה'" (שם ט ז); "והנה חטאתם לה' אלקיכם עשיתם לכם עגל מסכה" (שם טז); "ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם" (שם כד); "כי אנכי ידעתי את מריתך ואת ערפך הקשה" (שם לא כז). ולא היו אלה רק דברי ביקורת, אלא ענינים שבסיבתם מתו עשרות אלפים מעם ישראל. מגיפה פה, ומגיפה שם. במתאוננים, בקברות התאוה, הנחשים השרפים. הקב"ה ממש כעס עלינו!

ה' אמר נבואה לעם ישאל ע"י יחזקאל הנביא: "ואת שבתתי חללו מאד" (כ יג). בצאתם ממצרים הם הכעיסו את ה' בחילול שבת! לא מזמן במרה הם קיבלו מהקב"ה בכבודו ובעצמו את המתנה ששמה שבת, והנה הם כבר מחללים אותה "מאד"! וגם המנהיגים הגדולים לא נמלטו מביקורת. "אשר מעלתם בי" (דברים לב נא); "לא האמנתם בי" (במדבר כ יב). משה ואהרן לא האמינו בה! אנו רואים שהשי"ת לא היה מרוצה ממנו במדבר,

בכל ליל שבת אנו אומרים זאת: "אךבעים שנה אקוט בדור נאמר עם תעי לבב הם והם לא ידעו דרכי" (תהלים צה י). כביכול הקב"ה אומר ארבעים שנה התקוטטתי עם ישראל. די במילותיו אלו של דוד המלך כדי לקבל תמונה ממצבנו במדבר.

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל"

והנה מה אנו רואים בפרשה זו שבא בלעם, ואומר על ישראל את ההיפך הגמור מכל זה. הוא מעמיס שבחים ותהילה על ישראל! נראה כאילו הוא מדבר על עם אחר לגמרי. הוא אומר לבלק, "ומה אצלם לא זעם ה'". והדבר מפליא מאד, וכי לא זעם ה'?! מה היה כל ארבעים השנים האלו אם לא "זעם ה'"? כמה פעמים כתוב "ויחר אף ה'"?

בלעם הביט בישראל ואמר "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל". וכי לא היה כך?! האם "שתם העין" באמת היה עיוור? כמה פעמים כתוב "חטאתם לה' אלוקיכם"?

מה קורה כאן? הקב"ה אומר דבר אחד, ואח"כ בא בלעם ואומר בשם ה' את ההיפך הגמור! אנחנו מבולבלים לגמרי.

"אחתי כלה"

התשובה היא, כמובן, שהכל אמת, כל התוכחה שנאמרה לדור המדבר היתה מפני שהצדיקים הגדולים תמיד עוברים תוכחה וביקורת קשה, כאילו שהם חוטאים גדולים. הגמ' (ב"ק נ:) אומרת "וסביביו נשערה מאד, מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה", הקב"ה באהבתו את עם ישראל וברצותו שיזכו לטוב הנצחי, לא רוצה שידבק בהם אפילו שמץ קטן.

ישראל נקראים "אחתי כלה" בשיר השירים. עם ישראל הוא הכלה המושלמת ביותר בעולם. כל הביקורת של ה' על ישראל, בתורה וביד הנביאים, מכוונים לנקות ולצרף אותם מן הכתמים הקטנים ביותר. לכן, דווקא הביקורת הנוקבת היא היא העדות למצוינות של כלל ישראל. משה רבינו הרועה הנאמן, רצה להביא את ישראל לשלמות. והדרך הטובה ביותר לעשות כן הייתה תוכחות נמרצות. ובני ישראל ידעו מזה, והם אהבו את משה על דברי התוכחה שהרעיק עליהם, למרות שהם הכאיבו להם מאד. הם בכל זאת הם רצו לשמוע ממנו, בידעם שזו הדרך היחידה לגדול.

"והם לא ידעו דרכי"

"ואת שבתתי חללו מאד", אמר הנביא יחזקאל. בואו ונראה על מה מדובר, בכל ארבעים שנותיהם במדבר הם חיללו שבת פעמיים: פעם אחת במחשבה כש"יצאו מן העם ללקט" את המן, והם אפילו לא לקטו באמת, כי לא היה להם מה ללקוט. והפעם השניה היתה "המקושש", ולזה ה' קורא "חילולו מאד"! נפלא מאד!

כולם מלאים בתוכחות וטענות חריפות וחמורות ביותר כנגד עם ישראל.

בגמ' סנהדרין (ק'): איתא שכשר' עקיבא דרש מפסוק זה שדור המדבר אין להם חלק לעוה"ב, אמר על זה ר' יוחנן "שבקיה ר' עקיבא לחסידותיה" שהיה רגיל לדבר בזכותם של ישראל. אבל מסקנת הסוגיא שם שזה שנאמר: "הֲלֹךְ וְקָרָאתָ בְּאֶזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאֹמֹר כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלְתֶּיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָר בְּאַרְצָא לֹא זְרוּעָה" נדרש שיש להם חלק לעוה"ב.

אז אם הם ידידים ואהובים וחסידים, מהם כל דברי הביקורת והתוכחות? התשובה לזה היא: ה' בא לנקות אותם! עבור עם ישראל אפילו שמץ קטן של לכלוך הוא אסון, אז ה' אומר "אוי געוואלד! יש כאן כתם! ושם לכלוך! וזה וזה לא מספיק טובים!" ועושה מזה עסק גדול. ואנחנו קוראים היום את ה"געוואלד" הזה וחושבים שהם באמת היו רשעים בעצם, ח"ו.

גילוי האמת!

וזו בעיה גדולה, בלבול גדול. צריך להילחם ברעיונות האלה שגורמים לנו לחוסר הערכה לעם הקודש. לכן הקב"ה שלח את בלעם, הגוי הרשע שלא היינו מצפים ממנו לכלום מלבד קטרוג, והנה הוא פותח את פיו ודבר ה' יוצא ממנו, ולא היה לו מה לומר מלבד שירות ותשבחות על ישראל; עכשיו אנו יודעים את האמת! אם נקשיב למילים שאמר בלעם נלמד לחשוב על עם ישראל כמו שה' חושב.

הנביא מיכה (ו ה) אומר: "עַמִּי זָכַר נָא מֶה יַעֲזֹב בְּלֶקֶת מְלָךְ מוֹאָב וּמֶה עָנָה אֹתוֹ בְּלָעַם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשָּׁטִיטִים עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'". והשאלה הנשאלת היא, מה החסד הגדול במה שהפך ה' את הקללות לברכות? הרי הם לא היו אמורים להתקלל, לא הגיעה להם קללה. למה שיתקללו?

אלא התשובה היא, שבלעם יכול היה לדבר כמו שמשה רבינו דיבר. הוא היה יכול לומר "ממרים אתם את ה'", "ארבעים שנה אקוט בדור", והכל היה אמת. והרי זה בדיוק מה שבלק רצה לשמוע!

אבל הקב"ה אמר לו, "לא, לא אתן לך לומר את כל זה. אהפוך את ההנהגה, ובמקום דברי תוכחה שאמורים נביאים להשמיע, אתה תשמיע את ההיפך. ממך הם ישמעו את האמת כפי שהיא!" והיה זה נס! נס גדול! משה רבינו יכול לומר לעם ישראל דברים קשים כי באהבתו אותם כוונתו בתוכחתו היתה לטובה, אבל אם בלעם יאמר את אותם הדברים הם יהיו קללה. לכן הפך ה' את הנהגתו עם ישראל באותה שעה, ורק האמת הטהורה יצאה מפיו של בלעם. ברכות במקום קללות.

אנחנו צריכים להסתכל על עם ישראל כמו שכתוב בפרשת בלק, התמונה של איך עם ישראל נראה באמת, צריכה להיות כפי שהיא מתבטאת בנבואת בלעם.

אנחנו טועים!

עכשיו אנו מבינים מדוע ראוי היה פרשת בלעם להיות נקראת כל יום ויום, כמו קריאת שמע, רצון ה' הוא שנקדיש מחשבה והתבוננות לעניין. כדי שנדע את הגדלות, החשיבות, המעלות, הקדושה והיופי של עם ישראל. כי כמה שנוסיף להעמיק ולהתבונן, נגיע להבנה יותר שלמה בגדלות עם ישראל.

מבט "מראש צרים"

כשאנו קוראים פרשת קריאת שמע, ואנו מקבלים על עצמנו עול מלכות שמים, ומקבלים בזה על עצמנו את עול

לא היה דור ששמר שבת כמו דור המדבר. ועם זאת, לא היה דור שספג ביקורת חריפה יותר על חילול שבת! כי שני הדברים הולכים יד ביד, בגלל שהם שמעו ביקורת, הם שמרו על השבת. דבר זה צריך להיקלט אצלנו היטב. מורי ורבי זצ"ל פירש את הפסוק בתהלים שהבאנו "אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר נְאֻמֹּר עִם תַּעֲלִי לִבִּי הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְרָכַי" אחרת מהפשט הפשוט, וכי איך אפשר לומר על דור המדבר "וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְרָכַי", הלא לאחר חטא העגל משה רבינו ביקש מה' "הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ וְאֶדְעֶנָּה", והקב"ה נענה לבקשתו "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה גַם אֶת הַדֶּבֶר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי מֵצֵאת חֵן בְּעֵינַי וְאֶדְעֶנָּה בְּשֵׁם" (שמות לג יב)? אלא הביאור בפסוק הוא כך: הקב"ה אומר לעם ישראל מה הביא לך שזכיתם לדעת את דרכי, זה שארבעים שנה התקוטטתי עמכם ואמרתי לכם שאתם לא יודעים את דרכי, וזה מה שגרם להם באמת כן לדעת את דרכי.

כמו ילד שהמלמד שלו שואל אותו: אתה יודע את הסוגיא? והילד עונה "כן". וזה נכון, הוא חזר על הסוגיא כבר פעם או פעמיים. אבל המלמד אומר "לא, אתה לא יודע". אז הילד חוזר על הסוגיא פעם נוספת, ומגלה שאכן הוא לא שם לב לפרט הזה והזה. אבל עכשיו הוא יודע! אבל המלמד אומר לו שוב, "לא, אתה עדיין לא יודע". אז הוא חוזר שוב, ומגלה שאכן יש מילה שהוא לא מבין. "אני באמת עוד לא יודע!" הביקורת התמידית גרמה לו לשפר את ידיעתו עוד ועוד.

זה מה שהיה בדור המדבר, ובמידה פחותה בכל הדורות, אפילו בימינו. הביקורת והתוכחה הם המגדלים ומרוממים אותנו לפסגות שלא ידענו שאנו מסוגלים להגיע אליהם.

דבר ה' בפי בלעם

ועכשיו נבין אל נכון את דבריו של בלעם הרשע, ששיבח כ"כ את בני ישראל. הרי בלעם שנא אותנו שנא תהומית, ועשה ככל יכולתו לקלל אותנו. אבל לא הייתה לו ברירה, הוא אמר בדיוק את מה שה' רצה שיאמר. כל דבריו של בלעם הם דבר ה' ממש, "דבר ה' דיבר מתוך פיו" של בלעם. כמו שכשפתחה האתון את פיה ודיברה, הדברים לא היו של האתון, הרי סוף סוף אין לה שכל. אלא ה' דיבר אל בלעם דרך האתון. כך גם ה' דיבר אלינו, דרך פיו של בלעם.

וכשבלעם דיבר, לא הייתה זו שעה שראויה לתוכחה. ולכן דוקא בשעה זו יש לנו גילוי מה היא דעתו של ה' על ישראל באמת. "לא הביט אֵן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עֲמָל בְּיִשְׂרָאֵל", בני אדם עושים טעויות לפעמים, על כל אדם בודד נאמר "כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז כ); אבל על עם ישראל ככלל - ה' לא רואה בהם שום פגם. הם מושלמים בעיניו.

מטרת הנבואה של בלעם היתה לגלות את האמת, כמה טובים ונפלאים בני ישראל בעיניו של הקב"ה. ואין כאן שום סתירה לתוכחות החריפות, שנועדו להשלים ולרומם את ישראל, ולהסיר מהם כל שמץ ולו הקטן ביותר.

טעות בפשט

רבים מאד טועים בזה, זכורני שדרשתי פעם באיזה בית-כנסת ואמרתי שדור המדבר היה אהוב מאד על ה', והם נקראו "ידידים" ו"אהובים". והיה שם חכם אחד שלא יכל להתאפק, והוא קם ואמר לי "מה שאתם אומרים זה נגד הפסוקים!" והוא קרא לי את הפסוק הזה, "אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר". ואיך אפשר לבוא אליהם בטענות? פשוט הפסוקים ככל התנ"ך נראה כמו שהם חושבים. ישעיה, ירמיה, יחזקאל, ועוד ועוד,

כשר? והאם עומדת ומפקחת כמו כהן גדול. יש כלים חלביים, בשריים ופרווה, והאם מתחלחלת רק למחשבה שמא משהו ערבב אותם. הבשר נשחט ונמלח כדון, החלב מגיע רק ממקומות כשרים, וכל מה שנכנס לבית חתום בחותמות כשרות. זה לא תמיד קל, אבל אין בזה שום פשרות, אף פעם. וכי יש "עבודת קודש" גדולה מזו?

השבת נשמרת כהלכתה בבית כזה. הילדים מתחנכים להודות לה' לפני שמכניסים כל פיסת אוכל לפיהם. מזוזות קבועות בכל הפתחים, מכריזות "אנחנו שייכים לקב"ה". טהרת המשפחה, צניעות, ברכות נשמעים בו כל היום. כמה יופי יש בבית היהודי!

אשריכם ישראל!

גם הרחוב היהודי קורן מאותה קדושה. כולם לבושים בצניעות, ובכזה לבוש המכריז ללא בושח למי אנו משתייכים. בזמן שהגויים הולכים חצי עירומים, היהודים מקפידים לא לגלות את גופם. מתנהגים בכבוד ובדרך ארץ, מפגינים את נאמנותם לתורה. נזהרים במאכלם ובלבושם, ולא משנה אם חם או קר, או כמה הם רעבים.

יש ילד יהודי שרוכב על אופניו כל יום ברחוב שלי, ואני תמיד מתענג למראהו. אני מחפש אותו כל יום. יש לו כיפה גדולה על ראשו, עטרת תפארת שמכריזה קבל עם ועולם "אני משרת של ה'". ציציותיו מתבדרות ברוח, ללא כל בושח, למרות כל הגויים המסתובבים ברחוב. הוא אפילו לא חושב על זה, הוא יהודי! הוא לא ישנה ממראהו כלום בשביל כל הגויים שבעולם. ואם ילד זה רעב לאיזה ממתק, הוא לא יקנה כל מה שמתחשק לו. הוא יבדוק היטב שזה כשר. ואם הוא לא מוצא כשר - הוא יוותר על התענוג! גם אם אין אף אחד שרואה. הוא קודש קדשים, הילד הזה.

חייבים לנסות ולמצוא את כל הטוב שאפשר בעמינו. והאמת היא, שגם אחרי כל הטוב שנמצא - הם הרבה יותר טובים ממה שאפשר לראות בעיניים. מי יודע כמה הקרבה עצמית יש בהם, כמה עמידה בניסיונות, כמה כסף ניתן לצדקה בסתר! כמעט כולם נותנים עשירית מהכנסותיהם לצדקה. עשירית! עובדים קשה להביא פרנסה, ונותנים מעשר, ללא חכמות. צדיקים גמורים, כולם! הם מתקשרים ושואלים שאלות הלכתיות על הפרטים הקטנים ביותר. הכל נעשה בדיוק לפי ההלכה.

אשה קנתה עוף ושילמה עליו טבין ותקילין, ומשהו לא נראה לה - היא הולכת לרב ושואלת, לא מנסה לייפות את המציאות ולא מתווכחת ומנסה לשכנע. גם הקצב שקונה בהמה שלמה, ויש בה איזו שאלה; הוא הולך לרב ולא מהסס להפסיד אלפים אם הרב יורה לו כך. עלינו להעריך את עם ישראל על כל זה. והקב"ה אוהב אותנו יותר ממה שאנו נהיה מסוגלים לאהוב אי פעם.

מה מלהיב את עם ישראל? מה "תופס" אותם? הקב"ה! תורה ומצוות!! כל חייהם מתנהלים מסביב למצוות. על זה הם מוציאים את זמנם וכספם. בארה"ב לשלוח ילד או ילדה לחינוך תורני עולה הון, ובכל זאת אנשים מוציאים אחוזים גדולים מהכנסותיהם על שכר לימוד. וזו רק אחת הדוגמאות המראות שעם ישראל הוא עם הקודש.

ילד קטן שאכל ארוחה בשרית, ועכשיו הוא רוצה לאכול גלידה חלבית. הוא יחכה בכיליון עיניים ויביט בשעון לראות

עבודת ה' לשמור ולעשות ולקיים את מצוותיו וחוקותיו, חלק מההכרה בחשיבות עבודת ה' היא הכרת חשיבותם של עובדי ה' ועושי רצונו - עם ישראל. והכוונה כאן היא להסתכל ולהכיר במעלתם של ישראל, למרות כל מה שחושבים ושומעים מחסרונותיהם הקטנים של ציבור שומרי המצוות. המבט צריך להיות "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל". חייבים למלאות את מחשבתנו במחשבות אמת על גדולתו העצומה של עם ישראל. העבודה שמוטלת עלינו היא "ויהפוך", להפוך את הביקורת לשבחים כל הזמן. כפי שאנו רואים בפרשתנו אחר כל התוכחות והביקורת המתמדת, המבט האמיתי על עם ישראל הוא: "הן עם קלביא יקום וקארי יתנשא".

אבל איך עושים זאת? איך רואים רק טוב בתוך כל הביקורת? הרי ההכרה בגדלותו של ישראל מובילה לדרישת שלמות מהם, אנו רואים את עצמנו ואת סביבתנו דרך הזכוכית המגדלת של התורה והנביאים. אנו מתביישים בחסרונותינו, ואיננו שבעי רצון מבינוניות - וכל זה נכון.

תלמדו לעשות זאת ממה שאמר בלעם: "כי מראש צרים אקאנו", כולם מביטים עליהם ומבקרים אותם, אומר בלעם, אבל אני רואה אותם "מראש צרים", מנקודת מבט גבוהה ומרוממת. אני רואה אותם כמו שהם באמת, ואני רואה שהקב"ה מעיד עליהם שהם האומה הגדולה והטובה ביותר בעולם.

הסיבה שלנו קשה לראות את מעלתם של ישראל היא, קרבתנו החזקה לאחינו כל בית ישראל, תמיד זה כך - מי שעומד קרוב מידי, קשה לו לראות את הדבר כמו שהוא באמת. מחובתנו להתלמד להביט על אחינו בני ישראל מנקודת המבט מרוממת, במבט של הרואה "מראש צרים", כשעומדים בראש הר, אפשר לראות למרחקים.

אדם עומד מן הצד ורואה משפחה של אברך. הם נראים לו כבני אדם רגילים, הילדים בריאים ומלאי אנרגיה, משתוללים קצת לפעמים, האם היא אשה עסוקה יום יום בבישולים וניקיונות, אין פה השכלה גבוהה ולא התעסקות בתרבות האנושית העולמית, בסך הכל אנשים רגילים שחיים חיים פשוטים שמסתובבים סביב דברים של מה בכך. וזו טעות חמורה, מי שמסתכל כך, משווה את חיי עובדי ה' לחיי ההמון של הגויים, לכן הוא מחפש למצוא אצל עובדי ה' את האיכות חיים שנראית אצל הגויים, וכשהוא לא מוצא את זה, ערכם של עובדי ה' יורד בעיניו.

המבט אמיתי על כל התרבות האנושית העולמית הוא: ש"כל הגיבורים - כאין לפניך, ואנשי השם - בלא היו, ונחמדים - כבלי מדע, ונבונים - כבלי השכל, ומותר האדם מן הבהמה - אין, כי הכל הבל". מכל באי העולם, רק לאומה אחת יש ערך אמיתי "אנחנו עמך בני ברייתך", אין אף אחד מאומות העולם, בהווה ובעבר, שמתקרב לקרסוליו של אחד מהמון העם היהודי.

הבית היהודי משכן לה'

עוד אמר בלעם: "מה טבו אהלך יעקב משכנתך ישראל". למרות שיש שדרשו פסוק זה על המקדש ובתי המדרש, אין מקרא יוצא מידי פשוטו; ולפי הפשט ודאי הפסוק הולך על הבתים הפרטיים של עם ישראל. בלעם מדבר על הבתים שבהם אבות ואמהות מגדלים ילדים. הבית היהודי הוא מיוחד במינו, הוא בית מופלא. ובלעם ראה זאת, כשהיתה עינו פקוחה.

הוא ראה שביתו של יהודי פשוט הוא בעצם בית מקדש קטן. אין בית בעולם שמשווה לו, או אפילו מתקרב למקצת מעלתו. כל מה שנכנס לבית עובר בדיקה ופיקוח - האם הוא

תשובה:

"וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ" אינה המלצה לקבל כל אחד מישראל כידיד וחבר, אלא מצוה כשאר מצוות התורה "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ" (דעות ו ב). לכן האהבה לרעך אינה סתם רגש של "חברות" שנקבע לפי הרגשות האישיים והאינסטינקטים החברתיים שלך, אלא זו היא דרך חיים שהתורה קבעה עבורך "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ". ועליך איפוא לחפש את התשובה לשאלתך בתורה, כי אותה תורה שציוותה עליך והנחתה אותך שעליך לאהוב את רעך היהודי, היא גם זו שמלמדת אותך וקובעת את מי לאהוב ומתי לאהוב.

כשאדם נפגע מחבירו, הוא יכול לתבוע אותו לדין תורה, אבל זה לא סיבה לשנוא אותו, הרמב"ם (דעות ו ה) כתב: "כל השנוא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה שנאמר לא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְךָ". והכוונה גם שלא לשנוא מי שפגע בך באופן אישי. רק כזה יהודי "שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר, הרי זה מצוה לשנוא עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו תשובה". (הל' רוצח ושה"נ יג יד).

ואפילו לגבי אדם כזה שמצוה לשנוא, השנאה היא בגבולות של מה שהתורה מלמדת אותנו, כמש"כ הרמב"ם (שם) "ואע"פ שעדיין לא עשה תשובה, אם מצאו נבהל במשאו, מצוה לטעון ולפרוק עמו ולא יניחנו נוטה למות, שמא ישהה בשביל ממונו ויבא לידי סכנה - והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקים מאחר שהם נלוים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת שנאמר: אָמֹר אֱלֹהִים חַי אֱנִי נָא ה' אֱלֹקִים אִם אֲחַפֵּץ בְּמוֹת הַרְשָׁעִי כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדְּרָכּוֹ וְחָיָה".

התחושה הבין אנושיות והחברתיות של האדם, הם אחת מהתחושות הכי עזות שקיימות ופועלות בתוככי נפש האדם, ומוכן שכשמאן דהו פוגע בך, זה לא דבר קל לעבור על התחושה של שנאה שבוערת בלב, אבל זה חוק התורה, זה מה שהתורה דורשת מאיתנו, וזה גם מה שמצופה מאיתנו כיהודים, הרמב"ם כתב שרגש המחילה כלפי מי שחטא כנגדו הוא אחד מהדברים שמאפיינים במיוחד את עם ישראל, "ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה, לא יקום ולא יטור, וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון, אבל הנכרים ערלי לב אינן כן אלא ועברתן שמרה נצח, וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה". (הל' תשובה ב י).

כל הגישה שלנו לקיום מצוות שבין אדם לחבירו, להטיב עם אחרים ולעשות עמם חסד, צריכה להיות מבוססת על כך שהדבר הזה הוא אחד מהחיוכים שהתורה חייבה אותנו. גם את המצוות שבין אדם לחבירו עלינו לקיים מפני שהם כ"גזרת מלך" עלינו, ולא בגלל הרגשה שאני עושה את זה מפני שעלי להיות 'אדם נחמד' כלפי הזולת. אין דבר כזה לפצל ולהבדיל בין המצוות של בין אדם למקום ובין המצוות של בין אדם לחבירו. המצוה לאהוב את רעך היהודי, היא כמו המצוה לאהוב את ה'. האהבה לרעך צריכה להיות מתוך מחשבה שעליו אמרה התורה "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם", כשאתה אוהב את רעך אוהב אותו מפני שכביכול הוא בנו של ה'! ואז כשאתה אוהב את רעך אתה אוהב את אביו ה' יתברך! מי שסתם כך רוצה להיות טוב לב ליהודים, אבל לא אכפת לו ממצוות ה' ומעבודתו, אהבתו וטובתו חסרת כל ערך.

מתי יעברו שש השעות, ורק אז הוא יאכל את הגלידה. ילד קטן! אילו הם הילדים שעם ישראל מגדל. אשריכם ישראל! חייבים להבין ולהכיר כמה עם ישראל צמא לעבודת ה', כמה כל ארחות חייו מונהגים ע"י התורה. הפרדה מוחלטת בין גברים לנשים, מתאספים לשם עבודת ה'. צניעות, נאמנות להי"ת. בין אדם לחברו, חסד, שמירת הלשון. אנו רגילים לכל הדברים האלה, ולכן לא מתפעלים מהם. אבל בלעם ראה אל תוך מחנה ישראל, ראה את השלמות שלהם, ואמר שאנו קודש קדשים לנצח נצחים.

ולא מספיק רק לראות את הטוב ולחשוב עליו, חייבים להלל ולשבח את ישראל, את שומרי התורה. חייבים להתרגל לשבח את ישראל כי ה' מצפה לזה מאיתנו. לכן ה' שלח את בלעם, כדי שיגלה לנו איך ה' רואה אותנו, ואיך עלינו להתייחס לעם ה'.

אנא עבדא דקב"ה

רבינו יונה (שע"ת ג קמח) כותב "וכאשר יתיצב בתוך העם ידבר עם חבריו. יתבונן בינה וידקדק וישגיח בכל מוצא שפתיו. לקדש את ה' בדבריו. ולדבר בשבח עבודתו ותהלת יראתו. ולשבח עבדיו ויראיו, ויזכה בזה בהגיון לבו ומבטא שפתיו בלא יגיעה ופועל כפים זכות גדולה עד שמים, כי זה מעיקרי יצירת האדם". להמחיש את הדברי נקח לדוגמא: כשברית המועצות היתה קיימת עדיין, הקג"ב שלח אלפי סוכנים סמויים לארה"ב, לשם מטרה מסוימת מאד: להסתנן לכל מוקדי הכח במדינה, לכל שופרות התקשורת, ולהלל את מה שהקרמלין רצה שיהללו - את הקומוניזם, ולבקר ולהפיץ שקרים ודיס-אינפורמציה כנגד מוסדות השלטון. להבדיל מסוכני הקג"ב ששירתו את הרשע והפיצו שקרים, עלינו להיות "סוכנים" של הקב"ה, ועלינו להלל ולשבח את מה שה' מהלל ומשבח: את עבודת ה', את התורה, ואת עובדי ה' עצמם. ומי הם עובדי ה' בעולם? האבות והאמהות, הבנים והבנות שעסוקים כל היום בעבודת ה', לומדים, מתפללים, מברכים את ה'. משפחות "רגילות" של הציבור שלנו.

צריך להביע חשיבות למקומות שעובדים בהם את ה', בבתי הכנסיות, בישיבות, בכוללים, בחיידרים, ב"בית יעקב". כשחוזרים ממקומות אלו צריך לומר לכל מי שמוכן לשמוע: "כ"כ יפה שם, כ"כ הרבה התלהבות בתפילה, התנהגות בדרך ארץ, התמדה בלימוד, שמירת הלכה!"

כדי להיות "שלוחים נאמנים" צריך להתכונן מראש. אם הולכים לחתונה, אין ברירה - הוא קרוב משפחה וחייבים ללכת, כולם שם ישובו וידברו דברים של הבל, אבל אנחנו נכין מראש כמה "דברי תעמולה" מוצלחים, שבחים לומר על ה' ועל עובדיו, ציבור שומרי התורה. אי אפשר פשוט להופיע ולקוות שהמילים הנכונות יפלו לתוך פינו, צריך להתכונן לזה מראש. בכל פעם שיושבים עם המשפחה לאכול אפשר לנצל את ההזדמנות לדבר על גדולתו של כלל ישראל.

תמיד יהיו לנגד עינינו דברי רבינו יונה, "ויזכה בזה בהגיון ליבו ומבטא שפתיו, בלא יגיעה ופועל כפיים, זכות גדולה עד שמים, כי זה מעיקרי יצירת האדם".

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

"לא תקם ולא תטר את בני עמך וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ אֲנִי ה'" (ויקרא יט יח). האם גם לאחר שנפגעת ממנו עדיין יש לי חובה לאהוב אותו?

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 253
תמוז תש"פ

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

בהסתמכות על שיטת ר' יהודה בשם ד' מחיצות ואכמ"ל. לכן רבים נמנעים מלטלטל בעיר זו יותר משאר מקומות, כמו כן בכל השכונות החרדיות עושים עירובים פנימיים שלא כוללים רחובות ראשיים, ועושים עוד פתרונות של מחיצות, כדי שלא יהיה בעיה של רשות הרבים.

עירוב חדש בסטמפורד-היל, פתרון ג' מחיצות בשכונות סגורות
בשבועות אלו התפרסם על עשיית עירוב חדש בעיר לונדון, בשכונה היהודית בסטמפורד-היל, לאחר שנים רבות שרבי העדה התנגדו מאוד לעשיית עירוב בעיר. והנה גם כעת יש מצדדים לכאן ולכאן, ולכן איננו נכנסים לנושא זה, ורבי המקום וגדולי הדור יקבעו את הדרך הראויה להם. אבל הקוראים החשובים לנו, מבקשים בכל זאת לדעת קצת מה התחדש עכשיו.

והנה לפני כמה שנים כשהתעורר הענין בעשיית עירוב גדול בעיר לונדון, הרבה רבנים אסרו לעשות אותו, וכתבו שלא להחיר לטלטל בו, והיה בזה כמה טעמים, והטעם המרכזי הוא מחמת הבעיה של רשות הרבים שכולל

ישר העיבור על הדרך, האם עושה פירצה בעולות

כבישים סואנים המשמשים לשישים ריבוא. אבל כעת בעקבות תקופת הקורונה שעשו מנינים בחצרות, ויש צורך גדול לטלטל, החליטו הרבנים שיש קטע מסוים בשכונת סטמפורד-היל שניתן להגדיר אותו מוקף בג' מחיצות גמורות, צד אחד מהגדר ומהתל של פסי הרכבת, צד שני מהנהר העובר בסמוך, וצד שלישי מגדר של הפארק, והקטע שבתוך הג' מחיצות, אינו רשות הרבים לרוב הפוסקים, וניתן לעשות עליו עירוב. [העירוב עצמו נמצא יותר בפנים, עם צורות הפתח בכניסת כל רחוב, ובו יותר מעשרים צוה"פ. אבל המחיצות הנ"ל מיועדות רק לבטל דין רה"ר].

כמובן שיש עוד הרבה פרטים, כי אין מחיצות שלימות באורך רב שלא יהיו בהם מעברים גשרים או פירצות, לכן כל דבר עושים רק עם בדיקת רב מומחה לעירובין, כמו כן במחיצות אלו התעוררו להם הרבה שאלות הלכתיות, ובעיקר בשפת הנהר, משום שהקרקע של שפת הנהר עשו אותה בולטת על הנהר, כדי שהספינות יוכלו להתקרב ולעצור צמוד למקום שיכולים לרדת מהן, והבליטה הזו קיימת לכל אורך הנהר, וא"כ השפה הזו היא גג הבולט, וממילא אי אפשר לדון בה דין גוד אסיק כלפי מעלה, כמבואר בש"ע (סי' שמ"ה ס"ט) לגבי גג של בית. אך יש לחלק בין גג על יבשה לבין גג על המים, שלגבי ים מבואר בגמ' (שבת דף קא.) שניתן לדון גג אחית (משפת הטרסקל) אל תוך המים, ומחיצה תלויה הוותרה במים, ואח"כ לדון גוד אסיק מכח הגוד אחית, ויש להאריך בזה ואכמ"ל. עוד רצו לדון שהנהר עצמו יהיה לו דין רה"ר ויעיל ליצור מחיצה בעזרת השפה השניה שמעברו השני.

שפת הנהר הסלול בשכונת סטמפורד-היל

כאמור לא ניכנס לכל הנושאים, ועד כמה כל הלכה היא ברורה או שנויה במחלוקת, אלא רק בשביל לדעת את הנושא ההלכתי בעירובין חו"ל, שמחמת חומרת רשות הרבים, שלא ניתן לערב אותה בצורת הפתח לבד, [אלא בדלתות הננעלות בלילה (ש"ע סי' שס"ד ס"ב)]. ברוב המקומות לא ניתן לעשות עירוב טוב, וכגון בשכונות גולדרסגרין, וגייסהד, שאין בהם עירוב לשכונה, אלא רק בכמה חצרות שנמצאים ברחובות סגורים במחיצות מג' רוחות. וכמו כן בעירוב החדש, מדובר בחידוש של מקום שנחשב שיש לו ג' מחיצות, ולכן הסכימו רבני הכשרות שיעשו בו עירוב, [וכמובן היה גם צורך להשקיע הרבה בשאר דיני צורת הפתח, שמדברנן צריך לעשות צוה"פ בכל שבי שמשמש מעבר לרבים, וגם ברוח רביעית, ובצוה"פ תמיד יש עוד דינים רבים], אבל רחוב שאין לו ג' מחיצות, יש בו ספק איסור דאורייתא לרוב הפוסקים, ועל זה נשאר הוראת הרבנים שלא לעשות עירוב, שלא להכשיל את הציבור בטלטול שיש בו חשש גדול לאיסור חמור.

העירובים החדשים בחו"ל, והבדל בין חו"ל לארץ ישראל

בתקופת הקורונה התעורר הנושא של עשיית עירוב, בהרבה מקומות בחו"ל, והנה כידוע חו"ל שונה מאוד מארץ ישראל בנושא זה, שבהרבה קהילות אין עירוב כלל, וגם הציבור שמיקל בהרבה דברים, יודע שבשבת אסור לטלטל כלל; משום שבחו"ל קשה מאוד לעשות עירוב, כיון שגם הקהילות היהודיות גרים בין גוים, וגם לא ניתן להעמיד עמודים. יש קהילות שעשו עירוב, אבל גם בזה יש כמה דברים שונים בעשיית עירוב בחו"ל מעירוב בארץ הקודש. כי בארץ הקודש העירוב נעשה בצורה רשמית מצד המועצה והעירייה, וזה חלק מתשתיות העיר, שבנוסף לזה שמקבלים תקציב לעשיית העיריה, יש לכך גיבוי ואישור שעי"ז אפשר להעמיד עמודים מיוחדים שמתאימים לעירוב, ובמקומות נורמלים, שיתאימו לדרישות ההלכה. לעומת זאת בחו"ל גם בשכונות שנחשבות לשכונה יהודית, לא ניתן לעשות הכל, לא להעמיד עמודים היכן שרוצים, וגם אי אפשר להרכיב לחיים לעמודי תאורה שעומדים באמצע המדרכה כמו שעושים בארץ, ונאלצים להסתמך על פתרונות דחוקים יותר, להסתמך על כל מיני

רח' סטמפורד החדש, וטעמו שלט כשרות

עמודים שונים שיש בהם בליטה להחשיב את החוט כמנוח על גביו בלי לחיים גם אם הם עקומים, וממילא צריכים להקל במקום הצורך בהגדרות הלכתיות ובמחלוקות רבות שבארץ לא רגילים להקל בהם, מחמת שפותרים את הבעיה על ידי העמדת עמודי עירוב חדשים.

דבר נוסף שמהווה הבדל מרכזי, שבחו"ל היהודים פרוסים על אזור גדול, וגם כשיש שכונה מרוכזת, יש סביב לה עוד הרבה מבני הקהילה שגרים בין הגוים, ולכן העוסקים רוצים לעשות עירוב גדול שיכלול את כולם, ובלי לעשות עבודה גדולה [שכאמור אי אפשר], ולכן מחפשים פתרונות של מחיצה משפת נהר ותל של הרכבת וכו', שבכל דבר יש מחלוקת בכשרות ונאלצים להקל, משא"כ בארץ נמנעים מלסמוך על דברים כאלו, ומעמידים בכל עירוב כמה עשרות עמודים, ובישוב רגיל יש יותר ממאה עמודים! וכך עוקפים את רוב הבעיות. לכן בעירובים בארץ גם בעירובי הרבנות, אנו לא נדרשים להיכנס מידי הרבה למחלוקות בהלכות מחיצות. אמנם כדאי שגם בארץ יש מספיק בעיות אחרות, כגון בנושא של עמודים עקומים, חוטים מתנדנדים, קרפף של שטח קוצים, גוים ומומרים שהשכירות מהמשטרה אינה מספיקה להם, ונוסף על אלו מקומות שאין בהם פיקוח טוב או תקציב טוב ויתכן שהעירוב אינו כשר, לא בכל מקום יש מספיק דרישה, אלא שכשעושים עירוב לא נדרשים להידחק בבעיות שמתמודדים בחו"ל. [כמובן שבעירובים הקטנים הפרטיים, לחצר אחת או כמה חצרות בודדות, גם בחו"ל יכולים לעשות עירוב בצורה זו].

דין רשות הרבים בכבישים בירושלים ובחו"ל

דבר נוסף שיש בחו"ל בעיה קשה לעשות עירוב מצד דין רשות הרבים. מכיון שיש הרבה ערים גדולות שיש בהם שישים ריבוא, וכבישים גדולים וסואנים שמשמשים לשישים ריבוא, והם רשות הרבים לרוב הפוסקים, וממילא אי אפשר לעשות להם עירוב על ידי צורת הפתח בלבד, [העמודים והחוטרים], כי אין מערבים רשות הרבים אלא עם דלתות הננעלות בלילה. בארץ ישראל כל הערים הם פחות משישים ריבוא, ויש רק עיר אחת ירושלים שיש בה שישים ריבוא, שהעירוב שבה נעשה לפני הרבה שנים כאשר לא היו בה הרבה תושבים, ולא היה חשש לרה"ר של שישים ריבוא, ואחרי שהתרגלו לטלטל לא היה אפשר לבטל את העירוב כאשר העיר גדלה לשמש שישים ריבוא, למרות שבמצב הזה יש חשש רה"ר חמור יותר, לכן עשו דברים אחרים לבטל דין רה"ר לפי חלק מהשיטות, כגון ע"י עומד מרובה מכח חיבור לגדרות, והעמדת צורת הפתח שמסמכת על כח של עומד מרובה שממשיך בכיוון של צוה"פ, וכיום משתמשים גם בגדר המערכת הארוכה ליצור ג' מחיצות, שכאשר העיר מוקפת בג' מחיצות אין לרחובות שבה דין רה"ר מהתורה, ואכמ"ל. ואמנם עדיין אחרי הצירופים אינו מספיק לדעת המשנ"ב (בה"ל סי' שס"ד) שחולק על החז"א

רבני הישובים מביעים את הקושי לתחזק את העירוב ולתקנו

בגליון הקודם הצגנו את ההתעוררות המתגברת בישובים רבים, שמבקשים לסדר עירוב כשר, לאחר שהיתה תקופה ארוכה שלא טיפלו בעירוב כראוי, והוא ירד למצב שאינו כשר. העירובים בישובים דורשים הרבה טיפול, ובהרבה מקומות אין תקציב, ובמצב כזה אין בודק מסודר, וא"כ ברור שתוך זמן קצר הוא נפסל. גם עירוב במקום טוב, חייבים לבדוק כל שבוע, כי מצויים בעיות מתחדשות, אם מחמת חוטים שנקרעים, או מחמת שעושים שינויים בשטח עקב בניה חדשה, ועוד.

אבל גם בישובים שיש בודק, והחוטים כולם שלמים, עדיין מצויות בעיות רבות, ולא רק מוקד העירוב יכול לגלות אותם, אלא מדובר בהלכות ברורות, שגם הרבנים רוצים להקפיד עליהם, והרבנים עצמם מבקשים לסדר את הדבר, אלא שהדבר עולה במאמצים רבים, ובהרבה מקומות אין תקציב, ואין ביכולתם לפעול בתיקון.

הבעיה המצויה ביותר בישובים שבדקים את העירוב

הבעיה המצויה ביותר בישובים, גם כאשר לא פוגעים בעירוב, או שיש אדם מהישוב שתפקידו לקשור חוטים שנקרעים, בכל זאת כשאנשים בונים עוד בתים בחצר, מחסנים ורפתות, או מרחיבים את הבית הקיים, וע"ז החוט שהיה בעבר אחרי הבתים, קעת עובר מעל הבית. במצב כזה הרי הבית הוא רשות היחיד קבועה תחת הפתח, וזה מחלק את המקום ופוסל את הפתח.

בישובים שבאזור ההוא הסתמכו על שיטה שאם יש בין הבית לחוט גובה ' טפחים, הבית אינו פוסל, והחילוק הוא שאם אין חלל ' , א"כ המשקוף בקטע שמעל הבית אינו פתח, אין לו גובה ' מהקרקע שבה הוא עובר, דהיינו מהגג, ואין לו שיעור מחיצה ושיעור פתח. משא"כ אם יש חלל ' , יש לו שיעור פתח ומחיצה גם מעל הגג. אבל להלכה נוקטים שאין להכשיר דבר זה מחמת פסול אחר, כי אי אפשר שיהיה חלק מהפתח למטה, וחלקו מעל רשות היחיד אחרת, ובמצב כזה כל הפתח נפסל, וגם בחלקו התחתון אינו כשר, כיון שהבית מחלק את הפתח, ובשום מקום אין פתח שלם עם שני עמודים, ונותר בכל צד רק חצי פתח.

מחמת זה צריכים להעביר את העירוב אחרי הבתים, ואי אפשר להרחיק יותר מידי, כי אח"כ מתחילים השדות [שהם קרפף, וגם אין אפשרות להעמיד עמודים באמצע השדות]. לכן אחרי שעושים את העירוב, צריכים מידי תקופה להוסיף עמודים ולשנות אל גבול העירוב, כי בכל מקום שמישהו בונה, צריך לשנות ולהרחיב את קו העירוב. וזה דבר שקשה לישובים להתמודד איתו, כמו שהיה בישוב הנ"ל ביותר ורק במקומות שיש תקציב מסודר או בחק מיוחד יכולים לעמוד בהכשרת העירוב ברמה זו.

התקנת עמודים חדשים בישוב בשבוע זה

בימים אלו אנו עוסקים עם כמה ישובים, שביקשו לסדר את העירוב ולהתקין עשרות עמודים חדשים. כדי שהעירוב יהיה בצורה כשרה וטובה. רב הישוב יצא איתנו אל השטח, יחד עם איש מהועד, והורה להעביר את העמודים אחרי כל הבתים. יש לציין שמדובר בשינוי משמעותי מאוד, הדורש עבודה רבה, ואנו מקוים שתשרה ברכה בכל, ונזכה בעז"ה להביא עוד ועוד ישובים לשמירת השבת כהלכה.

עמודי החשמל הוסרו ונותרו ללא עירוב

בשבוע שעבר התקשרו בדחיפות למוקד העירוב, מטעם האחראים על העירוב באחת הערים הגדולות בדרום הארץ, וביקשו עזרה דחופה, כי בלי זה לא יהיה עירוב לשבת לכל העיר. האחראי סיפר את צרתו, בעיר זו מסתמכים על חוטי חשמל העוברים מסביב לעיר, בקו מתח גדולים וארוכים, והשבוע ביום ראשון הוא מגלה תוך כדי נסיעה, שעמודי החשמל שסמכו עליהם אינם קיימים, אין כבלים ואין עמודים. הוא נכנס להרים לחפש מה קורה בהמשך הקו, ומוצא את עובדי חברת החשמל, מורידים את הכבלים והעמודים, על פי בקשת העירייה להרחיק את קו החשמל מהעיר. האחראי נדהם, ללא כל הדעה מוקדמת, כתואם אין עירוב, ואין גם אפשרות לתקן, לקשור חוט, לשלם לחי, אין כלום.

הוא פנה לרב הממונה מטעם רב העיר שמורה לו את ההלכות, ויחד חיפשו שעות רבות, ומצאו קו אחר של מתח גבוה במרחק מהעיר, שארכו כמה קילומטרים, והוא ישמש את העירוב מכאן ולהבא.

מדידת מקום ההביות תחת חוטי החשמל בעזרת מכשירים

אלא שכידוע חוטי החשמל אינם כשרים מחמת שהם מהצד של העמוד, ולא מעל גביו. וגם במקומות שיש חוט בשפיץ של העמוד, כפי שמצוי בעמודי החשמל שמחוץ לעיר, אבל החיסרון הוא שהעמוד במקומות אלו אינו מלא, ואין כלום מתחת החוט, אלא רק ארבעה עמודים בפינות, ובאמצע חלל גדול,

ואנם יכולים להיות צורת הפתח. [ואפילו לסומכים על עמוד עקום, מ"מ עמודי הפינות אינם ממשיכים עד החוט, אלא יש עוד משולש בראש העמוד, שאין להחשיב אותו כהמשך לעמודים שבצדדים. וגם יש מקומות שאין שפיץ בראש העמוד והחוטים קשורים מהצד.

לכן הפתרון להשתמש בהם לצו"פ הוא להעמיד חביות מתחת החוטים. והביאור ההלכתי בזה הוא, שהחביות שגובהם ' טפחים [ברוב החביות יש רק שיעור רח"נ], יש להם דין מחיצה שיש בו דין גוד אסיק מחיצתא, וא"כ החביות היא כעין עמוד, שע"י דין גוד אסיק רואים כאילו היא עולה עד החוט שנמצא מכון מעליה, אבל הבעיה המצויה היא, לדעת לכוון את החביות מתחת הכבלים, שעומדים בגובה רב, יותר מחמש עשרה מטרים. לצורך זה יש להשתמש במכשירים מכניים הנותנים מדידה מדויקת, בלי לגעת בכבל ובלי לזרוק עליו חוט.

פעמים רבות שואלים אותנו אם אין מכשיר אלקטרוני מתאים בעידן החדש שבדורנו. והאמת היא שלאחרונה המציאו מכשיר לזרז מכולס בדיק של כמה מילימטרים, אבל קרן לזרז יכולה להועיל רק בבדיקה בלילה, ורוב עבודות העירוב, וכן הכניסה לשטחי שדה ולשטחים פרטיים, לא ניתן לעשות בלילה. וכן התכנון שדורש ראייה למרחוק, לא ניתן בלילה. לכן עדיין האפשרות היחידה היא, באמצעות המכשירים המכניים, הבקבוק עם המחט והמראה, או פלס מיוחד עם שתי מראות וקו אדום מכון.

האחראי בעיר זו, אמר שהוא לא סומך על עצמו במדידה כזו, ואינו בקי בהשתמשות במכשירים אלו, שדורשים מיומנות מסוימת. לכן הוא חייב שנשלח לו נציג שימדד ויסמן כמה עשרות עמודי חשמל, שנמצאים בקו מתח רחוק יותר, ורק כך יהיה להם אפשרות לעשות את העירוב לשבת. נאלצנו לדחות דברים אחרים ולצאת לסייע לעיר הזו, ועברנו איתם עמוד אחרי עמוד במשך כמה שעות, ובכל מקום לאחר המדידה, ניגש האחראי ותקע יתד עם סרט אדום, כדי שיבואו אחר כך וידעו היכן להניח את החביות. האחראים בעיר הזו עבדו במסירות מבוקר עד ערב, ליצוק חביות חדשות, ולהביא משאית מנוף שתפזר אותם על כארבעה קילומטרים, ולכוון כל אחת במקומה, ובס"ד השלימו את העירוב לפני שבת.

האחראי תוקע סרט לסימון באדמה

שאלות שהתעוררו בכבל שמתחבר לברזלים מבודדים

במהלך הסימונים התעוררו כמה שאלות בנוגע לכשרות הכבלים של החשמל. בחלק מהעמודים יש חיבור על ידי ברזלים ומותחנים ומבודדים, שהכבל מתחיל במרחק של מטר מהעמוד, ונשאלת השאלה האם הברזלים יכולים להחשב המשך של החוט. [ראה בתמונה בכבלים המחוברים לזרועות העמוד, ולא במרכז העמוד]. ההבדל הוא, שאם נחשב המשך והכבל כביכול ממשיך עד העמוד, אפשר להניח חביות אחת תחת מרכז החיבור, והיא תועיל לשמש לחי' לשני הכיוונים, כי דופן הימנית של החביות הוא לחי' תחת הכבל שמגיע לעמוד, ודופן השמאלית של החביות היא לחי' לכבל היוצא מהעמוד,

עמודי חשמל שהכבל מחובר לחדות שונים

שהוא הצורת הפתח הממשיכה הלאה. אבל אם נאמר שהכבל מסתיים לפני הברזלים המבודדים, א"כ צריך להניח את החביות תחת המקום של חיבור הכבל למבודדים, ואז הדופן השנייה לא תהיה תחת הכבל הבא היוצא מהעמוד, כי יש ביניהם מרחק של מטר. וא"כ יצטרך בכל מקום כזה שתי חביות נפרדות.

וזהו ההוראה המקובלת מרבני העירובים, שהמשקוף חייב להיות קו ישר מעמוד לעמוד, ואם הוא משנה זווית באמצע, אינו כשר. האחראי התקשר לרב והעיר את תשומת ליבו

לבעיה שהצגנו, והרב אמר לו שבמצב כזה יעמיד שתי חביות, אחד בסוף הכבל לפני שהוא מתפצל ומתחבר לברזל, והחביות השנייה אחרי שמתחיל הכבל השני, ובין שתי החביות, שנשאר יותר מחצי מטר, יקשור חוט קטן, והוא ישמש צורת הפתח נוספת, לסגור את הרווח שביניהם. שאם לא יעשה כן, הרי הרווח שבין החביות הוא פיצצה. ע"פ זה עשו בכל מקום יש מבוכים, שני סימונים, לשתי חביות, שכאמור משתדלים להימנע מבעיות הלכתיות במה שאפשר.

כפי שפורסם בגליון 252, נפתח מאגר חדש לספרים על עירובין, ואי"ה יחל לפעול בשבוע הקרוב, מי שיש לו חיבור על עירובין, ומעונין לזכות את הרבים נא לשלוח לכתובת מייל - M548483320@GMAIL.COM פרטים לשימוש במאגר, אי"ה נוספים בגליון הבא

השפעת הפגדים על האדם

לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם" [במדבר כ"א ב'].

ולכאורה ההתנהגות שלהם תמוהה - אם כבר מתחפשים, הדבר הראשון שצריך להשקיע בו הוא התפאורה של הבגדים?

כששאל את **מרן הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל ענה לו שכנראה הם לא היו מסוגלים - כי הבגדים הם חלק מהמהות של האדם!

הגאון **רבי דן סגל** שליט"א אמר שיתכן והם חששו שאם הם ישנו את בגדיהם, גם המהות שלהם תשתנה - והם יהיו פחות עמלקים...

מניין לשנוי בגדים מן התורה. [ק"י"ד].

הגאון **רבי ישראל מאיר דרוק** שליט"א עורר על השפעתו המכרעת של הביגוד על אורח חייו של בן תורה.

והמחיש זאת עם מה שאירע במדבר - כשהעמלקים שבאו להילחם עם ישראל, ושינו את לשונם לדבר בלשון הכנענים, בשביל לבלבל את האויב.

היהודים הבחינו שהלבוש הכנעני שלהם אינו תואם את השפה העמלקית שלהם - ולכן התפללו באופן כללי - "ויידר ישראל נדר

לסקר פדי שדבריו יתקבלו

כדי שהדברים יתקבלו, וכל מסכת עדויות בנויה על הנאמנות של איש מפי איש?

ובנוסף - יש כאן הטעייה שעלולה לגרום נזק למי שסובר אחרת, ונאלץ לבטל את דעתו רק מפני האדם הגדול שבשמו ההלכה נאמרה?

ואולי צריך לומר שעיקר הנאמנות עומד על החזקה שדרך כלל לא משנים, ולא מצד איסור שקר.

וכאן הרי לא היה מי שהתיר להכין את המאכלים למוצאי הצום קודם זמן המנחה, ובכדי להציל ממכשול העדיף לותר על המעלה של 'מביא גאולה לעולם'.

אמנם במקום שיש מחלוקות, יתכן שאין היתר לכפות את דעתו ע"י שיאמר את הדברים בשם אדם גדול.

כך יצא - שבדבר שנחלקו בו אסור לשקר, ובדבר שלא נחלקו בו אין מניעה להאמין, כי ממנ"פ כך ההלכה.

כיון דחזא דהוה קא מחרפי, אמר להו: אתא איגרתא ממערבא משמיה דר' יוחנן דאסיר. [קט"ו].

יש להבין איך הותר לרבה לשקר ולומר שהגיע אגרת מר' יוחנן שאסור, הרי רק מפני דרכי שלום מצינו היתר כזה?

הגאון **רבי אברהם ארלנגר** שליט"א דן שאולי כדי להציל ממכשול מותר לעשות כך.

כמו שפסק המגן אברהם [קנ"ו סק"ב] שאם שמע דין ונראה לו שהלכה כך, מותר לו לאומרו בשם אדם גדול כדי שדבריו יתקבלו.

אמנם קשה - שבסוף מסכת כלה נאמר שהאומר דבר בשם חכם שלא אמרו גורם לשכינה שתסתלק מישראל, ובאבות נאמר שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם?

ומלבד זאת - מצינו פעמים רבות שהגמרא מקשה סתירה בדברי האמוראים, ולא עלתה על דעתם לתרץ שתלו באותו האמורא רק

החפץ חן ללימוד פספר ללימוד פ' בית ספר

היסוד שבית הוא מקום של קביעות, ובחוץ הוא מקום של ארעי, ותורה חייבת להיות במצב של קבע - עשה תורתך קבע! כי כל קיום העולם על התורה הוא עומד, ואי אפשר שיהיה העולם עומד אלא על דבר יציב וקבוע - על עול תורה! ולא על לימוד מזדמן.

אבל יש כאן דבר נוסף - שהרי אינה דומה הרגשת האדם כאשר הוא נמצא בבית, להרגשתו כאשר הוא נמצא במקום זר, ואפילו בבית מלון יוקרתי, כי בית יוצר ומספק חום - האדם מרגיש בבית טוב יותר.

יש לימוד בספר, ויש לימוד בבית ספר!

סוד ההצלחה הוא במקום שליבו חפץ - שמרגיש שם בבית! ההצלחה בעלייתו של האדם בלימוד התורה - היא פועל יוצא מהחשק מן החפץ ומהרגשת הסיפוק והטעם הטוב.

אמר רב המנונא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן, שנאמר שפוך על עולל בחוץ וגו', מה טעם שפוך? משום דעולל בחוץ. [ק"י"ט].

אנו רגילים למטבע הלשון השגורה בפי חז"ל תינוקות של בית רבן, ומרוב הרגל אין אנו שמים לב אליה ולכאורה המילה 'בית' מיותרת?

[כך ניתן לשאול גם במטבע לשון אחרת 'כתינוק הבורח מבית הספר' - שהתינוק אינו מוכן ללמוד ובורח מן הספר, ומה בא בית להוסיף?]

אומר הגאון **רבי יונתן שרגא דומב** שליט"א שחז"ל באו לומר לנו שבנקודה הזו טמון סוד חורבנה של ירושלים!

פה נקי סווה יותר מהסגות גבוהות

אם נתפלא איך מגיע לו התגמול, הרי הוא לא מבין מה הערך של המציאה שלו?

החסר הוא שהמלך משלם לפי המדדים שלו ולא לפי המוצא, כך גם בלימוד התורה הקדושה - שאין לבן אנוש מושג בעוצם חשיבותה הנוראה.

ה' משלם על לימודה, גם למי שלא מבין את ערך מעשיו, ולא השקיע בהכנה רבה כ"כ.

אבל העיקר שלא יחרוס את האבן היקרה!

כלומר שלא יטנף את פיו בדיבורים אסורים - ואכן הנזק המצוי של דיבורים אסורים, גובר על התועלת של ההכנות והדבקות, ולכן דווקא תורתם של תינוקות של בית רבן - שפיותיהם עדיין נקיות יותר, מעמידה את העולם.

אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן! א"ל רב פפא לאביי: דידי ודידך מאי? א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא. [ק"י"ט].

יש להבין איך יתכן שתינוקות קטנים שאין להם הבנה מעמיקה בכל סודות התורה, ודביקות בה' - שווים יותר מכולם, והם אלו שמחזיקים את העולם?

מרן החפץ חיים זצוק"ל מתרץ זאת במשל לאדם עני שמצא אבן חן יקרה ונדירה, והתברר שהיא מתאימה לכתרו של המלך. המלך ששמח על האבן המיוחדת - הוקיר אותו מאוד, ותגמל אותו עליה בעין יפה, עם מינוי נכבד, ותשורה מתאימה.

עונג שבת משפיע על כל עבודת ה'

העצבות מהלב, ע"י השלטת כוחות הנשמה הנעלים, שמשמחים לב ונפש.
אמנם בעולם החשוך הזה - קשה למצוא את אור ההתענגות על ה', לכן באה מצוות עונג שבת - יום שכולו אור, לשאוב ממנו שמחה לכל ימי השבוע!
אשר על כן אדם שמשקיע בו ככל יכולתו, ועוסק בזה בשמחה, אפילו אם הוא מסוגל להכין רק דגים קטנים, ההשפעה של הפעולה הזו תעניק לו חיות ותמריץ בעבודת ה'.
הכוחות שיזרמו בו, יעזרו לו להתגבר על מידת העצלות, ויוכל להכפיל את עבודתו.
אם ההשפעה של מצות 'עונג שבת' כ"כ עצומה, מובן היטב מדוע מובטח לו הטבות מופלגות.

לשרוד עם עונת חסדות

וא"ר יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו. [קי"ח:]
הגאון **רבי יוסף יוזל הורביץ** זצוק"ל [הסבא מנובהרדוק] הזהיר שלא כל אחד מסוגל לעמוד בניסיון כזה, ולשרוד עם עונת חסדות.
והסכנה הגדולה היא שהנחשד עצמו עלול להשתכנע - שהוא אדם לא הגון, והתדמית השלילית תדרדר אותו להתנהגויות כאלו.
הפתרון המומלץ ביותר להתעלות הוא - שהות בסביבה תומכת! כך שגם במקרה בו הוא באמת נכשל ח"ו, ולא רק חושדים אותו - כיון שסביבתו נותנת בו אימון שיוכל להתעלות - התמיכה הזו תעניק לו עוצמה פנימית שתעזור לו לעמוד איתן מול הניסיונות הבאים.

ת"ח צריך ביגוד הולם ולא מפואר

ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, שנאמר "כל משנאי אהבו מות" אל תקרי משנאי, אלא משניאי. [קי"ד.]
מנחם הגדול קניבסקי שליט"א הוכיח שת"ח חייב להקפיד על הופעה מכובדת - מכך שהתביעה על יוסף היתה שסלסל בשערו כשאביו מתאבל.
משמע שבזמן רגיל לא היתה עליו תביעה אם היה נוהג כך.
אכן **מנחם הגדול שטינמן** זצוק"ל הדגיש שהכוונה לביגוד נקי ורגיל - אבל לא להתפאר יותר מיד.
בגמרא כתוב 'אוי לו למי שבניו נקבות' וכתוב בראשונים [עי' מאיר'] שהכוונה היא שמתנהגים כנקבות, אבל הבעיה היא שלפעמים הם יותר גרועים מנקבות...
ואמר **שמרן החזו"א** סיפר לו על אחד [שאינו רוצה להזכיר את שמו] שאמר לו [לחזו"א] שזה חילול ד' שלרב אין את הבית הכי יפה בעיר. הגיב החזו"א - אני אומר בדיוק להיפך - שזה חילול ד' אם יש לרב את הבית הכי יפה, כך גם לגבי הביגוד לא צריך את הכי יפה.

לחבין את רצון ה' שנרמז בתורה

מניין לשנוי בגדים מן התורה? שנאמר 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים' ותנא דבי רבי ישמעאל לימדך תורה דרך ארץ - בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו. [קי"ד.]
הגאון **רבי אביגדור מילר** זצוק"ל אמר שרואים כאן איך חז"ל התבוננו ולמדו לעומק כל דבר בתורה.
שהרי מלבד המצוות המפורשות בתורה נרמזו בה המון דברים שהם מבטאים את רצון ה'!
וזה דוגמה לדבר - שמצוייו ה' שהכנה יחליף בגדים לפני הוצאת הדשן, רואים שיש משמעות לבגדים, ולכבוד שהם מסמלים.
וניתן ללמוד מכאן שגם בשבת צריך בגדים אחרים!

במה מענגו? רבי יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמי' דרב אמר בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין. רב חייא בר אשי אמר רב אפי' דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג!

מאי היא? א"ר פפא כסא דהרסנא. [קי"ח:]

איך יתכן שעם דבר כל כך מועט, וזוכים לשכר המופלג שמובטח למענע את השבת?

הגאון **רבי איזיק שר** זצוק"ל מקדים בדבר מעניין - שהמאמר של רבי יהודה בן תימא בו פותח הטור - מובא בש"ס רק פעם אחת במסכת פסחים [ק"ב]. על דברי ר' פפא הללו!
והדבר טעון ביאור!

ההסבר הוא שאחד המפריעים הגדולים ביותר לעבודת ה' היא העצלות - היסוד של העצלות נובע מעצבות [כך כתב מהר"י בשערי קדושה].
ראשית ההתגברות על הטבע החומרי והגס מתחיל בעקירת

עלינו ללמוד ממאורות השמים

אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית, שנאמר - הוי משכימי בבקר שחר ירדפו וגו', וכתוב - והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו, וכתוב - לכן גלה עמי מבלי דעת. [קי"ט:]

צריך להבין מה השייכות של התבוננות במעשי ה' - לאמירת ק"ש שחרית וערבית?

מסביר הגאון **רבי שמואל יעקב בורשטיין** זצוק"ל שהכוונה היא למה שאמר משה רבנו [בפרשת ניצבים] כאשר הזהיר את כלל ישראל - "העדוטי בכם היום את השמים ואת הארץ".
ורש"י שם מפרש - שעלינו ללמוד ממאורות השמים שלא משנים את תפקידם.
ולכאורה מה ההשוואה - הרי מאורות השמים הם מעשי הבורא, ולנו יש ניסיונות?

אך האמת היא שבגמרא בחולין [ס'] אומר ר"ל שכל מעשה בראשית בקומתן נבראו בדעתן נבראו בצביונם נבראו, כלומר שהיה להם סוג של בחירה, ועלינו ללמוד מהם, שעושים רצון קונם בששון ושמחה!

מי שמתבונן בהם כראוי - ומבין מה הוא רואה, יוכל להתחזק להשכים כל יום ולומר ק"ש שחרית וערבית, והתביעה עליהם היתה גלה עמי מבלי דעת - שלא התבוננו כראוי!

בגד של ת"ח

הא בגלימא הא בלבושא. [קי"ד.]

מנחם הגדול שטינמן זצוק"ל אמר **שהחזון איש** זצוק"ל נקט שצריך ללכת עם מלבוש ארוך משום צניעות, [כמבואר בגמרא ב"ב], ובאמת הרבנים בליטא לפני המלחמה היו הולכים במלבוש, ארוך כמעט עד הריצפה.

והוסיף שיש בזה הגנה מסויימת מההשפעה הקלוקלת של הרחוב - כי ההופעה מחייבת, וזה שייך גם בחליפה קצרה.

[הגאון **רבי מרדכי זילברברג** שליט"א סיפר שכאשר מרן החזון איש זצוק"ל הורה למרן שיש לת"ח ללכת עם חליפה ארוכה - לא היתה לו אפשרות לרכוש חליפה חדשה, והרבנית קנתה פיסת בד להאריך את חליפתו הקצרה].

חדש!

ניתן להשתתף בהוצאת העלון - ולזכות בזיכוי הרבים לתחומות במדרים פלוס באמצעות 'נוה אריה' - פנינים מאירים

לקבלת גיליון מורחב בתחילת השבוע וכן לתגובות הערות והארות
ניתן לפנות: peninim88@gmail.com
הפנינים מלוקטים ונערכים בשינוי עריכה וקיצור נדרשים

שמירת קדושת בתי מקדש מעט

יו"ל לעילוי נשמת מזכה הרבים
הגה"צ רבי יהודה אריה ב"ר יעקב שיכטר זצ"ל נלב"ע י"ד כסלו תש"פ
הרה"ג ר' עוזר בן הרה"ג ר' שלמה זלמן דרורי זצ"ל

בס"ד

כל מי שיש באפשרותו לשלוח סיקור על החיזוק שנעשה בבתי הכנסת שבאיזור מגוריו נשמח לקבלם
ואי"ה נשתדל לפרסמם בגיליונות הבאים.

ניתן להעביר למערכת 'קובץ גליונות' בכתובת: k.gilyonot@gmail.com
כמו כן מי שיש לו רעיונות נוספים לחיזוק קדושת בתי הכנסת נשמח לקבל.
בברכה שנזכה במהרה לראות בבנין המקדש השלם, אכ"ר

דבר המערכת

מה רוצים מאיתנו

הידעת מה שכתוב בספרים הקדושים שעל ידי דיבור חול בבית הכנסת ובפרט בשעת התפילה מגיע דבר לעולם רח"ל.
הידעת מה שגילו לבעת התוס' יו"ט מהשמים שהצרות נוראות בת"ח ות"ט היו על דיבורי חול בשעת התפילה.
הידעת שבכל הדורות התריעו גדולי ישראל על כך שדיבור חול במקום המקדש גורם לתפילות שלא יתקבלו ח"ו, ואז ח"ו אין מה
שמגן מפני הצרות הי"ו.
גם כעת מעוררים אותנו מהשמים שוב ושוב על כך, סולקנו מבתי הכנסיות כמשך חודשיים, ורח"ל יש כמה מקומות שנסתלקו
שוב מבתי הכנסת בואו לא נשאר אדישים, אם יהיה איכפת לנו באמת אנו נצליח, בואו נעשה למען כבודו יתברך שרוצה להתגלות
בעולם, בואו נעשה את שלנו ואז הוא יעשה את שלו, חזקו ואמצו למען שמו יתברך.

המערכת

בירור הלכה

גדר איסור שיחה בטילה בבית הכנסת ובית מדרש

הלכה פסוקה בשו"ע סי' קנ"א ס"א בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות דעת כגון שחוק והתול ושיחה בטילה וכתב
המשנ"ב דאפילו שיחת חולין שהיא לצורך פרנסה בכלל איסור שיחה בבית הכנסת ובית המדרש.

השבת אבירה ולברך חבירו

והנה להכריז על מציאת אבירה מבואר בגמ' ב"מ דף כח: דמותר ולענין שאילת שלום בזמן התפילה נתבאר פרטי הדינים בסי' קנ"א
ס"ו ומבואר דשלא בזמן התפילה מותר בבית הכנסת וכפי שהוכיח האליה רבה סי' ס"ו סק"ב, וכן לקרוא לחברו לאיזה צורך מותר
כמבואר בסי' קנ"א ס"א והטעם י"ל שהוא דבר קצר ואין עצה אחרת, וגם לומר אסותא [לבריאות] למתעטש מבואר בגמ' ברכות
דף נ"ג שאסור רק מפני ביטול בית המדרש אבל שלא בזמן הלימוד מותר [ודברי הגר"ז בה' ת"ת לאסור בבית המדרש שלא בזמן
הלימוד צ"ע], ולכן לברך את חבירו מותר ובכלל זה לומר מזל טוב על שמחה.

שיחה לדבר מצוה

שיחה לדבר מצוה ודאי מותר כדחזינן דחשבונות של מצוה ופדיון שבויים מותר, ובכלל זה להלוות ולחתום ערבות שהם עסק של
מצוה ואף מותר ללווה לבקש ללוות מן המלוה כדחזינן דמותר להאכיל עניים בבית הכנסת עיין מ"ב סק"ה ושעה"צ סק"ז. אך עיין
בהמשך.

אלא דיל"ע אם ניתן להכליל בהיתר זה גם שיחה לצורכי פרנסתו כיון דלחבירו הוא מצות חסד לעזור לפרנסת חברו או דילמא דאין
להתיר כל מצוה לעשותה בבית הכנסת דבדבר בזוי ודאי אסור וי"ל דגם שיחה בטילה הוא ביזוי בית הכנסת ולא יועיל מצוות חסד
של חבירו לזה, וכן יש להסתפק אם מותר לקיים מצוות ביקור חולים בבית המדרש ולברך כל צרכי החולה, ויסוד לספק זה הוא
מההיתר האכלת עניים הנ"ל גופא שאינו מוסכם וגם הרמב"ן שהתיר הוצרך לתנאי ועיין שעה"צ סק"ד וי"ל דאע"פ שהיא מצוה
מ"מ אין להתיר אכילה ושתייה מחמת כן.

שיחה בטילה לתלמידי חכמים

לענין אם לתלמידי חכמים ותלמידיהם מותר שיחה בטילה יעויין משנ"ב שם דאף שהתירו אכילה ושינה מ"מ קפנדריא וכו' וכ"ש

שחוק וקלות ראש והתול ושיחה בטילה אסורים דאטו ת"ח אינו מזהר על מורא מקדש. אמנם בספרו חפץ חיים עשין ז' דגם ת"ח המדבר לשון הרע בבית המדרש עובר בעשה דמקדשי תיראו דלא הותר להם אלא אכילה ושתיה הנצרך שלא יבטלו מלימודם, והוסיף שם ולענין סתם דיבורים שאינם של ליצנות, לת"ח בבית המדרש עיין במה שכתבנו בחלק ג', אך ולא זכינו לאורו, וי"ל דגם שיחה בטילה לצורך פרנסה או מיעוט שיחה נצרכת בכלל הספק הנ"ל דאף שהתירו אכילה ושתיה לת"ח אבל עסק בפרנסה ושיחה בטילה היא ביזוי לביהמ"ד ועל כן גם לת"ח אין להתיר.

נמצא העולה מהנ"ל

- א. שיחה בטילה אסורה בבית הכנסת ובית המדרש ובכלל זה שיחה לצורך פרנסה.
- ב. להכריז על מציאת אבידה מותר וכן שאילת שלום מותרת וכן לברך את חברו וכן לקרוא לחברו שיצא.
- ג. לדבר מצוה מותר ובכלל זה צרכי צדקה והלואה.
- ד. יש להסתפק אם מותר לבקר חולים בבית הכנסת ולדבר על כל צרכיו של החולה וכן לסייע לאדם בצרכי פרנסתו.
- ה. גם לת"ח אסור לדבר דברים בטילים בבית המדרש ויש להסתפק אם לצרכי פרנסתו ושאר צרכיו התירו כאכילה ושתיה או לא.
- ו. המ"ב סק"י הביא שהאר"י היה נזהר שלא לדבר בבית הכנסת אפילו דברי מוסר פן ימשך ממנו דברי חול.

חיזוקים בבתי הכנסת

קהילת קודש אופקים

חיזוק גדול מורגש בקהילתנו, קהילת קודש אופקים, בעקבות מגיפת הקורונה. עוד לפני שנכנסנו להיכלי בתי המדרש דיבר המרא דאתרא - הגר"י פינקוס שליט"א, בקו טלפון ייעודי שנפתח למטרה זו - על קדושת בית הכנסת, תוך שהוא מחדד את דברי דוד המלך הנאמרים בדרך כלל במרוצה לפני התפילה: "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך", כלומר - שבכל פעם שנכנסים לבית השם צריך להרגיש את "ברוב חסדך". ולאחר שנכנסו ובאנו להיכל בית השם דיבר הרב שליט"א בעניין סור מרע - שכתבו רבותינו גדולי הדור על איסור שיחה בטילה בבית הכנסת ועל הבעיה בכניסה לתפילה עם פלאפון דלוק. והוסיף הרב על החיוב והזכות של כל אחד בעניין עשה טוב - לדאוג לנקיות בית המדרש - שלא להשאיר ח"ו כוסות מלוכלכות אפילו בכיור או ניירות טישו במקום מושבו. ובאמת ניכר בקהילתנו החיזוק בעניין. עוד הוסיף הרב בדרשתו הקבועה בליל שבועות על ניתוק הטלפון בשעת הלימוד, והשווה הענין ללומד עם קדוש ישראל החפץ חיים ובאמצע מקבל טלפון. - אף אחד לא יעלה על דעתו להיענות לשיחה ואף ישאיר הפלאפון מנותק, א"כ ודאי שלפני הלימוד צריך לנתק פלאפונים כי אנו הרי בחברותא עם נותן התורה. כמו כן בקהילת "שערי תפילה" (בפרויקט החדש באופקים) ניכרת קדושת בית הכנסת בעקבות שיחה שמסר הרב ר' מרדכי ליבר כהן שליט"א מרבני הקהילה, על האיסור לדבר בבית הכנסת.

ואברכים חשובים מתושבי המקום אומרים שניכר אפילו על פשוטי העם - הכבוד והיקר שרוחשים הם לבית הכנסת. וכן בכולל "זכרון אליהו" המונה כ-200 אברכים בלי עין הרע דיבר ראש הכולל הרה"ג ר' יוסף הרשקוביץ שליט"א על יקרות וקדושת בית הכנסת, ועל כך שאנו צריכים להרגיש כנמצאים בבית הכנסת - כבוד בית הכנסת! (סימן קנ"א) ומדוע נתנו לי רשות לבוא לומר לך? כי אני נזהרתי! והוסיף ואמר לו לכן קוראים לזה 'כוביד 19' (COVID 19), 'כוביד' - בגלל הכבוד, '19' - היה אז פרשת קדושים ושם כתוב בפרק

י"ט: "ומקדשי תיראו אני ה'!"

חסידות באיאן

בחסידות באיאן היה חיזוק כבר לפני כמה שנים שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה ועכשיו לאחר שחזרו לבתי כנסיות האדמו"ר עורר זאת שוב והוציא מכתב מיוחד, וזה לשונו: "כאשר ה' עזר ואפשר לחזור לבתי הכנסת והקלויזין, בבתי הכנסיות והמדרשות, צריך להודות להשם יתברך על כך. והיאך אפשר להודות לה' על חסד זה, אלא התודה שלנו תהיה כאשר נקבל על עצמינו לשמור על מתנה זו, ונשמור על מורא מקדש וכבוד כל מקום קדוש, ובוודאי לא נדבר בשעת התפילה וקריאת"ת. ובזכות זו ה' יעזור שהתפילות יתקבלו לרחמים וברצון ונזכה לישועה שלימה" עכ"ל. ואכן ניכר חיזוק גדול בכל בתי כנסיות של באיאן בכל מקום בארץ ובחו"ל.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (כ"ק פכ).

פרשת בלק

שאלה ד

בגמ' (סוטה י.) מבואר, דבלעם חיגר ברגלו אחת הי', ועי' בפירוש הרשב"ם עה"ת (כב, כה) ובמהרשי"א (חידושי אגדות, שם) שביארו, שבלעם נהי' חיגר ע"י האתון, בזמן שלחצה את רגלו אל הקיר עי"ש.

ומעתה צ"ב טובא, במה שמדוקדק בלשון המקרא, שרק כאשר בלעם היכה את אתונו **בפעם השלישית**, לאחר שרבעה האתון, רק אז כתיב בקרא 'ותרבוץ תחת בלעם ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל', - אך בשתי ההכאות הראשונות לא כתיב בקרא 'ויחר אף בלעם', - וצ"ב טובא, מדוע כאשר האתון עשתה אותו לחיגר ברגל אחת, הוא נשאר רגוע, ורק כאשר האתון רבעה אח"כ, רק אז חרה אפו??? וצ"ב.

- ב -

ונראה ליישב בס"ד את כל השאלות הנ"ל, בביאור נפלא וכדלהלן.

דהנה כאשר הבחמה מציקה למי שרוכב עליה, והוא נאלץ להכותה, ישנן בי' מיני הכאות, המין האחד הוא: הכאה בשביל 'להטות הדרך', - דהיינו לחנכה שתלך בדרך המלך, - אך המין השני הוא: הכאה לשם 'נקמה', - דהיינו לפרוק את כעסו ע"י נקמה בבהמה.

והנה כאשר נבוא לדון, על ההכאה השלישית, לאיזה מין הכאה היא משתייכת, - הרי ודאי שההכאה השלישית הייתה לשם 'נקמה' גרידא, ולא בשביל 'להטות הדרך', - דהרי בלעם אמר לאתון, מייד לאחר ההכאה השלישית, 'לו יש חרב בגדי כי עתה הרגתיך', ואי נימא שהכאתו השלישית הייתה בשביל 'להטות הדרך', מה הי' מועיל לו להרוג אותה בחרב, וכי האם לאחר שהיא הייתה מתה, היא הייתה הולכת טוב יותר??? - אלא ודאי שההכאה השלישית הייתה הכאה לשם 'נקמה' גרידא, - אמנם אכתי יש לעי', בשתי ההכאות הראשונות, לאיזה מין הכאה הן היו שייכות.

- ג -

והאמת שבלעם הודה בעצמו, מה היו כוונותיו, גם בבי' ההכאות הראשונות, וכדכתיב בקרא, 'ויפתח הי' את פי האתון ויאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים: ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי לו יש חרב בגדי כי עתה הרגתיך: (כב, כח-כט), והיינו דבלעם הודה בעצמו, שהכאותיו היו לשם 'נקמה', ע"י שהיא התעללה בו (גינתה וביזתה אותו - רש"י).

ובלעם הרי לא השיב לאתון (על שאלתה מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים?), שב' ההכאות הראשונות היו בשביל 'להטות הדרך', ורק ההכאה השלישית הייתה לשם 'נקמה', - ומזה מוכח שבכל ג' ההכאות, 'עיקר' כוונתו בהכאותיו, הי' לשם 'נקמה' וכנ"ל.

אמנם מ"מ י"ל, דבב' ההכאות הראשונות, הייתה לו גם כוונה נוספת, בשביל 'להטות הדרך', כיון שמ"מ רצה להגיע מהר למואב, - ורק בהכאה השלישית, כוונתו הייתה לשם 'נקמה'

ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתונו וילך עם שרי מואב: ... ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה ביזו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטות הדרך: ויעמד מלאך ה' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה: ותרא האתון את מלאך ה' ותלחץ אל הקיר ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסקף להכיתה:

ויסקף מלאך ה' עבור ויעמד במקום צר אשר אין דרך לנסות ימין ושמאל: ותרא האתון את מלאך ה' ותרכץ תחת בלעם ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל: ... ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתנד זה שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטון כי ירט הדרך לנגדי: (כב, כא-לב).

הנה משמע מדברי מלאך ה' לבלעם, שהייתה טענה על בלעם, 'על מה הכית את אתנד זה שלוש רגלים', ולכא' צ"ע טובא בזה מה הייתה הטענה עליו, והרי אין איסור להכות את הבהמה בכדי להנהיגה בדרך, וכדמשמע מדברי הגמ' (ביצה לו:) שאין רוכבים ע"ג בהמה בשבת וי"ט, גזירה שמא יחתוך זמורה, ופירש"י 'להכותה', ומשמע שבעלמא אין איסור להכותה בכדי להנהיגה בדרך, [וע"ע במש"כ הרמ"א (אהע"י סי' ה, יד)], וא"כ צ"ע טובא, מה הייתה הטענה על בלעם, 'על מה הכית את אתנד זה שלוש רגלים'.

ושוב הראוני את מש"כ הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג סוף פי"ז) וז"ל, 'ואמנם אמרם צער בע"ח דא', מאמרו על מה הכית את אתנד... עכ"ל, והיינו דלדעת הרמב"ם, גוף איסור צער בע"ח נלמד מדברי המלאך לבלעם, - וכן בספר חסידים (סי' תרסו) מבואר, שהייתה טענה על בלעם משום צער בע"ח, וא"כ צ"ע טובא, מה באמת הייתה הטענה על בלעם, והרי לדינא אין איסור להכות בע"ח, בכדי להנהיגם בדרך וכנ"ל.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה מלבד הקושיא הנ"ל, יש לשאול עוד ג' שאלות במעשה בלעם, וכדלהלן.

שאלה ב

הנה יש לדקדק בלשון המקרא, מדוע כאשר בלעם היכה את אתונו **בפעם השנייה**, כתיב בקרא 'ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסקף להכיתה', ואילו כשהיכה אותה **בפעם השלישית** כתיב בקרא, 'ותרבוץ תחת בלעם... ויך את האתון במקל', - וצ"ב מדוע בהכאה השלישית לא כתיב נמי 'ויסקף להכיתה' וכפי שנכתב בהכאה השנייה, וצ"ב.

שאלה ג

במדרש 'לקח טוב' דייק בלשון המקרא, שרק בהכאה השלישית כתיב 'ויך במקל', אך בשתי ההכאות הראשונות לא כתוב 'במקל', והוכיח מזה שבשתי ההכאות הראשונות היכה בשוט, ורק בהכאה השלישית היכה במקל (וכע"ז באבן עזרא ובחזקוני), ומעתה צ"ב מדוע בהכאה השלישית היכה במקל, ולא היכה בשוט כבתחילה.

גרידא, וכמו שהוכחנו מדבריו שאמר 'לו יש חרב בידי פי עתה הרגתיך' וכניל.

- ד -

אמנם לפי מה שהוכחנו, שבכל ג' ההכאות, 'עיקר' כוונתו בהכאותיו, הי' לשם 'נקמה' וכניל, איכ צייב טובא, מה דכתיב בקרא בהכאה הראשונה 'ינך בלעם את האתון להטתה הדרך', וצייב דאם עיקר כוונתו הי' לשם 'נקמה', איכ מדוע כתיב בקרא 'להטתה הדרך'.

והנראה לומר בזה, דהנה בלעם הציג עצמו כלפי העולם, כאדם משכיל ומתורבת, ומעתה הרי זה ברור, שאם אדם ילך בדרך, ופתאום תיפול עליו אבן גדולה שתפצע אותו, - אם האדם שפוי, הוא לא ימצא שום טעם לנקום באבן ולהכות בה, - ומעתה יייל דהכי נמי בבהמה שהציקה לאדם, שכיון שלבהמה אין דעת, לכן אדם משכיל ומתורבת, לא ימצא טעם לנקום בבהמה, ולהכותה לשם 'נקמה'.

- ה -

ומעתה יייל דבאמת כבר בשתי הפעמים הראשונות שהאתון הציקה לו, חרה אפו של בלעם מאוד, ועיקר כוונתו בהכאותיו הי' לשם 'נקמה', אך כיון שבלעם הלך יחד עם שרי מואב, לכן לא הי' נאה לבלעם, שהציג עצמו כאדם משכיל ומתורבת, להיראות בפני שרי מואב כשוטה, שנוקם בבהמה שאין לה דעת.

ולכן בלעם הציג את עצמו, שכאילו סיבת הכאתו את האתון היא 'להטתה הדרך', והיינו דבשעה שהוא היכה את האתון, הוא צעק לה (בשפה שמדברים עם הבהמות) 'זהי שמאלה' וכדו', ואעי"פ שבתוך ליבו הי' כבר בתחילה חרון אף גדול על האתון, אך מ"מ הוא הצליח להציג את עצמו כאדם רגוע, ועל פניו של בלעם, לא נראה שום חרון אף על האתון וכניל, ולכן כתיב בקרא בהכאה הראשונה, 'ינך בלעם את האתון להטתה הדרך'.

וגם בפעם השנייה, שהאתון עשתה אותו חיגר ברגל אחת וכניל, עדיין הצליח בלעם לשלוט בעצמו, ולהציג את עצמו כאילו הוא אדם משכיל ורגוע, שיודע שאין מקום לכעוס ולנקום בבהמה שאין לה דעת, ורק מ"מ מכה אותה 'להטתה הדרך'.

אך בפעם השלישית, כבר לא הצליח בלעם לשלוט בעצמו ולעשות הצגות, ולכן התפרץ כל כעסו על האתון, ואז כבר כולם ראו את 'יחור אף בלעם', - ובלעם עזב את השוט, ולקח בידו את המקל, שהכאה במקל כואבת הרבה הרבה יותר מהכאה בשוט (עיי' ביחזקוני), והיכה את האתון במקל הכאה לשם 'נקמה' גרידא וכניל.

- ו -

ומעתה יש ליישב את כל מה ששאלנו לעיל, דאת השאלה הב' יש ליישב, דהכאה השלישית הייתה שונה בכל מהותה משתי ההכאות הראשונות, כיון שהיא הייתה הכאה לשם נקמה גרידא, ובב' ההכאות הראשונות הציג את עצמו, שהכאתו היא רק בשביל 'להטתה הדרך' וכניל, ולכן לא כתיב בהכאה השלישית 'ויסוף להטתה', כיון שההכאה השלישית הייתה שונה בכל מהותה מההכאות הראשונות וכניל.

ואת השאלה הג' יש ליישב, דבאמת כבר בב' הפעמים הראשונות, רצה להכותה במקל בכדי שיכאב לה מאוד, ורק מ"מ בתחילה הצליח לשלוט בעצמו, כדי לא לעשות את עצמו כשוטה, ליד שרי מואב וכניל, אך בפעם השלישית כבר לא שלט בעצמו וכניל.

ואת השאלה הד' יש ליישב, שבאמת גם בב' ההכאות הראשונות כבר חרה אפו מאוד בליבו, ורק מ"מ הצליח להציג את עצמו כאדם משכיל ורגוע, בכדי שלא להתבזות ליד שרי מואב, אך בפעם השלישית כבר לא שלט בעצמו וכניל.

- ז -

ועתה נבוא ליישב, את הקושיא הראשונה ששאלנו בתחילה, מה הייתה הטענה של המלאך על בלעם, 'על מה הכית את אתנך זה שלוש רגלים', וצ"ע דהרי אין איסור להכות את הבהמה, בכדי להנהיגה בדרך וכניל, - והנראה לומר בזה, דהנה יש לחקור בגדר

איסור צער בע"ח, האם גדר האיסור הוא כעין האיסורים שנאמרו 'בין אדם לחבירו', - והיינו דגם לבע"ח יש זכויות. עצמיות, ואין לאדם זכות, לפגוע בזכויות הבע"ח ולצערם.

אז"ל דגדר האיסור הוא כעין האיסורים שנאמרו 'בין אדם למקום', - והיינו דהאדם צריך להתנהג במידת הרחמנות, ולא להרגיל עצמו במידת האכזריות, ולכן איסור לצער בע"ח.

- ח -

והנה דעת הרמב"ם (מורה נבוכים, שם), שאין השגחה אישית של הקב"ה על הבע"ח, אלא רק השגחה מינית על הכלל של כל מין ומין עיי"ש, והקשה עיי' הרמב"ם וז"ל, 'ואמנם אמרם צער בע"ח דאין, מאמרו על מה הכית את אתנך', ותיירץ הרמב"ם וז"ל, 'הוא על דרך ההשלמה לנו, שלא נלמד מידת האכזריות, ולא נכאיב לבטלה ללא תועלת, אבל נכוין אל החמלה והרחמנות, ואפילו באי זה בעל חיים שיזדמן, אלא לעת הצורך...!'

ומעתה יייל, דכיון דגדר איסור צער בע"ח הוא, שלא להתנהג במידת האכזריות, איכ יייל דמי שמכה בהמה בשביל ב' כוונות, לשם 'נקמה' ובשביל 'להטתה הדרך', הרי הוא מרגיל עצמו בזה למידת האכזריות, ולכן עובר בזה על צער בע"ח, ולזה הייתה טענה על בלעם, על כל ג' ההכאות שהיכה את אתונו, ודו"ק.

[ואחי הרה"ג משה מרדכי שליט"א הקשה עיי' מהמבואר בגמ' (שבת יב.), 'אמר להו ר"נ לבנתיה, קטולין (את הכינים) ואשמעינן לי קלא דסנוותי', ועיי"ש בהגהות ראי"מ הורו"ץ וצ"ל, שהיו שם ב' כוונות מעורבות, - לסלק ההיזק, וגם לנקמה בעלמא, עיי"ש בבאור העניין (שכתב שהוצרך לזה, בכדי להורות הלכה לישראל עיי"ש) ואכמ"ל, - ולהנייל צ"ע כיצד הותר לכיון גם לשם נקמה, - ובמקום אחר יישבנו זה בכמה דרכים, אך אכמ"ל].

- ט -

אמנם שוב ראיתי, שבספר חסידים (סוף סי' מד) כתב וז"ל, 'דרשו חכמים (את הא דכתיב בזכריה, יב, ד) 'ביום ההוא נאם ה' אפה כל סוס בתמהון ויכבו בשגעון', - עתיד הקב"ה להפירע עלבון סוסים מרוכביהם, על שהיכו אותן במגפיים... עכ"ל, - ומשמע שלסוסים יש עלבון וחוב על רוכביהם, ועתיד הקב"ה לפרוע את חובם עיי"כ, ומשמע שגדר איסור צער בע"ח, הוא כעין האיסורים שנאמרו 'בין אדם לחבירו', - והיינו דגם לבע"ח יש זכויות עצמיות, ואין לאדם זכות, לפגוע בזכויות הבע"ח ולצערם.

ואיכ לדעת הס"ח שוב צ"ע, מה הייתה הטענה על בלעם בב' ההכאות הראשונות, והרי אי נימא דכוונתו הייתה גם בשביל 'להטתה הדרך', איכ הי' לו היתר להכות את האתון וכניל, כיון שצער בע"ח הותר לצורך, - ואעי"פ שכוונתו הייתה גם לשם 'נקמה', אך מ"מ איזו טענה הייתה על בלעם, 'על מה הכית את אתנך', והרי לא מצד האיסור להרגיל עצמו במידת האכזריות אתנין עלי.

אמנם באמת הספר חסידים גופי' הקשה במקום אחר (סי' קנג), מה הייתה הטענה על בלעם, וכתב הסי"ח דהטענה עליו הייתה דהוא הי' צריך להבין, שהקב"ה סיבב את כל ההצקות שהציקה לו האתון, כיון שהקב"ה לא רצה שילך לקלל את ישראל, וזו הייתה הטענה עליו, מדוע היכה את האתון במקום לחזור בתשובה עיי"ש, - ויש לפלפל עוד טובא בכל הנ"ל, אך אכמ"ל.

המעוניינים להשתתף בהוצאות הפירסום, בכדי שנוכל לפרסם את הגליון מדי שבוע ב'קובץ גליונות', נא ליצור קשר עם המערכת.

להקלטת תגובות והערות: קו 'מים זכים' 02-633-5850

**המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM**

ניתן להשיג את הגליון מדי שבוע בנקודות רבות ברחבי הארץ, בתוך ה'אוסף גליונות' של 'צוף', - ניתן להשתתף בהוצאות הפצת הגליון דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קין צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינית: 'עלון מים זכים'].

גליץ
מס' 251
(מקוצר)

מדשן ביתן

בלק
תש"פ

פנינים ורעיונות נפלאים לפרשת השבוע מאוצרו של הרב יוסף זריצקי שליט"א
נערך לדפוס לע"נ המחנך רבי דוד ב"ר חיים הכהן עדני זצ"ל

"הנה העם היוצא ממצרים" (כ"ב - י"א)

"לינו פה הלילה" (כ"ב - ח)

שואל ה"כלי יקר", מדוע אמר בלעם "הנה עם היוצא" לשון הווה, לכאורה היה צריך לומר "יצא" לשון עבר, וכמו שבלק אמר "הנה עם יצא ממצרים"? ומתוך, שכוונת בלעם היתה לקטרג על עם ישראל, שהם עדיין בבחינת "יוצאים", כל עוד הם מזכירים את מצרים ואומרים "נתנה ראש ונשובה מצרימה", "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים", הרי עדיין מחשבתם משוטטת במצרים, וכאילו זה עתה יצאו משם.

"ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא". [כ"ב - י"ב].

מידי שנה כשקראו פרשת בלק, היה ה"חפץ חיים" [הו"ד בספר "פנינים יפות"] מדבר על התנהגותו העיוורת של בלעם, שגם כאשר קיבל מסרים ברורים כל כך מהשמים על התנהגותו הקלוקלת, הוא לא התייחס ולא רצה לראות את הדברים כהווייתן. יסוד גדול מלמדת התורה כל יהודי בפרשה זו. יהודי צריך לדעת, כי כל מה שנעשה סביבו הוא השגחה פרטית כדי שאדם יתבונן ויגלה את המסר הטמון בו. מכל דבר שהוא רואה, עליו ללמוד, להסיק מסקנות, ולא ללכת כעיוור באפילה ולא לרצות להבין כבלעם.

זהו יסוד גדול, ההשגחה הפרטית מזמנת לאדם לראות דברים שעליו ללמוד מהם, והלימוד מהם עשוי לשנות לטובה את כל מהלך חייו, אבל כל זאת בתנאי שיפקח את עיניו ויתבונן בנעשה סביבו. אבל בלעם לא היה כך, ממשיך ה"חפץ חיים", בלעם ראה הרבה דברים ולא הבין כלום ממה שראה, לא קלט את המסר שנשלח לו משמים. הרי בהתחלה אמר לו הקב"ה בצורה ברורה "לא תלך עמהם", אך בלעם הבין שהכוונה לא ללכת עם שרים כאלו, כאילו הם לא מספיק חשובים עבורו. בלק שולח לו שרים חשובים ונכבדים מאלו, ואז הקב"ה אומר לו, טוב, "אם לקרוא לך באו האנשים קום לך איתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה!"

אך "ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו" בזריזות מופלאה לצאת לדרך, כי השנאה מקלקלת את השורה, אז הקב"ה שולח את המלאך שמנסה בשלוש פעמים לרמוז לו לסגת בחזרה מדרכו הרעה. פעם אחת הוא מסיט את האתון מן הדרך אל השדה, אך בלעם לא מתחיל להבין. בפעם השניה האתון

אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה. [רש"י].

בפרשת "וזאת הברכה" על הפסוק "ולא קם נביא בישראל כמשה", דורשים חז"ל, בישראל לא קם, אבל באומות העולם קם, כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות העולם לומר, אילו היה לנו נביא כמשה היינו עבדים להקב"ה. ואיזה נביא היה להם כמשה? זה בלעם בן בעור. שואל רבי חיים מבריסק, איך אפשר לומר שנבואתו של בלעם היתה כנבואת משה, הרי יש הבדל מהותי בין דרגתם הנבואית, משה זכה לנבואה בכל שעות היממה, בעוד שבלעם לא זכה לנבואה אלא בלילה. ועוד, אצל בלעם כתוב "נופל וגלוי עיניים", וכתב רש"י, "כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו", בעוד שמשה רבנו התנבא כשהוא היה עומד, וא"כ מה הדמיון?

מסביר ר' חיים, שני הבדלים היו בין נבואת משה לשאר נביאים. א'. בדרגת הנבואה, שאצל משה נאמר "פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות", שלא כשאר הנביאים. ב', נבואת כל הנביאים לא נקרא "תורה", משא"כ נבואת משה רבנו היא "תורה". וזה הדמיון של נבואת בלעם לנבואת משה, שלנבואת בלעם גם שם תורה עליה. אמנם גם נבואת האבות הפכה לתורה, שהרי היא כתובה בתורה, אלא שכל זה נעשה לאחר נבואת של משה וכתובת דבריהם בתורה, אבל עיקר נבואתם לא היתה תורה, בעוד שנבואת בלעם בזמן שנאמרה על ידו היה מיד תורה. וזו כוונת הגמ' במסכת בבא בתרא [י"ד:]: "משה כתב ספרו ופרשת בלעם", וכתב רש"י, נבואתו ומשלו (של בלעם) אע"פ שאינם צורכי משה ותורתו וסדר מעשיו.

וצריך להבין, הרי משה גם כתב את ספר בראשית אע"פ שאין זה מדבריו, ומה המיוחד בפרשת בלעם? וההסבר, כיון שעל ידי כתיבתו של משה חל על ספר בראשית שם תורה, זה כבר נקרא "תורתו של משה", וכן כל התורה קרויה "תורת משה", שע"י נבואתו וכתבתו נעשה הדבר לתורה. אבל

לפרשת בלעם היה שם "תורה" כבר בעת שנאמרה, לכן היא לא קרויה "תורת משה", שהרי כבר חל עליה שם תורה עוד לפני שכתב אותה משה.

ואומר "ואלוקי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע", זאת אומרת שהוא לא יכול לעשות כלום? אלא, שהדבר יובן על פי מעשה שהיה. ישב יהודי בתחנת הרכבת, והנה הגיעה הרכבת, אבל הוא לא עלה עליה. ניגש אליו יהודי שהמתין גם הוא לרכבת, שואל אותו למה אינך עולה לרכבת? ענה לו: אין לי כסף לרכוש כרטיס. שאל אותו האיש, אם אין לך כסף, מדוע אתה יושב כאן? ענה לו, יש לי ביטחון בקב"ה שיזמין לי כרטיס. והנה, משמיע הרכבת צפירה אחת, צפירה שניה, ו... צפירה שלישית. כבר נשמע קול הקטר הנושם בכבדות, לפתע עובר יהודי במרוצה, וצועק ליהודי המתין בביטחון "מה אתה יושב, הלא הרכבת כבר מתחילה לזוז. אם אין לך כרטיס, קח כרטיס ועלה מהר קרון", וכך עשה, עלה לרכבת והיא התחילה לנסוע. ניגש אליו אותו יהודי שלעג לו ולביטחונו, ואומר לו: תראה אזה מין שוטה אתה, איך אתה יכול לסמוך על הביטחון שלך? אילו איחר היהודי הזה בשניה אחת, לא היית יכול לנסוע...

סיים **הסבא מנובהרדוק** (שכנראה הוא עצמו היה אותו יהודי שהמתין בתחנת הרכבת וכולו מלא במידת הביטחון) ואמר: זה מה שלבן אמר: "יש לאל ידי לעשות עמכם רע" תוך כדי שאומר "ואלוקי אביכם אמש אמר אלי וכו' השמר לך וכו'", כי כמו כופר, גם כשאתה מוכיח לו ועונה לו תשובה מוחצת, הוא שומע דבר אחר, את מה שליבו חפץ. כך גם לבן, הקב"ה מזהיר אותו שלא יתקרב ליעקב, והוא ממשיך ואומר "יש לאל ידי לעשות עמכם רע", כי מי שמתרגם כל ענין רק באופן שהוא חפץ לשמוע ולראות, אפילו אם יפתחו לו ארובות השמים ויראה הכל בגלוי, בכל זאת לא יאמין.

"לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא" (כ"ב - י"ב)
משל, אומרים לצרעה לא מדובשך ולא מעוקצך. [רש"י].
בספר **"שארית מנחם"** של **האדמו"ר מושווא** כתוב, כידוע, דבש דבורים לא בא מגופה של הדבורה, ולכן הוא מותר באכילה, ואין דינו כיוצא מהטמא, וכמו שהשו"ע [נ"ד סימן פ"א] אומר, שהדבורה אינה אלא מלקטת מהפרחים ומעבירה לכוורת. כנגד זה, עקיצתה עקיצת ארס, באה מעצם גופה. וכך בלעם, הדבש שלו, ברכותיו ונבואותיו המתוקות, לא באו ממנו, שלא היה לו כל חלק ושייכות אליהן, אבל עקיצותיו, הקללות והעצות בענייני זימה, באו ממנו, נבעו מתוך תוכו, מעצם עצמותו.

בנובהרדוק היו אומרים, אין בכח האדם להטמין ולהצפין את מאווי ליבו הפנימיים. אם בפנימיותו הוא רע, על כרחו יתבטא הדבר, ולו במעט, גם בחיצוניות, אם בדיבור, אם במעשה ואם בלבוש, וכמה שינסה בכל רוחו להסתיר ולהכחיש, על כרחו יתפרץ הדבר ויתבטא באיזו הנהגה חיצונית.

לוחצת את רגלו במשעול הכרמים, אך עדיין בלעם לא מבין את הרמז. בפעם השלישית המלאך חוסס את הדרך והאתון רובצת, אך עדיין בלעם נשאר במריו ולא מנסה להבין שיש כאן משהו לא רגיל, ובמקום זאת הוא מכה את האתון ולא את עצמו... כך גם כאשר האתון פותחת את פיה ומדברת אל בלעם, במקום לפחד, במקום להתעורר, להיבהל, אולי משהו לא בסדר אצלי, אולי זה רמז שאסוג בחזרה, הוא עוד מתווכח איתה, ואפילו שהקב"ה כבר פוקח את עיניו לראות את מלאך ה', הוא עונה בחוצפה "חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אם רע בעיניך אשובה ליי". ובפשטות נראה שאכן בלעם תופס את עצמו ומנסה לחזור בתשובה, אבל רש"י מגלה לנו מה היתה כוונת האמיתית במילים האלו, "להתריס נגד המקום היא תשובה זו". אמר לו, הוא בעצמי ציווני ללכת, ואתה מלאך מבטל דבריו? למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו. אמר לאברהם "קח נא את בנך", ועל ידי מלאך ביטל את דברו, אף אני, "אם רע בעיניך" אני צריך לשוב... כלומר, כל צורת דיבורו בהתרסה כלפי מעלה. כך נראה אדם שאינו מתבונן, הוא רוצה דבר, וכיון שכך, כל העובדות בטלות, "אל תבלבל אותי עם עובדות. כך אני רוצה". אבל אנחנו, אומר ה"חפץ חיים", אל לנו לנהוג כך, נשים לב ונתבונן סביבנו, הקב"ה שולח לנו כל הזמן בהשגחה פרטית דיבורים ומעשים, שאם רק נתבונן בהם, נוכל ללמוד דרך חיים אמיתית **"ויואמר אלקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא ויקם בלעם בבוקר ויאמר אל שרי בלק לנו אל ארצכם כי מאן ה' לתתי להלך עמכם"** (כ"ב - י"ב - י"ג)

"להלך עמכם - אלא עם שרים גדולים מכם". [רש"י].
בלעם אומר לשרי בלק שהקב"ה מונע ממנו ללכת איתם משום כבודו, כלומר אין זה מכבודי ללכת עם שרים פשוטים כמוכם, שואל **רבי חיים שמואלביץ**, בלעם הרי היה נביא, וא"כ איך פירש את דבר ה' כרצונו ולפי נטיית ליבו, הרי הוא מתכחש בכך מהסיבה האמיתית שהקב"ה אמר לו "אל תלך עמם לא תאור את העם כי ברוך הוא".

ומתוך, בלעם לקה בחרשות סלקטיבית, ששורשה נעוצה בתכונה אנושית שמצויה ביותר לדאבונו, והיא, "האדם שומע מה שהוא רוצה לשמוע", ולכן שמע את שרצה לשמוע ואמר לאחרים את מה שכאילו שמע. א"כ, למדנו מכאן יסוד גדול, אדם חייב לעמוד כל הזמן על המשמר, ולבדוק אם הדברים שהוא שומע אכן נאמרו, או שמא שמע הוא את מה שהוא מעוניין לשמוע.

רעיון זה כבר קדם לו **הסבא מנובהרדוק** על מה שאמר לבן ליעקב אחרי בריחתו עם נשותיו "יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלוקי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע" [ל"א - כ"ט]. ולכאורה צריך להבין, איך מעיז לבן לומר שהוא יכול לפגוע ביעקב, הרי באותה נשימה הוא ממשיך

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת בלק

ירושלים: 7:14 מוקדם: 7:04

בני ברק: 7:29 מוקדם: 7:19

מודיעין עילית: 7:24 מוקדם: 7:14

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דברי האור החיים הקדוש זיע"א על קדושת השבת לרגל יומא דהילולא ביום ט"ו תמוז

בו. גם ירצה 'לקדשו' לשון הזמנה וע"ז אמרו חז"ל: מחד בשבא לשבא, עכ"ל.

וכן במכילתא כתב: רבי יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שאחרים מונים אלא תהא מונה לשם שבת וכו' אחד בשבת שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו בו לזכרו תמיד בכל יום וזה פשוטו של מקרא וכו' כלומר שלא נשכחנה בשום פנים, אבל הזכירו בברייתא עוד מידת חסידותו שהיא מזכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו. והלל עצמו מודה במדרש של שמאי, אבל היתה בו מידה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים והיה בוטח בה' שיזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים, עכ"ל. ועיין במשנ"ב (סי' ר"נ סק"ב) בשם הפוסקים.

ועוד כתב האור החיים (שמות כח): ...כי יום שישי שבו נברא אדם הראשון וחטא ויצא חייב בדינו, בא יום שבת, ונעשה סניגור לאדם לפני ה', ואמר רבון העולם לא נהרג אדם מעולם, וכי אני מתחיל וכו', וניצול אדם, וכשראה אדם כחה של שבת התחיל לשורר 'מזמור שיר ליום השבת' לזה אמר ה': 'זכור', פירוש שיזכור את יום השבת אשר באמצעותו נתקיים אדם ויוצאי חלציו וראוי להחשיבו כי הוא דבר מעמיד לכל איש ישראל 'ויקדשו'. ותמצא כי מי שנעשה לו נס ביום אחד יהיה היום ההוא מכובד וחשוב בעיניו תמיד מידי שנה בשנה, וזה יותר על בחינה זו, שהשבת עצמו הוא המציל ולזה אמר 'זכור', להיות הדבר רחוק מששת ימי בראשית, עכ"ל.

ועוד כתב האור החיים הקדוש (שם): עוד ירצה על זה הדרך, 'זכור את יום השבת' פי' הזכיר שמו של שבת, והטעם 'לקדשו', כי כשאתה מזכיר שמו של שבת ביום זה בזה אתה מקדשו, וזה הוא שיעור הכתוב: 'זכור את יום' ומה 'זכור' שבת, וטעם 'לקדשו' כי שמו של הקב"ה 'שבת' כמאמרו רשב"י, ואח"כ ביאר הכתוב מה יום מיומיים, ואמר 'ששת ימים וגו' כי ששת ימים וגו' הא למדת כי על יום שביעי של ששת ימי בראשית הוא אומר, עכ"ל.

ב'אור החיים' על הפסוק 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת' (שמות ל"א ט"ז) מובא שני באורים בענין 'תוספת שבת'. באור אחד - 'ירצה על דרך אומרים ז"ל (יומא פ"א) שצריך להוסיף מחול על הקודש - ולא להמנע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת, אלא צריך להכין עצמו בקדושת שבת ויצא כחתן לקראת כלה, ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת לעשותו - פי' לקיים מעשים הצריכים בו".

הבאור השני באר ה'אור החיים' הק' באותו ענין - "עוד ירצה באומרו 'לעשות את השבת', [א. ה. שהרי אין מצוותה בעשייה אלא בשמירה וזכירה] כי מה שמוסיף מחול על הקודש יסכים ה' לקרותו שבת ונמצא זה האיש עושה שבת ממש, כי שעות מיום השישי וגם שעות מיום ראשון שהם חול - בני ישראל עושים אותם שבת". עכ"ל. נמצא א"כ שמלבד ה'שבת' שהיא ביום ש"ק ישנה שבת נוספת שבני ישראל עושים, והוא 'תוספת שבת' שהופכים את החול לשבת. וכתב על זה ב'אדרת אליהו' וז"ל: 'ובזה יובן נמי ממילא הפסוק בפרשת 'ויקהל' (שמות ל"ה) 'שבת שבתון לה' - לרמוז על התוספת'.

על פי זה ביאר הרה"ק ה'יטב פנים' זי"ע (לשבת הגדול אות ב) את דברי חז"ל (שבת קיח): 'אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין', דקאי על שני סוגי השבתות, א' - השבת שה' עושה, והב' - השבת שבני ישראל עושין על ידי התוספת מחול על הקודש, ואם הם משמרין את שתי שבתות אלו - בהוסיפם מחול על הקודש, מיד נגאלין, כי 'במידה שאדם מודד מודדין לו' וכמו שאנחנו עושים שבת קודם זמנו כמו כן ימהר לגאלנו קודם הזמן לעשות יום שכולו שבת במהרה בימינו.

ועוד כתב האור החיים הקדוש: זכור את יום השבת וגו', פי' שיזכרהו מיום ראשון, ולזה הקדים המאוחר, כי מן הראוי היה להקדים לומר ששת ימים וגו' ואח"כ אמר זכור, אלא נתכוין לומר שהזכירה תהיה מן היום הראשון, על דרך אומרים ז"ל: שבכל יום יאמר 'היום יום ראשון בשבת' פירוש ובה יקדשו ולא יטעה

ביאור נפלא בזמירות ממרן ה'חפץ חיים' זצ"ל ביישוב סתירת הבבלי בדף היומי לירושלמי:

הסביר זאת ה'חפץ חיים' כך: ישנם שני סוגי בני אדם המתחסיים באופן שונה לשמירת השבת. יש אשר נזהרים בכל האסורים של שבת שלא לעבר עליהם בכל פרטיהם ודקדוקיהם, אבל אינם מיחסים חשיבות לעצם קדושת השבת, ויש אשר מלבד ענין שמירת השבת כראוי וזהירותם הגדולה שלא להכשל באסורים, הם מחשיבים גם את עצם יום השבת, השבת מרוממת אותם, כל ההנהגה שלהם אומרת כבוד!

על שני סוגי האנשים הללו התכון הפיטן בדבריו: 'כל מקדש שביעי כראוי לו' - כאן הוא רומז על השומר את השבת ומרוממה בכל הנהגותיו 'כראוי' לעצם קדושתה. ואלו כשאומר 'שומר שבת כדת מחללו' - רומז על מי שיחסו לשמירת השבת

בזמר הראשון של ליל שבת אנו פותחים את הזמירות כך: 'כל מקדש שביעי כראוי לו, כל שומר שבת כדת מחללו. שכרו הרבה מאד על פי פעלו, איש על מחנהו ואיש על דגלו'.

שאל ה'חפץ חיים', מדוע אנו כופלים את הדברים פעמים: 'כל מקדש שביעי כראוי לו', ושוב אומרים: 'כל שומר שבת כדת מחללו'. שני המשפטים לכאורה מלמדים את אותה משמעות, על יהודי השומר שבת כהלכה? וכן בהמשך: 'שכרו הרבה מאד על פי פעלו', כלומר, כל אחד ואחד יקבל את שכרו לפי מעלתו שלו, ולא כלם יזכו בשכר שוה, ושוב כופלים ענין זה: 'איש על מחנהו ואיש על דגלו', אותה משמעות שכל אחד יקבל את שכרו לפי מעלתו?

מתבטא רק בכך שנוהר שלא לחלל את השבת, אבל אינו משמרה בכבוד הראוי לה ובקדושה הראויה שיש לנהוג בשבת קדש.

ועל זה מסים הפיטון: 'שכרו הרבה מאד על פי פעלו, איש על מחנהו ואיש על דגלו'. אין שכר שווה על שמירת השבת, כל אחד יקבל את שכרו כתשלום פעולתו, וכפי יחסו לשמירת השבת, וכמו שחרט על דגלו לנהוג ביום השבת. ועל פי דבריו הנפלאים של מרן ה'חפץ חיים', ישב הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח ישיבת קמניץ, קושיא עצומה של בעל ה'מראה פנים' בסתירת הבבלי והירושלמי:

הנה הגמרא במסכת שבת (ק"ח, ב) אומרת: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין". ואלו בתלמוד ירושלמי (תענית א, א) נאמר: "אמר רב לוי אלו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקונה מיד היה בן דוד בא". ובפרוש ה'מראה פנים' בירושלמי שם הקשה את הסתירה בין הבבלי והירושלמי. שבבבלי נאמר שיגאלו בזכות שמירת שתי שבתות כהלכתן, ואלו בירושלמי נאמר שיגאלו בזכות שמירת שבת אחת כתיקונה? אולם על פי דברי ה'חפץ חיים' ישב רבי משה אהרן את הדברים באופן נפלא: שהרי מלבד זאת

בזכות מה העניים מתעשרים? מתוך הדף היומי שבת ק"ט.

הסבר נוסף מתוך הספר אוצרותיהם אמלא

הגמרא במסכת שבת (ק"ט, א) מספרת ששאל רבי ישמעאל את רבי יוסי: "עשירים שבשאר ארצות במה זכו שהתעשרו?" אמר לו רבי יוסי: "בשביל שמכבדין את השבת". מנין ידע זאת רבי יוסי? מספרת הגמרא על רבי חייא בר אבא שהתארח שבת אחת אצל בעל הבית בלודקיא ונוכח לראות בעשירותו המפלגת. הביאו לפניו שלחן של זהב שבשביל לשאתו זקוקים לששה עשר אנשים, ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים.

שאלו רבי חייא: "בני, במה זכית לכך?" אמר לו: "קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת". אמר לו רבי חייא: "אשריך שזכית וברוך המקום שזכך לך". עוד מספרת הגמרא שם בהמשך: "אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף? - אמר לו: תבלין אחד יש לנו ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו - וריחו נודף. אמר לו: תן לנו הימנו! - אמר לו: כל המשמר את השבת - מועיל לו, ושאינו משמר את השבת - אינו מועיל לו". ומסביר המהרש"א שם: בזמננו היה תבשיל ושמו שבת, והיה סבור רבי יהושע לדחות את הקיסר בכך שיאמר לו שהמאכלים של שבת טעימים מחמת תבלין זה 'שבת' שתבלו בו את התבשילים. אולם הקיסר לא הניחו להתחמק בתשובה זו, ובקש: 'תן לנו הימנו'. הכרח רבי יהושע לומר לו כי כוונתו האמיתית היתה ליום השבת, ובזה - 'כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו'.

משמעות הדברים של רבי יהושע הם, שככל שהאדם מכין את עצמו יותר לקראת שבת לשמר אותה כראוי, כך הוא יחוש יותר את 'טעם' השבת ואת רוממות השבת. ההרגשה האישית כלפי השבת של כל יחיד ויחיד תלויה באיכות ובכמות ההכנה שלו!

דברי מרן הגרי"א ל'שטיינמן זצוק"ל בהקדמה לספר לקח טוב

כל דבר שעושים לכבוד את השבת אין לתאר איזה זכות יש למי שעושה את זה כדמצינו במס' שבת דף לג ע"ב, שכשיצאו רבי שמעון בר יוחאי ובנו מהמערה אחרי ששהו שם כ"כ הרבה שנים וכל דבר שראו מעניני העולם הזה הי' נשרף, מ"מ כשראו אדם א' רץ עם שני הדסים, ושאלו אותו למה לוקח הדסים, אמר להם לכבוד שבת וחזרו ושאלו אותו למה צריך שנים, אמר להם אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, אמר לבנו, ראה כמה חביבין מצוות על ישראל ונתיישב דעתייהו. עוד מצינו בשבת דף ק"ט ע"א בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי עשירים ישראל במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמעשרין שנאמר עשר תעשר בשביל שתתעשר, שבבבלי במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמכבדין את התורה. ושבשאר ארצות במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמכבדין את השבת. דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם. ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו. ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים. וכשמניחים אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וגו' וכשמסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת, אמרתי לו אשריך שזכית. וברוך המקום שזיכך לך. רואים עד כדי כך שהרי חז"ל לא אומרים כך עם דברים אחרים שהרי יש הרבה מצוות בתורה יש ציצית, יש תפילין, וכל מיני מצוות גדולות, ובכל זאת לא אמרו עליהם שזה מביא לעשירות. רק על מי שמכבד את השבת. ואמנם בדרך כלל הקב"ה לא משלם שכר בעולם הזה וצדיקים מקבלים שכרם בעולם הבא. וגם על שבת מסתמא מקבלים שכר בעולם הבא. אבל גם בעולם הזה זוכה לעשירות כזו מופלגת. וזה יכול להיות רק בגלל שמכבד את השבת. ע"כ

פרשת בלק

מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר (ויקרא כו לא) 'והשמותי את מקדשכם' - קדושתן אף כשהן שוממין". דומה לזה כתב ה'ברכת אברהם' שיש ללמוד מפרשה זו דרך חיים ותוכחת מוסר כמה יש להיזהר ממידות מגונות, שהתורה באה לגלות לנו גודל הנוק וההרס שמגיע לחברו אם ח"ו יקללו, ועל כן ימנע אדם עצמו מלקלל את חברו, שהרי אילו היה כועס הקב"ה בימים ההם, הייתה ח"ו פועלת קללתו של בלעם להרע עד מאוד". ואולם מהפסוק (כב לב) "ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך", למד הרמב"ם (מו"נ ח"ג פ"יז) דין 'צער בעלי חיים דאורייתא'.

✳ **בחיובות פרשה זו, יש לציין הגמ'** (ברכות דף יב:) : "בקשו לקבוע פר' בלק בק"ש, ומפני מה לא קבעוה, משום טורח צבור". וביארה הגמ', שרצו לקובעה בק"ש מחשיבות הפסוק (כד ט) "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". ופרש"י (ברכות שם) "דדמי ל'בשכב ובקומד', שהקב"ה שומרנו בשכבנו ובקומנו, לשכב שלווים ושקטים כארי וכלביא" (אוצר פלאות התורה).

✳ **"בלק בן צפור" - שעשה כשפיו ע"י צפור** - בלק היה מכשף גדול, ועשה כשפיו ע"י צפור, ולכך כתיב 'בלק בן צפור', דלקח צפור וכשכש בעשב, מפריח באוויר, עושה מעשים ולוחש לחשים, ואותה צפור הייתה באה ואותו עשב בפיה, והייתה מצפצפת לפניו. והיה מכניסה בכלוב, ומקטיר קטורת לפניו, והייתה מודיעה לו כמה דברים. יום אחד עשה בלק כשפיו, ולקח אותה צפור, ופרחה והלכה והתעכבה ולא באה, והיה מצטער עד שהגיעה, ראה שלהבת של אש שטה אחריה ושורפת כנפיה. אז ראה מה שראה, ופחד מישראל (אוצר פלאות התורה). (זוהר דף קפ"ד).

✳ **"ויאמר אלוקים אל בלעם" - ביקש בלעם לברך את ישראל בקול גדול, כדי שישמעו אומות העולם, ויקנאו בהם, ויתנו בהם עין הרע, ויבואו וילחמו עמהם** (מדרש בלק) (ילקוט ראובני).

✳ **"ושני נערי עמו" - מיהם הנערים שהלכו עם בלעם? - יונוס וימברוס, חרטומי פרעה. וי"א שהיו אלה בניו** (ציוני).

✳ **"ותרא האתון את מלאך ה' ניצב בדרך" - פרש"י: והוא לא ראה, שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות יותר מהאדם, שמתוך שיש בו דעת, תיטרף דעתו כשיראה מזיקין. ויש לדעת מה טעם לא מנה התנא (אבות פ"ה מ"ו) את ראיית האתון במניין הבריות החדשות שנבראו בער"ש בין השמשות, כפי שמנה את פתיחת פיה: מרש"י נראה, דלא הוזכרה ראיית האתון כנס מיוחד בפתיחת פיה, דהקב"ה נתן לבע"ח לראות מלאכים יותר מאדם.**

✳ **"ויעמוד מלאך ד' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה" - מובא במדרש: בלעם היה מבני בניו של לבן הארמי, ולבן הקים גל אבנים לברית שכרת עם יעקב - שאחד מהם לא ירע לשני, וכשהלך בלעם להפר את הברית, התקיים בו "יד העדים תהיה בו בראשונה", והאבנים פגעו בו ונעשה חגור ברגלו.**

✳ **"ותרא האתון את מלאך ה' ותלחץ אל הקיר" - פעם ראשונה ראתה אותו וחרבו שלופה בידו, ידעה שהוא מלאך דין, ולזה נטתה מהדרך, ואז לא ראתה בידו שום דבר, ידעה שהוא מלאך רחמים, לזה דחקה ועברה, ודחקה רגלו בקיר, ונעשה בלעם בעל מוס מזה, שנאמר "וילך שפ"י, "ותלחץ את רגל בלעם" - לומר לו שהמלאך יכול היה להורגו ולא הרגו, ועתה נעשה מלאך רחמים, והוא אין לו רחמים והולך לקלל אנשים ונשים וטף, ראוי למנוע הילוכו ולמנוע פסיעותיו, לזה "ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר", קיר בגימטריא ש"י, דע כי**

✳ **"ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא" - ראה שמלאכי השרת מקיפין להן לישראל מכל צד, דאין "רב" אלא מלאכים, כדכתיב (יואל ב' י"א) "כי רב מחנהו" (מדרש הגדול).**

✳ **"בלעם בן בעור" - ה"ילקוט ראובני" מביא שבלעם היה בנה של מילכה, אחות שרה אמנו, ומילכה ילדה את קמואל - זה בלעם. מילכה היתה עקרה, וכשהתפלל אברהם אבינו על שרה שיהא להם בן, התפלל גם על מילכה, ונולד לה בן, ובלעם שמו, והכל בזכות תפילתו של אברהם אבינו. ומדרש אחר: בלעם בן בעור היה בלע בן בעור, המלך הראשון שמלך באדום, וזהו לבן הארמי, והגמ' (סנהדרין דף ק"ו) אומרת: בלעם היה בן ל"ג שנה כשנהרג פנחס. ולכאורה לפי"ז, לא יתכן שהוא לבן הארמי, וכן מעיר שם רש"י במקום, דידוע מה שאומר רבי סימאי: שלשה היו באותה עצה לפרעה, ואחד מהם הוא בלעם, כי איך האריך ימים מתחילת השעבוד עד סוף מ' שנה שהיו במדבר, וע"כ דנחלקו בזה האמוראים בן כמה היה בלעם. ובספר הדורות כתב דבלעם שיעץ לפרעה כבר מת, ונתגלגל שנית בזמן דור המדבר, ונהרג בחרב בחצי ימיו (ע"י פנחס). והשלי"ה כתב שבלעם הוא גלגול של לבן הארמי.**

✳ **"וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמור" - פרשת 'בלק' על שם רשע - פליאה נשגבה היא שפרשה זו נקראת על שם בלק הרשע, צורר היהודים. והרי עה"פ (משלי י ז) "ושם רשעים ירקב", אמרו חכמינו (יומא לח:) : "רקביבות תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו", ופירש"י (יומא שם ד"ה דלא מסקינן) : "לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע", ומכל שכן שפרשה שבתורה אינה ראויה שתיקרא על שמו של רשע מרושע. וכבר תמה ה'ברכת אברהם': "בכל ה- 53 פרשיות שבתורה, חמשה מהן נקראות על שם אדם, ואלו הן: נח, יתרו, קרח, בלק, פנחס. והנה ארבעה ראויים הם לכבוד הגדול הזה, לפי שהיו צדיקים וגדולים בתורה, אבל על בלק הרשע, שרצה להכרית שם ישראל ובקש לעקור את הכל, באמת קשה מדוע זכה להוד והדר זה, שתקרא פרשה בתורה על שמו, והיותר ראוי ונכון היה שתקרא הפרשה הזאת על שם בלעם, לפי שהוא היה נביא, עד שאמרו עליו (ספרי פר' ברכה) שהיה גדול בנבואה כמשה רבינו, ובפרט שכל הפרשה הזאת מלאה מנביאות בלעם. ומיישב שם ע"פ הגמ' (סוטה דף מז.) שבשכר 42 קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, זכה ויצאה ממנו רות, שיצא ממנה שלמה. ומעתה לא קשה מידי, שאם בשביל הקרבנות זכה בלק שתצא ממנו רות, וממנה נשתלשלה כל מלכות בית דוד, ויעלה ויבוא מיוצאי חלציה גם משיח צדקנו, שוב אין לתמוה שהפרשה נקראת על שמו של בלק, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ולרשעים משלם שכרם בעוה"ז כדי לטרדם מעוה"ב הנצחי (אוצר פלאות התורה).**

✳ **בפרשת בלק אין מצוות - בספר 'החינוך' כתב: "יסדר וירא בלק אין בו מצוה". וכן בשאר ספרי מוני המצוות כהרמב"ן והרס"ג לא הביאו מפרשת בלק שום מצוה מתרי"ג מצוות. והנה עיקר התורה הוא המצוות שבה, וכמו שאמרו (קידושין דף מ:): "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", וכל השם 'תורה' ניתנה על שם הוראות שיש בה, כמו שכתב ה'חזקוני' (בראשית כו ה). ובכל זאת יש לנו ללמוד רבות מפרשה זו, וכמו דאיתא במדרש (רבה פ"כ א): "לכך נכתבה פרשת בלעם, להודיע למה סלק הקב"ה רוח הקודש מעובדי כוכבים, שזה עמד מהם וראה מה עשה".**

✳ **בספר השל"ה** (פרשתנו, נר מצוה אות א) **כתב: "אין בפרשה זו מצוה מתרי"ג מצוות, מכל מקום כתיב בה "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל", ואמרו במדרש (תנחומא פר' משפטים ס' יא) "מה טובו אוהליך" - בישובן, "משכנותיך ישראל" - אפילו בחורבנך". כלומר, שיש לנהוג כבוד בבתי כנסיות שנחרבו כמו ביישובן, וכדאיתא בגמ' (מגילה דף כח:): "בית הכנסת שחרב - אין**

גואלם הוא חזק, והם נוחלים ש"י עולמות כמנין קיר, ועוד רמזה לו: אפילו מחיצת ברזל אין מפסיק ביניהם לאביהם שבשמים. עוד כתב שם: פעמיים "קיר" - בגימטריא תר"ך, כיוונה לומר לו שישראל מוכתרים ב"כתר" תורה - תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן הם כת"ר (שפתי כהן).

★ **"ויפתח ה' את פי האתון"** - להודיעו שהפה והלשון ברשות הקב"ה, שאם ביקש לקלל ה' ברשותו, ומי שיכול לפתוח פה הסתום - יכול לסתום פה הפתוח (מהר"י). וכן איתא בשם מדרש "ילמדנו": להודיעו שהפה והלשון ביד הקב"ה, שהרי פתח את פי האתון שהיה סתום, וכך יסתום פי הפתוח, שלא יהיה בו רשות לקלל את ישראל. וב"לקוט פתרון תורה" איתא: הודיע הקב"ה שכל הפיות בידו. והרמב"ן כתב: להודיעו כי ה' פותח פי הנאלמים, וכל שכן שיאלים פי המדברים, כי הכל בידו (תורה שבע"פ).

★ **בפרשת בלק אין מצוות** - בספר 'החינוך' כתב: "סדר וירא בלק אין בו מצוה". וכן בשאר ספרי מוני המצוות כהרמב"ן והרס"ג לא הביאו מפרשת בלק שום מצוה מתרי"ג מצוות. והנה עיקר התורה הוא המצוות שבה, וכמו שאמר (קידושין דף מ: ע"ב): "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", וכל השם 'תורה' ניתנה על שם הוראות שיש בה, כמו שכתב החזקוני (בראשית כו ח). ובכל זאת יש לנו ללמוד רבות מפרשה זו, וכמו דאיתא במדרש (רבה פ"כ א): "לכך נכתבה פרשת בלעם, להודיע למה סלק הקב"ה רוח הקודש מעובדי כוכבים, שזה עמד מהם וראה מה עשה".

★ **בספר השל"ה** (פרשתנו, נר מצוה אות א) כתב: "אין בפרשה זו מצוה מתרי"ג מצוות, מכל מקום כתיב בה "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל", ואמר במדרש (תנחומא פר' משפטים ס"א) "מה טובו אוהליך" - בישוב, "משכנותיך ישראל" - אפילו בחורבן. כלומר, שיש לנהוג כבוד בבתי כנסיות שנחרבו כמו ביישוב, וכדאיתא בגמ' (מגילה דף כח): "בית הכנסת שחרב - אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר (ויקרא כו לא) 'השמותי את מקדשכם' - קדושתן אף כשהן שוממין". דומה לזה כתב ה'ברכת אברהם' שיש ללמוד מפרשה זו דרך חיים ותוכחת מוסר כמה יש להיזהר ממידות מגונות, שהתורה באה לגלות לנו גודל הנזק וההרס שמגיע לחברו אם ח"ו יקללו, ועל כן ימנע אדם עצמו מלקלל את חברו, שהרי אילו היה כועס הקב"ה בימים ההם, הייתה ח"ו פועלת קללתו של בלעם להרע עד מאוד. ואולם מהפסוק (כב לב) "ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך", למד הרמב"ם (מו"נ ח"ג פ"ז) דין 'צער בעלי חיים דאורייתא'.

★ **בחיובות פרשה זו**, יש לציין הגמ' (ברכות דף יב:): "בבקשו לקבוע פ' בלק בק"ש, ומפני מה לא קבעוה, משום טורח צבור". וביארה הגמ', שרצו לקבועה בק"ש מחשיבות הפסוק (כד ט) "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימוני". ופרש"י (ברכות שם) "ידמי ליבשכבך ובקומך", שהקב"ה שומרנו בשכבנו ובקומנו, לשכב שלווים ושקטים כארי וכלביא" (אוצר פלאות התורה).

★ **"בלק בן צפור"** - שעשה כשפיו ע"י צפור - בלק היה מכשף גדול, ועשה כשפיו ע"י צפור, ולכך כתיב 'בלק בן צפור', דלקח צפור וכשכש בעשב, מפריח באוויר, עושה מעשים ולוחש לחשים, ואותה צפור הייתה באה ואותו עשב בפיה, והייתה

★ **"תמות נפשי מות..."** - סיפור השבוע ביום ו' חל יום ההילולא של כ"ק האדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז - קלויזנבורג זצ"ל. לפנינו סיפור אחד מיני אלף מכוחו וקדושתו של הרבי זצ"ל בימי השואה האיומה, במהלכה נטבחו על קידוש ה', רעייתו ו-11 ילדיו: בעיצומו של יו"כ בשנת תש"ו הגיע הגנרל האמריקני אייזנהאואר לביקור במחנה העקורים 'פלדאפינג' - מחנה צבאי נטוש בו אוכלסו כמעט 6,000 ניצולי שואה ופליטים. כאשר הגיע הגנרל למחנה יצאה לקראתו משלחת מראשי הפליטים, וביניהם האדמו"ר מצאנז, ה'שפע חיים' זצ"ל, אשר פעל רבות לקומם את שארית הפליטה ולהפיח רוח חיים באודים העשנים. בפמלייתו של אייזנהאואר היה גם קצין יהודי בשם הרב סילבר (זילבר), מתלמידי ישיבת 'תורה ודעת', ששימש כמתורגמן בין הרבי לבין אייזנהאואר. סיפר

השבוע ביום ו' חל יום ההילולא של כ"ק האדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז - קלויזנבורג זצ"ל. לפנינו סיפור אחד מיני אלף מכוחו וקדושתו של הרבי זצ"ל בימי השואה האיומה, במהלכה נטבחו על קידוש ה', רעייתו ו-11 ילדיו: בעיצומו של יו"כ בשנת תש"ו הגיע הגנרל האמריקני אייזנהאואר לביקור במחנה העקורים 'פלדאפינג' - מחנה צבאי נטוש בו אוכלסו כמעט 6,000 ניצולי שואה ופליטים. כאשר הגיע הגנרל למחנה יצאה לקראתו משלחת מראשי הפליטים, וביניהם האדמו"ר מצאנז, ה'שפע חיים' זצ"ל, אשר פעל רבות לקומם את שארית הפליטה ולהפיח רוח חיים באודים העשנים. בפמלייתו של אייזנהאואר היה גם קצין יהודי בשם הרב סילבר (זילבר), מתלמידי ישיבת 'תורה ודעת', ששימש כמתורגמן בין הרבי לבין אייזנהאואר. סיפר

"תמות נפשי מות..." - סיפור

השבוע ביום ו' חל יום ההילולא של כ"ק האדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז - קלויזנבורג זצ"ל. לפנינו סיפור אחד מיני אלף מכוחו וקדושתו של הרבי זצ"ל בימי השואה האיומה, במהלכה נטבחו על קידוש ה', רעייתו ו-11 ילדיו: בעיצומו של יו"כ בשנת תש"ו הגיע הגנרל האמריקני אייזנהאואר לביקור במחנה העקורים 'פלדאפינג' - מחנה צבאי נטוש בו אוכלסו כמעט 6,000 ניצולי שואה ופליטים. כאשר הגיע הגנרל למחנה יצאה לקראתו משלחת מראשי הפליטים, וביניהם האדמו"ר מצאנז, ה'שפע חיים' זצ"ל, אשר פעל רבות לקומם את שארית הפליטה ולהפיח רוח חיים באודים העשנים. בפמלייתו של אייזנהאואר היה גם קצין יהודי בשם הרב סילבר (זילבר), מתלמידי ישיבת 'תורה ודעת', ששימש כמתורגמן בין הרבי לבין אייזנהאואר. סיפר

הרב סילבר: "בשלב מסוים ניתן היה להכיר על פני המצביא הוותיק אותות התרגשות... הוא פנה אלי בסבר פנים רציני, וביקש שאומר לרבי שהוא מבקש ממנו ברכה אישית. ואכן הרבי העניק לו ברכתו: 'בזכות אשר זכה להציל את העולם ורבות יהודים מידיהם האכזריות של חיילות הגרמנים, יזכהו השי"ת לעלות מעלה מעלה ולהגיע למשרה הרמה ביותר בארצו'. ליד אייזנהאואר עמד הגנרל פאטון, מפקד החזית האירופאית של הצבא האמריקאי, ולאחר הניצחון - המושל הצבאי של האזור, שהיה ידוע בדעותיו ובהתבטאויותיו האנטישמיות הקיצוניות. כאשר שמע את הברכה החשובה שקיבל אייזנהאואר, ביקש גם כן לקבל את ברכתו של הרבי. "כאשר תרגמתי לרבי את בקשתו, ענה הרבי: 'שתהיה לו מיתה משונה!'. אמרתי לרבי: 'וכי איך אני יכול להגיד לו דבר כזה?' אך הרבי ענה לי שוב בהדגשה את אותו הנוסח. הייתי במבוכה גדולה, אבל בזכותו של הרבי נתן הקב"ה בפי תרגום דו-משמעי: 'הרבי אומר שתזכה לפרסום גדול, ושמן ייחקק באבן לנצח' (באנגלית יש לזה משמעות חיובית). ההיסטוריה שהתרחשה במוקדם ובמאוחר, מלמדת אותנו עד כמה לא נפלה שורה אחת ארצה מאותה 'ברכה' ומאותה 'קללה' ששיגר הרבי לשני האישים: שבע שנים לאחר מכן נבחר אייזנהאואר ברוב קולות לשמש כנשיאה ה-34 של ארה"ב, וזכה להגיע למשרה הכי רמה בארצו. (בדינר שנערך בארה"ב ע"י ועד נאמני המרכז הרפואי צאנז' בשנת תשס"ב, הוזמן לנאום כאורח השגריר מקסוול ראב, ששימש בזמנו כמזכיר הממשלה של הנשיא אייזנהאואר, שסיפר ששמע לא אחת מפיו של הנשיא, שהוא זכה לקבל ברכה מרב יהודי שביקרו שיזכה לטפס עד למשרתו הרמה). ובאשר לרשע פאטון - לא חלפו שבועיים ימים מאז, וכבר החל ליפול בדרכו אל מיתתו המשונה. היה זה ב'הושענא רבה' של אותה שנה, כשלאחר ראיון אנטישמי שהעניק לעיתון ה'ניו יורק טיימס', גער בו אייזנהאואר קשות. משהתפתח ביניהם שיח קולני, מיהר אייזנהאואר לפטרו ממשרתו הבכירה ולהורידו לדרגה צבאית נמוכה בהרבה. אבל בכך מפלתו רק החלה: ביזאת חנוכה של אותה שנה הוא נפצע אנושות בתאונת דרכים כשנהג ברכבו האישי והתנגש בעוצמה במשאית צבאית. הנוסעים האחרים ונהג המשאית נפצעו באורח קל מאד, אולם פאטון נפצע אנושות. פציעתו גרמה לו לשיתוק מצווארו ומטה, וכעבור 13 יום מת מפצעיו במיתה משונה... (דרשו-ביטאון 'צאנז').

האמת הדוחה כל תירוצי הרשעים, ואין אדם עומד בתוכחת האמת! (חידושי הלב).

"ויאמר בלעם לאתון" - בלעם נהרג בחרב מאחר שעשה 'צער בעלי חיים' לאתונו. דלבן נח לא הותרה רדיה, כי דוקא לאדם הראשון, שלא הותר לו בשר, הותרה לו רדיה, אך בני נח, שהותר להם בשר - לא נאמר להם 'רדו'.

"הלא אנכי אתונך אשר רכבת עלי" - אמרה לו: מאחר שלא מחדש באתי אליך, אלא אנכי אתונך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה, ולא עשיתי זה, ועתה ראית שינוי פעם ושנים ושלוש - היה לך להבין שאין זה מקרה ולא שחוק והתעוללות, ותחקור על הדבר. ואם לזה אין לך הבנה, איך אתה הולך לקלל עם גדול כזה?! "הלא אנוכי אתונך" כתיב, אמרה לו: מששת ימי בראשית היה תנאי שאהיה אתונך, מיד "ויגל ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' ניצב לקראתו בדרך וחרבו שלופה" - "שלופה" - ש'ל פה, רמז לו שפיו ודיבורו אינו בידו, זהו 'ש'ל פה' (כמו 'ש'ל נעליך'), שסייר הפה מידו, הפה הוא ביד הקב"ה. ומה שאמר "וחרבו שלופה", ולא אמר 'וחרב', רמז לו שעתיד ליהרג בחרבו שלופה (שפתי כהן).

"כי עתה גם אתה הוגתי ואותה החייתי" - פרש"י: "ואותה החייתי" - מפני שדיברה והוכיחתה ולא יכולת לעמוד בתוכחתה, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות, וכן, 'ואת הבהמה תהרגו' (ויקרא טו), וכן 'והרגת את האשה ואת הבהמה' (ויקרא כו טו). וקשה מדוע חס המקום על כבוד בלעם ועל כבוד רשעים ששכבו עם בהמה בעדים ובהתראה, הרי הם רשעים גמורים!! וביותר קשה, הרי הם הביאו הבושה על עצמם, שהחליטו לזנות עם בהמה בגלוי, ומוכח עד כמה גדול כבוד בשר ודם, שאפילו רשע גמור שהביא הבושה על עצמו, המקום חס על כבודו ומשתדל להצילו מהבושה. והנה אמרו חז"ל (בר"ר צג ט): "אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם של עובדי כוכבים לא יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו, היינו הא דכתיב, 'ההסכן הסכנתי לעשות לך כה, ויאמר לא', לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, על אחת כמה וכמה". ללמדנו, אם בלעם לא יכול היה לעמוד בתוכחת אתונו, כיצד נוכל אנו לעמוד בתוכחה והדין לעתיד לבא?! וא"כ תועלת גדולה להשאיר אתונו בחיים, שילמדו ממנה מוסר וירגישו חומר הדין. וצ"ל שהיה חשוב בעיני הקב"ה להציל את בלעם מבושה, מללמד את ישראל יראת שמים.

"ואותה החייתי" - סיבת מיתת האתון - א. כיון שדיברה מתה. שלא יאמרו 'זוהי שדיברה', ועושין אותה יראה (ע"ז) (מד"ר כ"ד). **ב.** הקב"ה חס על כבוד הבריות, ועל כבודו של אתונו רשע, שלא יאמרו 'זו היא שסלקה את בלעם'. ואם חס הקב"ה על כבוד הרשע, אין צריך לומר על כבוד הצדיק. וכן הוא אומר

* "ויפתח ה' את פי האתון" - כתב הספורנו: "וכל זה היה כדי

שיתעורר בלעם לשוב בתשובה בזכרו כי מה' מענה לשון, כל שכן שיוכל להסירו מהמוכן כרצונו, וכל זה כדי שלא יאבד איש כמוהו". רואים אנו כאן את גודל רשעותו ועקשנותו של בלעם. שהרי הקב"ה עשה נס נגלה - לפתוח את פי האתון כדי לעורר את בלעם לשוב בתשובה, אך בלעם לא התפעל מכך ולא התייחס אל הנס, וענה לאתון "כי התעללת בי, לו יש חרב בי" כי עתה הרגתיך", והמשיך בדרכו הרעה כאילו לא ארע דבר. וכמו כן רואים את גודל רשעותו ועקשנותו של בלעם, דבתחילה לא קיבל את טענות האתון. אמרו חז"ל (ע"ז ד): "ותאמר האתון: הלוא אנכי אתונך, א"ל: לטעינא בעלמא, אמרה ליה: אשר רכבת עלי, א"ל: אקראי בעלמא, אמרה ליה: מעודך ועד היום הזה, ולא עוד אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה". ואע"פ שהיה חכם גדול, כמו שאמרו חז"ל "לא עמדו פילוסופים בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי" (בר"ר סה, כ), מכל מקום האמין בדברי שטות כדי לדחות את דברי האתון, אך לבסוף הודה בלעם לאתון, דכתיב: "ותאמר האתון אל בלעם, הלוא אנכי אתונך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה, ההסכן הסכנתי לעשות לך כה, ויאמר לא". וביארו חז"ל (בר"ר צג, ט) שכאן הודה בלעם לאתון. ותימה למה הודה, הרי כמו שלא התפעל מהנס הגלוי של דיבור האתון, כמו כן לא היה לו להתפעל מדברי האתון, והיה לו לתת תירוץ לדחות דבריה? וצ"ל שזהו כוחו של דיבור אמת הנאמר במפורש, שהוא משבר את כל תירוצי הרשעים, ואפילו רשע גמור אינו יכול להתכחש לאמת. ולכן הוכרח בלעם להודות לדברי האתון כאשר הביאה האתון ראייה לדבריה מהמציאות. וגדולה מזאת מצינו במדרש תנחומא (וילך ב): "אמר אליהו זכור לטוב, פעם הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד, והיה מלעיג לי ומתלוצץ בי. אמרתי לו: מה אתה משיב ליום הדין אחר שלא למדת תורה?, אמר: יש לי להשיב, בינה ודעת ולב שלא נתנו לי מן השמים. אמרתי לו: מה מלאכתך?, אמר לי: צייד עופות ודגים אני, אמרתי לו: מי נתן לך דעת ולב ליקח פשתן ולטוותו ולארגו ולעשות המצודות, ולקחת בהן דגים ועופות ולמכרם?, אמר לי: בינה ודעת שנתנו לי מהשמים, אמרתי לו: ליקח הפשתן לארוג ולטוות, ולקחת הדגים והעופות - נתנו לך בינה ודעת, אבל לקנות התורה - לא נתנו לך בינה! וכתיב "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו". מיד הרהר בלבו והרים קולו בבכי, אמרתי לו: בני, אל ירע לך, שכל באי העולם כיון שבאין ונמשכין מהתורה - מוכיחין עליהם. הנה בתחילה היה הצייד בעל גאוה, והלעיג והתלוצץ על אליהו הנביא, ולא התפעל כלל מתוכחתו - "מה אתה משיב ליום הדין". אבל כששמע את ראית אליהו - הרגיש חרטה וצער גדול, והרים קולו בבכי. וצער עמוק עד שהוצרך אליהו לנחמו "בני אל ירע לך", כדי שלא יבוא לדיכאון וייאוש. ומוכח כמה גדול כוח

(קדושים כ' טז) "ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה והרגת את האשה ואת הבהמה", שלא יאמרו י' הבהמה שנהרגה אישה פלונית על ידה'. להודיעך, שחס הקב"ה על כבודן של בריות (חומש עבד המלך וכעין זה מובא ברש"י).

❖ **"כי עתה גם אותך הרגתי"** - האתון של בלעם נכנסה לגבול המלאך, והרג המלאך שנאמר "כי עתה גם אותך הרגתי", ואותה הרג לכפרה על בלעם, והחיה אותה (ספר חסידים תתשנ"א ילקוט הראובני).

❖ **"בנה לי בזה שבעה מזבחות"** - בגמ' סוטה (דף כ"ז.) איתא: בשביל 42 קרבנות שהקריב בלך מלך מואב, הובקעו מישראל 42 ילדים. וכתב הרא"ש: בשביל מ"ב פרים ואילים שהקריב בלך מלך מואב, נגזרה גזירה שימותו מ"ב אנשים, דאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

❖ **"שוכן לשבטיו"** - שראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה (רש"י). מדוע אין מקפידין בזמנינו על איסור לפתוח פתח כנגד פתח בחדרי מדרגות? - איתא במשנה (ב"ב ס.): 'לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח נגד פתח, חלון נגד חלון'. ובגמ' א"ר יוחנן דאמר קרא "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו". מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר: ראויין שתשרה עליהם שכינה. והרשב"ם כתב: ראה איך שוכנים, ולפיכך אמר "מה טובו אהליך יעקב", שאין פתחי אהליהם מכוונים, ומחנה ישראל כחצר השותפין דמנ. וה"נתיבות" (סי' קנ"ד חידושים סק"י) כתב דהוי איסור תורה, ויש לתמוה: מדוע בזמנינו אין מקפידים על כך, ובכל השכונות שנבנות, פתחי הדירות בחדרי המדרגות הם פתח נגד פתח, ואיך מותר לעבור על איסור תורה? וי"ל: כיון דכך המנהג, הוי כאילו כולם הסכימו לכך ומחלו. ויש לדעת אם נתינת רשות מועילה, ואם זה איסור, אפשר דלא מהני ביה רשות. והנה הרמ"א (ח"מ סי' קנ"ד) כתב: ופתח נגד פתח לא מהני חזקה, וה"ה חלון נגד חלון. וי"א בחלון נגד חלון מהני, חזינן דבפתח נגד פתח לא מהני חזקה ומחילה לכל הדעות. והטעם כתב הסמ"ע (שם סק"י): כיון דחז"ל למדו כן מדכתיב "וירא ישראל שוכן לשבטיו", ודרשו חז"ל: שלא היו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, דהוי איסור, ומהאי טעמא נראה דאפילו כשיש עדים שמחל לו או שנתן לו שטר וקנין על זה - לא מהני, כיון דיש איסור בדבר, אבל ליי"א דסבירא ליה דבחלון מהני, וסבירא להו דאיסור תלוי אם מקפיד, ומשום הכי בחלון, דלא רגילים להקפיד כל כך - מהני חזקה, אם כן אפילו בפתח כנגד פתח מהני מחילה כמורה. אך עדיין יקשה לשיטות דלא מהני חזקה אפילו מחלון כנגד חלון, דהוי איסור גמור. וי"ל, דזוקא בזמן הגמ' והשו"ע, שהיה רוב תשמישים בחצר, ופתחי הבתים היו פתוחים לחצרות תמיד בכדי שיוכלו לצאת ולבוא בקלות, להוציא דברים ולהכניס, וא"כ כשפתחו פתח נגד פתח - הנו רואים אחד לתוך ביתו של השני, ורואים כל תשמישיהם. ואין בזה משום מידת צניעות, והתורה אסרה על כך. אולם בזמנינו דרך הפתחים להיות סגורים כל היום, עד שמישהו דופק * הדלת, וא"כ אין אפשרות ראייה לתוך ביתו, דהדלת סגורה. והדירות הנבנות היום מתוכננות כך שבכל דירה יש הול או פרזדור בין הדלת לחדרים שמשמשים בהם, א"כ אף שהפתחים פתוחים - אין עושים בפרזדור מול הדלת תשמיש מיוחד, ולא כדירות הישנות שמהדלת ראו לחדרי הבית והמטבח, וראויין ישראל שתשרה שכינה עליהם אף שפתחיהם מכוונים, דאין בה עיכוב למידת הצניעות (מעדני אשר).

❖ **"נאם הגבר שתום העין"** - הצבי ישן 'שתום העין' - דבר נפלא איתא בירושלמי (שבת פ"ד ה"א): הצד בשבת צבי חיגר, סומא או חולה- פטור, שהוא ניצוד ועומד. אבל הצד צבי ישן - חייב, שצבי סותם עין אחת ופותח עין אחת בשעה שהוא ישן, ולא שייך לומר אצלו שהוא ניצוד ועומד מחמת השינה. וכן איתא במדרש שה"ש רבה עה"פ "ברח דודי ודמה לך לצבי" * "צבי זה, בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת קמוצה" (אוצר פלאות התורה).

"ויקם בלעם וילך" - מלמד שנסתלקה ממנו רוח הקודש, ומאותה שעה נסתלקה רוח הקודש מאומות העולם. וזו הייתה בקשת משה רבינו (ברכות דף ז.) שביקש ג' דברים מהקב"ה, ונתן לו: ביקש שתשרה שכינה על ישראל - ונתן לו, ביקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים - ונתן לו. ביקש להודיעו דרכיו של הקב"ה - ונתן לו.

"וישב ישראל בשיטים ויחל העם" - י"א שבטים ברך משה ביום פטירתו, ולשבט שמעון לא ברך, שהיה בלבו עליו על שעשה בשיטים" (שוח"ט תהלים פ"צ).

"והנה איש מבני ישראל בא" - זהו זמרי בן סלוא - הקב"ה אמר למשה למנות כהן, כשהציע משה למנותו משבט שמעון, א"ל הקב"ה שא"א, מחמת מעשה זמרי (שוח"ט תהלים פק"א).

"ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה" - כתוב במדרש (שמו"ר לג, ה) עה"פ "העז איש רשע בפניו, וישר הוא יבין דרכו" (משלי כא): "העז איש רשע בפניו" - זה זמרי, "וישר הוא יבין דרכו" - זה פנחס, ומה העז זמרי, אלא כיון שבאה כזבי בקש ליטלה, אמרה לו: איני נשמעת לך, שכך צווי אבא שלא אהיה נשמעת אלא למשה. א"ל: אני גדול ממשה, שהוא משבט ג' ואני משבט ב', ורצונך לידע שאני גדול ממשה, בפניו אני נוטל אותך, שנאמר "והנה איש מבני" בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה", וכיון שראו אותו היו בוכין (חידושי הלב).

"והמה בוכים פתח אוהל מועד" - איתא במד"ר (כ"ד): "תפשה בבלוריתיה והביאה אצל משה, א"ל: בן עמרם, זו מותרת או אסורה? א"ל: אסורה היא לך, א"ל זמרי: ואותה שלקחת - מדינית היא. מיד נתרשלו ידי משה ונתעלמה ממנו ההלכה, וגעו כולם בבכי שנתרפו ידיהם אותה שעה. ולפי שנתעצל, לא ידע איש קבורתו, ללמדך דצריך להיות עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגיבור כארי לעשות רצון קונו, ומדקדק עם הצדיק כחוט השערה (חידושי הלב).

"ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף" - 24,000 שנהרגו משבט שמעון במעשה זמרי, היו גלגול אנשי שכם (שהתגירו) ולקחו בנות ישראל (אגרא דכלה בראשית ל"ד ט"ו). וה"חידושי אנשי שם" כתב: 24,000 תלמידי ר' עקיבא היו גלגול של 24,000 האנשים שמתו בגלל הזנות עם מדין.

חידות לפרשת השבוע: א. היכן הוזכר חטא העגל בפרשתנו? **ב.** באלו פרשיות מפרשיות התורה לא מופיעות מצוות מתרי"ג המצוות? **ג.** מה קורה כשאדם אומר "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", ומי עונה אחריו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"? **ד.** במה היכה בלעם את אתונו? **ה.** איזה מלאך עמד לפני האתון? **ו.** היכן עוד נאמר בתורה שמואב פחדו מבני ישראל? **ז.** במי אין רשות למלאך לגעת? **תשובות בהמשך.**

כשראה פנחס שבט שמעון מתקרב להזיקו, פרחו נשמתו מפחד, ונכנסו בו נשמות נדב ואביהוא (זוהר פ' פנחס רי"ז).

י"ב ניסים נעשו לפנחס כשנכנס להרוג את זמרי וכזבי: **א.** דרכן לפרוש זה מזה, והדביקן המלאך. **ב.** סתם המלאך את פיהם כדי שלא יצווחו. **ג.** כיון הרומח נגד קיבתה, שלא יאמרו שאף הוא נכנס ועבר עבירה. **ד.** האריך הברזל כדי שידקור את שניהם. **ה.** ניתן כח לפנחס שיגביה שניהם. **ו.** ניתן כח בעץ לסבול שניהם. **ז.** לא נשמטו מהחרב, אלא עמדו במקומן. **ח.** הפכן המלאך בראש הרומח כתיקון, להראות קלון לכל. **ט.** לא נטפו דם, כדי שלא ייטמא פנחס. **י.** שמר הקב"ה רוחותיהן שלא ימותו ויטמאו. **י"א.** הגביה המלאך המשקוף, שיצאו שניהם בין כתפיו תלויין לעיני כל. **י"ב.** רצו שבטו של זמרי לפגוע בפנחס, ירד מלאך ונגפם. כשראה פנחס שמבקש המלאך לכלות את בני השבט, חבט פנחס את זמרי וכזבי בקרקע, התפלל, וסילק את המלאך" (מד"ר כ"ה).

תשובה לחידה א. "וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל... וישת אל המדבר פניו", פרש"י: "וישת אל המדבר פניו", כתרוממו 'וישוי לקביל עגלא דעבדו ישראל במדברא אפורה' (ו-ושם פניו כנגד העגל שעשו ישראל במדבר).

- ✳ **תשובה לחידה ב.** בפרשיות: בלק, נח, חיי שרה, תולדות, ויצחק, וישב, מקץ, ויגש, ויחי. שמות, וארא, פקודי, במדבר, האזינו וזאת הברכה.
- ✳ **תשובה לחידה ג.** איתא במדרש תנחומא עה"פ "לא ישכב יאכל טרף": כשהוא אומר "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" נאכלים המחבלים מפניו, ומלחשים אחריו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ובורחים.
- ✳ **תשובה לחידה ד.** בפעם השלישית שהיכה בלעם את אתונו - היכה אותה במקל, ובשאר הפעמים - כותב ה"אבן עזרא" שהיכה אותה בעץ קטן או בעור. ובמדרש "לקח טוב" כתב שבשאר הפעמים היכה אותה בשוט.
- תשובה לחידה ה.** כתב "בעל הטורים" עה"פ "מלאך ה' בדרך": בגימטריה "גבריאל המלאך". וה"אבן עזרא" כתב שמלאך זה היה השטן. וכן איתא בספר חסידים.
- תשובה לחידה ו.** כתב "בעל הטורים" עה"פ "ויגר מואב": היינו דכתיב (בפרשת בשלח) "אילי מואב יאחזמו רעד".
- תשובה לחידה ז.** איתא במדרש רבה (ז, ה) שבלעם אמר למלאך ה' "חטאתי", לפי שהיה רשע, פיקח וערמומי, ויודע שאין עומד בפני הפורענות אלא תשובה, שכל מי שחוטא ואומר "חטאתי" - אין רשות למלאך ליגע בו.

"תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו" – סיפור

עורך הדין סמואל ליבוביץ, יהודי מרומניה שהשתקע בארה"ב, היה יחיד ומיוחד בכל רחבי ארה"ב. איש לא הצליח להתמודד מול ההצלחה שלו. צריך היית להצטייד בממון רב כדי לשכור את שירותיו, אך אם הצלחת להשיג את הסכום הדרוש, חזקה עליו שהיה מוציא עבורך את פסק הדין הטוב ביותר, וברוב המקרים אף זיכוי מוחלט. מערכת התביעה הכללית רעדה מפניו, המושבעים העריצוהו, והפושעים שיחרו לפתחו. בכל חייו מעולם לא כשל במשפט, מלבד מקרה אחד, מקרה המשמש אבן דרך ונלמד בכל הפקולטות למשפטים: בעיר יוסטון שבטקסס נלכד אחד מגדולי הפושעים אחרי מצוד משטרתי נרחב. כוחות רבים הופעלו במטרה ללכוד את הרוצח, וכשהושב הפושע על כס הנאשמים - נשמו כולם לרווחה. ידוע ידעו כי הסיכויים לזכות רוצח כזה הינם אפסיים ממש. הרוצח עצמו היה מודע לעונש המוות המרחף מעל ראשו. הוא ידע דבר נוסף, שאותו לא ידעו מרבית הנוגעים בדבר - שהסיפורים הידועים בציבור על מעלליו הינם כאין וכאפס לעומת המציאות והמעשים שעשה באמת... למרות זאת, רצון החיים גדול יותר מכל רצון אחר, וגם הרוצח הנתעב הזה רצה לשמור נשמתו בגופו... בלית ברירה נפרד הלה מסך גדול של מזומנים, ושכר את שירותי עוה"ד ליבוביץ. היו שתמהו על עו"ד ליבוביץ' ההולך בצורה עיוורת למשפט שסופו ידוע מראש, היו שרגזו עליו על ההגנה שהוא מנסה לתת לרוצח הנתעב, אולם משנתו של ליבוביץ' הייתה סדורה: הוא מעולם לא נמנע מייצוג של אף אדם בעולם, גם אם מדובר בהתגלמות הרוע האנושי. הוא האמין בכל לבו שלכל אדם זכות ייצוג בבית המשפט, בפרט אם הוא מוכן לשלם עבור השירות הזה... המשפט החל. בזה אחר זה עלו העדים ואמרו את דבריהם. חבר המושבעים אימת את עדויות, ותוך זמן קצר הצטיירה לנגד עיני כולם דמות פושע ממדרגה ראשונה, עבריין שראוי ללא ספק לעונש החמור ביותר בחוק. בעיה אחת ניצבה לנגד עיני המושבעים: אומנם כל ההוכחות הצביעו על הפושע המדובר כאשם בביצוע הפשעים הרבים, אלא שבכל מקרי הרצח, ללא יוצא מן הכלל, כל ה"מטופלים" נעלמו כלא היו. אנשי מקצוע מסוגו של הנאשם ידועים ביכולתם להעלים ראיות מהזירה. כך יצא, שבשום מקרה רצח לא נמצאה גופת הנרצח או הנרצחת. היה מקרה אחד שבו הצליחו למצוא טביעות אצבע של הנאשם בזירת הפשע, ובנוסף לכך עדי הראיה ראו אותו בברור נכנס ויוצא מהמקום, אך עדיין לא הייתה עדות ברורה למעשה שעשה שם. בכל זאת חבר המושבעים היה נחוש מאוד לשים קץ למעשי נבלה אלו. מספר הראיות היה נראה סביר מעל לכל ספק, ומשנעמד ליבוביץ'

והביט בכולם בעיניו החודרות, איש לא דמיין איזה להטוט יישלף הפעם מכיסו. וכך אמר ליבוביץ: "כבוד השופט, חבר המושבעים ומערכת בית המשפט! לאחר שעיינתי בתיק ההוכחות, נוכחתי לדעת שהתיק מושלם הוא, אין בו אף פגם, ולו הקטן ביותר. לא נותרה בידי אלא אפשרות אחת כדי להוכיח את חפותו של הנאשם: למצוא את האיש שהתביעה טוענת שאותו הרג, בהסתמך על טביעות האצבע שנמצאו בזירת הפשע, ולהביאו לכאן חי ונושם. המאמצים היו קשים ונדרשו גם הוצאות כספיות בלתי מבוטלות, אך המאמץ היה כדאי: עלה בידי למצוא את ההרוג מהלך על רגליו!" "לאחר מאמצי שיכנוע סיכמתי איתו כי יגיע לכאן, לבית המשפט. בעוד כשלושים דקות ייכנס מי שאתם מכנים 'הרוג', בבחינת 'בא הרוג ברגליו', וממילא המשפט בטל ומבוטל!". בבית המשפט הושלך הס. ניתן היה לחתוך את המתח בסכין. ההלם שאחז את מערכת התביעה היה כה גדול, עד שהתובע הראשי נותר פעור פה וללא נשימה. אם המת אינו מת, הרי מתהפכת התמונה! חלפו שלושים דקות. עיני כל הנוכחים היו נעוצות בדלת האולם, אך מאומה לא התרחש. בשלב זה נעמד שוב עוה"ד במקומו והפעם היה מרוח על פניו חיוך של ניצחון: "מכובדיי, צר לי לאכזב אתכם, אך איש אינו עומד להיכנס בשערי בית המשפט. כל אשר סיפרתי לכם הוא בדיה שבדיתי ממוחי הקודח." "אבל", - הרעים בקולו - "כיצד יכולים אתם ליטול את חייו של אדם על פי עדויות שאפילו אתם אינכם מאמינים בהן? הרי אם היה ברור לכם במאת האחוזים כי העדויות הללו עדויות אמת הן, מדוע המתנתם כמחצית השעה? מדוע נעצתם את עיניכם בדלת האולם? אין זאת אלא שעדיין מנקר בליבכם ספק כלשהו שמא אין הנאשם אשם, ואם כן, אין המצפון והחוק המוסרי נותן לכם ליטול חיים של אדם כשלא הוכח מעל לכל ספק כי אשם הוא!". בבית המשפט הוכרז על הפסקה. תעלול נבזי מסוג זה עדיין לא נעשה מאז היווסדו של בית המשפט. אך מה יעשו וטענה זו יש בה מן האמת? חבר המושבעים יצא להתייעצות טרם הכרעת גזר הדין, ומששבו הודיעו פה אחד לשופט על החלטתם: "אשם!". עוה"ד סמואל ליבוביץ' ההמום קם מכסאו והחל מנפנף בידיו: "כיצד אתם מתעלמים מן הספק?!" "יו"ר חבר המושבעים השיב: "אנחנו אומנם הסתפקנו. לא לחינם נעצנו מבטינו בדלת. אך זוג עיניים של אחד מהנוכחים באולם לא זע ממקומו - עיני הנאשם עצמו!". "בשעה שכולנו הבטנו בדלת במתח, הוא לא ציפה לכלום! אין זאת אלא שהוא ידע שאף אחד אינו עתיד להיכנס. הנאשם עצמו מסר את ההודאה הטובה ביותר!" (ברכת דוד).

בברכת שבת שלום! חנניה צ'ולק

עולם התורה

23N מ'ר'כ INE

407

שאלת השבוע: חודש תמוז-אב תש"פ (1)

ההתגודדות סביב המטבח והצעקות שצעק אחמד, עובד המטבח, על ראובן, שלדעתו העיז 'לפרוץ' למטבח, משכו את תשומת ליבם של מספר בחורים לא מבוטל.

ראובן מילא את פיו מים ולא ענה לערבי מאומה.

לאחר שנרגעו הרוחות, פנה שמעון לראובן ואמר לו: "איני מבין מדוע לא ניסית לטהר את שמך בפני הבחורים, אני הרי יודע שאתה כלל לא פרצת למטבח, והרי הח"ח כותב בהלכות רכילות כלל ו' ס"ג: "שמצווה להציל עצמו מהחשד, וכמאמר הכתוב 'והייתם נקיים מה' ומישראל'" [ומקורו מגמרא פסחים דף י"ג. ויזמא דף ל"ח. ועיין ברכות דף ל"א: מכאן לנחשד בדבר שאין בו, שצריך להודיעו]. לענ"ד היית חייב לנקות את עצמך מהחשד, ולומר לבחורים שאינך אשם."

אמר לו ראובן: "עייין שם בהמשך הסעיף שהביא הח"ח, שכתב שלפעמים עדיף לשתוק, כגון, שרואה שלא יקבלו את דבריו, וכמ"ש בחולין דף פ"ט. על מי העולם קיים, על מי שבולם את פיו בשעת מריבה. ולכן, החלטתי להיות 'בולם את פי בשעת מריבה'."

ענה לו שמעון: "חושבני שעניין 'בולם את פיו בשעת מריבה' שייך דווקא כלפי יהודי, כי הקב"ה רוצה שכל בניו יחיו באהבה ואחוזה, בלי מחלוקת ושנאת חנם, ולכן מי שבולם את פיו ואינו גורם להגדלת המריבה, הוא משובח. אבל כלפי גוי, שאין עניין לחיות עמו באהבה ואחוזה, מהיכי תיתי לחדש שיש מעלה להיות 'בולם את פיו'."

האם צודק שמעון?

לסיכום*: א. האם המעלה של "בולם פיו בשעת מריבה" היא מפני שהקב"ה שהוא אביהם של ישראל רוצה שבניו יחיו באהבה ושלום, (ולפי"ז כאשר המריבה היא עם גוי לא שייכת מעלה זו), או שהמעלה היא כדי שהאדם יתרגל להתגבר על כעסו ועל מידותיו הרעות? (שמי"ל שער התבונה פי"א ד"ה כן).

ב. כתוב את ראיית הח"ח מתנדב"א שהקב"ה רוצה בשלומם של בניו ולא במחלוקתן (שם).
ג. כיצד ניתן לזכות בקלות להיות 'בן העולם הבא'. ומדוע? (שמי"ל שער הזכירה סוף פי"א).

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.

שיים לב! בחודש זה יש אפשרות לענות 13 תשובות!!! הגרלה פנימית בכל ישיבה!

הדף טעון גיז

כללי השתתפות:

א. יש לציין בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון, שם הישיבה / הכולל.

ב. אין צורך בשום התחייבות ללימוד יומי או שבועי.

ג. העונה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.

ד. יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.

- ההגרלה על דעת המארגנים -

בכל פנייה ניתן להתקשר לטל':
054-8451571
ובאין מענה להשאיר הודעה קולית
ואנו נשתדל לחזור בהקדם.

חיים 232 י"א כ"א
ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

שומרים על הפה - שומרים על העולם

שומרים על הפה - שומרים על העולם

בכל פנייה ניתן להתקשר לטל
054-8451571
באין מענה להשאיר הודעה קול
ואנו נשתדל לחזור בהקדם.

אוצר החידות והידועות לפרשת בלק

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה: היכן רמזו בפרשה שכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו.

תשובה: ע"ד המליצה פי' אחד מהגדולים, שאמר לו תברח מהכבוד וממילא הכבוד ירדוף אחרך, וזהו מרומז בקרא - וְעַתָּה בָּרַח לָךְ אֶל מְקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי כִּי בָּדָד אֶכְבְּדְּךָ וְהָיָה מִנְעָה ה' מִכָּבוֹד: שאלו להרה"ק ר"ד מטאלנא, חז"ל אמרו כל הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו, והרי בלעם היה בורח מן הכבוד שנאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף או זהב לא אוכל לעבור את פי ה', א"כ היתה הגדולה והכבוד צריכים לרדוף אחריו, וענה כי רק מי שבורח באמת מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו, אבל מי שבורח מן הכבוד רק למראית עין, אזי גם הכבוד רודף אחריו רק למראית עין. אמנם מאידך אנו רואים בסוף הפרשה שפינחס ברח מן הכבוד ועשה דברים שלכאורה הביא עליו בזיונות וכפי שהשבטים ביזו אותו הראיתם בן פוטי וכו', אולם התורה מעידה עליו שהכבוד ברח אחריו ונתתי לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, שהוא קיבל את הכבוד שבוודאי לא ציפה לקבל אותו.

חידה: מה המקור שצער בע"ח דאורייתא מהפרשה?

תשובה: יעוין בס' חסידים (סי' תרס"ו), שכתב, "...ואף אם יעשה צער על חינם לבהמה, כגון שמשים עליה משאוי יותר מאשר יכולה לשאת, ואינה יכולה ללכת, ומכה אותה, עתיד ליתן את הדין, שהרי צער בע"ח דאורייתא. כתיב בענין בלעם 'על מה הכית את אתונך', וכנגד שאמר 'לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך' (שם כ"ט). לכן נהרג בחרב". הרי מבואר דס"ל דממעשה דבלעם יש ללמוד איסורא דצער בעלי חיים (ומבואר דגם בעכו"ם שייך הך איסורא, מדיליף לה מבלעם).

ובאמת שכן נמצא גם במורה נבוכים להרמב"ם (ח"ג פי"ז), שכתב, "...ואמנם אמרם צער בעלי חיים דאורייתא, מאמרו על מה הכית את אתונך". כי זה הוא דרך השלימות לבלתי נלמד על דרך האכזריות ולא נזיק בלי תועלת האדם. ואף שבגמ' לא הביאו מזה, עי' מה שחידש בזה באור שמח בדעת רמב"ם פכ"ה מהל' שבת הכ"ו, דמחד גיסא נקט דצעב"ח מדרבנן, וע"כ לומר דדוקא מניעת צעב"ח זהו דרבנן שא"צ למנוע הצער מדאורייתא רק מדרבנן, אבל לצער בידים זה דאורייתא לכו"ע גם למ"ד דבעלמא צעב"ח דרבנן.

חידה: האם בני ישראל במדבר קראו קריאת שמע בכל יום - מהיכן מהפרשה מוכח להדיא?

תשובה: על הפסוק הן עם כלביא יקום, פירש"י כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין. א"כ משמע דכשהיו ישראל במדבר היו קוראים שמע בכל יום. והנצי"ב בהעמק דבר (דברים פ"ו, פ"ד) דקריאת שמע היה ידוע לבני ישראל אף קודם שבאו למדבר סיני, עי"ש שהוכיח מהא דפסחים.

חידה: איזה קולא בהלכות תפילה למדנו מבלעם.

תשובה: י"א שהמתחיל להתפלל קודם שיעבור זמן תפילה מהני לו.

חידה: היכן מרומז בפרשה ההסבר מדוע האבות היו עקרים.

תשובה: ראה בשם משמואל שמות פרשת פקודי, ונראה לפרש עפ"י דברי האלשיך בטעם שהאבות היו עקרים, כדי שלא יהי' שום צירוף לדורות ראשונים עם ישראל, כי מצד סדר התולדות לא היו ראויים להוליד, וזה שאמר בלעם כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, אלו האבות והאמהות, כי אלו הם ראש והתחלת ישראל ולא תרח ודורות ראשונים, עכ"ד. והנה לכאורה לפי דרך זה הי' לו לתרח להיות עקר למען לא יחשב אברהם תולדתו. אך הטעם כי אברהם בן ג' שנים הכיר את בורא, וא"כ בתחילת תולדתו עדיין הי' נחשב תולדות תרח מסטרא דרע אלא שהוא מעצמו הפך חשוכא לנהורא ומרירא למיתקא, אלא יצחק שהי' ידיד מבטן, אם לא הי' אברהם עקר הי' גם יצחק נחשב אחר תולדות תרח. ובני בנים הרי הם כבנים, א"כ יצחק הי' התחלה חדשה לגמרי, ואילו יתיחסו כל ישראל, כי יצחק ויעקב לא היו עקרים כלל, אבל האמהות כולן היו עקרות מה"ט שלא יהי' לבתואל ולבן שום שייכות וצירוף לישראל!

חידה: מה השייכות בין י"ז בתמוז לבין פרשת בלק?

תשובה: י"ל כי בלעם רצה להמשיך ג' שבועות של ימי בין המצרים והיה כוונתו להחריב את המשכן, לכן השייכות של יום שלישי שמרמז על ג' פעמים שבנה שבעה מזבחות והם נגד הכ"א יום שבהם מתחילים ימי בין המצרים.

חידה: איזה איש קיבל דין של בהמה?

תשובה: א. כזבי בת צור שהרג אותה מדין וגם את הבהמה תהרוגו.

ב. בבלעם הרי נאמר ששכב עם אתונו, ואיתא שדינו כמו הבהמה שאת שניהם הורגים. ועיין בבעה"ט (שמות כב, יז) כתב כל שוכב ותיבת עם סופי אותיות בלעם, ועל כך המשך הפסוק "בהמה".
ג. עוד מצינו לגבי בלעם, כדאי' במדרש (הובא ברש"י) "וישם ה' דבר בפיו כאדם שנותן בלינוס בפי בהמה ופוקמה להיכן שירצה כך הקדוש ברוך הוא פוקם את פיו".

חידה: איזה בעל מום הקריב קרבנות בפרשתינו, וכיצד היה מותר לו.

תשובה: בגמרא נדה (לא) איתא דבלעם היה סומא, ובמדרש רבה איתא דבלעם היה חיגר, ובזוהר איתא דהיה בעל מום באזנו. והקשה בצפנת פענח דא"כ האיך הקריב בעל מום קרבן. ותירץ דבלעם היה בעל מום, רק בזמן שהותו עם בלק, אבל קודם לכן היה תמים בגופו וכשר להקריב קרבנות. והגר"ח קניבסקי תירץ בספרו טעמא דקרא דאצל בן נח רק מחוסר אבר פסול, וא"כ בלעם לא היה פסול כשהיה רק חיגר, משא"כ כשיצאה עינו נעשה מחוסר אבר. ובספר דף על הדף הביא בשם ר"ג רבינוביץ ליישב שבלעם כשם שהיה חוטא בעבירות רבות כך גם בעניני קרבנות והלכותיהן לא הקפיד. עוד תירץ מהא דכתיב ויעלו, משמע שבלק הוא היה המקריב ואילו בלעם סייעו בזה ומסייע אין בו ממש.

חידה: כל הברכות של בלעם נהפכו חוץ מברכה אחת, מה היא, ומדוע?

תשובה: בגמרא סנהדרין (קה ע"ב) איתא אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, שנאמר ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך, קללה, ולא קללות. וכתב בלב שמחה כיון דאיתא בגמרא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, משמע שיש צד חיוב לזוכרו, לכן לצאת ידי חובת הזכירה, אומרים ברכה זו דהיא הברכה היחידה שלא חזרה לרעה. ובספר הקדוש נועם אלימלך כתב כי ברכת מה טובו נתקיימה כי לא היה בה שום מחשבת קללה משא"כ בשאר הברכות שהיה בהם תערובת קללה וזה היה עיקר מחשבתו של אותו רשע בהם, ולכך נתקיימה זו דווקא. וכע"ז כתב הגה"ק ממונקאטש בספרו דברי תורה ע"פ דברי רבי אבא בר כהנא כי כל הברכות חזרו לקללה חוץ מפסוק מה טובו, מובן מדוע קבעו פסוק זה בתפילה, שהרי בשונה מכל ברכותיו, הרי זו לברכה נתקיימה.

חידה: איזה עצה כתובה בפרשה שעמדה לעם ישראל בכל הגלויות.

תשובה: בפרק כג פסוק כד כתוב שבלעם ברכם לישראל לא ישכב עד יאכל טרף ופרש"י לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק שבא לטורפו. כיצד קורא ק"ש על מטתו וכו'. ועצה זו עמדה לעם ישראל להתגבר נגד כל המזיקים בכל הגלויות.

חידה: מהיכן מוכח שיש לעמוד בקידוש.

תשובה: הגר"ש קלוגר בספרו שנות חיים (סי' פא) ובספר בגדי ישע (או"ח סי' נו) רצו להוכיח שיש לעמוד בכל דבר שבקדושה כולל קידוש מהא שאמר בלעם קום בלק ושמע, והיינו שצריך לעמוד באומרו דבר ד'. ועיי"ש שהקשה למה המג"א יליף מהא דכתיב ויקם מעל הכסא ולא מהך דבלעם.

חידה: ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף. איך יכול להיות שמתו כ"כ הרבה אנשים ולא נתחסר מאף שבט מבני ישראל.

תשובה: בספר קהלת יצחק הביא שר"פ מסמארמאן כתב חידוש בשם הגר"א עה"פ ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף, תיבת במגפה יש אתנחתא, וקשה הרי כל הפסוק הוא ענין אחד, ולא היה צריך לבוא בו אתנחתא כלל, וביאר דהפסוק יש בו שני מאמרים, ולכן יש בו אתנחתא, להורות דעוד ענין צפון ונסתר פה, והוא שנגזר מהשי"ת שימותו על עוון הזה, כ"ד אלף מישראל, אך מפני שההעת ההיא היתה עת רצון, לכן חס הקב"ה וכלל בחשבון הזה גם את האנשים אשר הגיעה שעתם למות, כדי שימנע מחשבון המגפה. וזהו כוונת הפסוק ויהיו המתים כדרך כל הארץ, אשר הגיע שעתם למות הם היו במגפה, נשלם מאמר הראשון. ואח"כ אמר ארבעה ועשרים אלף שבסה"כ מתו כ"ד אלף. א"כ לפי"ז לא נתחסר מאף שבט מבני ישראל, שהרי מתו רק אלו שהגיעה שעתם למות כדרך כל הארץ.

חידה: איזה מחוייב מיתה לא נאמר בו הכלל של קם ליה בדרבה מיניה (עכ"פ לחלק מהשיטות-קשור לפרשה).

תשובה: לכאורה י"ל דשתי תשובות בדבר, ושניהם תלויין על בלימה אחת,

והוא, דיש לדון בהא דקלב"מ אם חיוב המיתה שמתחייב בו בהך מעשה, צריך שיהא חיוב מיתה מבוררת, כגון מיתת ב"ד, או דסגי שיהא מתחייב מיתה שלא ע"פ ב"ד, וכגון 'קנאין פוגעין בו', א"נ ע"י שנעשה 'רודף', והיינו אם הריגת הרודף אינו אלא 'הצלת הנרדף' או דחשיב הרודף מפני כן כ'גברא קטילא'.
ולכאוב' ב' פנים אלו תרוייהו איתנהו בפרשתן, דהנה זמרי היה מחוייב מיתה מדין 'קנאין פוגעין בו', ומאידך פינחס היה 'בר קטלא' מדין 'רודף', וכמבואר בסנהדרין פ"ב א' דאם היה נהפך זמרי והורגו לפינחס היה פטור משום דפינחס חשיב היה כרודף.

ואכן יעוין ברע"א פ"ג דכתובות (כ"ט א'), שכ' דהבא על נכרית כיון דקנאין פוגעין בו א"כ ליכא קנס, משום קלב"מ, והיינו משום דדין 'קנאין פוגעין בו' היינו שנעשה מחוייב מיתה בעצם וכמו גברא קטילא, ולכן שייך בו קלב"מ.
ולכאוב' הרע"א קאי בזה לשיטתו במכות ט"ז א' גבי אונס עיי"ש, שכתב דלפי מה שאמרו בגמ' סנהדרין שם, דפינחס היה חשוב 'רודף', נמצא שהוא מחוייב מיתה מדין רודף, וא"כ אם בשעה שבא פינחס להרוג לזמרי, היה מזיק ממנו, שפיר שייך קלב"מ, כיון דפינחס נחשב בשעת רדיפה כמחוייב מיתה, וזה א"ש לשיטתו בהאי דכתובות, דכמו דחשיב זמרי כמחוייב מיתה אף שהוא רק מדין 'קנאין פוגעין בו', כך פינחס היה נחשב כ'מחוייב מיתה' מדין רודף, וא"כ בשניהם איכא קלב"מ.

ואולם יש הסוברים דאדרבה מהא גופא דמבואר בסנהדרין שם דפינחס חשיב רודף, איכא למידק דמבואר בזה דדין 'קנאין פוגעין בו' אין המכוון לומר שהוא 'גברא קטילא', אלא שרק הותר דמו לקנאין, שאם היה זמרי מחוייב מיתה ממש א"כ לא היה נחשב פינחס ל'רודף', וא"כ סתמא דכה"ג לא שייך דינא דקלב"מ, כיון דאין המתחייב ממון מחוייב מיתה ממש, ונמצא דבין זמרי שהיה לו חיוב ממון דקנס בבעילת המדינית, לא יוכל ליפטר מזה דהא אינו 'מחוייב מיתה' כשאר חייבי מיתה, וא"כ ליכא קלב"מ, ואף פינחס אם היה מתחייב ממון בשעת הריגת זמרי, לא היה נפטר מחיוב זה מדין קלב"מ, כיון דלא חשיב כ'גברא קטילא' במה שהוא רק 'רודף'.

ולכאורה כבר נחלקו ראשונים בדבר, דראיתי בבעלי התוס' בפרשתנו כאן שכתבו בשם רבינו יחיאל מפריש דס"ל דפינחס 'גברא קטילא קטיל ולא היה רציחה, דהבא על ארמית קנאין פוגעין בו, וזש"ה תחת אשר קנא לאלוקיו" וכו', וזה לכאורה כדברי הרע"א ז"ל. ומאידך עי' ברא"ש בסנהדרין שם (פ"ט סי' ד') שכ' הטעם דפינחס חשיב רודף "לפי שאין מצוה להורגו אלא רשות בעלמא", ומשמע דס"ל דלא היה חשיב זמרי כ'גברא קטילא'.

ב. הרמב"ם (פי"ב מאסוי"ב ה"ו) כתב, שהבועל ארמית, אם לא פגעו בו קנאין - ב"ד מלקין אותו. והפמ"ג בספר "שושנת העמקים" (סוף כלל כ"א) דקדק בדבריו, שזהו אפי' כשבעל בפרהסיא. ומבואר אפוא ברמב"ם, שלמרות שכשבעל בפרהסיא יש בו דין שקנאין פוגעין בו - לא נפטר מחמת זה ממלקות מדין קלב"מ.

והטעם, כתב הפמ"ג, מפני שדין קנאין פוגעין בו הוא לא **חיוב**, ואפילו לא **מצוה**, שהרי הבא לימלך בב"ד אם להרוג את הבועל - אין מורין לו כן (סנה' פב, א). ולכן אין זה חשוב כ"חיוב מיתה" לפטור מעונש אחר מדין קים ליה בדודבה מיניה. [ועכ"פ יש אחרונים שחולקין על כך - עי' רעק"א והפלאה כתובות כט.].

חידה: על איזה דין בהלכות בית הכנסת פנחס הקפיד בשעה שהלך להרוג את זמרי בן סלוא.

תשובה: לא נכנס עם כלי זין לבית המדרש. וכדכתיב ויקח רמח בידו - מכאן שאין נכנסין בכלי זין לבית המדרש, שלף שננה והניחה באונקלי שלו והיה נשען והולך על מקלו [סנהדרין פב ע"א]:

וכתב התורה תמימה, ר"ל ששלף הברזל שבראש העץ של רומח והניחו במלבוש שלו והוא היה נשען והולך לאהל מועד על מקלו, היינו על העץ לבדו בלא הברזל. והנה רש"י פירש בטעם הראיה שאין נכנסין בכלי זין לביהמ"ד מדכתיב ויקח רמח בידו, ש"מ שעד כה לא היה רומח בידו, אבל לדעתי פ"י זה קשה, דמהיכי תיתא שיחזיק פינחס אצלו רומח בלא טעם וסיבה עד שמניעתו תורה איזו הוראה וחידוש. ולולא פירושו י"ל דהראיה היא מסוף הענין שטמן ראש הרומח במלבושיו כדי שלא יכירוהו שלהרוג הוא בא, ואם היה מותר ליכנס בכלי זין לא היו חושדין אותו במאומה, כיון שהיו הכלי זין מחושקים בתבנית מקל כמבואר שהיה נשען עליו והולך. - ודע דאיתא בשו"ע או"ח סי' קנ"א ס"ו בהגה"ה בזה"ל, יש אוסרים ליכנס לביהמ"ד בסכין ארוך או בראש מגולה, ע"כ. והנה מלבד שאין מבואר שייכות שני הענינים זל"ז, עוד זאת הנה ע"ד איסור ראש מגולה כבר מבואר בסימן מיוחד בשו"ע שם סי' צ"א, ולא שייך לכאן כלל. ולכן נראה דט"ס קל נפל בדברים אלו, וצ"ל בסכין ארוך אם הראש מגולה, ר"ל אם הראש של סכין מגולה, מפני שאין כבוד של מעלה בזה, ומקור הדין הוא מסוגיא שלפנינו ממ"ש מכאן שאין נכנסין בכלי זין לביהמ"ד, וכן עשה פינחס שהטמין את ראשו של הרומח ואז נכנס. ועיין בב"י בס' הנ"ל ותראה סמך לאמתת הגה"ה

וארטים לפרשת השבוע

כב ו. כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר.
מדוע לעניין הברכה כתב מבורך בלשון הווה, ואילו בקללה כתב בלשון עתיד יואר? וי"ל, אומר הזרע שמשון, ע"פ רש"י בשמות ד ז שהוא שם שמדיה טובה מרובה ממידת פורענות, וכשיש מידה טובה הקב"ה ממחר להביאה ולכן אשר תברך באותו רגע זה כבר מבורך, אבל פורענות זה לא כך אלא אשר תאור הוא יואר רק אח"כ הקב"ה לא ממחר לעשותה.

כב ז. ויכלו זקני מואב וזקני מזין וקסמים בידם.
אומר רש"י קסם זה נטלו, אמרו אם יבוא פעם ראשונה יש בו ממש. אם ידחנו אין בו תועלת. לפיכך כשאמר לינו פה הלילה אמרו אין בו תקווה. רבים נתקשו מה פרוש הדברים כאן: וי"ל, אומר הרע"א, ע"פ רש"י לעיל על הפסוק: ויאמר מואב אל זקני מדין. מה ראה ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם אמר במדיין נתגדל ונשאל שם איד, הלך ושאלענו לו אין כוחו אלא בפה אף אנו נלחם בהם בפה מיד הלכו לבלעם שכוחו היה בפיו ע"י קללות. ולכא"ו קשה איך חשבו שיתעל הרי גם משה יכול לברך חזרה ומה תועיל הקללה. וי"ל שלכך בדקו וזה הקסם: הנה אצל משה כתוב עמדו ואשמעה מה יצווה ה', היינו שהיה צריך ללכת לבדוק מה ה' אומר. אמרו אם יבוא בפעם הראשונה סימן שהוא יותר ממשה שהיה צריך לומר עמדו ואשמעה מה יצווה ה'. ואם ידחנו אז הוא כמשה, ואין בו תועלת כי הוא יקלל ומשה יברך. וכשאמר לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה כי הוא לא יותר ממשה רבינו, ומשה יכול להפוך את קללתו.

כב יב. לא תאור את העם כי ברוך הוא.
וברש"י אמר בלעם לקב"ה אני אקלל, אמ"ל הקב"ה לא לקלל, א"ל אז אני אברך, א"ל הקב"ה לא מדובשך ולא מעוקצך. תימה, הוא רצה לקלל, הקב"ה א"ל לא, אז הוא אמר אני אברך, מה הוא רוצה, לקלל או לברך? וי"ל שבלעם ידע שרבקה היתה עקרה בגלל שילבן ברך את רבקה: אחותנו לא היי לאלפי רבבה, וכדי שלא יאמרו שמברכותיו של אותו רשע נושעה, הקב"ה עשאה עקרה. ובלעם שרצה לקלל חשב שיוכל לעשות זאת או ע"י קללה, או ע"י ברכה, משום שברכתו היא חובה לעם ישראל ואימרו מברכתו של אותו רשע נושעו והקב"ה לא יביא עליהם את הברכה. ויש להוסיף שכתוב בתרגום יונתן, שבלעם הוא לבן. **עו"ל** דאמרינן בפרק חלק כל הברכות שברך בלעם את ישראל נתהפכו לקללות, וכוונתו היתה שיברכם ואח"כ יתהפכו לקללות.

כב יז. כי כבד אכבדך מאוד וכל אשר תאמר אלי אעשה וגו', ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה'.
יש להקשות מה הזכיר כאן כסף וזהב מי דובר ע"ז בכלל, וי"ל שהם אמרו כבד אכבדך **מאוד**, ואמרו חז"ל בכל מאודך – ממונך. רבי נתן גשטטנר.

כב כ. אם לקרוא לך באו האנשים קום לך איתם.
וברש"י אם הקריאה שלך, וסבור אותה ליטול עליה שכן קום לך איתם ע"כ. ויש להקשות וכי בשכר מותר לו לקלל את ישראל? וי"ל ע"פ המחנה אפרים שלוחין יא שכתב דאף דאין שלוחות לעכו"ם ואין שליח לדבר עבירה, בכ"א פועל דינו שונה וידו כבד בעה"ב ממש אף כשאין שלוחות. וכאן נמי כיוון שיקבל שכר אז הוא פועל וידו כיד בעה"ב והוי כאילו בלק עושה העבירה ולא בלעם ולכן שרי למיזל. המאור שבתורה בשם רבי ישראל בארי.

כב כח. וילך עם שרי מואב.
אומר רש"י **ליבו כליבם**. וקשה מנין לו לרש"י שליבו כליבם. ועו"ק דאיתא בפסוק **ויחר אף ה' כי הולך עמהם**, למה הקב"ה כעס עליו, הרי הוא אמר לו בפסוק קודם, **קום לך עמהם**. וי"ל, אומר הגאון, שהלשון **עם** זה ביחד, והלשון **איתם** זה לא ביחד, אלא רק הולך אתו ולא עמו. (ורבי דן דרביקן מדייק אתו וזהו מכמה מקומות. נביא אחד מהם, אצל אברהם אבינו כתוב, ושני נעריי איתו. כי הם עם הדומה לחמור. והם לא הולכים עם אברהם בקדושתו אלא איתו. מאידך אצל בלעם כתוב ושני נעריי עמו.) וזה מה שאמר הקב"ה אל תלך **עמהם** ביחד באותה מחשבה, ואח"כ א"ל קום לך **איתם** - לא ביחד, ומה הוא עשה, וילך **עם** שרי מואב - היינו ביחד וליבו כליבם. ולכן גם הקב"ה כעס עליו.

כב כט. ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי וגו'.
רבי חיים קניבסקי מקשה אחר שבלעם ראה כזה נס עצום שהבהמה התחילה לדבר, איך זה שהוא לא נבהל ולא חוזר בתשובה אלא נעמד להתנווכח אתה כאילו לא קרה דבר. (ועיין במדרש ששיר מואב נבהלו מאוד כי מימיהם הם לא ראו כדבר הזה) וי"ל שהרשע הזה היה בעל גאווה עצום והוא רצה להראות לשרים שהוא רגיל בכך, ואם הוא היה מתרגש אז הם היו שמים לב אבל הוא התחיל להתנווכח כאילו זה

קורה לו יום יום. בסוף הבהמה ניצחה אותו והוציאה אותו גרוע מכל הסיפור הזה כמו שמאריכים במדרש. אבל בכ"א אנתנו רואים סיפור כמה בעל גאווה מוכן לעשות כדי להישאר בגאווותו, עד כדי שאפ"י בנס כזה גדול הוא עדיין לא מודה בהפסד. וכעין עולה מדברי הבריסקר רב שהביא שמבואר בתרגום על המילים כי התעללת בי, כי חייכת בי, והיינו צחקת עלי. רואים שמה שהפריע לבלעם לא ראה שהיא ריסקה לו את הרגל אלא שהיא צחקה עליו והיינו הכבוד הפריע לו.

כב ל. ההסכן הסכנתי.
אומר רש"י אמרו השרים לבלעם מדוע אינך רוכב על סוס כדרך אנשים חשובים: ענה להם בלעם השארתי במרעה. יש להקשות מה התשובה השארתי במרעה הא זה גופא שאלוהו מדוע לא לקח סוס מהמרעה: וי"ל דהנה מצינו במכת ברד שמשה הזהיר את המצרים להכניס את בהמתם לביתם, ושם כתוב הירא את דבר ה' הניס את מקנתו לביתו וזה איוב, ואשר לא שת ליבו והשאיר את הבהמה בחוץ הכחו הברד, אומר שם התרגום יונתן שזה הולך על בלעם שלא הכניס את בהמותיו והשאירים במרעה וכולם מתו, ועי"ש בעל הטורים שהביא לזה ראייה מהפסוקים. ולפי"ז מובן מה ענה בלעם, שאני השארתי את הטוסים בזמן מכת ברד במרעה ולכן הם מתו ואין לי אותם.

כג יב. אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר.
בסנהדרין פט איתא הכובש נבואתו לוקה, ותוס' שם כתב שאין כזה לא, אך הרי"ף כתב שיש לאו שלא לכבוש את נבואתו, ונלאו המפרשים לחפש היכן יש כזה לאו. והרמב"ם שובר מצא זאת בפרשטנו, שכתוב אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר, והרי השמר פן ולאו הרי"ף לא תעשה. וכאן יש אשמור לדבר ונמצא שיש לאו בזה.

כג יג. אפס קצוה תראה וכלו לא תראה וקבנו לי משם.
מה הטעם שהוא חיפש מקום שהוא יוכל לראות רק חלק מעם ישראל ולא את כולם: וי"ל, אומר הברוך טעם ע"פ ברכות דף ז. שבלעם היה יודע לכוין את השעה שהקב"ה כועס ובאותה העת הוא רצה לקלל את עם ישראל, ואומר תוס' שאפשר לקלל ברגע, ע"י שיאמר **כלם**. והרי הקב"ה נשבע לעם ישראל שהוא לא יכלה אותם ולא מאסתיים או געלתים (כללותם) אז לכן הוא חיפש מקום שרואים רק חלק מעם ישראל, כדי שקללתו תוכל להתקיים משום שאם זה היה במקום שרואה את כולם לא היתה מתקיימת קללתו.

כג טז. ויקר ה' אל בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר.
וברש"י ביאר שהקב"ה אמר לבלעם שע"כ הוא יילך עם בלק לברך את ישראל. וקשה הרי קודם הקב"ה אמר לו לא מדובשיך ולא מעוקציך והיינו שלא הסכים שיברך, ומה קרה כאן שפתאום כופה אותו ללכת לברך? וי"ל אומר האוסטורובא ע"פ קידושין ט: ששכר מצווה בהאי עלמא ליכא וטעם הדבר כי מכיוון שאין מענישים על מצוות עשה אז ממילא גם אין שכר (מנחות מא.). ובמנחות שם שבשעת כעס מענישים גם על אי קיום עשה. וממילא לפי"ז ע"י שבשעת כעס גם יש שכר על קיום עשה. והנה באותם מקומות שבלעם חלך לקלל, הקב"ה לא כעס (ברכות ז) ועם ישראל גם הפסיד מזה כי לא היה להם שכר המצוות בזמן שכועס כי לא כעס. ולכן מעיקרא אמר הקב"ה שלא יילך כי לא צריך לברכותיו משום דהווי שעת כעס ויש להם שכר קיום מצוות עשה בהאי עלמא, אולם אחרי שהלך וגרם כבר למצב של אי כעס שגרם לזה שאין שכר בעוה"ז על מצוות עשה, לפחות שייך לברך.

כג כא – כב. לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותורתו מלך בו.
קל מוציאם ממצרים.
איתא באור החיים הקדוש בפרשת משפטים אם בעליו עמו לא ישלם, הקב"ה מוחל עוונותיהם של ישראל משום שהם בדוקים בו והוי כבעליו עמו בשמירתם על הנשימה שיתנה להם בפקדון מה'. אולם איתא שבעליו עמו פטור רק מגניבה אבידה ואנוס, אבל פשיעה יש מחלוקת אם מקרא נדרש רק אלפניו או גם אלפני פניו ואז הפטור הוא אף בפשיעה (ב"מ צא.). והנה ברית בין הבתרים נאמר לאברהם ועבדום ועינו 400 שנה, וקשה ללא יצאו ממצרים אחרי 210 שנים, והתרוץ ע"כ הוא מקרא נדרש לפני פניו שנאמר שם כי גר יהיה זרעך והיינו שהגלות התחילה מאז היותם גרים, ולא רק מאז שעבדום ועינו אותם, וגר הרי זה מעת שנולד יצחק כמבואר ברש"י בפרשת לך לך, ומאז עברו 400 שנה. וזהו מה שאמר הכתוב לא הביט אוון ביעקב כי ה' אלוקיו עמו, ומכלל שגם על פשיעה נאמר דין זה: התשובה היא דכתיב קל מוציאם ממצרים ואיד הוציאם הרי עברו רק 210 שנים: התשובה היא שהגלות התחילה כבר בזמן יצחק שהיה גר כי מקרא נדרש לפני פניו, וא"כ ספיר פטור כשבעליו עמו אף בפשיעה. האוסטורובא"ר.

כד ב. וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו.
אומר רש"י ראה שאין פתחים מכוונים זה לזה, אמר

פרשת בלק תש"פ

ראויה שתשרה שכניה בנייהם. הגמ' בב"ב מבאיה את דברי רש"י הללו על פסוק ה' דלקמן **מה טוב אהלך יעקב משכנותך ישראל**. וא"כ קשה מה ראה רש"י להביא את זה על הפסוק וירא את ישראל שוכן לשבטיו? וי"ל דהנה יש בחז"ל ב' טעמים למה לא לכווין את הפתחים אחד מול השני, א. משום עין הרע, שזה טעם שאינו מספיק חשוב כדי להשרות את שכניה בגללו. עוד טעם משום צניעות. שזה דבר גדול - והוא סיבה להשרות השכניה. ולפי"ז י"ל דהנה איתא בברכות כ. ששבט יוסף לא שלטה בו עין הרע (בן פורת יוסף בן פורת עלי עין), ואם כל השבטים היו מעורבבים ביחד, אז אין ראה רשעים זאת משום צניעות, דאולי הוא משום עין הרע, אבל כעת שהוא רואה שכן ישראל שוכנים כל שבט בנפרד, וגם יוסף אין פתחיו מכוונים, סימן שהטעם הוא משום צניעות, כי ליוסף אין בעיה של עין הרע, ולכן ראויה שתשרה שכניה בנייהם.

כד ג. נאום הגבר שתום העין.
התרגום פירש גברא דשפיר חזי. ואילו רש"י פירש שהיתה עינו נקורה והיה סומא באתת מעיניו. בפשטות יש כאן סתירה בין הפרושים דלתרגום הוא שבח, ולרש"י הוא גנאי. אבל, אומר הבעל שם טוב וזצ"ע, שהפרושים אף סותרים אחד לשני. וכוונתו היא לעניין דלחלך. הנה בשביל להשיג נבואה צריך איוז קדושה יתירה, והרי הקב"ה רצה להשרות שכניתו על הגוי הרשע הזה כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות שאין להם נביא, ולכן השרה שכניתו על בלעם, והמכשיר הזה היה רשע מופלג, ומדוע זכה לנבואה הרי אין לו שום קדושה, לכך הקב"ה עיוור את עינו האחת ואז היא לא נטמאת, וזרכה השרה את השכניה. וזוהי כוונת התרגום ששפיר חזי דע"י העין השתומה הוא היה חוזה בנבואה כי לא חטא בעין זאת כלל.

כד כג. אוי מי יחיה משמו א-ל.
הנה בסליחות אנו אומרים וסלחת לעווננו כי רב הוא. יש להקשות האם בגלל שעוונותינו רבות לכן וסלחת לעווננו: לפחות שלא נגיד כי רב הוא כי הרי זו לא סיבה לסלוח. וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ בדרך צחות, שהנה נפסק בשו"ע כמו רב, שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. והרי מבואר בגמ' (חגיגה טז.) שכשצדם מותווה על מעשיו יש שני מלאכים שמעידים ע"ז, וא"כ זה נקרא מודה בקנס ואח"כ באו עדים, ורק אם נסבור כרב צריך להיות פטור, אבל אם נאמר כשמואל אז צריך להיות חייב. וזה מה שאנחנו אומרים כי רב הוא, כי נפסקה ההלכה כרב שפטור, ולכן תחוס עלינו ותפטור אותנו. וזה מה שאמר בלעם: **אוי מי יחיה משמו א-ל**. היינו שאם נסבור כשמואל לא נחיה והיינו שלא נוכל לעמוד בפני ב"ד של מעלה, כי ס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב.

כה ז. וירא פנחס וגו' ויקח רומח בידו.
ובסנהדרין פב. אילו נהפך זמרי והרג לפנחס היה פטור, משום רודף. וקשה הרי זמרי יכול לפרוש, ואיד לפחות כיכול להצילו באחד מאבריו? ומכח קושיה זו הווי בשש"כ מא' כה'. שגב שבא בשבת, מותר להתקשר למשטרה כדין בא במחתרת שהוא פיק"ן, ולכאורה קשה הרי יש אפשרות שיאמר לגנב קח את כל כספי ואז ממילא לא יהיה פיקוח נפש. אלא התשובה היא שלומים מהפרשה שלנו שהנדרף אל חייב לשנות מצב, אלא מכיוון שבמצב הנוכחי הוא יכול להיהרג זה נחשב פיקוח נפש ולא אומרים לו שיעיל את עצמו מפיקוח נפש על ידי שיישנה את המצב. ולכן, אומר השש"כ, גם לא אומרים לאדם שיתן את כל כספו לגנב ובכך יימנע מלהיות במצב של פיקוח נפש, אלא יחלל שבט.

כה, ט ויהי' המתים במגפה ארבעה ונפְּשִׁים אֶלֶף.
בספר קהלת יצחק עה"ת (וילנא תר"ס) מביא מעשה נפלא מהרה"צ ר' שרגא פיבל שהיה בדרוש של הגר"ם שבא לבנו בחלום לאחר פטירתו ואמר לו שהוא הולך עתה לרבינו הגר"א שהיה עדיין חי לשלוח לו שלום מן השמים בעבור חיודש אחד שחידש שהוא מכון לאמיתה של תורה, והסיבה שדוקא הוא נשלח לזה משום שגם הוא חידש חיודש אחד לאמיתה של תורה. והחיודש שחידש היה על פסוק זה וזה תוכנו: יש להקשות מדוע יש טפחא ואתנחנתא על המלים **הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה**?" הרי זה אמצע משפט ממש ולא מצוין טפחא ואתנחנתא אלא בסוף משפט. ותירץ שיש כוונה נסתרת בפסוק זה שנגזר מאתו יתעלה למות על העוון הזה כ"ד אלף משיאל, אך מפני שהעת ההיא היה עת צרון דלא כעס הקב"ה מן השטים ועד הגלגל כדאיתא בסנהדרין קה: לכן חס הקב"ה וכלל בחשבון הזה האנשים אשר הגיע עתם למות בלא הכי כדי שתתמעט המגפה, וזהו פירוש הפסוק ויהיו המתים היינו המתים כדרך כל האדם שהגיע עתם למות 'במגפה' וי"ל בחשבון המגפה שנגזר מאת הקב"ה, ובזה נשלם המשפט. ואח"כ אמר עוד 'ארבעה ועשרים אלף' היינו שבסך הכל היה כ"ד אלף עכ"ד. ואולי אפשר"ל שגם עתה במגפת הקורונה שראינו בחוש שנפטרו מבוגרים וזקנים רבים, אולי הגיע זמנם בלא"ה וחס הקב"ה וכללם בחשבון המתים במגפה

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הפרשה

התגבר כארי

בלעם אמר על עם ישראל הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא, רש"י מביא מחז"ל שבחם של עם ישראל כשהן עומדים משנתם שחרית הן מתגברים כארי לחטוף את המצוות ללבוש טלית לקרוא קרי"ש ולהניח תפילין, ולכן אמר בלעם אני לא יכול לקלל אותם כי הם זריזים למצוות. רואים כאן כמה זכות למי שקם בריזות שזה דוחה ממנו קללות וצרות, השלי"ה אומר שמי שקם בריזות לתפילה זה מעין עקידה והוא נקרא ידיד ה', והטעם שהמתגבר נקרא ארי מבאר הט"ז שהקם בבוקר ומתגבר ודוחה את היצר החזק שאומר לו להמשיך לישון הרי הוא כארי שלא פוחד מאף אחד, וכך פותח המחבר בסעיף הראשון בשו"ע התגבר כארי לעבודת בורא, נכון זה קשה אבל זה המצווה הראשונה המוטלת עליך בבוקר, ואם בזה תכשל מול הייצר אז הוא מרגיש אנשים חלשים והוא כל היום יתנפל עליך וירדוף אותך, אבל כשבבוקר מנצחים אותו אז הוא מרגיש חלש והוא כבר לא כ"כ יתעסק עמך. ועיי' ההשכמה בבוקר והתגברותו על היצר האדם מראה שאין הגוף פועל עליו, אלא גופו משועבד לעבודת הבורא ודו"ז מושך אחריו קדושה לכל היום. ואם להיפך, אז היום גירר למושב לצים חלילה. ומי שבא מוקדם במהכ"נ הרי הוא קרוב לקב"ה ומובטח ב שמתמלאות משיבותיו. ואם חיים קניבסקי מביא בלורחות יושר שכל היום של האדם בין ברוחניות בין בגשמיות תלוי איך הוא קם בבוקר.

ואותו אחד שמשתהה בבוקר במיטה 'עוד 5 דקות', החפץ חיים המשיג זאת למעשה שהיה עם אדם שהיה לו מפעל עצום שהרוויח על ידו כל יום מיליונים רבים עד שנהפך לגביר העיירה. יום אחד המכונות לא פעלו כראוי והחלו לבעור, הוא הזמין מכבי אש, כעבור שעות ארוכות הגיעו מכבי האש וכשהגיעו כבר היה מאוחר ולא נשאר שום דבר להצלה, כעס העשיר וצוץ מדוע אחרתם? כל כספי ועמלי ירד לטמיון, לא נשאר לי כלום מכל עמלי ויגיעתי, הלא הזמנתי אתכם מוקדם בעוד השריפה היתה באיזה מחסן רחוק ובגלל איחורכם כל כספי אבד. ענו לו הכבאים אדוני כשהזמנת אותנו היינו באמצע לאכול ולסעוד בפננו מול התנור הלוהט והיה לנו מאד קשה לצאת לכבות את השריפה, התעכבנו ס"ה 5 ועוד 5 דקות מה קרה? ואותו עשיר לשעבר עומד וצועק החמש דקות שלכם הם קרטיות לכל המפעל שלמי שבעת הדק לטמיון. אותם אלו שמתמהמהים במיטה עוד 5 דקות ועוד 5 דקות לא יודעים להעריך את הערך של דקה אחת בבוקר לא יודעים כמה זמן יקר וחשוב הם מפסידים וכמה דבר זה עלול להשפיע עליהם לכל היום. וכבר אמרו חז"ל באבות שינה של שחרית מוציאה האדם מהעולם.וכתב השבט מוסר שכשאדם קם בבוקר דבר ראשון יטול ידיו, ורק אח"כ יתחיל לחשוב את חשבונותיו האם להמשיך לישון, ולמה! דבר ראשון כשלא קם היצר מפתה אותו בכל הכוח, וכשקם נחלש כוחו של היצר. דבר שני כל הקושי הוא כשעדיין לא קם אבל לאחר שקם כבר נעשה הכל קל יותר כמו שנאמר וקווי ה' יחליפו כוח, ואין אחד שלא יכול להעיד ע"כ.

פעם שאל רבי משה אהרן שטרן רבו רבי אליהו לופיאן שהיה חלוש ביותר למה הוא הטיע קום בחולשתו הגדולה הרי מנחה הוא דבר שגופו חייב בעת. ענה רבי אליהו לרבי משה אהרן: דע לך שהגאון מוילנא אמר שכשמתחיל לצמוח לאדם שערות לבנות זה התראה לפני המשפט בבית דין של מעלה, והנה בבי"ד של מעלה שואלים האם קיימתי את המצוות ומה עושים דבר ראשון פותחים שו"ע והסעיף הראשון אומר התגבר כארי, ואם את זה אני לא מקיים אז הבזיונות שם יהיו גדולים ביותר, לכן השתדל רבי אליהו כל ימיו להיות מעורר השחר.

ולא לחינם נסמכה השכיבה לקימה לומר לנו שכשם שצריך להתגבר בבוקר כארי כך בלילה כשהולך לישון ורוצה לפטפט ולקרוא ועיי"כ לעכב השינה שיידע שזה עצת היצר כדי שמחר לא יהיה לו כח לקום לכן כבר כשהולך לישון יש בלילה תגבר על יצרו לישון מוקדם וכך יהיה לו כח לקום בבוקר כארי. החפץ חיים ורבי אלחנן וסרמן היו מוקפדים מאוד בישיבתם שהבחורים יכלו לישון מוקדם בכדי שיוכלו לקיים מאמר חז"ל התגבר כארי וכן היה מוכיח רבות הסטיפלער את אותם בחורים שהיו לומדים עד שעה מאוחרת בלילה, שדבר זה הוא לא טוב וזה עצת היצר כדי שיהיה קשה לו לקום מוקדם בבוקר.

ורבי דוד מברסקי מרגלא בפומיה שהיצר רוצה רק עוד חמש דקות במיטה וכל היום אח"כ הולך אחרי החמש דקות האלו. הרבה מהספר 'מידות טיש'.

עין טובה

תלמידיו של אברהם אבינו עין טובה וכו'. **תלמידיו של בלעם הרשע עין רעה וכו'.** עין טובה מהי? בעברית קוראים לזה מפרגן. רש"י מציין שאין לו קנאה על חברו וחביב עליו כבוד חברו ככבודו. הנה כשאדם שומע שחבר שלו קיבל תפקיד תורני חשוב איך הוא מגיב? אם הוא מתלמידיו של בלעם, תגובתו היא: מה??? הוא הרי למד איתי בכלל!!! הוא לא היה כזה מוצלח... עולם מושג... למה לקחו אותו? והעניינים שלו יוצאות מקנאה. ואם הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, תגובתו היא: מה?!! הוא נהיה ר"מ או משיגה בישיבה, אה איזו שמחה, תראה איך העניינים מסתובבים בעולם, אלף נכנסים למקרא ואחד להוראה, וממש שמח שדווקא הוא זה שיצא. כך מדבר תלמיד של אברהם אבינו, ואחרי הפעולות נמשכים הלבבות, לפרגן ולשמוח עם החבר.

רש"י מציין את העין הטובה בכבוד חברך ולא בממון חברך, והטעם, כי כסף בדיעבד אפשר עוד לפרגן לשני. אבל כבוד זה קשה כי היינו שנינו שווים ולפתע הוא הולך ברחוב כמו אדמו"ר עם תלמידים שרצים אחריו ברחוב, הוא נהיה מאן דאמר, קשה ללב לשמוח עימו. וזה במידותיו של אברהם אבינו עין טובה: ברוך ה' מגיע לו. חביב עליו ככבודו. מסופר על הרב מפוניבז' שדיבר בחנוכת הבית של ישיבת בית מאיר ושם הוא אמר תאמינו לי שכאשר אני רואה ישיבות נוספות שנבנות אני שמח יותר מאשר כשאני בונה, כי כשאני בונה יש לי עול של חובות אבל כשאחרים בונים אני שמח שנבנית ישיבה בלי העול של חובות. ודאי שזה קשה אבל אחרי הפעולות היינו לפרגן בחוץ וואו זה הלב שלך ימשך לשם, וזה יחסוך המון המון דיני תורה על הרחבת מרפסות והוצאת סוכה, וכדו'

לפני כמה שנים נפטר רבי דב יפה שהיה מיוחד מאד בעין טובה. נכדו רבי ישראל מאיר ארנפורנד הביא מספר סיפורים על סבו איך שהיה מיוחד בעיין טובה כלפי כל אדם (עדברים הובאו במוסף שבי"ק): פעם בזמן שאכלנו ארוחת חדר בחדרו של הסבא בישיבת 'קול תעקב' התקיימה באותה שעה בחדר האוכל בישיבה שמחת חן לבחור שהתארס. המשגיח הפסיק לאכול והקשיב בהנאה מרובה לקול השייה האדירה מחדר האוכל, ואמר בשמחה רבה: משמח לראות איך הבחורים שמחים בשמחת החברים שלהם... ובו'ועד' שהתקיים מיד לאחר מכן שיבח את הבחורים ואמר: שמחתו מאד לשמוע את שירתם לחתן היקר ושמחתם בשמחתו. יש מצווה לשמח את החתן והכלה, ויש מצוה נוספת - לשמוח בשמחתם. ופעם אחרת בזמן שהלך לשמחת אחד ממקורביו שאלו אותו בזמן החופה מה תפקיד של יהודי עכשיו? ואמר: לשמוח (ולא רק לשמח...) בשמחת החתן והכלה. יש גם הרבה מקרים שקשה מאד לדון לכף זכות ולחשוב טוב על השני, לר' דב היה קשה מאד להשלים עם העובדה שיש חסרון אצל השני, במקרים כאלה היה פשוט מתאמץ... והיה אומר: שכמו שנאבד חפץ מחפשים בכל מקום שוב ושוב ואפילו במקומות שלא הגיוניים בכלל, משום שלא יכולים להשלים עם המציאות שהחפץ נאבד, כך גם מי שלא יכול להשלים עם מציאות של חסרון אצל השני – תעשה עוד ועוד מאמץ למצוא איך לדון אותו לכף זכות... כמו שהיה פעם שנסע רבי לננס גדול שהיה עליו רכבת ביקורת, ואמרו שהכל שם נעשה בשביל כבוד לתורם מסוים... כששמע ר' דב את הדברים אמר 'הם שכחו לדון אותו לכף זכות, אפשר לחשוב עוד סיבות שלשמים נערך הכנס ואמר שמי שיש לו לב טוב יכול לראות את מטרת הכנס בצורה חיובית. זה לא היה רק התנהגות של נימוס ומידות טובות, מחדד נדון, זה היה מבחינתו של 'מחיוב גדול. לדוגמא סיפר הנכד: כשהייתי חתן, ספרתי לו שנהוג בישיבה שחתנים כותבים הזמנה לחבריהם עם הקדשה מיוחדת לכל אחד. הסבא הקשיב ואמר: אני לא הייתי יכול לעמוד בזה... הרי צריך להזיהר מאד שלא לפגוע ברגשות, הלא בחור יכול לראות מה כתבו לחבר שלו, להשוות ולקבל חלישות הדעת! כמה אנו צריכים ללמוד ממנו לחשוב על הדברים הקטנים, מה יכול לפגוע ומה יכול לשמח....

סיפור מיוחד מסופר על האדמו"ר בעל הפני מנחם מגור שהיה מיוחד מאד בעין טובה. במוצ"ש לפני אמירת סליחות ברב עם, היתה קבלת קהל, והיה תור ארוך של אנשים שרצו ברכה. בין העומדים בתור היה גם ד"ר מומחה לרפואת עיניים, שהיה מטפל בקביעות בעיני האדמו"ר. כשהגיע תורו, נכנס הד"ר פנימה וביקש ברכה ואמר שהוא יוצא לכינוס עולמי של רופאי עיניים, כינוס שמתקיים פעם בשנה באירופה. הרבי התעניין: מה מטרת הכינוס. והד"ר הסביר שמחליפים הרופאים דעות, מספרים על חידושים ותגליות.... הרבי שאל האם יש חשש שיש בו שליליות

מיוחדת הוא לא ירצה לספר זאת כדי לשמור את כל הכבוד בשבילו: הרופא התפעל מהשאלה ולא הספיק לענות ואז אמר הרבי: תגיע לכינוס תבקש את רשות הדיבור ותגיד לחברך הרופאים שרבי מירושלים ביקש ממך לומר כלולם שכמו שאנו כל המתכנסים כאן, רוצים לשפר את הראייה של המטופלים שלנו, ודואגים שגם להם תהיה עין טובה לראות טוב. כך גם חובה עלינו לראות בעין טובה מבחינה מוסרית ואנחנו צריכים לעזוב שיקולים אישיים של כבוד וכו' ולעשות הכל כדי לקדם את רפואת העיניים בעולם, לטובת בני האדם, לגלות עין טובה גם לחברינו למקצוע ולגלות סודות ותגליות נסתרות גם לחברינו. הרופא שמע את בקשת האדמו"ר הודה לו ויצא מחדרו. כשהגיע הכינוס הגדול של רופאי העיניים מכל העולם, הד"ר מירושלים הקשיב כלולם, וכשהגיע זמנו לדבר, לא שכח את בקשת הרבי וסיפר כלולם על הרב הזקן מירושלים. היתה דממה באולם, כולם רצו לשמוע מה רב זקן מירושלים אומר, ואז הד"ר הסביר על העין טובה והוסיף שתחרות היא דבר טוב אבל לא בזמן שזה בו על חשבון החולים. כולם הקשיבו לדברים ואז קם ד"ר יגוסלבי ואמר בנאמו שיש לו תגלית חדשה ומיוחדת הוא לא תכנן לשתף ולספר זאת, אך לאחר הדברים המיוחדים של הד"ר מירושלים שנגעו לליבו הוא רוצה לשתף את כולם בחידוש המהפכני ומי שרוצה לשמוע עוד פרטים שיבוא באופן אישי. כמובן, בעקבות זאת היה שם קידוש ד' גדול.

ואפשר לראות בחוש שאין יש דברים מסויימים שיש בני אדם שלוקחים את זה בצורה גרועה ויש ששמחים מזה. נביא כאן סיפור שהיה. שתי משפחות מחשבות אחת הקהילות בארץ נשתדכו ביניהם, אותה קהילה שהם השתיכו אליה החליטו לעשות להם שבע ברכות, ואכן הכינו שבע ברכות ברוב פאר והדר וכמו לכל שבע ברכות הגיעו רק מחצית מבני הקהילה. מחותן אחד שהיה בעל עין טובה חזר לביתו בהתפעלות ואמר איך למרות הטרדות שיש לציבור בכל זאת חצי מהקהילה הגיעה איזה התרגשות, איזה יופי. אבל המחותן השני שעינו היתה צרה, כל הארוע ישב על קוצים והיה עצבני על שפלנו לא הגיעו ולאמנו לא הגיע וכו'. הוא היה שבור רצון ובמשך שבועיים אח"כ הוא לא אכל מרוב דכאון על שחצי מהקהילה לא הגיעה. והכל תלוי בהסתכלות, והדרך להגיע לשלמות במידת עיין טובה היא להפעיל את הראש בצורה שונה, שאף אחד לא נוגע במוכן לחברו והציפיות צריכות להיות נמוכות, ובעיקר להשתדל בפעולות החיצוניות שאחריהן נמשכות הלבבות וכך יזכה להיות מתלמידיו של אברהם אבינו. מתוך הספר 'ניצוצות'.

כבוד הבריות

ויפתח ה' את פי האתון. וברש"י פסוק לג הביא שחס המקום על כבוד הבריות וכו' ואמרו חז"ל שהקב"ה הרג את האתון כדי שלא לבייש את בלעם. רואים כאן עד כמה מוטל עלינו החיוב לשמור על כבודו של כל אדם ואדם באשר הוא, ואפי' בלעם שהיה רשע גדול שבא לקדם ולהזיק לישראל, גם לכה אחד צריך לדאוג שלא יתבייש. ועל אחת כמה וכמה מוטל עלינו לחוש לכבודו של יהודי בן של מלך מלכי המלכים. ומצאנו רבות אצל גדולי ישראל כמה השקיעו בשביל לשמור על כבוד הבריות בכל מצב. נביא כאן מקבץ סיפורים על גדולי ישראל איך הקפידו ביותר על כבוד הבריות:

א. הטשעבינער רב פעם נכנס לומעמד כתיבת אותיות בס"ת והנה לפני שהתיישב לכתוב הוא ביקש מהסופר שיכתוב במקומו וכן הוות, ואחריו עשו כולם. כשיצא נשאל עיי' מקורביו מדוע חרג הוא מהרגלו לקיים המצווה בעצמו ובקש מהשליח שיכתוב: ענה הרב מטשיבין שהוא ראה שיש בין הנמצאים יהודי שהוא לא כשר ללתיבה עקב היותו מומר לעניין אחד, ומשום שלא רצה שיכבדו את כולם מלבד את אותו אחד, הוא לא כתב.

ב. רבי שריה דבילצקי, שכעת יב' חודש לפטירתו, סיפר שפעם הוא היה אצל החזו"א והגיע לשם מקרה שהצריך התרת נדרים. החזו"א ביקש ממנו שיביא מישהו שלישי מבחוץ בשביל שיהיו ב"ד להתיר הנדר. רבי שריה יצא והביא עמו אדם נוסף, החזו"א ישב במשך שעה ארוכה והסביר את הפתח ודיני התרה וכו' ולאחר שעה ארוכה התיר הנדר. כשיצא היהודי שהזמין אמר החזו"א לרבי שריה כעת צריך לעשות התרה נוספת כי אותו יהודי לא יודע מימינו לשמאלו בעניינים אלו. שאל רבי שריה ומדוע השקיע רביו כ"כ הרבה בפעם הראשונה בשביל עניין זה שהוא כלל לא היה נצרך? ענה החזו"א כדי שיהודי זה לא יכלם. **ג.** אכסדר הבריות זה גם על ילדים. מפורסם הסיפור על רבי אברהם זלמן שבחן ילד, והילד לא ענה נכון, ורא"ז

התאמץ רבות כדי שהילד יענה תשובה נכונה, ולא עלתה בידו. התנצל רבי איסר זלמן שהוא צריך לצאת רגע, ואז הוא יצא ובחוץ החל משנן לעצמו 'כבוד הבריות זה גם בילדים' והוא חזר לכיתה ובמתק שפתיו ביאר לילד את התוס' והקושיה עד שהילד ענה כראוי.

ד. פעם רבי חיים עוזר הלך עם אחד ממקורביו ברחוב וניגש אליהם אדם ששאל לכתובת פלונית, רבי חיים עוזר טרח ללכת זמן רב עם אותו אדם עד אותו המקום. לאחר מכן נשאל רח"ע מדוע הטריח עצמו כ"כ הרי היה יכול לסמן לו וכדו'? אמר רבי חיים עוזר ראיתי שאותו אדם הוא מגמגם ומאוד מתבייש כשנצרך לשאול, ואילו הייתי מסמן לו יתכן והיה צריך לשאול עוד פעם אדם אחר לכך התאמצתי משום כבודו.

ה. ידוע שרבי שלמה זלמן אורבך היה מיוחד במחשבה על כבוד הבריות. לפנינו מספר סיפורים על עוצמת כבוד הבריות שהיתה טבועה בו. כידוע רבי שלמה זלמן לא הסכים בשום פנים ואופן שיטרחו לקחת אותו עם רכב מביתו שבשערי חסד לישיבה בבית וגן, אלא הקפיד לנסוע באוטובוס. פעם כשנסע לישיבה באוטובוס לא ירד ליד הישיבה אלא המשיך לנסוע וירד רק אחרי כמה תחנות

ו. ידוע שרבי שלמה זלמן אורבך היה מיוחד במחשבה על כבוד הבריות. לפנינו מספר סיפורים על עוצמת כבוד הבריות שהיתה טבועה בו. כידוע רבי שלמה זלמן לא הסכים בשום פנים ואופן שיטרחו לקחת אותו עם רכב מביתו שבשערי חסד לישיבה בבית וגן, אלא הקפיד לנסוע באוטובוס. פעם כשנסע לישיבה באוטובוס לא ירד ליד הישיבה אלא המשיך לנסוע וירד רק אחרי כמה תחנות

שאלה : בפרשת השבוע על עמלק ואחריתו עדי עובד, מה הסיפור עם רבי חיים קניבסקי על מחיית עמלק בזמנינו? **תשובה** : לפני מספר שנים יהודי חרדי דרס למוות זוג גויים באמריקה. היהודי הזה היה בלחץ גדול ממה שעשה ומהמשפט, עד שלא היה לו טעם בחייו, בצר לו הציעו לו לפנות במכתב לרבי חיים קניבסקי שיכתוב לו מילות עידוד, ורבי ענה במילה אחת 'עמלק'. המשפט נערך והוא יצא זכאי בעקבות שהעני"ד הוכיח שהיה שמן על הכביש ולא היה בידו לעצור את הרכב. כעבור תקופה קצרה התברר שהזוג היו מראשי הנאצים ששמרו על המחנות שבהם מתו אביו ואמו של הדורס. היהודי שמח שהוא זכה לנקום נקמתם של אביו ואמו ואף לקיים מצוות מחיית עמלק שכידוע הנאצים הם מצאצאי עמלק (ידוע בשם הגר"א שגרמניה זה עמלק). סיפור שהתפרסם בעיתונות.

מעניין לעניין : וירא את עמלק וישא משלו ויאמר. הרב מזא"ה רבה של מוסקבה סיפר כי בנו של הצאר חלה במחלה אנושה, ושליח מאת הצאר הגיע לרב עם בקשה מפורשת ומחייבת ליהודים להתפלל לרפואת בנו של הצאר. המתפללים לא התלהבו מי יודע מה להתפלל על הבן צורר היהודים ואף ניסו להתחמק מהעניין, אך השליח התעכב במקום לראות שמקיימים פקודת הצאר. אמר להם הרב מזא"ה בואו נפתח תהילים והיכן שייצא נתפלל, ואמנם כך עשו פתחו תהילים ויצא להם פרק קט והם התפללו בקול רם בכיות נוראיות והתנדנדו חזק את פסוקים ח טו י'היו ימינו מעטים פקודתו יקח אחר, יהיו בניו יתומים ואשתו אלמנה, ונוע ינועו בניו ושאלו ודרשו מחברותיהם. ינקש נושא לכל אשר לו ויבוזו זרים יגיעו, אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו, יהי אחריתו להכרית בדור אחר ימח שמם, וגו' ויכרת מארץ זכרם'. מיותר לציין שהתפילות עשו פרי. ימי"ש וזכרו.

שאלה : האם בזמנינו צריך לחשוש לעין הרע? **תשובה** : על הפסוק וישא בלעם את עיניו ויגדל כורח רש"י שביקש בלעם להכניס עין הרע בישראל. אמרו חז"ל שכמעט כל הבריות שמתים מתים מעין הרע, וידוע שגדולי ישראל מאוד חששו מעין הרע. הרב שטינמן חשש מאוד להוציא חיבורים וכדו' בגלל עין הרע. ורבי חיים קניבסקי אומר בשם החזו"א שבבני ברק אין מה לחשוש מעין הרע, ופעם רבי חיים חלה ושהה בתל השומר ועשה אצל דודו רבי רפאל לוין לחש לעין הרע, והרב שטינמן אמר שבזמנינו יש עין הרע אף בבני ברק והחזו"א אמר את הדברים רק בזמנו. והרב שטינמן היה אומר לאנשים שיש להם חשש לעין הרע לומר את הפסוקים נגד עין הרע שמופע בסידורים במוצ"ש. ואמר הרב שטינמן שהשמחות שעושים בפאר זה הגורם לעין הרע. וכתב החפץ חיים בספרו שפת תמים פ"ה ריבוי ההוצאות ומותרים המלוכשים שנעשו קבע בעוונותינו הרבים היא הגורמת לנו כל הצרות והתלאות מבפנים ובחוץ. ובשו"ת אגרות משה אה"ע ג כו כתב דלגבי עין הרע מי שמקפיד מקפידים עליו ומי שלא, לא חושש.

וחזר ברגל את כל המרחק עד הישיבה. לשאלת תלמידיו למה לא ירד במקום, ענה רש"י היות ולידי ישב אדם עם הרבה שקיות אילו הייתי צריך לרדת הוא היה צריך לעמול ולהזיז את כל שקיותיו ולכך לא ירדתי במקום. כמו"כ פעם הלך ברחוב בשעה שירד גשם, והנה ניגש אליו ילד מטריה קטנה של ילדים וביקש לסייע לרש"י ע"י שהמטריה תכסה את שניהם, מיותר לציין שהמטריה לא עזרה במאומה, ולמרות זה כשעבר לידם רכב לאחר מספר דקות והגיע לרבי שלמה זלמן לקחת אותו, לא הסכים לעלות כי הוא מסודר, והילד כ"כ שמח. פעם הוצרך לסדר קידושין באיזו חתונה והנה הוא מבחין שאחד העדים פסול לשמש כעד. מה עושים הרי זו תהיה חופה פסולה. והנה רגע לפני, רש"י פונה לאותו אדם פסול ומבקש ממנו טובה, אנא, אני לא כ"כ צלול כעת. בבקשה בוא נחליף. אתה תקריא את ברכות סידור הקידושין במקומי ואני אהיה עד במקומך. אותו אדם נבהל ואמר : אני לא רב ומעולם לא... אך רבי ש"ז לא הרפה והביא לו את הדף שאומרים הברכות, וכך זכו בני הזוג לעד שרבים לא זכו לו. ועם ישראל זכה במעשה אציל נוסף המשמש לו כמורה דרך.

וצריך לזכור ולדעת כמו בכל עניין של בן אדם לחברו שהקב"ה משלם בעוה"ב גם בעוה"ו. מי ששומר על

ידיעות חשובות ודברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

כבוד הבריות זוכה שהקב"ה מחזיר לו בכפל כפליים כאן בעוה"ז, וזוכה להארת פנים מלמעלה. היה סיפור באיזו ישיבה שהגיע בחור מבית הרוס וכל התנהגותו הייתה מוזנחת ביותר, עד שהיה קשה לשהות במחיצתו. לאחר תקופה קצרה פנתה משלחת של בחורים מחדרו וסביבותיו להנהלת הישיבה ואמרו שאף אחד לא רוצה להיות חבר חדר שלו. איך שהוא נודע הדבר לבחור והוא מאוד נשבר מזה, וגם הנהלת הישיבה לא ידעה מה לעשות כי ס"ה הבחורים צדקו, הבחור היה באמת בעייתי. והנה קם אחד מבני החבורה, בחור חשוב ולא הבנייש מהמלעגים עליו וביקש מהמשגיח שהוא מעוניין לישון עם אותו בחור, וכך הווי ולבחור המסכן באה הרווחה. החבר החדש דאג לו לנקיונו וכו'. הגיע עת השידוכים והנה הוצע לאותו בחור אציל, שידוך של תורה וגדולה במקום אחד. לפני האירוסין סיפר המשגיח לבחור על מה שקדם לשידוך, וכך הוא סיפר : הגיע אלי אותו אדם נכבד וביקש לבתו את הבחור הכי טוב. הוא הרי גם ת"ח וגם נותן הרבה. הצעתי לו כמה שידוכים שהוא דחה אותם. וכשהגעתי אליך סיפרתי לו את הסיפור שלך והוא לא שקל פעמיים, ומיד חתף אותך. כמו"כ סיפורים רבים שהתפרסמו ברבות השנים על אנשים ששמרו על כבוד הבריות וזכו בכפל כפליים.

שאלה : אדם שנוטה להצטנן הרבה פעמים בחורף או מהמוזון, מה ההשתדלות הרפואית שיעשה: **תשובה** : מישוה שלח לי שבמשך שנים רבות הוא סבל מהצטננות כרונית, לפעמים למשך מספר שעות וכל התרופות שהוא ניסה לא הועילו, לפני כמה שנים מישוה יעץ לו לאכול כל בוקר ירקות שיש בהם ויטמינים רבים שמונעים הצטננות ועל ידיהם הגוף מתגבר על כל התקררות, ומאז הוא אוכל כל בוקר מיד לאחר פת שחרית 150 גרם של עגבניה ופלפל וכדו' ומאז הוא אף פעם לא מצטנן. מלבד זאת שבירקות יש מגוון של דברים בריאים שמשמרים את כל מערכות האדם. וזאת ההשתדלות הראויה לשמירה על הגוף.

שאלה : כיצד ראוי לבעל לנהוג בהתנהלות היומיומית בבית? **תשובה** : רבי אברהם גנחובסקי שהיה מבין גדול בנפש האדם אמר בשיחות, שאסור לבעל לומר ביקורת על דבר זה הורס, אלא להיפך, עליו להרבות בדברי הערכה, ובהתחשבות בדעתה ולשאול לדעתה בכל עניין, (לא שחייב לקבל אלא להתעניין לשמוע ולשקול), וגם כמישהו שואל אותו משהו בטלפון טוב יעשה אם יאמר אני צריך לשאול את אישתי. עמודיה שבעה.

שאלה : האם צריך להעיר לתלמיד או לילד על דבר לא טוב שעושה? **תשובה** : הרב שטינמן היה אומר שתפקיד ההורים והמחנכים הוא לתת כלים להתמודדות וכן משענת ועצה כשצריך, ובשמונים אחוז מהדברים להעלים עין ולתת לילד להתמודד לבד, ורק בדברים מאוד משמעותיים להעיר.

שאלה : האם יש להעיר לילד על זה שחולם בתפילה? **תשובה** : סיפר רבי יצחק דרזי, באחת ההזדמנויות פנה אלי מחנך פלוני וביקש שאשאל את פי הרב אלישיב כיצד יש לנהוג כאשר ילד חולם בעת התפילה. מרן שמע את הדברים והשיב : וכי הרביה עצמו אף פעם אינו חולם בתפילה! כיצד אדם יכול לדרוש מאחרים את מה שאינו דורש מעצמו! כמובן שיש לנהוג בכל עניין לגופו, אולם זאת יש לדעת, כי דין 'ואהבת לרעך כמוך' ו'ומה ששנוא עליך לא תעשה לחברך' נוהג גם במחנכים ובהורים כלפי תלמידים וילדים. וכפי שבמקרים רבים אדם רוצה שיתעלמו מחסרונותיו הוא, כך עליו לנהוג גם לגבי אחרים! וקשוט עצמך תחילה.

שאלה : כעת חלק מבני הבית בחופש, והנה יש לך בבית מחשב ויש לך גם ילד שרוצה להשתמש בו לצורך דברים שאין בהם בעייה של אלימות או צניעות, מה שנקרא סרטים כשרים ומבוקרים, האם אפשר לתת לילד או לא? **תשובה** : חייבים לדעת שמחשב הוא הרס ואובדן לילד ומי שמכור לזה הוא מסכים לוותר על הכל ובלבד שיראה עוד משחק ועוד משהו והוא מקלקל הנפש ועוד. ובתקופה האחרונה בעקבות הקורונה יש שהכניסו לביתם סרטים מבוקרים ורבים מעדיים שיה הרס את נפש הילדים, לכן שומר נפשו ירחק מזה, ויעשה הכל לספק את הריגושים של הילדים בדברים אחרים, ולפעמים כשהמצב הוא שיש ילד שבלא זה יכול ללכת למקומות אחרים ולראות דברים על מוקרים עדיף שיראה בבית בבין הזמנים משהו מבוקר, ובזמן מבוקר יחד עם ההורה, כי אחרת הוא יגיע לזה בדרך לא מבוקרת בזמנים שאתה לא יודע ע"ז וכל מקרה לגופו וכל עניין מצריך שאלת חכם.

שאלה : לא תאור את העם כי ברוך הוא, האם יש לחשוש מקללות של אדם שמקללך שלא בצדק? **תשובה** : אם זה לא בצדק אמרו חז"ל קיללת חינוס חוזרת למקלל ולא משפיעה כלום על השני.

שאלה : מה הזכויות של עם ישראל שאין להם מזיקים בשניה? **תשובה** : בלעם אמר שהוא לא יכול לקלל את ישראל כי הם קוראים קרי"ש על מיטתם, ואמרו חז"ל בכו"כ מקומות שהקורא קריאת שמע על מיטתו מזיקים בדלים ממנו, ומסיר ממנו פחד. וכתב הבן איש חי שאדם שרוצה להוסיף קריאת שמים בילדיו הקטנים יריגילם מקטנות לומר יראת על המיטה, ובכף החיים כתב שאף נשים צריכות להקפיד בזה. והדבר הזה הוא סגולה רבה לאומרה.

שאלה : יש שרוצים להתחזק ולא הולך להם, הם נופלים כל הזמן. מה יגרום להם לא להתיאש? **תשובה** : חז"ל מביאים במעשה בלק ובלעם עניין חדש בעבודת ה' והוא : בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, ואם אדם יש לו רצון חזק לעשות שטיעגן ולקיים רצון ה' אז הוא יצליח, אמנם יהיו לו נפילות כל הזמן כי היצר אורב, אבל נפילות זה לא סיבה וטעם להתיאש ושבע יפול צדיק וקם, וידוע מה שאמר החזו"א שהקב"ה לא ברא אותנו מלאכים אלא בראנו עם חולשות ואדרבה כיוון שכך ברא אותנו הקב"ה אז רצונו שניפול ונשוב, העיקר שגם אחרי שניפול נדע שתפקידנו לרצות ולהשתדל לטוב ולא להתיאש, וכל פעם לפתוח דף חדש ולנסות שוב, וכך זה החיים. היאוש זה הדבר הכי חמור.

שאלה : סגולה להצלחה כל השבוע! **תשובה** : להאריך בברכו של מוצ"ש וכן העונים יאריכו בברוך ואז יצליח כל השבוע ולא יהיה לו נזק. שערי תשובה סוף רצג.

שאלה : מה הסגולות הנוהגות ביום פטירת ה'אור החיים הקדוש' בטו בתמוז? **תשובה** : ידוע שביום פטירת ה'אור החיים הקדוש' רבים נושעו מלימוד בספריו, והתפרסם שהחזון איש שלח את אחד מאחייו לקברו בהר הזיתים להיוושע. לכן מי שצריך הויטרניה ה' יעשו בערב הקרוב ביום שלישי ידליק נר וילמד מספריו. ואז יבקש רחמי שמים מהקב"ה שזכות רבי חיים בן רבי משה בעל האור החיים, הקב"ה יחסו עליו לכל צרכיו בתוך שאר עמו ישראל, ויפרט הבקשה.

שאלה : בפרשה מביאת לגנאי השאיפה של מ'לא ביתו כסף וזהב'. למה כך יש לאדם לשאוף שיהיה לו מ'לא ביתו? **תשובה** : רבי חיים מלוא ביתו ספרים. כל מקום שמתגנה מיד מתמלא בעמודה של ספרים שאוהבם כנפשו. ותמיד שדיברו עם הרבנית ע"ה על צביעת הבית אמרה מה יש לי לצבוע הלא כל מקום פנוי יש ספרים, ורבי חיים עד לפני מספר שנים היה מגיע לבקר כל נכד ומתחתן והיה אומר כשראה את הויטרניה ה' יעורר שיהיה לך מלא ספרים שתצטרך לזרוק את השמאטס מהויטרניה ותמלא זאת בספרים.

שאלה : אם יש לאדם מישוה שרוף אותו ומציק לו בכל מיני עניינים, מה יעשה? **תשובה** : כיוון שאותו אדם מעוניין להציק לו, אם יראה שהעניין לא מציק לו, והיינו שהוא לא יגיב אלא ישמור על קור רוח וישתוק, אז שותבר שהיה פסוק לבד. אבל אם ישיב ויתעצבן אז המציק יבין שהשיג את מטרתו והוא ימשיך בכך.

הלכות. לעיון בלבד.

כשהם ערים. ואם הם שניים מהני אף כשישנים עד גיל תשע (ווי"א עד גיל 11 לבת 12ו לבן). וילדים שלה אף גדולים מהני. ואשה וחמותה הוי שומר, וכן אישה ובת בעלה ואשה ובת חמותה, ומהני אף כשישנות.

שו"ת ולא יהיה בכם נגף

א. מובא במשנ"ב רסב ה שיש דין שלא יהיה לבושך של שבת כשל חול ויכבד את השבת בבגדים נאים. יש לעיין האם דין זה נאמר גם במסיכה?

ב. האם בשבת מותר לתלוש את הצ'פים שיוצאים מהמסיכה או שיש בזה בעייה של קורע / מכה בפטיש?

ג. חולה קורונה כששונה משקה ממותק שאינו לצמאו האם זה נחשב אצלו כמים כיוון שאינו מרגיש הטעם וממילה ל"צ לברך עליו, או שסו"ס על משקה ממותק לא נאמר ד"ו?

ד. השבוע הובא נידון בין ראשי הישיבות, האם העדי קידושין יכולים ללוש המסיכה בשעת החופה, או שלא, כיוון דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה?

שאלה בחושן משפט

גן שחזר ללימודים ע"פ הוראות משרד הבריאות, ויש הורה שחושש לשלוח האם הוא מחוייב לשלם כמו שהפסיק לשלוח באמצע שנה, או מכיוון שמשרד הבריאות ג"כ אמר שאי"ז חובה לחזור והגן מתקוצב ברובו והוא מחוייב לדיני המדינה, א"כ נשאר עליו דין של מכת מדינה ולא חייב לשלם ויש הרבה לפלפל בזה:.

בלק הכשיל את ישראל עם בנות מואב. קצת מדיני יחוד:
א. איסור יחוד הוא לגדול עם לידה מגיל שלש וגדולה עם ילד מגיל תשע, ואין בזה דין חינוך. וילדה עם ילד אין איסור יחוד עד גיל בר מצווה. **ילדה עד גיל 5 או ילד עד גיל 6 לא נחשבים לשומר לעניין יחוד.** ממילא אם בתו בת חמש נמצאת בבית ביחד עם חברה מגיל שלוש ומעלה, הווי יחוד להישאר איתם לבד בבית. **ב.** לדעת השו"ע לאשה אחת אסור להתיחד עם הרבה גברים אא"כ אשתו של אחד מהם איתם, וכן להפך. ושלושה גברים עם שלוש נשים שרי, ויש מקלים בשני גברים עם שלוש נשים. ולדעת הרמ"א מותר לאישה אחת להתייחד עם שני כשרים, וזה דווקא בעיר וביום. ובלא"ה צריך שלושה גברים. ואיש אחד אסור להתייחד עם שתי נשים לכל הדעות.

האופנים המצילים מהיחוד:
א. כשהבית פתוח לרה"י, והיינו למקום שהעוברים יכולים לראות מה נעשה בתוך הבית וה"ה אם נמצא בקומה נמוכה ואפשר לראות מהרחוב מה קורה במגים מהני. ויש המתירים גם כשהדלת סגורה ואפשר להיכנס מבחוץ בקלות ומדובר כשיש סבירות שיכנסו. ושרי אפי' כשנעול אם יש לאנשים מפתח ויש סבירות שיכנסו. והכל לפי המקום והזמן, ובלבד שנמצא במקום שיש סבירות שיכנסו אנשים אחרים לבית ולחדר בו הם שוהים. ולגבי נסיעה ברכב או במונית, אם זה במקומות ובשעות שיש עוברים ושבים שרי, ובלא"ה כגון בכבישים צדדיים וחשוכים או בשעות שאין רכבים, נהגו להחמיר אף במקום הזהך. **ב.** בעלה בעיר ויש סיכוי אפי' קלוש שיחזור ובעלה יודע היכן נמצאת ואפי' לא בביתה שרי להתיחד (י"א שזה לא לכתחילה, ולכן יקל רק במקום הצורך). וכשהמתיחד מיודד איתה כגון שגדלה אתו או קרובתו אסור להתיחד אפי' כשבעלה בעיר. וכשאשתו בעיר מהני רק אם דרכה לחזור באחוזים גבוהים באותה העת הביתה, ובלא"ה לדעת רוב הפוסקים זה יחוד ואסור. **ג.** שומר: הא דמהני בבת מגיל מערך או בבן מגיל שש, היינו רק

חידות

אצל גוי אסור שמא הגוי ידקור אותו, אבל להסתפר אצל גוי במראה שרי כי המראה הוא בשביל לראות שהגוי לא קם עליו להרגו. **ט.** בן סורר זה רק כשאוכל כשר. **י.** להסתכל באישה בשביל לקדשה זה חובה דאסור לאדם לקדש האישה עד שיראנה, ובלא"ה הוא איסור. **יא.** א - עד - עד אחד נאמן באיסורים. **ב.** עד - עד - בד.עד הבדוק ועד שאינו בדוק. **ג.** עד - גבול. **סוף.** קצה.עד כאן.עד עכשיו.עד ולא עד בכלל. **ד.** עד - נצח נצחים.לעדי עד ימלך מלך עליון. **ה.** עד - זמן.עד מתי,עד אנה.עוד כמה זמן ימשך. **ו.** עד - רד העד בעם,רש"י התרה בהם. **ז.** עד - לפני.נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה' (אכילנ). **ח.** עד - בעוצמה רבה. **ח.** עד - עדודה,נבלה.אם טרף יטרף יביאנה עד.אבא שאול אומר ביאי עדודה לבי"ד (בי"ק י"א). **ט.** עד - כולל כולם.במכור פרעה עד בכור השפחה. (שמות י"א ה' - רש"י כל הפחותם מככור פרעה וחשובים מככור השפחה היו בכלל. כמו "מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים". **י.** עד - עד ירכה עד פרחא מקשה היא.רש"י כולה וכל התלוי בה. **יא.** עד - עד. **סר.** ונירם אבד חשבון עד דיבון (במדבר כ"א ל' רש"י עד עד סר. **סר** ניר מדיבון). **י"ב.** עד - בעוצמה רבה. ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאדו. **י"ג.** עד - ביחד. בשותפות. ויט עד איש עדולמי - רש"י נשתתף עמו. **י"ד.** עד - בית שלל. בנימין זאב יטרוף בבוקר יאכל עד (בראשית מ"ט כ"ז. רש"י עד בית שלל). **ט"ו.** עד - עדיין. **כי** לא - באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה.רש"י עדיין. **ט"ז.** עד - תיכף ומיד.עד מהרה ירוץ דברו. **יב.** א' גר - לשון מגורים.גר בדירה שכורה. **ב'** גר - יהודי שהצטרף לעם ישראל בגיור. **גר** - גר תושב.גוי אוכל נבלות שמקבל עליו שבע מצוות בני נח. **ד'** גר - פחד. ויגר מואב (פרק כ"ב ג') רש"י: לשון מורא. **ה'** גר - מנותק.יכי אמר גר הייתי בארץ

על מה הכית את אתונך. הרמב"ם במורה נבוכים כתב: מכאן מקור לאיסור צער בע"ח דאוריתא. יש נידון בפוסקים האם איסור צער בע"ח נאמר על דגים, ויש ראייה שלא, כי דג לא בעי שחיטה אלא שרי להכותו עד שימות ולא כבהמה שהצרכו שחיטה משום צער בע"ח. וכן פסקו באחרונים. שו"ת שיח יצחק יו"ד שפז. ושו"ת פקודת אלעזר סז.

מה טובו אהלך יעקב. שאין פתחיהם מכוונים זו מול זו.
האיסור להסתכל בחלון של אדם אחר הוא איסור דאוריתא, ואף מוטל על האדם לא להסתכל בחלונו באופן שייראה כאילו הוא מסתכל לתוך ביתו של השני.

מה טובו אהלך יעקב, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות (סנהדרין קה). כתב השו"ע יש להיזהר מלהשתמש בעלייה שעל גבי בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם. ועיין בביאור הלכה שאם הגג הוא מקום גלוי צריך להיזהר משאר תשמישים. כגון שטיחת בגדים ופירות לייבוש.

הן עם כלביא יקום. וברש"י כשהם עומדים משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות לקרוא שמע. יש לחקור האם מותר לקרוא קר"ש בלי ברכות התורה כשרואה כשהזמן מתאחר והוא עלול להפסיד זמן קר"ש. התשובה היא שאם יאחר זמן קר"ש וודאי שמותר לקרוא בלי ברכות התורה רק לא יכווין לצאת ידי מצוות ת"ת בזה. ובלא"ה יקדים ברכות התורה.

לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה. וברש"י יקרא קר"ש על המיטה. האם שרי לקרוא קר"ש על המיטה כשהוא שוכב. עיין במשנ"ב רלט ו. ובחיי אדם א לה א. שלכתחילה יקרא יושב או עומד אך אם שוכב יטה על צידו ויקרא, ובשעה"צ רלט י כתב דאין למחות בקורא בשכיבה.

חידות פרשת שבוע: א. היכן מצינו בתורה בעל חיים שדיבר עם אדם מלבד האתון של בלעם? ב. בפרשה מובא שמות של שני אחים ואביהם מחומש בראשית (במקומות שונים והשמות הובאו בהקשר אחר)? ג. אות מם בפרשה ג"פ ברצף? ד. בפרשה מובא ויגר מואב מפני העם, היכן מזכירים ד"ץ כל יום בתפילה? ה. היכן בפרשה 13 מילים ברציפות שיש בהם האות ל? ו. אחד מסימני הסדר בפרשה?

חידות תורניות: ז. איזה מת החיה מת? ח. איזה ב דברים כ"א בפני עצמו אסור ושניהם יחד מותרים (לא חידה שהובאה בעבר)? ט. היכן מצינו כשאוכל כשר מתחייב מיתה, וכשאוכל טרף פטור ממיתה? י. איזה דבר כשעושה לצורך עניין מסויים מותר ואף מחוייב בזה, ואילו כשלא עושה לאותו צורך ה"ה עובר עבירה?

חידות משמעויות מילים: יא. ט"ז משמעויות למילה עד? יב. ו' משמעויות למילה גר?

חידות לשאל את הילדים: יג. מי נמצאת פעמיים בחיים, פעם ביום ופעם בלילה? **יד.** למי יש חמש אצבעות וזה לא יד ולא רגל? **טו.** איזה דבר יש לכל אדם פעם בשנה לכל אחד ביום אחר? **טז.** מתי עוצר בירוק וממשיך באדום? **יז.** איזה תואר זה כינוי לנשים וגברים אותו הדבר? **יח.** איזה בעל חי בפרשה הוא אבא?

חידות משמעויות מילים: יא. ט"ז משמעויות למילה עד? יב. ו' משמעויות למילה גר?

חידות לשאל את הילדים: יג. מי נמצאת פעמיים בחיים, פעם ביום ופעם בלילה? **יד.** למי יש חמש אצבעות וזה לא יד ולא רגל? **טו.** איזה דבר יש לכל אדם פעם בשנה לכל אחד ביום אחר? **טז.** מתי עוצר בירוק וממשיך באדום? **יז.** איזה תואר זה כינוי לנשים וגברים אותו הדבר? **יח.** איזה בעל חי בפרשה הוא אבא?

תשובות: א. הנחש דיבר עם חוה. **ב.** בפרשה מופיע המילים אדם, שת, קין. **ג.** א-ל מוציאם ממצרים. **ד.** אילי מואב יאחזימו רעד. **ה.** כב לו. **ו.** ברך. **ז.** אלישע! עצמותיו החיו מת. **ח.** להסתכל במראה אסור משום לא ילבש, להסתפר

ניתן להשיג

ניתן להשיג

ניתן להשיג במקום תורה המפורסם הר יונה נוף הגליל
אצל הגאון המוכשר **רבי שמחה שולמן שליט"א**.

כמו"כ ניתן להשיג במיל 456alon@gmail.com

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 03-6180383 .

כמו"כ העלון נמצא ב'כל העלונים' בעיצוב מהודר בשם 'לבית התורני'. וכן העלון **(מלבד ההערות שבסופו)** מופיע ב'קובץ גליונות' ועוד בקבצי גליונות נוספים.

להשתתפות בהוצאות העלון לפנות: 0527633431 . או ב'נדרים פלוס'-רשת הכוללים פרדס כץ-עלון, (שלוחה 2422). זכות הרבים תלוי' במסיעים!.

השיעור נמסר בעז"ה כל שבוע ביום חמישי בשעה 10:15 בערב, ב'ביהמ"ד המרכזי מניין אברכים 'פרדס כץ' רחוב אבוחצירה 9. אפשר לשמוע בטלפון שמספרו: 0723986757 פתוח לקומות הכשרות. אפשר להאזין גם לא בשעת השיעור.

לע"ז: רבי משה אשר בן רבי חיים זצ"ל, רבי משה בן רבי פנחס דוד זצ"ל. הבה"ח בנימין אשר בן רבי יהושע שמעון.

באור פניך - י"ז בתמוז במהלך הדורות

א. בשורש הבריאה

כתב החת"ס (שבת פז, א) בתר"ד וז"ל "והנה ידוע אלו לא אירע יום ירדתו של מרע"ה ביום י"ז תמוז שליטת הס"ם וקטב מרירי לא נשתברו הלוחות כי יומא קא גרים להצלחת מעשה שטן, והשתא אלו לא הוסיף יום א' מדעתו לא אירע ביום י"ז בתמוז ולא נשתברו הלוחות". [וכ"כ בתשובתי ח"ז סע"ד]. מבואר דיום זה הוא יום קשה, מקדמא דנא ומשורש הבריאה.

אמנם אקרא דכתיב (שמות לב, לד) "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם", דרשו בגמ' (סנהדרין קב, א) "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם תנא משום רבי יוסי עת היא מזומנת לפורענות". ורש"י פירש "וביום פקדי - בתשעה באב, שבכל השנה מאותן ארבעים שנה שעמדו במדבר יום מזומן לפורענות, בו חזרו מרגלים, בו נחרב הבית הראשונה ובשניה". ובמהרש"א כתב ע"ז וז"ל "ענין פירש"י לפי פירושו נראה שאמר כן על מעשה מרגלים אבל הקרא כתיב במעשה עגל וכדלקמן בשמעתין וע"כ נראה יותר לפרש על י"ז בתמוז במעשה עגל כדאמרין בסוף תענית ה' דברים אירעו לאבותינו ב"ז בתמוז בו נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף את התורה כו' ודו"ק". ומעתה יתכן בשיטת רש"י דהא דב"ז תמוז א"ז נחשב כיום פקדי. כיון דהא י"ז בלא"ה הוא יום צרה מחמת עצם היום, וע"כ א"ז שייך דוקא לחטא העגל.

[רק יש לציין עוד דאף אם הוא יום המוכן לפורענות, מצאנו בזה דברי האברבנאל (יחזקאל ח) דכ' "ואולי שהתמוז הנוזר כאן הוא החודש הרביעי שהיה נקרא בבבל ובאשור תמוז וגם אנחנו היום קורין אותו כן, ולפי שבחודש ההוא חמשה דברים אירעו את אבותינו היו הנשים מיחסות אותם למזל החודש ההוא ולכן היו מבכות את התמוז אותו החודש רע המזל שאסף עליהם הרעות, ובזה מהפשע רב שהעונשים האלקיים הבאים עליהם לכבוד עונותיהם היו מיחסות אותם אל התמוז".]

ב. שילוח היונה

כ' הדעת זקנים (נח ח, ו) וז"ל "ולפי עניות דעתי צ"ל שהיו אילנות על ההרים שנראו כבר וכן היה מעשה ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום והוא אחד בסיון ותנח התיבה בחדש השביעי בשבעה עשר בסיון וארבעים יום אחר שהתחילו המים לחסר ויפתח נח חלון התיבה הוא ב' בתמוז וישלח את העורב מיד ולא עשה שליחותו והוא המתין ז' ימים וישלח את היונה 'והיה שבעה עשר בתמוז' ולא מצאה היונה מנוח. ואומר אני שגם רמז לתחלת החרבן שהיה בשבעה עשר בתמוז שהובקעה העיר ולא מצא ישראל מנוח בו שנקראו יונה, והמתין עוד שבעה ימים ומצאה זית כדכתיב והנה עלה זית טרף בפיה ואותו היום צ"ל שנראו ראשי האילנות והמתין עוד שבעה ימים וישלח עוד והוא חדש אב שהוא י' לירידה באחד לחדש ולא יספה שוב אליו עוד כי מצאה מנוח על ראשי ההרים שנראו באותו היום".

ויש עוד לבאר, דבאמת הוא דומה מאוד ליונה, דב"ז בתמוז עדיין לא יצאו לגלות, אלא באותו מקום בירושלים היה הגלות תחת עול האומות שפרצו את החומות, וא"כ הוי דומיא דיונה שהיתה סביב התיבה כל הזמן בשבוע הראשון.

ג. מילת אברהם

כ' בס' תוס' השלם (וירא עמ' קח - א' ל) "כחם היום זה י"ז בתמוז, אז נימול אברהם". ולכא' ברור בזה שהיה כאן ענין הכנה להצלת ישראל מיום זה, והיינו דיום זה הוא רע לישראל, וע"י מילת אברהם הוכשר לתת כח לישראל לינצל. דהנה הבאנו להלן בשם המהרש"א והיערות דבש שביום זה נכנסו ישראל תחת המזלות, היינו תחת השמש שמסמל את אומות עולם, וא"כ י"ל דלכך מילת אברהם היה ביום זה דע"י המילה יצא אברהם ממזלות, וזה הכנה לינצל מליכנס תחת השמש, לכן גם למד דבר זה מהלשון כחם היום, דהיינו דהמילה נועדה לשבור כח השמש.

והנה הבאנו להלן דהיה אמור להיות חג לה', ויום קבלת התורה של לוחות ראשונות, [או כמבואר במדרש שהיה אמור להיות ר"ה ביום זה, וע"כ יתכן שנימול אברהם ביום ר"ה].

וידידי הרה"ג ר"א מנדלבוים שליט"א ביאר דהנה היה אמור להיות ביום זה קבלת לוחות הברית, וממילא הוכן ליום זה הברית הראשונה שהיה לאברהם עם הקב"ה.

ד. חג לה' מחר

איתא בפסיקתא (כא) "ד"א יספת לגוי (ישעיה כו). רבנן אמרין כל שאת מוסיף לנו ימים טובים אנו מוסיפין לך קרבנות. א"ר לוי בכל חדש וחדש שבקיץ ביקש הק' ליתן לישר' מועד. בניסן נתן להם הפסח, באייר נתן להם פסח קטן, בסיון נתן להם עצרת, בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול, ועשו להם את העגל, ובטל תמוז ואב, ואלול, בא תשרי ופרע להם ראש השנה ויום הכיפורים והחג".

ולכא' הכונה דהרי משה היה צריך להוריד את הלוחות ראשונות וא"כ היה צריך להיות יו"ט של לוחות ראשונות. שו"ר בשפת אמת (בלק תרמ"ח) דכ' "כן איתא בשם האר"י ז"ל חג לה' מחר שלעתידי יהי י"ז בתמוז יו"ט כי מצד נתינת הלוחות בדאי' ה' יו"ט גדול. ורק מצד שא"י לקבל נהפך לנו לאבל מחולנו. וכשיתוקן הכל יהפך לנו שבעה עשר בתמוז לששון ושמחה. וכמ"ש צום הרביעי כו' יהי לששון".

ואמרו"ר הגאון שליט"א הראה לדברי רש"י (שמות ג, יב) וז"ל "דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים". והיינו שאחרי ג' חדשים יהיה שבעה עשר בתמוז שאז היו אמורים לקבל את התורה.

ובחת"ס (על שו"ע פסח סת"ל) כ' "והנה מציאת מצרים התחיל מתן תורה שם שם לו חק ומשפט והחדש הזה לכם היא מצוה ראשונה ונגמרה ביה"כ בלוחות שניות לכן בימים הללו עוסקים בפרקי אבות שהוא סדר שלשלת הקבלה ממרע"ה וסייגי התורה ומנהג עוסקיה וכבודה. ובאשכנז פוסקים מלומר פרקי אבות בשבת שלפני י"ז בתמוז שבו היה זמן ירדת משה רבינו מן ההר עם לוחות הראשונות נהרא נהרא ופשטא". והיינו דנשאר גם לדורות אח"כ ענין זה שב"ז תמוז הוי כקבלת תורה.

אמנם בהמשך דברי הפסיקתא שם איתא (פסיקתא דר"כ פיסקא כ"ח) "א"ר לוי כך עלת על דעתו של הקדוש ברוך הוא ליתן לישר' רגל אחד בכל חדש שבקיץ, בניסן פסח, באייר פסח קטן, בסיון עצרת, ועל ידי עבירות ומעשים רעים שהיה בידם נוטל מהם שלשה, תמוז ואב ואלול, ובא תשרי ופרע לשלשתן, ריש שתה כל קבל תמוז, צומא רבא כל קבל אב, שבעתי יומי חגא כל קבל אלול. אמר הקדוש ברוך הוא של אחרים הוא פורע ושלו אינו פורע, תן לו משלו ויבא ויטול את שלו. לפיכך הוצרך הכת' לו ביום השמיני עצרת (במדבר כט: לה)". וצ"ב טובא מה היה שייך שיהיה ר"ה בחודש תמוז, הרי זה לא תחילת השנה וצ"ע.

שוב הראינו ידידי הרה"ג ר"מ קרמר שליט"א לדברי החיד"א (מדרב קדמות ערך ר"ה) דכ' וז"ל "ראש השנה. רבינו מהר"ם קורדוביר"ו זצ"ל כתב יש לחקור למה יהיה הדין יום ר"ה שהוא שנה אחרת, והיה ראוי יום הדין להיות בסוף שני שלישי חדש אלול, ובסוף אלול יהיו עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, והיה צודק שעונות שנעשו בשנה זו יתכפרו בשנתו ולא בשנה אחרת עכ"ד. ואפשר לישב כמ"ש בילקוט סוף סדר פנחס: רבנן אמרי יספת לגוי כל מה שאתה מוסיף ימים טובים אנו מוסיפים לך קרבנות, א"ר לוי בכל חדש וחדש בקש הקב"ה ליתן להם מועד לישראל. בניסן - נתן להם פסח, באייר - נתן להם פסח קטן, בסיון - נתן להם התורה, בתמוז - היה בדעתו ליתן מועד גדול, ועשו העגל ובטלו אב ואלול. ובא תשרי ופרע להם ר"ה יוה"כ והחג. אמר הקב"ה, לאחרים הוא פורע ושלו אינו נוטל, תן לו יומו - בשמיני עצרת תהיה לכם, עכ"ל. אמור מעתה, שלפי האמת ר"ה היה בתמוז ויה"כ באב, והיה דן הקב"ה בהם. וכן היו שומרים שם ועבר ואבותינו הקדושים,

כמ"ש הרב זרע ברך (ח"ג ס' וירא דף ט"ב), אלא בשביל העגל אשתהויי אשתהו המועדים עד תשרי. ושקטה נחה חקירת רבינו הרמ"ק ז"ל, וקרוב לזה תירץ בספר מאיר לארץ. ובהמשך דבריו - ואנכי הדל כתבתי שם בדברים אחדים, דמ"ש הרב ז"ל בלקוטי תורה (- שאין תשובת שנה זו מועלת בחבירתה, ע"ש) הוא בשאר הימים, אבל בעשרת ימי תשובה שהם כנגד י"ס דבינה כמ"ש הרמ"ק, יש כח בהם לכפר על כל השנים שעברו, ואין כח לע' שרים וכיוצא לפצו' פה. וכבר בענייני בספר הקטן "דברים אחדים" כתבתי באלו ההקדמות. ועתה אומר כי עפ"ז יבא לכלל ישוב מאמרם ז"ל "בשעה שעקד אברהם אע"ה את יצחק אמר רבש"ע תן לבני עשרת ימי תשובה". והביא מאמר זה בספר עיר דוד סימן תקמ"א. וע"פ האמור אפשר שהתפלל אע"ה בשעת העקידה שהיה בעשרה בתשרי, וברוה"ק ידע כי בעון ישראל נדחו תמוז אב אלול וזה הצע"ר שהיה צריך שיהיו עשרת ימי תשובה באלול לכפר בשנה ההיא ונדחה אלול לכן התפלל בעת רצון העקידה שיהיו עשרת ימי תשובה, ו"ל שימשך מאור אימה ויועילו לתשובה גם בתשרי לכפר לשעבר. ולפי דברי ספר מאיר לארץ יש לומר בסגנון זה שהתפלל תן לבני עשרת ימי תשובה שגמר הכפרה שלהם ביום הכיפורים, והוא ענין גדול לכפר על מה שעבר כי יום הכיפורים אין לפ' שליטה, ומתגלים אורות עליונים ואהניא לכל עשרת ימי תשובה, וכמו שכתבנו לעיל לשיטה הנזכר ודו"ק היטב. ועוד כתבתי בענייני בזה בקונטרס כסא דוד דרוש ט"ז בס"ד עכ"ד החיד"א.

ובעיקר התמיה, כיצד נחוג ר"ה בתמוז, תי' ידידי הנ"ל דהרי לולא חטא העגל היו מקבלים ישראל את הלוחות ראשונות בתמוז א"כ שפיר היה בזה תיקון השלם לבריאה, וכמבואר בלשם (הקדו"ש ש"ו פ"ו) ואז הוי תמוז כר"ה לבריאה.

ה. נשתברו הלוחות

תנינן (תענית כו, א) "חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל".

ואיתא במדרש (איכה פתיחה פתיחה ט) "ד"א (ירמיה ב"א) בושנו כי שמענו חרפה, אלו שבעה עשר בתמוז, כסתה כלמה פנינו, אלו תשעה באב, כי באו זרים על מקדשי בית ה', חורבן ראשון וחורבן שני".

ובס' בית הלוי (בא יב, מג) כ' לבאר "הנה במדרש איכה בפתיחה ר' יצחק פתח (אות ט) איתא דבר אחר בושנו כי שמענו חרפה (ירמיה נא) זה שבעה עשר בתמוז כסתה כלימה פנינו זה תשעה באב כי באו זרים על מקדשי ה' זה חורבן ראשון וחורבן שני. ודברי המדרש הללו צריכין ביאור להבין כוונתו דמאי שייכות להני שני ענינים של שבעה עשר בתמוז ות"ב להדדי וגם למה חלקם המדרש לשנים. ואשר נראה בבאורו דהנה ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות עבור חטא העגל ובת"ב היה החטא של מרגלים ובכו באותו לילה בכיה של חנם והוקבע להם בכיה לדורות שנחרבו באותו יום בית ראשון וגם בית שני. ועיין בזה פרשה כי תשא דעיקר העגל לא עשוהו ישראל רק הערב רב לחודייהו וגם זה לשון הילקוט על (ישעיה מא) מוצלים היו ישראל מאותו מעשה שאילו עשו ישראל את העגל היה להם לומר אלה אלהינו ישראל אלא הערב רב שעלו ממצרים עשו אותו והם אמרו לישראל אלה אלהיך ישראל עכ"ל. ונמצא דעיקר חטאם של ישראל היה מה ששמעו שהערב רב מדברים דברים רעים ומגונים כאלה ולא מיחו בידם ולא עמדו עליהם להורגם. וזהו שדרש המדרש בושנו כי שמענו חרפה זה שבעה עשר בתמוז יען כי אז היה חטאם מה ששמעו דברי חירופים מהערב רב ולא מיחו בהם כראוי וזהו שמענו חרפה".

ובפשטות י"ל דהכונה שמענו חרפה, זה עצם דברי העגל שאמר אנכי וכו', זה לשמוע דברי חרפה.

והנה מבואר בכמה דוכתי שהיום לדורות נקבע מחמת חטא זה, וזה מוטל עלינו לתקן ביום זה. דהנה בחת"ס (במדבר כד, ה) כ' "מה טובו אוהליך יעקב. הנה דע כי תחילת חורבן היה י"ז בתמוז שנה ראשונה שעשו העגל והוא רמז לחטא ע"ז בבית ראשון, ונגמר בת"ב שנה שניה בחטא לה"ר של מרגלים הרמזו לשנאת חנם בבית שני, ובאמת חורבן בית ראשון הוא רק התחלה לשפלותינו והיה גומר והולך עד חורבן בית שני כמו י"ז בתמוז בקיעת החומה ונגמר החורבן בט' באב כן היה בית ראשון בחינת בקיעת החומה ובית שני בחינת גמר החורבן, והוא ע"ז ולה"ר והבן זה", וכע"ז מובא בכל יקר (דברים א, א). וע"ז עד"ז בני יששכר (חודש תמוז אב מאמר ב' א' ג') דכ' וז"ל "עד אשר יאיר הש"י לישראל ברחמים רבים י"ג תיקוני אריך (נגד ה"ג ימים של תמוז, ואמרן משה בימים ההם אחר שבירת הלוחות), וט' תיקונים דז"א [נגד ט' ימים של אב, אמרן משה בימים ההם אחר שלחית המרגלים אשר בכו העם בלילה ההוא בכיה של חנם, הבן הדבר]".

ולכא' קצ"ב דאנו צמים על בקיעת העיר של חורבן שני, ושם נחרב על משהו אחר וצ"ע. אכן ביסוד דבריו נראה עפ"ז הא ד"ז בתמוז אינו צום חמור כמו ת"ב, והיינו דקילקול בשנאת חנם גדול יותר מהקילקול בדעות וכבר האריכו בזה.

והנה בחי' הגר"ז (מהדורות מישור סי' ק"ט) כ' "כי תשא (ל"ג י"א) ושב אל המחנה. ובפירש"י דזה היה לאחר יוה"כ שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות ובי"ח שרף את החוטאים ובי"ט עלה. וברמב"ן (שם פסוק ז') חולק על זה ומפרש כי ביום רדתו ב"ז בתמוז שרף את העגל ודן עובדיו וכו' ע"ש. וצ"ב לרש"י למה הוצרך ליום מיוחד לדון העובדי ע"ז. ונראה דאולי לשיטתייהו, דהנה באיזה דין דנו שבט לוי את העובדי ע"ז, רש"י מפרש (ל"ב י"ט) דאם יש עדים והתראה בסיף כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, והוכרח לכן דבכתוב כתיב (ל"ב כ"ז) שימו איש חרבו על ירכו, והיינו סייף, ורש"י פירש שם שעברו על זובח לאלקים יחרם והיה צריך להיות סקילה, וע"כ דהרגו אותם בדין עיר הנדחת דדינם בסיף. אבל הרמב"ן בפסוק (ל"ב כ"ז) חולק על רש"י ומפרש דהיתה זאת הוראת שעה לקדש השם שלא היתה בהם התראה כי מי התרה בהם עיין שם, והנפ"מ בזה להלנת הדין דקיימ"ל בכל דיני נפשות דמלינן הדין דלחובה גומרין ביום שלאחריו (סנהדרין ל"ד). ולפי"ז רש"י בשיטתו דנו אותם בב"ד זה ד"נ בבכ"מ הוא וממילא הוצרכו לעוד יום להלנת הדין. אבל להרמב"ן לשיטתו דדינם היה הוראת שעה, וע"כ גם ע"ז גופא של אילינו הדין היתה הוראת שעה, ולזה למאי היה יום נוסף, וע"כ מפרש דהכל היה ב"ז בתמוז ודו"ק".

ואולי יתכן באופן"א דהנה נח' האם משה ירד ביום ה', או דידר ביום ו' בער"ש וכמבואר בחיזקוני, וא"כ רש"י י"ל דסבר דידר ביום ה', וממילא יכול היה להמתין לעשות הלנת דין למחר, ולהרגן ביום ו'. אבל לרמב"ן י"ל דסבר דידר ביום ו', וא"כ לא היה יכול להמתין למחר דבשבת אסור היה להרגן, לכן בהוראת שעה הרגן כולם ביום ו'.

[והנה באור זרוע (ח"א הל' קריאת מועדים סי' שצ"ב) כ' בשבעה עשר בתמוז כתוב בדברי הגאונים ב"ז בתמוז קרו ג' גברי מן ויחל משה עד אשר אני עושה עמך בפרשת כי תשא ולא בעו אפסוקי במעשה העגל כי היכי דמפסקין בשאר תעניות אלא קרי כוליה מעשה העגל ומעשה שבירת הלוחות משום דענינו של יום הוא דת"ר ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות מיהו אנו נוהגים שאנו מפסיקין וקורין כבשאר תעניות. וכן פסק בשבלי הלקט (סי' רס"ג) ובליקוטי פרדס לרש"י (עמ' ל') וז"ל שם "ויום תענית של י"ז בתמוז אין מדלגין ויחל משה כשאר כל התעניות אלא קורין כל מעשה העגל לפי שבו ביום נשתברו הלוחות". וראיתי לח"א שדן דלפ"ז גם מי שלא צם ב"ז בתמוז יכול לעלות לתורה, דאז יש חיוב קריאה של מעין היום, וזה לא שייך לתענית. אכן נראה דזה אינו, דכל מה שיש חיוב לקרוא מעין היום זה רק במועד, אבל כאן דא"ז מועד רק מחמת הצום בעינן שיהיה קריאה ובחרו קריאה ששיכת יותר ביום זה, וממילא אם לא צם אין לו תחילת חיוב].

ו. המרגלים התחילו לחזור למדבר

כ' החת"ס במדבר (יא, א) "והוא כי ידוע כי כל תקלת מרגלים ה' על שאירע חזירתם ביום י"ז בתמוז יום עשיית עגל, ומשום הגאון ר"ש אוסטרפולי" זצ"ל אומרים רמז, והימים ימי בכורי ענבים שהם ימי ס"ם כידוע ומפורסם, והנה אלו לא נתלבטו בג' ימים כל הלבוט הלז ונסעו בכ' באייר מהר סיני וה' נוסעים בדרך הארץ אחד עשר יום עד קדש ברנע והגיעו לשם ב' סיון ומשם ה' שולחים מרגלים וה' הולכים כ' יום בהליכתם, אירע חזירתם כ"א סיון שהוא זמן טוב ולא אירע שום מכשול

ולא נתאחרו במדבר מ' שנה - אך הוא ליבטס מהלך י"א יום בג' ימים עד שהתאוננו והתאוו ועכבו חדש ימים בשלו וז' ימים בסגירת מרים כדאיתא סוף מס' תענית עד שאירע שליחות מרגלים כ"ט סיון והלכו כ' יום עד י"ז תמוז ושבו כ' יום עד תשעה באב והימים ימי בכורי ענבים כנ"ל ונכשלו ונתעכבו מ' שנה".

ולכא' צ"ב מה ענין המיוחד שבחזירתן היה ב"ז תמוז, הא בגמ' (סוטה לה, א) דרשו דבין הליכתן ובין חזרתן היתה לרעה.

ואולי הכונה דבאמת הגם דבהליכתן הלכו לרעה, אך היה צד שעברו את כל ארץ ישראל, זה יעורר בהם רגשי חשק ותשוקה לארץ ישראל, ויום זה היה מסוגל להם שיחפצו באר", והם לא זכו ולא התעוררו לשוב בתשובה.

ז. מעשה דבועז בליל י"ז בתמוז

החת"ס (דרשות ש"ג) כותב, דהנה בתרגום איתא שרות ונעמי הגיעו לבית לחם בט"ז ניסן יום הקרבת העומר, והנה רות המתונה ג' חדשי הבחנה, ובט"ז תמוז ירדה לגורן, ורצתה שבלי ל"ז בועז ייבם אותה, ע"ש בכל דבריו. והוסיף דנפלא בזה, דהנה במעשה דבועז ורות היה התקומה למשיח ה', וכמ"ש בחז"ל שביצח משיח ממנה, וא"כ ביום זה שמתחיל חורבן הבית באותו יום מכין הקב"ה את התרופה בבריאת המשיח.

ויתכן עוד דהנה הבאנו דירושלים נחשבת כעיר דוד, וא"כ ביום זה היה זמן של הורע כחם של מלכי בית יהודה כמבואר בחת"ס שם, והיינו כנ"ל דהרי ביום זה התבטל מהם מקום השארת השכינה.

ח. 'בטל התמיד'

הנה נח' הראשונים במאי מיירי, דרש"י תענית כו, ב (ד"ה ובטל) פירש דגזרה המלכות שלא להקריב תמיד, אבל הר"ח להלן בדף כח, ב כתב דזה היה בבית ראשון, וע"פ דברי הירושלמי במכילתין ה"ד וברכות פ"ד ה"א שבכל יום היו מעלים כבשים לביהמ"ק ובאותו היום העלו חזיר ונעץ ציפורני בחומה ונודעזע כל א". ויע' ב"ק פב, ב ומנחות סד, א] וברמב"ם נמי כתב דהיה בבית ראשון, [וע' בצ"פ דביאר דאף דהובקעה העיר כבר בט' בתמוז אמנם התמיד היה עד י"ז בתמוז]. ובסדר היום ג"כ כ' דהכונה על בית ראשון.

והנה לכא' יל"ע בשיטת רש"י אמאי פירש שנתבטל מחמת הגזירה ולא כדברי הר"ח שעלו את החזיר בבית ראשון, והנה בגמ' בערכין יא, ב [ע"ש ברש"י ד"ה בטל] איתא דטעם שביטלו את התמיד הוא מחמת דלא היה שם קרבנות, וא"כ אמאי שינה רש"י ופירש מחמת גזירה, ויתכן דהנה בגמ' שם מבואר דהיה לפעמים קרבנות אח"כ היכא דמצאו בהמה להקריב, וע"כ נראה דס"ל לרש"י דהכונה דבטל התמיד והתבטלו כל הקרבנות, וכמו דאומרים בפיוט ל"ז בתמוז דהתבטל ביום זה "עולה וזבח", וזה היה רק ע"י הגזירה שלא יקרבו שום קרבן, אבל בזמן שהיה את המעשה שעלו חזיר עדיין לא נגמרו כל הקרבנות רק נגמר התמיד, והיכא דמצאו עוד להקריב הקריב.

שו"ר דכתב רש"י בדניאל (ה, יד) וז"ל "ומעת הוסר התמיד כדי לתת שיקוף שומ' ימים אלף ור"ץ יהיה ולא יותר שיבא המלך משיחנו ויסיר שקוף השומם והתמיד הוסר ו' שנים לפני החורבן בית שני העמיד צלם בהיכל ויום י"ז בתמוז היה ששרף אפוסטמוס את התורה ובטל את התמיד והעמיד צלם בהיכל כמו ששינו במסכת תענית, ושש שנים שכתבתי אין בידי ראיה מפורשת אך יש ראיה ששבוע שלם לא בטל התמיד לפני החורבן שכן ניבא דניאל על טיטוס (לקמן ט) וחצי השבוע ישבית זבח ומנחה כלומר מקצת השבוע שלפני החורבן יבטלו הקרבנו".

ולשיטת הר"ח נראה לבאר דהא צורת ביטול התמיד היה ע"י שהביאו חזיר במקום, והיה בזה ביזוי לכל הקרבנות, והיינו ביזוי לכבוד ה', ובאמת נראה דהוא שייך לחטא העגל שהיה בו ביום, דהם חטאו שהקריבו קרבנות לעגל וע"י לדורות אח"כ הופסקו הקרבנות שלהם לה'.

[אמנם בגמ' דרשו דהעומד צלם בהיכל היה ביום ביטול התמיד דכתבי ומעת הוסר התמיד ולא שקץ שמם, וצ"ב דזה היה בזמן מנשה, וביטול התמיד היה אח"כ, ולרש"י בדניאל ניחא דהכל נעשה ע"י אפוסטמוס, וכונת הפסוק על המעשה הזה].

ט. הסרת השכינה

במהרש"א בר"ה (לא, ב) כ' "ששה חדשים נתעכבה כו'. הני ו' חדשים אינו מפורש בשום מקום מאי נינהו ונראה לפרש דמיום שסמך מלך בבל על ירושלים דהיינו מ' בטבת עד ט' בתמוז שנבקע העיר כמפורש בפ"ק הם ו' חדשים ובאותו ו' חדשים הרחיקה השכינה עצמה מעיר עד למדבר ונתעכבה שם שמא יחזרו בתשובה וכשלא חזרו באותו ו' חדשים עד ט' בתמוז עלתה השכינה וישבה במקומה דבו ביום בטל גם התמיד". [והיינו דבבית ראשון ביטול התמיד היה בט' בתמוז, והוא מחזור עם מש"כ הגבורות ארי בתענית דלכך לא חשיב כנכפל הצרות].

ומבואר עכ"פ דבריו, דביטול התמיד הוא ממילא מראה על סילוק השכינה מישראל, והוא שפיר שייך לענין חטא העגל שהיה ביום זה, שע"י הסתלקה השכינה אז מישראל, עד שהחזירה משה בתפילתו.

שו"ר דבאשליך (ויקרא פכ"ג) כ' "ויהי היום יום שבעה עשר בתמוז עשו עגל בחורב וישתחוו לו במחרתו ובוטל מתן התורה, כי בו ביום נשתברו הלוחות ונסתלקה שכינה למעלה ונתחייבו כליה, לולא משה בחירו יתברך עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית" והיינו דבחטא העגל היה סילוק שכינה והא מעין ביטול התמיד. והנה המלבי"ם (פר' פנחס) דהתמיד מכפר על חטא הע"ז, וא"כ י"ל דחלק מהקילקול של חטא העגל הוא שגם לא יהיה להם תיקון ע"ז, ולכך מישך שיכא ביטול התמיד להא דנשתברו הלוחות. [ובשם הגר"נ גולדברג שליט"א ראיתי דביאר דהנה שיטת הרמב"ן תחילת תרומה, דמשה נצטוו להקמת המשכן כבר בארבעים יום הראשונים, רק מחמת חטא העגל התבטל דבר זה וחזר אחרי כפרת יוה"כ, נמצא דיום זה כבר אז בטל הקרבנות, והוא מישך שיכא ליום זה].

והנה בסליחות ל"ז בתמוז מצאנו ענין מופלא, דסיבת ביטול התמיד היה בגלל שזילזלו בקרבנות וכך איתא שם "וקיץ מזבחו קצתי להעמיד", והיינו ע"פ הידוע דיסד הלב אליהו (ח"ג עמ' קס"ג) דאדם דלא מכבד דבר לא יכול לקבל ממנו, וכמו דמצאנו (ברכות סב, ב) בדוד דביזה את הבגדים לכך הבגדים לא חימומו אותו, וכן בתורה אם אדם לא מכבד את התורה, אינו יכול לקבל ממנה. וא"כ י"ל דאחר דזילזלו בקרבנות לא זכו לכפרה שלהם.

י. 'הובקעה העיר'

הנה לפי פשוטו יש להבין אמאי עבדו צום בבקיעת העיר, דלכא' א"י על התחלת הצרות דע"ז קבעו צום ב' בטבת, ולכא' העיר הוא רק דבר נוסף בחורבן הבית ואמאי נקבע כיום בפני עצמו.

והנה בנביא איתא דבית ראשון נחרב בט' בתמוז, ובגמ' (תענית כח, ב ובתוס' שם) אמרו דבית שני היה ב"ז, וביאר הריטב"א דאנו חמיר לן בית שני וע"כ עבדינן תענית ביום דחורבן בית שני, ובפשוטו הביאור דמכא זה איכא לנו אסונות.

ויתכן לבאר דיסוד הבקיעה של העיר הוא מחמת ביזוי כבוד ה', דהנה ירושלים נקראת עיר מלוכה, וכמו בכל העולם דיש עיר הבריה שבה נמצא המלך וממילא נותן חשיבות לכל העיר, וכן ירושלים היא העיר מלוכה של ה', והנה מצאנו דירושלים חשיבא כעיר דוד היינו דמלכות ב"ד הוא הגלוי המלכות של ה' בבריא ע"י

מושפעים ממלכות ה' וכידוע, וממילא העיר ירושלים היא העיר מלוכה שבעיר איכא גלוי למלוכה של ה'. ומעתה שהובקעה העיר הוי ביזוי לעיר מלוכה ששלטו בו אחרים.

ולהנ"ל נראה דלכך חלוק בית ראשון מבית שני, דבבית ראשון מבואר בחז"ל באיכה דראה נבזרדאן דנופלת ירושלים, דהכה בפטישים ורק באחרון הצליח, וא"כ לא היה בזה כ"כ ביזוי ש"ש דראה שנמסר בידו, אבל בבית שני שבא טיטוס והיה כופר גדול ולא הרגיש בזה כלל שימסר בידו אלא חשב שהוא מחמת כחו, א"כ הוי ביזוי לעיר מלוכה, וע"כ חמיר לן טפי בית שני.

עוד נראה בזה, דהנה בדרשת מהר"ח מוולוז'ין מובא בזה"ל "הנה חז"ל (תענית ה, א) על פסוק (הושע יא, ט) בקרבך קדוש ולא אבא בעיר והקשו וכי משום דבקרבת קדוש לא אבא בעיר, אלא אמר הקב"ה לא אבא בירושלם של מעלה עד שאבא בירושלם של מטה ומי איכא ירושלם למעלה אמר ליה אין דכתיב כעיר שחבורה לה יחדיו. ענין סוד ירושלם שלמעלה הוא סוד נשמותיהם של כל ישראל ולכן נקראת גם כן כנסת ישראל כי כמו בירושלם של מטה בעלות כל ישראל לרגל ליראות את פני ה' היו מתכנסים שם כל ישראל ביחד כן ירושלם של מעלה הוא סוד מקור כניסת נשמותיהם של כל ישראל, עכ"ד.

ומעתה נראה דהנה בית שני שנחרב על שנאת חינו, א"כ שורש החורבן כבר היה בהובקעה העיר דכיון שהפסידו את ענין כללות ישראל שירושלים כוחה לחבר את ישראל, לכן דוקא בבית שני עושים זכר להובקעה העיר.

ועוד נראה דהנה בקרא כתיב כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים, דבכח מעלת ירושלים לזכות להבין דבר ה', והנה תלמוד בבלי נקרא במחשכים הושבני, היינו דכמה שיותר רחוקים מא"י א"כ מתרבה המח' ואי בהירות התורה, ובאמת אין אנו כמעט מוצאים מח' בין התנאים שבזמן הבית רק בסוף זמן בית שני במח' ב"ש וב"ה והיינו כנ"ל דבזמן בהמ"ק היה בהירות בתורה מכח אור ה' שהיה במקדש, וגם בירושלים היה כח להבין את התורה, וע"י דהתבטלה העיר התבטל אותה בהירות של תורה.

שו"ר בקרן אורה (תענית ל, דכ) "והנה גרמו המעשים והתחיל המילוי לחסור אחר ימי שלמה המלך ע"ה, והגורם לזה כי אור התורה לא האיר בנו בשלימות מעת אשר נשתברו הלוחות הראשונות, כמו שמבואר במדרש (עיין ש"ר לב, א) ובזוהר הקדוש (עיין תיקון נז צ"א ע"א), על כן לא עמדנו על מעמד השלימות בתמידות, כי אם פעם במילוי פעם בחסרון ח"ו, וכמו שנאמר (תהלים פב, ו) אני אמרתי אלקים אתם אכן כאדם כו', ומן אז והלאה נפגם מעט כח החירות אשר יצאנו ממצרים, כמו שנאמר (שמות לב, טז) חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות (ש"ר מא, ז) ואחר השבירה הורד עדינו מעלינו, על כן היום הזה מעותד לכל המאורעות בביטול התורה ח"ו, והן החמשה דברים שאירעו לאבותינו ב"ז בתמוז, נשתברו הלוחות וביטל התמיד, כי התמיד הוא בחינת התורה, שנאמר בה (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, והובקעה העיר כי התורה היא לנו לחומה להגין עלינו מכל אויביו מסביב, וכמש"ד ז"ל בבבא בתרא פרק קמא (ז' ע"ב) על פסוק אני חומה זו התורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים, ושרף אפוסטמוס התורה והעמיד צלם בהיכל, וכל המודה בה כאלו כופר כו'".

והנה לכאן מישך שיכא הובקעה העיר לחטא העגל, דהרי מבואר בגמ' (עירובין נד, א) דלולא נשתברו הלוחות לא יכלו לשלוט בהם אומה ולשון, וא"כ מחמת החטא שלטו בנו והבקעה העיר.

עוד שמעתי לבאר את שיכות העניינים שהרי הסתלקו ענני כבוד בחטא העגל, [עי' בגר"א שה"ש א, ד] וזה כמו הובקעה העיר.

יא. בילבול החשבונות בבית ראשון

כ' התוס' (ר"ה יח, ב זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר) - "היינו בראשונה אבל בשניה הובקעה ב"ז ומשום הכי עבדין ב"ז תענית והך ברייתא מתניין בירושלמי וגרסי' בה י"ז בתמוז ואף על גב דכתיב בקרא בתשעה לחדש קלקול חשבונות היו שם ופליג אש"ס דידן ורוצה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשבונם ולא רצה הפסוק לשנות מכמו שהיו סבורים". ויתכן דזהו חלק מהא דנשתבו הלוחות ואז השכחת התורה מצויה, ובא יום זה להראות גדול השכחה עד שטעו בתאריך היום.

ובמהרש"א (תענית כח, ב) כ' "ובירושלמי תירץ בע"א דקלקול חשבונות היה שם ונראה לפרש לפי שאוה"ע מונין לחמה וישראל ללבנה וע"י אויבים ע"א שגזרו על חשבון הלבנה וקידוש החדש כמ"ש במסכת ר"ה נעשה זה הקלקול ובודאי ב"ז בתמוז בחדש הלבנה נבקעה העיר גם בראשונה כמפורש בקרא בירמיה מקל שקד אני רואה שהם כ"א ימים שבין י"ז בתמוז לת"ב אבל לפי קלקול חשבונות של האויבים שמונין לחמה לא היה רק ב' בתמוז דשנת החמה מוסיף על שנת הלבנה י"א ימים נמצא שבג' תקופות מתשרי עד תמוז מוסיף ח' ימים שבין תשעה בתמוז לחמה ובין י"ז ללבנה ועל כוונה זו אמר שמו אותותם אותות וגו' ע"פ מ"ש והיו לאותות וגו' דהיינו שישראל המונין ללבנה יהיה אות שלהם הלבנה כשהיא לוקה סימן לשונאיהם של ישראל ועובדי כוכבים המונין לחמה כשהיא לוקה סימן ואות להם שיהיו לוקים וכן בהפך ולזה כשצר מלך בבל על ירושלים היה ב' בטבת עד שהוצלח ונבקעה העיר ב"ז בתמוז ללבנה וט' לחמה והם שני תקופות השנה שהחמה עולה ומוסיף מיום ליום וזה שם ונתן לו האויב אות וסימן להצלחתו להחריב ירושלים ובהפך אמר אותותינו לא ראינו וגו' לטובה דהיינו שהובקעה העיר ב"ז בתמוז ללבנה שהיא נדונית חסרה אז סימן ואות על חסרון שונאיהם על ישראל". ונראה הביאור עם הנ"ל דביום זה נפגע כבודן שם ישראל, דעל קביעות השנים נאמר כי היא חכמתם לעיני העמים, ושוב נמצא דטעו בחשבון, אם נחסר אותו כבוד של ישראל על האומות.

וביערות דבש (ח"ב דרוש יד) כ' "אבל הענין כי בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) דייק הואיל וכתב [ביחזקאל כ"ו בא' לחודש סמך צור על ירושלים], מזה דייק שנחרב בא' לחודש. והענין כי יש חדשי חמה וחדשי לבנה, כמו דבעיא בגמרא, בא' בשבט ראש השנה שבט דלבנה ושבט דחמה ע"ש, וחדשי חמה לפי תקופות, וא"כ היה אז אב דחמה בט' באב דלבנה, כי תקופת תמוז היה בח' בתמוז, והיה י"ז בתמוז דלבנה ט' תמוז דחמה, ולכן כתיב בט' לחודש תמוז הובקעה עיר, וקיימ"ל ב"ז בתמוז הובקעה העיר, אבל בפסוק מיידי מתמוז דחמה היה בט' באב, אבל לירח לבנה היה ב"ז בו, וכן אחר כך חורבן בית המקדש לירח חמה היה בא' באב, ולירח לבנה היה בט' באב, כי תמוז היה מלא, ולכן לצור, מאומות העולם שמונין לחמה, באה השמועה בא' לחודש שהוא חודש חמה והבן. רק אין זה דרך קרא לרמוז על חדשי חמה והכל חדשי לבנה, לכן קאמר כסה, כי התורה כסתה זמן, ותפס במקרא תמורת חדשי לבנה חדשי חמה, וכן כווננו במ"ש קלקול חשבונות, שהעמידו במקום ירחי לבנה ירחי חמה, כפי שהוגד לצור המונין לחמה, והוגדה להם הבשורה שבא' באב נחרב, כן תפס המקרא דברי בשורה זו וכתבה. והן דברים אמיתיים אין בהם ספק".

ובאברבנאל (מלכים ב, כה) ביאר באופ"א, דכ' "אבל מה שנאמר כאן בתשעה לחדש הבקעה העיר, היה לענין המעשה, ומה שאמרו בשבעה עשר בתמוז היה אחרי אשר רדפו אחרי הבורחים ושוב להרחיב פרץ העיר, וזה לפי שכאשר ראו אנשי המלחמה אשר בקרב העיר שבקעו הכשדים חומת העיר ברחו בלילה ההיא".

[והנה במג"א (תקנ"א סקמ"ב) כ' "מלומר שהחיינו - ובשב' שרי (מס"מ בשם ס"ח ולבוש) ובכתבי האר"י אסר אפי' בשבת ונ"ל דאם חל י"ז בתמוז בשבת ונדח' מותר לכ"ע ועס"ד וטעם האיסור נ"ל כיון דהזמן ההוא זמן פורעניות אין לברך שהחיינו לזמן הזה אבל אין הטעם משום אבילות דהא לא מצינו שאביל אסור לברך שהחיינו". ונראה לדון דהנה בבית ראשון נחרב בת"ב שחל בשבת (רש"י תענית כט, א), וא"כ גם י"ז בתמוז היה בשבת, אם לא היה תמוז מעובר, ונמצא דהפורענות היתה באופן כזה שהיה בשבת, וא"כ כבר בשבת י"ז בתמוז התחיל הפורענות, והמג"א מיאן בזה דהוא סבר דהוי בט' תמוז וכדעת הבבלי, ולכן כ' דראוי להחמיר להתענות ג"כ בט', וא"כ אין ראי' שהצרה היתה בשבת].

יב. הצום על בית שני

כתב הרמב"ם (פ"ה תענית ה"ב) וז"ל "ואלו הן יום שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכבית גחלת ישראל הנשארה וסיבב להתם גלותו, ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלם והביאה במצור ובמצוק. ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון והובקעה ירושלם בחורבן שני, ושרף אפוסטמוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל". ובלח"מ עמד בזה"ל "והובקעה ירושלם בחורבן [בית] שני אע"ג דתענית דקרא דצום הרביעי לא הוה אלא בט' משום דהובקעה העיר בט' מ"מ השתא עבדינן ליה ב"ז מפני שחרבן בית שני חמיר והובקעה העיר ב"ז".

וביותר יש לעמוד בזה, דהנה כל הצומות הם על בית ראשון, עשרה בטבת זה על בית ראשון, וצום גדליה הוא על הגמר של הגלות בהריגת גדליה, וכן ת"ב הוה גם על בית ראשון וגם על בית שני, ואילו כאן ב"ז בתמוז הוה צום רק על בית שני וצ"ב בטעם הדבר.

ויתכן דהנה כבר נתבאר דהד' צומות הם על ד' ענינים שונים דעשרה בטבת הוא על תחילת החורבן, י"ז בתמוז הוא על חורבן ירושלם, ות"ב על חורבן הבית, וצום גדליה זה על חורבן ארץ ישראל. [ראה מה שהאריך בזה הגר"פ גולדוסר שליט"א בספרו לששון ולשמחה].

[והוסיפו בזה דבאמת הוה ג' סיבות לחורבנות דהנה בגמ' בנדרים (פא, א) איתא "אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמיהו ט') מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו שנאמר (ירמיהו ט') ויאמר ה' על עיזים את תורתי אשר נתתי לפניהם". ומאידך בגמ' ביומא ט,ב איתא "מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלשה דברים שהיו בו עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים". ומאידך בגמ' בשבת קט, ב "אמר אביי לא חרבה ירושלם אלא בשביל שחללו בה את השבת" והיינו דהוה ג' סיבות לג' ענינים שונים].

ומעתה נראה דהנה אף שהוקם בית שני אמרין בגמ' ביומא (כא, ב) דה' דברים לא חזרו בבית שני, והיינו דבחורבן בית הראשון נשאר דברים מסוימים חרבים גם בית שני, וא"כ היום שייך לצום גם על החורבן ההוא, וכן י' בטבת דהוה תחילת החורבן ודאי שייך לצום ע"ז, וכן בצום גדליה שהוה צום על חורבן ארץ ישראל, בבית שני כבר לא זכו לשוב ארץ ישראל בשלימות דהרי י' השבטים לא חזרו, אמנם לגבי ירושלם אין שום חילוק בין הקדושה הראשונה של ירושלם, או לקדושה השנייה, וכאשר נבנה הבית שני חזר הקדושה למקומה וע"כ עכשיו אנו צריכים להתענות דוקא על חורבן ירושלם בבית שני ולא על בית ראשון.

יג. 'שרף אפוסטמוס את התורה'

ולכא' יש להבין במעשה שלו מה יסוד התענית ע"ז דהא נשאר עמנו התורה, [ושמעתי בשם הר"ח בן הרב מבריסק דאמר דע"י דשרף את התורה נוספו מילים בתורה שאחד הלומד את הענין ששרף את התורה מקיים מצות ת"ת], והנה במ"ב בס' תק"פ בשם כתבים דמחמת השריפה נמסרה התורה לחיצונים, ובפשוטו היה כאן זלזול בס"ת זלזול בתורה ע"י שנשרפה, [ובס' תפארת התורה להגר"ש פינקוס פר' שמיני כתב דמכח ששרף את התורה נעשה קל בעיני האומות לשרוף את התורה ומיניה כל הדורות, אכן צ"ע דבגמ' ביבמות טז, ב איתא "ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב (איכה א') ידו פרש צר על כל מחמדיה זה עמון ומואב בשעה שנכנסו עובדי כוכבים להיכל הכל נפנו על כסף וזהב והם נפנו על ס"ת אמרו זה שכתוב בו (דברים כ"ג) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ישרף באש", מבואר דשרפו את התורה כבר בבית ראשון]. ובמהרש"א כבר ביאר דהוא המשך לשבירת הלחות דלכך גם נשרפה התורה ביום זה. וראה גם בקינת 'שאלו שרופה באש' למחר"ם מרוטנברג שמקשר בין שבירת הלחות לשריפת התורה, ועל שריפת התורה שהיה ביומיו בעש"ק חוקת.

ונראה עוד דהנה בתפארת ישראל על המש' כתב דיתכן דשרף כל תורה שבא לידו, א"נ דשרף את הס"ת שבעזרה, שהגיהו עזרא, [ואולי זה תלוי בפלוגתת הירושלמי היכן שרף, דאי היה כל תורה שמצא היה כאן ענין של ביזוי התורה וע"כ שרף בפירסום גדול] ונראה א"כ דע"י שריפת התורה איבדו את המסורת המדויקת של התורה ואין אנו בקיאים מחמת זה בחסירות ויתרות, ובאמת הוא כעין שבירת לוחות ראשונות, דבלחות ראשונות היה הכל כתוב ומבואר על הלוחות משא"כ בלחות שניות וא"כ נמצא דבשריפתו נעשה הדברים ממש כעין שבירת לוחות ראשונות.

והנה בפיטו ל"ז בתמוז איתא "גלינו מבית הבחירה, דיננו נחתם וגזרנו גזירה, וחשך בעודנו אורה, כי בשבעה עשר בתמוז נשרפה התורה". מבואר דמחמת שריפת התורה נחרב הבית וצ"ב.

יד. 'והעמיד צלם בהיכל'

ונח' בירושלמי (שם ה"ה) אי הכונה על מנשה שהעמיד צלם, או על טרינפוס, וברש"י (כו, ב ד"ה והעמוד) פירש שהעמידו מנשה כדמפורש בתרגום ירושלמי בפרשת השמים כסאי (ישעיה סו) ונראה דאם הכונה במנשה א"כ הביאור דנתבזה כבוד ה' בזה שהפכו את ביתו לבית ע"ז וכן אם עשה כן אותו השר, דהפך את המקדש לצלם, והוא מיישר שיכא לחטא העגל שעמידו את הצלם במקום משה.

נמצא דביום זה התבטל הלוחות שהיו מעשה ה' - התבטל העבדות לה', התבטל עיר ה' - והתבטל ס"ת שהיה כנתינה מסיני - והתבטל המקדש ה' דנהפך ח"ו להיות משכן לצלם.

והנה רש"י במגילה (ו, ב) כ' איטליא של יון הוא כרך גדול שברומי כו'. כרך גדול שגדל בשביל עון מנשה שהכניס צלם בהיכל יד גבריא ונעץ קנה כו'. נמצא דב"ז בתמוז ג"כ נבנה רומי. [וכבר תמהו מדברי הגמ' שבת (כ"ו ב) יום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב באו רומוס ורומילו ובנו שני צריפין ברומי כו'. ועי' ספרי עקב, וכו'. ועיין בס' עולם הפוך (שיצא בשנת תק"ס) פ"ד, שמתחילה היה פגם קטן אז נעץ קנה, אח"כ כשנתרבה הפגם אז העלה שרטון, וכשנתרבה הפגם ביותר נבנה עליו וכו' עיין שם. ועי' בזה בארוכה באהבת איתן על עין יעקב].

טו. הריגת הכהנים

באבן עזרא (זכריה ח, יח) כ' "ובעבו' כי ב"ז בתמוז נהרגו הכהנים בבית השם וה' דברים קרנו בו קבעוהו בתענית ולא הטריוהו על הציבור להתענות". ולא נתבאר למתי כונתו.

שו"ר באברבנאל מצמיח ישועה (מבשר טוב ה"ד נבואה ב') "הנה יוסף בן גוריון (פל"ט) מעיד שביום הצום י"ז בתמוז היה הרג רב בבית ה' על ידי היונים והוא המורה שבבית שני תמיד היו עושים הצומות,

ובאברבנאל (דברים כח מט) מביא את הדברים באריכות, וז"ל "ראשונה בימי הורקנוס ואריסטובולוס, בני אלכסנדר המלך. שנפל המחלוקת ביניהם על דבר המלכות. והיה אריסטובולוס הבן הקטן מתנשא לאמר אני אמלך. ושלא אריסטובולוס אל פומפיוס שר צבא רומי שבא לדמשק, מנחה גפן זהב משקלה חמש מאות ככרי זהב עם אבנים יקרות, כדי שיהיה בעזרתו להחזיקו במלכות. והורקנוס אחיו הגדול הלך שם עם אנטיפטר יועצו. ויסכימו עם פומפיוס שיעזור להורקנוס וימליכוהו, ושיהיה עבד לרומי נותן לו מס מידי שנה בשנה, אל אשר יהיה בעזרתו להמליכו, כי הוא היה הבן הבכור לאלכסנדר. ובא פומפיוס עם כל חיל רומא על ירושלם, ויצאו מן העיר אנשי אריסטובולוס והכו ברומיים מכה רבה. ויבהל פומפיוס מגבורתם, ויחשוב ללכת לו מעל העיר בדעתו שלא יוכל לכבשה. ולפי שאנשי הורקנוס שהיו בירושלם, היו לוחמים עם אנשי אריסטובולוס אחיו, נגש פומפיוס אל שערי ירושלם, ואנשי הורקנוס פתחו לו שער, ויכנסו שם הרומיים וילכדו את ירושלם ואת בית המלך. וירבו בבית יהודה תאניה ואניה. רק היכל השם יתעלה לא לכדו, כי סגרו הכהנים את שערי בית ה' וילחמו בהם ימים רבים. ובחדש הרביעי הוא חדש

תמוז בשבעה עשר בו, הוא יום הצום, ויקרבו הכהנים לזבוח. ואז פומפייס הקריב את האיל המנגת, וינגח את מגדל ההיכל וישמטוהו לארץ. ויבאו הרומיים בהיכל ה' הלך והכות, ויפלו פגריהם על זבחייהם. ויהי כאשר תמו הכהנים שהיו בהיכל למות, ויכנסו שרי רומי בתוך המקדש. ויבא פומפייס וירא את קדש הקדשים ויחמול עליו, ולא שלח ידו בכליו, כמו שעשה בכלי ההיכל והמקדש שלקחם כלם. ויתן פומפייס את המלכות אל הורקנוס, ויאסור ארסתובלוס אחיו וישלחוהו לרומא. הנה זאת היתה הפעם הראשונה שלכדו הרומיים את ירושלים, ושפכו דמים כמים בתוכה".

ואולי הוא מישך שיכא ליום זה, מחמת שהרי הרגו את חור בחטא העגל, ואמנם הרגו אותו בט"ז תמוז, אך ימים אלו הם הגורמים להריגת הכהנים.

טז. שיכות הענינים ליום זה

נראה לבאר את ה' הדברים שיש ב"ז בתמוז, והטור בס' תקנ"א כ' דהצום הוא על כל ה' דברים.

דהנה מצאנו דנסלח חטא העגל אמנם לא חזרו למעלתם הראשונה וצ"ב, ויתכן דהא חטא העגל הוא מקביל לחטא אדה"ר וכמבואר בגמ' (שבת קמו, א) דקודם חטא העגל היו כמו מדריגת האדה"ר קודם החטא ואחר חטא העגל חזרו להיות כבני אדם.

ונראה דיסוד עונש חטא העגל אי"ז רק מעשה עונש על החטא, אלא הוא דבר מציאתי דאחר שחטאו צריך להיות באופן אחר כי הם צריכים לזכך את עצמם ולהגיע לבהירות התורה מחמת עצמם, וכמו דביאר הנפש החיים שעונש מיתה שנגזר על האדה"ר אי"ז עונש אלא מציאות שאם יאכל מעץ הדעת מוכרח למות, כך גם בחטא העגל אם הראו שאינם יכולים לעמוד בדרגה זו וחיבים להיות בדרגת לוחות שניות.

ומעתה נראה דזהו כל הענינים שהיו ביום זה.

דהובקעה העיר, דהעיר ירושלים היא המחנה שכינה, היא המקום שיכלו לגור סמוך למקדש ולהתנהג בקדושה של ירושלים, אבל איבדו מעלה זו שראו שאינם יכולים לעמוד בקדושה זו נלקח מהם מעלה זו.

בטל התמיד, נתבאר דבתמיד היה כפרת החטאים, וא"כ כל יום היו תביעה מחודשת גדולה יותר על החטא, והמשיכו לחטא א"כ אין נותנים להם את הכפרה המוחלטת שלא יחטאו יותר.

וכן שנשרפה התורה הוא כנ"ל דהיה בהירות בתורה והפסיד זאת כי לא קימו את התורה בהירות יצטרכו לעמוד כדי לידע את מעשה התורה.

והא דעומד צלם בהיכל דגרם לסילוק שכינה מהיכל, כיון שלא כיבדו את היכל ממילא נהפך להם לבית צלם ר"ל.

עוד יתכן בזה, דכל הני הם הסיבות לחורבן הבית, והיינו דצמים ביום זה על הסיבה לחורבן, א' שבירת הלוחות שזהו חטא הע"ז שמכחה יש חטא ע"ז וכדלעיל.

ביטול התמיד, הנה מצאנו בבעל הטורים (תצוה כט, יד) "תשרף באש. ג' במסורה. ואת פרשו תשרף באש. ואת מרכבותיהם תשרף באש ביהושע (יא ו). ואת העיר הזאת תשרף באש (ירמיה לח כג), גבי דדקיהו. שזכות הקרבנות עמד ליהושע לנצח האומות (עי' מגילה ג א). אבל כשבטלו הקרבנות, כשצרו על ירושלים, נחרבה העיר (תענית כו, ב). וזהו ואת העיר הזאת תשרף באש". והיינו דביטול התמיד גרם לחורבן הבית.

בקיעת העיר הוא פשוט דע"ז יכלו להחריב את בית המקדש.

ושרף אפוסטמוס את התורה, כבר הבאנו לעיל דמבואר בפייטן דזהו הסיבה שנחרב הבית מחמת שנשרפה התורה.

וכן הכנסת צלם בהיכל, ע"י מנשה והבאנו מרש"י דביום זה נבנה רומי, והיא באה להחריב את בית מקדשנו. וביותר מבואר בתנחומא (בחקתי ג') אלא כשראו אותי נכנס לבית בא מנשה והכניס שם את הצלם כדי להוציאנו משם בתחלה עשו לו פרצוף אחד והעמידו למערב כביכול היתה השכינה הולכת לזויות אחרת מקום שלא נראה הפסל כשראה מנשה כך עשה לו ארבעה פרצופין שיראה השכינה ויסתלק שנאמר (ישעיה כח) כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס, הוי אומר שאף לא כתנין חלצו שד אמר הקדוש ברוך הוא מה אני עושה כאן אלך אשובה אל מקומי (הושע ה).

יז. י"ז תמוז לעתיד לבא

כתיב בזכריה (ח-ט) "כה אמר ה' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו". ויל"ד לעת"ל אימתי יהיה המועד של צום הרביעי, דהרי בבית ראשון הצרה היה בט' בתמוז, ועל זה היתה נבואת יחזקאל שהצום שצמנו אז ברביעי יהפך לחיות לששון ולשמחה, ואילו עכשיו אנו צמים ב"ז בתמוז א"כ יל"ד מתי יהיה ה"י"ט דלעת"ל.

והנה מובא בשם גורי האריז"ל, ובשל"ה תענית תורה אור, [וכ"כ בחי' המהרי"ל דסקין עה"ה הנדמ"ח] דמה שאהרן אמר להם בזמן חטא העגל, (שמות לב, ה) "וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג לה מחר". דהכונה לעת"ל ש"ז בתמוז יהיה לששון ולשמחה, וא"כ מבואר דלעת"ל החג יהיה ב"ז בתמוז. וכן מצאנו בסליחות ל"ז בתמוז, "ושבעה עשר בתמוז הפך לנו ליום ישועה ונחמה", וצ"ב.

ואשר מבואר כאן מה דיסד המנ"ח והארכנו בשיטתו במק"א, דיסד דברי קבלה היה לצום פעם אחד בחודש ברביעי ופעם בחודש בחמישי וכו', ולא נקבע כלל יום, וכן בימי בית שני שעשו לימי ששון ושמחה ג"כ לא נקבע ליום מסוים אלא היו עושים כ"א לפי רצונם. ורק אחר החורבן בית שני רצו רבנן לקבוע יום אחד לכולם וכו". וא"כ שפיר יהיה המועד ב"ז בתמוז ויהיה בתורת מועד גם על ט' בתמוז ודוק.

עוד יתכן עפ"י החת"ס דאם הצום נדחה ליום א', אז לעתיד לבא יהפך ג"כ היום שנדחה הצום לששון ולשמחה, וא"כ כיון דהיום צמים למעשה ב"ז בתמוז, לכן זה נהפך להיות לששון ולשמחה.

בשנים מאוחרות יותר, כאשר הציבור הענק החל לגדוש את הבית, הוכר הצורך בייעוד חדר לאבא, שיוכל ללמוד בו באין מפריע. לשם כך צורפה לדירה יחידת דיור קטנה בת שני חדרים, מן הקומה שמעל. אמא סירבה להכיר בה כחלק מביתה. והיא חזרה ואמרה: "גידלתי את כל ילדי בשני חדרים, מדוע אני זקוקה עתה ליותר מכך?" משום כך היא עצמה כמעט שלא עלתה לקומה השנייה

בתו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א מספרת על ההסתפקות במועט בביתם

"מה טובו אהל'ך יעקב" (במדבר כ"ה, ה')

על דלתה של אמא התדפקו בנות סמינר ובקשתן בפיהן: "באנו לראיין את הרבנית על 'הסתפקות במועט'". אמא היתה אובדת עצות. מעודה לא סירבה לשום פונה, ולכל בקשה נענתה בשמחה, אך כעת לא היה בידה לסייע להן; היא משכה בכתפיה והגיבה בצער: "אני יכולה לדבר בשבח ההסתפקות במועט, אולם לא אוכל לדבר מנסיוני האישי - אני לא התנסיתי בכך; תמיד היה לי די והותר!"

הנערות יצאו מרוצות - הראיון היה קצר, אך מושלם!

'אל המנוחה ואל הנחלה', היתה הדירה קטנה ביותר ולא הכילה אלא שני חדרים, הול כניסה ומטבח צר. חדר אחד שימש כחדר הורים, והשני - ליתר צורכי בני הבית. חדר זה הוא חדר לימודו של אבא, הנקרא 'חדר הספרים' וארונות הנושאים עליהם מושא של אלפי ספרי קודש, אהוביו של אבא, מציפים אותו מכל עבריו. בילדותנו ישנו כולנו במיטות או בארגזי המיטות שבחדר הספרים, כשלצדנו אבא יושב ולומד, כותב את ספריו הרבים, לומד עם חברותא, משיב

אמנם היה לאמא 'די והותר', אבל ה'די והותר' הזה הצטמצם במעט שבמעט... אמא לא היתה זקוקה לכלום. כל מה שמעבר לכלום - נכנס אצלה בגדר של מותרות, אשר מהם ברחו כמפני אש. כל שנותיה של אמא עברו עליה בדירות קטנטנות, מצוידות בריהוט מינימלי. בשנות נישואיהם הראשונות חלקו אבא ואמא דירות משותפות עם דיירים נוספים. גם כשעברו לדירתם הנוכחית והגיעו

פעם ניסו בני הבית להסביר לה את 'מהותו של הנופש', אולם הדבר לא עלה בידם... היא התפלאה מדוע לאנשים כל כך 'רע' בביתם

עלה בידם... היא התפלאה מדוע לאנשים כל כך 'רע' בביתם, עד שהם מעדיפים להיטלטל למרחקים, להיחזק בדירה שאין רגילים אליה, לבשל במטבח זר, וכהנה וכהנה. ידענו כי לאמא טוב בביתה הקטן, במטבח הזעיר, והיא חיה כל העת באווירה של נופש... (אמנם היו שנים ספורות שבהן נסעו אבא ואמא לנפוש בצפת כדי שאבא יוכל לכתוב את ספרו ברציפות בלי הפרעות. ואכן אבא הספיק בשבוע אחד מה שבבני ברק אך לו חודש שלם. הוא כתב שם את ספרו 'דרך אמונה')

יחד עם זאת כדרכה של אמא, כאשר באה גיטית וסיפרה לה בבושה כי היא נוסעת לנופש, היתה אמא מאושרת: "איזה יופי! כמה טוב! מגיע לך לנוח ולהתרענן! הנה סכום כסף שיהיה לך להוצאות..."

מטבח מינימלי וכיסאות רעועים

הפשטות בבית התבטאה בתחומים רבים, גם באלו שנראה לנו כי בלעדיהם אי אפשר לחיות. אבל אמא יכלה גם יכלה:

המטבח היה מרוהט במינימום שבמינימום והכלים בהתאם. אמא לא אהבה להכניס למטבח כלים חדשים. בתקופות מסוימות היו הצלחות שאריות שנותרו מסטים שונים, כאשר כל צלחת בדוגמא שונה... לאחר חתונתה, כשעבדה אמא אצל הרב נחום יואל הלפרין, רצה הרב נחום יואל להעניק לזוג הצעיר מתנה - כלים חדשים לפסח, אולם אמא סירבה: "אינני צריכה!" מה עשה? - העניק מתנות זהות לכל העובדים, ואז נעתרה אמא לקבל את המתנה.

גם פמוטות השבת היו צירוף של כמה סוגים, כוסות לשתייה היו רק מפלסטיק, וגם הכיסאות היו (ועדיין) שונים זה מזה. סיפר אחד הנכדים: "בילדותי הייתי מרבה להגיע לסבא וסבתא, לאכול עמם את סעודת השבת. באופן קבוע הייתי מגלה את עצמי יושב על כיסא רעוע. 'מדוע תמיד יוצא לי הכסא השבור?' שאלתי. השיבו לי הנוכחים בחיך: 'כאן כל הכסאות רעועים...'".

כלי כלי וסיפורו...

מיותר לציין כי המקרה בביתנו לא מ'יד ראשונה'. במשך שנים רבות

על שאלות של נכנסים ויוצאים...

גם המטבח היה קטן מאוד, עד כי יכלו להצטופף בו כשלושה אנשים בלבד. פעם נשאל אבא מדוע לא השאיר בו 'אמא על אמא' בלתי מסוידת זכר לחורבן. (אבא נוהג להשאיר 'אמא על אמא' בכל החדרים. אלא שמקום ה'זכר לחורבן' במטבח נמצא מאחורי הארון, והשואל לא ראהו). הוא השיב בחיך, שהמטבח אינו מחויב בכך מפאת קוטנו... (על פי ההלכה אין צורך להשאיר זכר לחורבן, אלא בחדר שיש בו ד' אמות על ד' אמות).

'טוב לי פה ככה'

אם ניתן היה לחשוב שהדירה הקטנה היתה ברירת מחדל שנכפתה על אבא ואמא בעת שתרו אחר מקום מגורים, באו השנים המאוחרות והוכיחו כי אין הדבר כן: כאשר התפרסמו אבא ואמא בכל רחבי תבל, באו רבים והתחננו בפני אמא לסייע בידה ולהרחיב את הדירה. אמא תמיד סירבה. יהודי אמריקאי עשיר ביקר פעם בביתנו ונדהם למראה הפשטות שזעקה מכל עבר. הוא לא יכול היה להשלים עם העובדה כי הרב והרבנית מתגוררים בדירה שכזו והציע לאמא לשפץ את הבית על חשבוננו. אולם אמא התנגדה בתוקף: "אני רוצה את הבית שלי דווקא כך, פשוט ונעים. אינני חפצה בבית יפה יותר. טוב לי פה ככה".

משהחל אבא מדפיס את חיבוריו הרבים. מילאו הספרים את החדרים, עד שכמעט לא יכלו ללכת מבלי להיתקל בהם. רבי יצחק שוורץ, קרוב משפחה של אבא, ביקש מאבא שיאפשר לו להרחיב מעט את המבוא הצר הסמוך לפתח כדי שניתן יהיה להניח שם את חבילות הספרים. המצב אילץ את אבא ואמא להיענות להצעתו, וכך נוצרה מרפסת הכניסה, ששימשה אף כסוכה, ועם השנים גם לחדר המתנה לקבלת הקהל על ידי אמא.

בשנים מאוחרות יותר, כאשר הציבור הענק החל לגדוש את הבית, הוכר הצורך ב'יעוד חדר לאבא, שיוכל ללמוד בו באין מפריע. לשם כך צורפה לדירה יחידת דיור קטנה בת שני חדרים, מן הקומה שמעל. והנה, למרות הנחיצות שבדבר, סירבה אמא להכיר בה כחלק מביתה. היא חזרה ואמרה: "גידלתי את כל ילדי בשני חדרים, מדוע אני זקוקה עתה ליותר מכך? הרי בשבילי תוספת זו היא מותרות ממש!" משום כך היא עצמה לא השתמשה בחדרים אלו, ואף כמעט שלא עלתה לקומה השנייה. כיום משמש חדר אחד בקומה השנייה ללימודו של אבא, וחדר נוסף כמחסן לספרים שחיבר.

תמיד באווירה של נופש

אמא היתה אומרת: "אינני רוצה חיי נוחות ורווחה בעולם הזה שהרי הדבר בא על חשבון העולם הבא". פעם אמרה לגברת לדרמן, כי מקנאה היא בעולם הבא שלה; יכולה הייתה לחיות ברחובות, ולמרות זאת בחרה לחיות בצמצום...

אמא לא הבינה לשם מה אנשים נוסעים לנופש. מושגים כמו 'החלפת אווירה' 'התרעננות', 'ציאה מן השגרה', היו זרים לה. פעם ניסו בני הבית להסביר לה את 'מהותו של הנופש', אולם הדבר לא

מעשה שהיה בזוג בעלי תשובה שתרמו הון עתק להקמת ארון קודש מפואר, לאחר שהיכל נקבע כבר על מקומו, התברר שבעלי הנגריה וכל צוות העובדים שעשה את הארון משתייכים לכת מסיונרית מסוכנת. מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל אמר לנו שאכן מדובר בפגם רציני, 'אבל אתן עצה כיצד לפתור את העניין'

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על 'כתרי התורה'

"ותנשא מלכתו" (במדבר כ"ה, ז')

הרב שליט"א הזכיר שאלה שהציג בפני מרן הגאב"ד דזכרון מאיר זצ"ל. מעשה שהיה בבעל ואישה בעלי תשובה שתרמו הון עתק להקמת ארון קודש מפואר באחד מבתי הכנסת. לאחר שהיכל נקבע כבר על מקומו, והכל עמד על מקומו בשלום, התברר שבעלי הנגריה וכל צוות העובדים שעשה את הארון משתייכים לכת מסיונרית מסוכנת, המסיתים ומדיחים את כלל ישראל, ומעבירים יהודים רבים על דתם ודעתם.

בני הזוג נחרדו מאוד, ובאו לשאול מה לעשות עם ארון הקודש, והאם ניתן להשאירו בבית הכנסת, או שמא צריך לנתצו ולשורפו כליל. מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל אמר לנו שאכן מדובר בפגם רציני, 'אבל אתן עצה כיצד לפתור את העניין', אמר.

אין דבר חמור יותר בהיכל ה' יותר מאתנן ומחיר-כלב, אמר הגאב"ד, ולמרות זאת אומרת הגמרא במסכת תמורה (ל' ב') 'הם ולא שינויה', דהיינו שאם שינה את האתנן ומחיר הכלב והביא אותם בשינויה, מותר.

לכן, גם במקרה זה, ציין מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל, אפשר לשנות ממש-ידיהם של המסיונרים הללו, ואז יהיה מותר להשאיר את ארון הקודש על תילו.

המשכתי לשאול, ציין הגר"י זילברשטיין, איזה שינוי הגאב"ד מציע לעשות בארון, ומרן זצ"ל אמר לשנות את גב הארון ולעשות ממנו כתר.

'מה חדש בבני ברק?'

כמה ימים לאחר מכן הייתי אצל מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, וכששאלני 'מה חדש בבני ברק?' (והתכוון איזה פסקים חדשים שמענו בבית מרן הגר"ש וואזנר), סיפרתי לו על השאלה של בני הזוג, ועל תשובתו של מרן, וגם על העצה שנתן להפוך את גב-הארון לכתר.

מרן הגר"ש נהנה מאוד מהדברים, ואמר שהגר"ש וואזנר נתן את עצתו זו על פי דברי הגמרא במסכת עבודה זרה (מ"ד א') המספרת שבשעה שהכתירו את דוד למלך, הלבישוהו בכתר שהיה נתון בראשה של עבודה זרה, כמו שכתוב (שמואל ב', י"ב ל') 'ויקה את עטרת מלכם מעל ראשו'. וקבלה היתה בידם שמי שהכתר הולמו,

הוא הראוי להיות מלך על ישראל. וכולם שואלים, מה ראו על ככה לקחת את כתרם של עבודה זרה ולתיתו בראשו של דוד? והסביר מו"ח הגר"ש אלישיב, שזה התיקון הגדול ביותר שאפשר לעשות בעולם; לקחת את העבודה הזרה ולהשתמש בה לדברי קדושה. ולכן גם במקרה של ארון הקודש, אמר מרן הגר"ש וואזנר, אפשר לקחת את הגב שיוצר על ידי המסיונרים ולהפכו לכתר תורה.

רבי ברוך-בער הלם באגרופים ובמקלות בראשי השודדים

ואם דיברנו על כתר תורה, נספר דבר מופלא על מי שזכה בכתר תורה ושיעבד את כל כוחותיו למען התורה, והוכיח שכבודה כל-כך יקר בעיניו עד שהוא יכול להיאבק, גם בגיל זקנה, עם שודדים, המנסים לחלל את התורה.

בספר 'הצדיק פלא', המתאר את תולדותיו של רבי יהודה זרחיה סגל זצ"ל, מסופר, שאביו, רבי שפטיה זצ"ל, למד בתקופה מסוימת אצל מרן רבי ברוך-בער בקמניץ, ובספר מופיע סיפור מופלא עד מאוד שהתרחש בעת הפרעות בעיר קערמאנצ'וג.

ראיתי, מספר רבי שפטיה, את מורי-ורבי בעל "ברכת שמואל", כאשר פורעים מוסתים התפרצו לביתו כדי לחמוס ממון ונפשות,

על הדרך הוצרך לעבור ב'ער' קטן והוא מקום שרבים חוששים מעבור שם בלילה, אך בלית ברירה עבר שם במהירות, ו... אשר יגור בא לו, כמה 'שחורים' נטפלו אליו וכמעט רצחוהו נפש, ולא ניצל אלא בנס גדול, כי בהפילם אותו ארצה החל המכשיר לצפצף בחזקה, מיד נפלה עליהם אימתה ופחד, בחשבם שהמכשיר הלז מזעיק אליו הצלה, והוא מודיע לשוטרים איה מקומו בזה הרגע... ומיד נסו מן המקום במנוסת חרב, ובכך ניצול ממוות לחיים, ונמצא שצרת ה'סוכר' הצילתו ממוות לחיים

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על נפלאות דרכי ד'

"ויגל ה' את עיני בלעם" (במדבר כ"ב, ל"א)

בפרשתן (כב לא), 'ויגל ה' את עיני'... הנה רבות מצינו בדברי חז"ל ובקורות הימים ענין זה של 'ויגל ה' - כי אדם המהלך בזה העולם אינו רואה את הנעשה לפניו, אף דברים ההווים במציאות, עד שהקב"ה 'פוקח עיוורים' - פותח עיניו והכל נגלה לפניו, כיו"ב מצינו גבי פרנסתו של אדם וכביאורו של הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע בפרשת חוקת (תרנ"ט ד"ה בפסוק) במה שציווה הקב"ה את משה 'ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו' (כ ח), על פי מה שפירש הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע מה דאיתא במדרש (בר"ר נג יד) 'אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם מן הכא (בראשית כא יט) ויפקח אלוקים את עיניה'

וז"ל: 'וכי לעולם כל הנצרך לכל בריה מוכן בכל מקום ובכל עת רק שמוסתר מעין הגשמי, וכשהקב"ה מאיר עיניו רואה שהכל לפניו'. וזה היה רצונו ית' באומרו 'ודברתם אל הסלע', שיפקחו עיני בני ישראל ויראו כי המים מוכנים להם מכבר בסלע.

סיפר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, כי פעם דרש ה'אור החיים' הק' לפני אנשי קהילתו, ובדבריו הציע להם להיות מתלמידי רבי מאיר האומר (אבות ד' יב) 'הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה', ומעתה יעסקו בעסקיהם ובמסחרם רק בשלושת ימים הראשונים שבשבוע, ובשאר הימים יעסקו רק בתורה, והוסיף להבטיחם כי הוא ערב בדבר שפרנסתם שהורגלו בה לא תתמעט ולא יחושו כל מחסור.

ואכן, כל בני העיר יחדיו שמעו בקולו ועשו כדבריו, וממילא נשתנו למעלייתא כל אורח חייהם. בתוך שבועות אחדים הורגלו גם אלו שעמדו עמם בקשרי מסחר ומלאכה, שאין להם עסק ודיבור עמם מליל רביעי בשבת ועד ראשון בשבת, ומאז שרתה הברכה במעשיהם ולא חסרו מאומה מקצבת פרנסתם, אף שקיצרו הרבה

בזמני עסקיהם. כך נמשך הדבר כמה שנים, עד שיצא ה'אור החיים' הק' ממקומו ללכת לארץ ישראל, ופנה זיווה של מרוקו. מאז גבר יצרם אט אט, והחלו להטיל ספקות באמונתם התמה, שמיעוט עסק אינו מפחית מרווחיו, עד שנשתכחה מהם ה'קבלה טובה' שקיבלו על עצמם בעוד רבה בעירם, ושבנו לנהל עסקיהם בכל ימי המעשה. אפס, הם סברו שבכך יכפילו את הכנסתם, אך למעשה גילו שאדרבה, לא נוספה פרוטה אחת לכיסם, ועם כל עמלם הגדול לא השיגו דבר. וראו עין בעין שצדקו דברי רבם ופרנסה הקצובה לאדם מן השמים אינה תלויה במשך עמלו (מסוד שיח חסידים).

כתב הרד"ק על הפסוק (תהילים קמוה יז) 'צדיק ה' בכל דרכיו', שענינו הרואות שבעלי חיים טורפים זה את זה וכגון חתול טורף את העכבר ואוכלו, ולכאורה צ"ב, וכי איזה צדק יש בדבר, אלא שהקב"ה יודע כי הגיע זמנו של העכבר למות - מסבב ומזמינו אל החתול שיטרפנו ובכך תשבע נפשו. ונמצא שלא 'החתול' הרג את העכבר, אלא הוא מת כי תמו קיצבת שנות חייו, אלא הקב"ה שמנהיג עולמו מביאו אל החתול שמאחר שכבר ממילא נגזר על העכבר למות מוטב שיהא זה על ידי חתול לפרנסתו ולמאכלו.

וז"ל הרד"ק, כי בצדק ובישור נותן לכל אחד אוכל, ואע"פ שהחי טורף את החי ואוכל, כמו החתול לעכבר והאריה והדוב והנמר ושאר החיות האוכלות חיות אחרות וכן העופות הדורסים לעופות אחרים, הכל צדק מאתו, כי גם לחיות ולעופות הנטרפים נתן להם גם כן מאכלם בחייהם, אלא שבהגיע קיצם למות גזר מקודם שתהיה מיתתם פעמים בהנאות בעלי חיים אחרים וכו'.

מעשה צא ותאמר ל'מחותן' הדואג יומם ולילה, היות ומתקרב זמן נישואי בנו או בתו ועדיין אינו רואה כל פתח לישועת ממון, וכן לכל איש יאמר, בהגיע 'יום הדין' - יום פריעת הקרעדיט קארד (כרטיס אשראי) ואינו מוצא מנוח לכך רגלו מחמת ה'קושיא' מאין יבוא עזרי, או הבחור שהוא והוריו ממתנים בכליון עיניים לתשובה מ'הנהלת הישיבה' האם התקבל אליה או... וכיו"ב רבות, ידע כי לעולם כל הנצרך לכל בריה מוכן בכל מקום ובכל עת... ובבוא היום תמצאנו.

אגב גררא בענין הפרנסה, שמעתי מצדיק מופלג אחד, בנש"ק שליט"א שזכה להשיא את בתו לפני כשבועיים ימים, וכה היה מעשה, מזה זמן רב קבע את זמן החתונה בט"ז לחודש סיון, כי דוע שבזמנינו אנו, צריכים המחנותנים לסדר את התאריך של החתונה עם 'בי"ד של עשרים ושלושה' בעלי מלאכות, ה"ה בעלי האולם (זאל), מזמרים ומקישי כלי זמר וכו', גראמער ל'קבלת פנים' עורכי חופות ומצוות טאנץ, יש המגדילים עשות ומזמנים צלמים (photographers), עורכים הפרחים וכו' וכיו"ב... ואילו בן דודו קבע לעשות נישואין לבנו באותו אולם ב'חמישה עשר בו'. והנה, זמן קצר אחר שסידר את זמן החתונה עם כל הנ"ל פנה אליו 'מחותנו' של בן דודו, בבקשה, הואל נא בטובך לשנות את זמן החתונה ליום ט"ו לחודש, היות והנני רוצה להשיא את בני ביום ט"ז, כי מתחילה קבעתי ליום ט"ז, אבל זה עתה נודע שביום זה חל ה'א"צ' (יום השנה) של זקנתו של המחנות שלי שהוא בן דודך, והננו מעדיפים שלא להשיא את בנינו ביום זה, מתחילה חשב בעל המעשה שלא להתייחס לזה כלל, שהרי כאמור עליו לערוך עתה שניונים בקרב כ"ג בעלי המלאכה לשאלם אם הם פנויים עבורו ביום ט"ו ולהזמין אותם מחדש, ובפרט שהיא"צ אינו אוסר לזקנתו של החתן להשתתף בשמחת החתונה, אבל הלה שהוא בעל מידות מופלג העביר על מידותיו כדרכו בקודש ושינה את הזמן ליום ט"ו לחודש. מה עשה הקב"ה, הנ"ל מצא את עצמו באותם הימים בעיר הבירה לאנדאן לצורך עסקנות, ובבואו לפני אחד הנגידים בעם, נדבר עמו אחר פרישת שלום, ובתוך דיבורם נודע ששניהם עתידים להשיא צאצאיהם בט"ו לאותו החודש, ומן השמים סבבו שזה הנגיד ישאל מה הם הוצאות ליל הנישואין ושלח למיודעינו את הסכום במלואו - במזומן, כחודש לפני מועד הנישואין, הוסיף לי בעל המעשה כי אילו היה עומד על שלו - ובצדק, כי מדוע יטרח כ"כ הרבה לכבוד בקשת בן דודו כשאין כל צדק בבקשה, לא היה מקבל מאותו הנגיד יותר מ-360 פונט כ'הכנסת כלה', ובזה קיבל ממנו שלושים ידות ככה, ראה נא כוח של מעביר על מידותיו ומוותר על שלו...

וכבר אמרו, כי ידוע מאמר קדמונים 'טראכט גוט וועט זיין גוט' (חשוב טוב, ואכן יהיה לך כל הטוב), הוסיפו לאמר, שלא לחשוב כלל אודות העתיד, זוהי מעלה עדיפה פי כמה וכמה. בפרשתן (כד ג-ד), 'נאום הגבר שתום העין... נופל וגלוי עיניים'. כתב השל"ה הק' (תורה אור עיי"ש כל הענין באריכות), דע כי אין רע יורד מלמעלה לאומה הישראלית כי בנים הם לה', ואף שחרה אף ה' בהם בחורבן המקדשות וגלות ישראל לבין האומות... הכל הוא לטובתם.

ביודעי ומכירי קאמינא, בבחור מבני ברק שבא בקשרי אירוסין עם בת ת"ח מעיר מאנארא, והיו הכל ששים ושמיים - ק"ו הוריו ובני משפחתו, אך, לדאבון לב בשבוע האחרון לפני שבת אויפרוף (עליה לתורה) שלו אושפז ה'חתן' בבית החולים, ואך בקושי שחררוהו לביתו בערב שב"ק כשבדים 'בשורה' קשה, שהוא לוקה במחלת ה'סוכרת' (Diabeetes) ה"י, ומיד אחר השבת בטרם צאתו לחו"ל לנישואיו התקינו לו בצמוד לגופו מכשיר המודד בכל עת את כמות הסוכר שבגופו (כאשר הסוכר עולה או יורד מידי הרבה המכשיר מצפצף להודיעו על כך), בני המשפחה קיבלו את הידיעה בקושי אבל באמונה שהכל לטובה.

בעזה"ש"ת הצליח החתן, עלה על דרך המלך והקים בית נאמן בישראל (גם נתמנה שם ל'מריבץ תורה'), כעבור שנה נולד לו בן למזל"ט, בליל שב"ק אחר ה'סעודה' פנה ללכת מבית חותנו לעבר ביהמ"ד שם ערך את ה'שלום זכר', והקדים ללכת יחידי מפאת השעה המאוחרת. והנה, על הדרך הוצרך לעבור ב'יער' קטן והוא מקום שרבים חוששים מעבור שם בלילה (מסכנת אינשי דלא מעלי), אך בלית ברירה עבר שם במהירות, ו... אשר יגור בא לו, כמה 'שחורים' נטפלו לו וכמעט רצחוהו נפש, ולא ניצל אלא בנס גדול, כי בהפילם אותו ארצה החל המכשיר הנ"ל לצפצף בחזקה, מיד נפלה עליהם אימתה ופחד, בחשבם שהמכשיר הלז מזעיק אליו הצלה, והוא מודיע לשוטרים איה מיקומו בזה הרגע... ומיד נסו מן המקום במנוסת חרב, ובכך ניצול ממוות לחיים, ונמצא שצרת ה'סוכר' הצילתו ממוות לחיים.

והעיקר שלא יאבד משלוות נפשו בבוא אליו עת צרה ומצוקה אלא יתחזק באמונה פשוטה כי הכל מן השמים לטובתו וירווח לו. כי זה כל האדם - ההתחזקות ביישוב הדעת, כמו שכתב הרה"ק מקאבריו זי"ע באחד ממכתביו (הובא ב'תורת אבות' מכתבי קודש, ג) כל הון דעלמא לא ישוו לשעה אחת שאיש ישראל עומד ביישוב הדעת, ובדעה מיושבת.

וכך פירש הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (קובץ שיחות למשמרה הראשונה) כי המן רצה להומם ולאבדם (אסתר ט כד) - כי ידע שלא יוכל 'לאבדם' אלא אם מקודם יהיה 'להומם'. שיבלבל את ישוב דעתם, ומשם יבוא לאבדם לגמרי. וכמעשה זה ממש היו בלעם ובלק, ונרמז בב' האותיות הראשונות של שמם 'בל בל', כדאיתא בזה"ק (ח"ג קצט): שעת בלעם היא לבלבל יהודי שלא ידע מעלתו.

כראותו שהחסיד מתמהמה ועומד ומתבונן שוב בזיו צורת הקודש של האדמו"ר הקדוש מבעלזא זצוק"ל, ואינו שת להוראותיו להזדרז, תפסו ומשכו בתקיפות לעבר הפתח, וכך השליכו החוצה, כדי ללמדו לקח כבוד בית הרבי מהו, שאם הגבאי אומר להזדרז ולצאת תכף, יש לציית לפקודה...תכף כראותו, החל הרבי פתאום בצעקותיו: אוי ואבוי, בתוך הבית שלי משליכים כך יהודים, אוי ואבוי!

הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א על הזהירות בין אדם לחבירו

"לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה" (במדבר כ"ד, י"ג)

אל עבר הפתח, וראה והבחין בכל אותה התרחשות, כשזרק הגבאי את האיש כך בבושת פנים. תכף כראותו, החל הרבי פתאום בצעקותיו "אוי וי, ביי מיר אין שטוב, שמיצט מען יידן, אוי וי!" [אוי ואבוי, בתוך הבית שלי משליכים כך יהודים, אוי ואבוי!]

הוא ציווה על אתר לגבאי לקרוא לאיש בחזרה אליו. בהגיעו לפניו תפס תכף את ידו בחוזק, וכך המשיך בסדר קבלת קהל עד תמה, כשכל עת אותו תור, מחזיק הוא בידו של החסיד, כדי לפייסו ולרצותו בקרוב זה, ולהוציא מלבו כל טינה או קפידה! ועתה, צא ולמד טיב מידותיהם המתקנות של קודשי עליון שרפי מעלה, שעם כל שגב מדרגותיהם המגיעות השמימה, ירדו מטה בין אנשים, לבחן היטב שלא נפגע חלילה איש ישראל מחמתם, אף לא בפגיעה קטנה כל שהיא!

אחד מגדולי הרבנים בירושלים עיר הקדש, התלווה אל אחד מבני משפחתו שנצרך לעבור 'תהליך' שיקום' בבית חולים הדסה הר הצופים הדוקטור שבמחלקה קבלם בכבוד הראוי. לאחר שהציג את עצמו

אחד מחסידיו של האדמו"ר הקדוש מבעלזא זצוק"ל, איש חסיד, תלמיד חכם וירא אלקים, התגורר בירושלים עיה"ק ת"ו, והיה נוסע כפעם בפעם לתל אביב, לחסות בצל הקדש [בטרם עלה הרבי הקדוש לשכון כבוד בירושלים].

באחת מנסיעותיו לתל אביב הגיע לבעלזא לפנות ערב בעת 'קבלת קהל הקצרה', שבה קיבל הרב את ה'עולם' בין מנחה למערב, ונועדה בעיקר עבור מיקרים דחופים, ולאנשים שמסיבות שונות לא יכלו להמתין לשעות קבלת הקהל הרגילות מאוחר יותר, בשעות הקטנות של הלילה.

החסיד דנן חפץ לשוב עוד באותו ערב לירושלים, ולכן נחפז להידחק אל תור זה שבין מנחה למערב. ברור היה לו שאם לא יספיק עתה להתקבל בקודש פנימה, הרי שלא ימצא שום דרך לחזור לירושלים לאחר התור הלילי, שכן באותם ימים לא היתה התחבורה מתל אביב לירושלים סדירה כבימינו, ובפרט שלא בשעות של טרם עלות השחר.

בסיעתא דשמיא עלה בידו להידחק בין הנכנסים בתור המקוצר, והוא אכן דיבר עם הרבי הקדוש בעניינו. משסים הרבי לענות על שאלתו, תפס בידו של החסיד והחל לברכו. [כנראה הרגיש ברוח קדשו שהוא יוצא לדרך עתה בחזרה לביתו שבירושלים, והעניק לו את ברכת פרדת הדרך (געזעגנען) כנהוג].

תכף כשסיים הרב את ברכת קדשו ועזב את ידו, ניגש מיד הגבאי הנאמן המשרת בקודש, כיון שהיה נתון בלחץ הממתינים הדחופים שבתור הקצר, היה עומד ומזרז את המסיימים לצאת מהרה חוצה, ולפנות את מקומם לבאים אחריהם. כראותו שהחסיד מתמהמה בצאתו, ועומד ומתבונן שוב בזיו צורת הקדש בטרם יפנה לדרכו, ואינו שת להוראותיו להזדרז חיש, תפסו חזק בידו ומשכו בתקיפות לעבר הפתח, וכך השליכו החוצה, כדי ללמדו לקח כבוד בית הרבי מהו, שאם הגבאי אומר להזדרז ולצאת תכף, יש לציית לפקודה... הרבי זצוק"ל ממקום שבתו על כסאו, היו עיני קדשו צופיות בדיוק

בתנועותיהם המשותפות, כשנוסף לכל זה הרי הם נוטפים זעה כל העת מרוב מאמץ...

ברם החכם מבין ויודע, שאין כאן שום תנועה של סתם לכאן ולשם, כדוגמת השיכור וחסר הדעה המתנווד מצד לצד... אלא יש כאן תכלית ברורה, בתוכנית מסודרת של תהליך שיקום תנועת הגוף ובריאותו התקינה. לכל אחד מהאנשים הרבים שבאולם הגדול, הותאם מכשיר כושר מדויק לפי ענינו, ומספר תרגילים קצוב שעליו לבצע בקפידה... זה נצרך לחיזוק שרירי הבטן, וזה לאחוי הקרע הקטן שבכתף, והשלישי ליישור קרסול הרגל, וכיוצא.

ומהשתא, אם כך הם פני הדברים, הסיק אפוא הרב לעצמו לימוד מוסר נפלא:

מתהלך אתה בין הבריות, ורואה פעמים רבות אנשים העושים מעשים שונים, שאינם מובנים לך. לפי ראות עיניך - אותו האיש טועה: הוא עושה פשוט שטויות! בלבך מתחיל אתה ללגלג ולזלזל בכבודו - במקרה הטוב, ובמקרה הפחות טוב גם להתרגז ולנסות ללמדו

דעת... ולכוון את חייו בדיוק כפי מה שנראה לך... לפי מה שאתה מדמה בדעתך שכך טוב לו...

"אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו!"

וכי מתחיל אתה לדעת ולהבין מה בלבו של חברך? מדוע ולמה הוא מתנהג כפי שהוא מתנהג, ועושה כפי שהוא עושה? וכי חש אתה בכל תחושותיו? וכי יודע אתה מה עובר עליו? מה לך לשלוח את חיצו לשונך תכף בשליה רבתי כשאין אתה מבין כלום ממעשי הנהגת חברך!

הרי דומה אתה בביקורת זו, ובהצקות שהנך מציק לחברך בעקבותיה, לאותו 'חכם' הנכנס לאולם הכושר, ומתחיל להטיח קיתונות לכל עבר: "מה לך עומד כאן על מכשיר ריצה שאינו מוביל לשום מקום?! ואתה, מה לך כי תתייגע ותעמול על הרמת משקולות והורדתן שלא לצורך? ואלו אתה שם, בסוף האולם, מדוע תתלה ידיך על ידיות סרק המשתלשלות מן התקרה, עולה ויורד, בלא שום תועלת?"

אם אינך יודע ואינך מבין את כל התמונה כולה, מתחילתה ועד סופה, הרי שתיקתך עדיפה! שב לכל הפחות מן הצד, ואל תשפוך דם חברך בלא כלום. כשתשכיל יותר בדבר, בוודאי תמצא הדרך לראות את מעלתו ואת צד הטוב שבו, ותדונו לכך זכות, שבוודאי נצרך הוא לאיזו סיבה ולבייש, תוכל לגשת לעודדו, ולחזק את רוחו, ולהראות הערכתך אליו - שבכך נסכת בו שמחה וחיות קודש!

כשיצאו מן האולם, חשב הרב, שיותר ממה שחדר כושר זה שיקם את הגוף, הוא שיקם את הנפש, שאף היא צריכה להיות 'בכושר' תקין, רעננה ורצויה בעיני אלוקים ובעיני אדם, אמן.

(מתוך הספר "טיב המעשיות - פרשת חוקת")

כדור עשירי לבעל ה'תוספות יום טוב' זצוק"ל, הוביל אל אולם כושר ענק, שמפוזרים בו מכשירי כושר רבים ומגוונים, סוגים שונים ומשונים לכל הליכי השיקום. על המכשירים היו באותה שעה חולים ומטופלים רבים, שביצעו תרגילים שונים, המותאמים לכל חולה לפי ענינו.

תכף כשעמד הרב הגדול עם בן משפחתו בפתח האולם, הופתע מן המראה שלנגד עיניו. מעולם הוא לא ראה לא מכשירי כושר ולא תרגילי כושר... חלף הרהור במוחו, לפי דרכו בקודש בכל דבר, להכניס את מחשבת הבורא, המנהיג והמשיגה בכל מקרה וענין בעולם, ולחשוב רצון של מעלה תדיר. אף כאן התעוררה השאלה בלבו: מה רוצה השם יתברך ללמדני, כאן באולם הכושר הענק הזה? משנכנסו פנימה, והחלו להתבונן בכל הנעשה מסביב, ובפעולות השונות שמבצעים החולים בידיהם וברגליהם, ובכל צורות התנועה המשותפות שמתנועעים כאן המטופלים בתרגילי כושר למיניהם, הרהר הרב הגדול שלכאורה אם יעמוד כאן מן הצד אדם שלא ראה זאת מעולם ואינו יודע ואינו מבין בטיבו של אולם כושר - כיצד הוא פועל, ואיך מועיל ומסייע הוא לשיקום החולים, הרי בוודאי יחשוב שהוא נפל כאן אל בית המשוגעים...

לבו ישתומם ויתפלא למראה מה עושים כאן כולם? בשביל מה כל הטרחה והעמל הקשה שהכול עמלים ומזיעים כאן? הנה עולה לו מטופל על גבי מכשיר ריצה ענק, ומתחיל לרוץ ולקפוץ על משטח המכשיר, ברגליו מבצע הוא פעולת 'ריצה' (לויפען) בלתי פוסקת, אך למעשה הוא עצמו נשאר על עמודו באותו מקום על גבי המכשיר, ועם כל הריצה היגעה הזו - הוא לא התקדם מאומה! וכי לא עדיף שירץ כבר ריצה שיש בה תועלת, לבית הכנסת ולבית המדרש? למה לרוץ ולהתייגע זמן רב כל כך, בלא להתקדם לשום מקום?

כיוצא בדבר ישתומם בשאר מכשירי הכושר שבאולם, כדוגמת מכשיר תרגול תנועת הידיים והכתף: משתלשלים מן התקרה שני חבלים עבים,

המורכבים על גבי גלגלות, ובקצה כל חבל קבועה ידיה לתפיסה, וכך מרים האדם את שתי ידי, תופס באותן ידיה, ומתחיל בתרגילי עולה ויורד... כשיד זו עולה למעלה - השניה יורדת למטה, ובהפך - בהפך...

וכאן התם שואל: וכי למה להרים ולהוריד ידיים כך, בלא להעלות כלום למעלה ולא להוריד כלום למטה? ועל כל זאת משלמים אנשים במיטב כספם, כדי 'להנות' מאותם מכשירים, המבצעים תרגילים קשים ומפרכים...

וכן על זה הדרך, בכל שאר סוגי המכשירים המשותפים, של כפיפות בטן, חיזוק שרירי הרגלים והבריכים, ופיתוח תנועות הראש והצוואר, ובכל שכינצא בזה - אם לא ידע האדם ויבין התכלית הנרצית? מכל מכשיר ותרגיל, הרי בוודאי יחשוב כאן את כולם כחסרי דעה

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל שלח מייל: dirshu@dirshu.co.il

החכם שמע בכובד ראש את דבריהם ופנה אל היהודי מהקומה העליונה ושאלו אם הוא מסכים שתמורת כל לילה שילדיו יסתובבו רק עם הגרביים מהשעה שמונה בערב, הוא יקבל חמישים דולר! הלה הסתכל על החכם, ושאלו אם הוא מתכוון ברצינות לעיסקה

הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א אב"ד סאנטוב - ליקווד, על הזהירות בכבוד חברו

"וַיִּקְרָא בַלְעָם בְּפִקְרָא... וַיִּלְךָ, עִם שְׂרֵי מִזְבֵּחַ" (במדבר כ"ב, כ"א)

מהו "כבוד הבריות" - ועד היכן הדברים מגיעים!...

הנה בפרשתנו (במדבר כ"ב, כ"א-ל"ג) מסופר שבלעם הלך לקלל את בני ישראל, ובעודו בדרך רוכב על אתונו, כאשר האתון נטתה בדרך והוא הכישה במקל, התחילה לפתע האתון לדבר אליו, והוכיחה אותו על פניו, והמלאך רצה קודם להרוג את בלעם, ולבסוף הרג המלאך את האתון, ועי' ברש"י (במדבר כ"ב, ל"ג): שחס המקום על כבוד הבריות, שלא יאמרו הבריות "הנה האתון שפתחה את פיה והוכיחה את בלעם", והיה בלעם הרשע מתבייש בכך, והואיל וחס הקב"ה על כבוד הבריות, הרג המלאך את האתון.

הבה ונתבונן בזה היטב! - הנה הלא כולם ראו אתונות למיניהם בימי חייהם, אבל אף אחד עדיין לא ראה אתון שיכולה לדבר, והנה האתון הזו שפתחה את פיה ודיברה - והוכיחה את בלעם - הלא אם הייתה נשארת בחיים, היה הדבר גורם לקידוש שם שמים נפלא, שהיו באים מכל העולם לראות את היצור הנפלא "אתון המדבר!", וכולם יעמדו כשלשונם בחוץ מרוב פליאה ותדהמה, ויהיו רואים בעיניים את חיבת ישראל אצל הקב"ה, ויהיו רואים אמונה בחוש והשגחה נפלאה ביותר. אך הקב"ה אמר: אני מוותר על הקידוש שם שמים המיוחד הזה! - אני מוותר על שיראו כל אחד את חיבת ישראל לפני הקב"ה! - אני מוותר על הכל! - ולמה?? - משום כבוד הבריות! כי אולי יהיו איזה אנשים שכשיבואו לראות את הפלא - אתון המדבר - יהיו מתמקדים ורואים בזה את "האתון שביישה והוכיחה את בלעם השוטה ולא היה לו מה לענות לה", ולא יהיו רואים בזה את "האמונה וההשגחה וחיבת ישראל", ומשום שחס המקום על כבוד הבריות, הורה הקב"ה למלאך להרוג את האתון.

שומו שמים! על מי מדברים כאן! - האם מדברים כאן שמביישים את הצדיק הגדול?? - הלא מדובר כאן בפחות שבפחותים! - בלעם הרשע! - שהוא מהקליפות, מהגרועים ביותר ומהטמאים והמתועבים שבגוים! - הלא כל אחד שיש לו מידות רעות הוא מתלמידיו של בלעם הרשע (וכמו שמפורש במסכת אבות פ"ה, מ"ט) - ואף על פי כן חס הקב"ה על "כבודו", והרג את האתון כדי שלא לביישו!

וזה מה שצריכים ללמוד, שאם על כבודו של בלעם הרשע חס המקום - קל וחומר בן בנו של קל וחומר - שאסור לבייש או להכאיב שום אחד מישראל, יהיה מי שיחה! ואפילו אם יש לו סיבה גדולה וחשובה.

הגאון האדיר שר התורה רבי משה פיינשטיין זצ"ל השתתף פעם בברית מילה לאחד מנאמניו, ונשאר להשתתף גם בסעודת הברית - שלא כדרכו, שכן כל אימת שהשתתף בברית, היה נשאר רק לשעת הברית, ואח"כ היה חוזר לעבודת הקודש שלו, ולכן לפלא היה השתתפותו הפעם בסעודת הברית, ובפרט שלא היה זה סעודת ברית ממשפחתו הקרובה.

ניגש אליו אחד מהאנשים הקרובים אליו ושאלו על כך, למה שינה כאן ממנהגו והשתתף בסעודת הברית. השיב לו רבי משה ואמר לו דברים כהווייתן: אכן בדרך כלל איני משתתף בסעודות ברית למיניהם, אבל כאן כן השתתפתי באופן יוצא מן הכלל, שכן בעל הברית נתן לי איזה כיבוד קטן בעת הברית, והגם שלא איכפת לי כלל וכלל מזה, ברם חשבתי שאם אלך לדרכי מיד בגמור הברית, הדבר יכול להתפרש אצל קצת אנשים - וגם אצל בעל השמחה - כי הלכתי מפני הפגיעה בכבודי, כי לא נתנו לי כיבוד ראוי, ואולי יהיה לבעל השמחה חלישות הדעת, וירגיש איזה אי נעימות מזה, לכן

החלטתי לחרוג ממנהגי ולהשתתף בסעודת הברית שלא כדרכי, ואפ'י שזהו על חשבון זמני היקר מאוד...

שמעתי מידידי כ"ק האדמו"ר מסקולען-לייקווד שליט"א על זהירותו המופלגת בכבוד הבריות של אביו כ"ק מרן האדמו"ר מסקולען זצוק"ל, שפעם אחת ישב אצל אביו הרבי זצוק"ל, ובמקרה היה יום זה יארצייט של אחד מהצדיקים הגדולים זי"ע, ואז נכנס אל הקודש פנימה יהודי אחד שסיפר איזה עובדא על אותו בעל ההילולא, והרבי שמע את כל הסיפור בסבלנות, וגם שאל אותו על כמה פרטים מהסיפור.

לאחר שסיים אותו היהודי את שיחתו, ויצא, שוב נכנס אדם אחר, והחל לספר לרבי בדיוק אותו סיפור שכמה דקות קודם סיפרו היהודי הראשון שישב שם, והאדמו"ר מסקולען זצוק"ל שמע בכבוד ראש את סיפורו, ושאל אותו על כל פרט ופרט, והתעניין כאילו עדיין לא שמע מעולם את הסיפור, וחלילה לא היה נראה כלל שכבר שמע את הסיפור כמה רגעים לפני זה...

שמעתי דבר נפלא מאת הגאון רבי יעקב מאיר זוננפלד שליט"א אב"ד כפר חסידים, וכך סיפר:

בבנין מגורים אחד דרו משפחה ברוכת ילדים בקומה העליונה, ובקומה התחתונה דר אדם מבוגר. יום אחד התקשר המבוגר לשכנו שבקומה העליונה, וביקש ממנו אם הוא יכול לבקש מילדיו וב"ב להסתובב בבית בשעות הערב מהשעה שמונה רק עם הגרביים, שכן הוא הולך לישון מוקדם והרעש של הנעליים של הילדים מפריעים לו לישון. הסתכל עליו שכנו במבטים מלאי פליאה, ואמר שהדבר לא נראה לו הגיוני - אני משלם שכר דירה - "איך בין דיר גארנישט שולדיג" - אינני חייב לך כלום - מותר לי לחיות כאדם נורמלי - איך אני יכול לבקש מילדי לעשות כן בכל לילה, להסתכל על השעון, ומיד כשמגיעה השעה שמונה בערב כולם יחלצו את הנעליים ויתחילו להסתובב רק עם הגרביים?! - לא ולא! אני לא יכול לעשות כן. השכן המבוגר ניסה להתחנן לשכנו ולהסביר לו בטוב טעם שהוא

אדם זקן, וכל רעש קטן מפריע לו לישון, והוא הולך לישון מוקדם, אך דבריו נפלו על אוזניים ערלות, השכן מלמעלה סירב בתוקף לבקש כן מילדיו.

לאחר שהזקן ראה שבדברים היוצאים מן הלב לא יוכל לפעול אצלו מאומה, ניסה להשפיע עליו מכיוון אחר, הוא שאל את שכיניו אם הוא מסכים לבוא עמו אל יהודי חשוב ונכבד שהוא חכם ופיקח והוא מבין דבר מתוך דבר, וכל אחד ישטח בפניו את צדדיו לכאן ולכאן, וכאשר יאמר כן יעשו. השכן הסכים מיד ואמר: בודאי! - אתה תראה שגם החכם ההוא יבין ללבי ויאמר שאין אני חייב לך כלום!

וכך עשו, הם הלכו לאותו אדם חשוב, וכל אחד אמר את דבריו לכאן ולכאן. החכם שמע בכבוד ראש את דברי כל אחד ואחד, ולאחר מחשבה פנה אל היהודי מהקומה העליונה ושאלו אם הוא מסכים שתמורת כל לילה שילדיו יסתובבו רק עם הגרביים מהשעה שמונה בערב, הוא יקבל חמישים דולר! הלה הסתכל על החכם, ושאלו אם הוא מתכוין ברצינות לעיסקה, והחכם השיב "ודאי! עיסקה זו עיסקה! אם אתה מסכים לכך, אזי בכל לילה אתה מקבל כמוזמן חמישים דולר!", ואכן היהודי הסכים בתשואת חן.

לאחר שהסכים פנה אליו החכם ושאל אותו: הגד נא, כמה שוה "חסד"? וענה הלה שהוא אינו יודע, ושוב שאל החכם: הלא כתיב בקרא (תהלים פ"ט, ג') "עולם חסד יבנה" - ר"ל שבמעשי חסד בונים עולם מלא! - הגד נא, כמה שווה "עולם"? וענה הלה שהעולם בוודאי שווה מליוני מליונים דולרים ויותר. המשיך החכם ואמר: הלא אין אתה חייב לי כלום - ובכ"ז בעבור חמישים דולר אתה מוכר את עצמך ואת משפחתך! והסכמת לעשות את הטובה הזו לשכנך בתשואת חן! - ועתה התבונן בעצמך, השכן עומד בדלת ומבקש ליתן לך מליונים, ואתה משחק עמו וזורק אותו החוצה!?!...

ובאמת, זו העבודה בימים אלו, שכל אחד יראה לתקן את עצמו ולכבד את הבריות בכל כבודם הראוי, וכשיהיה בין ישראל 'אהבת חנים', זה יכפר על ה'שנאת חנים', והדבר יגרום לביאת משיח צדקנו ובנין בית מקדשנו ותפארתנו במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון. (מתוך נועם שיח - מכון אפריון לשלמה)

חוויה רוחנית יומית מדי יום אצלך במייל

'ניוזלטר' מלא וגדוש בתוכן תורני - הלכתי, אקטואלי ומרתק.
עם סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
בהגשה מקצועית עם טעם של עוד... להצטרפות שלח מייל ל-

dirshu@dirshu.co.il

הפורחת בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

בתחילה חשבנו להקים בנין עבור מאה חמישים תלמידים, על פני חצי מהשטח העומד לרשות הישיבה כיום. אבל היתה התנגדות מהשכנים, ונוצרו מניעות רבות. התאזרנו בסבלנות, פיצנו את התושבים שגרו באזור ואת בעלי החנויות והמפעלים שהיו מסביב. אט אט, הסירו כולם את התנגדותם, והבניין החדש קם ונבנה באותן אבנים של הבניין הישן

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א על אוהליהם של ישראל

"מה טובו אהליך יעקב משכנתך ישראל" (במדבר כ"ד, ה')

בראותנו את אוהליהם של ישראל, התפעל בלעם הרשע מהנהגות הבית שראה שם, כאשר כל אחד מבני הבית דואג לזולתו ומשתדל לסייע לו.

פאר הדור מרן ה"חזון איש" זצ"ל היה אומר, כי אנשים חושבים שהקב"ה מסתכל על כללות ישראל וכך הוא דן אותם. אבל אין הדבר כן, הקב"ה מסתכל על כל אחד ואחד, על כל אוהל ואוהל מבית ישראל. לכן צריך כל אחד לדאוג שה'אוהל' הפרטי שלו, הבית אותו הוא בונה, יהיה מיוסד על אדני החסד והצניעות, כדי שיוכל להאמר עליו "מה טובו אהליך יעקב".

בשמו של אור שבעת הימים ה"בעל שם טוב" הקדוש זצ"ל מובא, שכדאי לו לאדם לבוא לעולם הזה לשמונים שנה, ולו רק כדי שיזכה לעשות אפילו פעם אחת חסד עם הבריות. והיכן הוא מקום החסד הגדול ביותר שיכול האדם לעשות? בתוך ביתו פנימה. ביתו של האדם הוא מרכז החסד הגדול בעולם, הכל תלוי כיצד הוא נוהג עם אשתו וילדיו.

המתין לכבודה של הרבנית

מי שראה כיצד נראים בתיהם של גדולי ישראל, יכול היה לקבל מושג איך צריך להראות בית יהודי.

מרן ראש הישיבה שר התורה ועמוד היראה חכם רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, היה מופלא בהנהגתו עם בני ביתו. כל מי שהיה במחיצתו, לא יכול היה שלא להתפעל מהפשטות שלו, עם היותו ענק בתורה, ביראה, בחכמת הקבלה ובכל מידה טובה.

הנה ספור אחד קטן:

יום אחד עמד הרב לנסוע עם הרבנית במונית. הרב כבר הלך בקושי והיה משותק בחצי גופו, המונית הגיעה והמתינה. הרבנית עדין לא היתה מוכנה, אך הרב כבר ירד למטה.

שאלתי אותו: "מדוע רבנו מיהר לרדת, הרי בין כך הרבנית עוד לא ירדה".

השיב הרב: "אני צריך להראות לה שאני מחכה וממתין לה, וזהו לכבודה". היש לנו כבוד גדול מזה, שהעניק הרב לאשתו, שהוא יהיה

זה שימתין לה, ולא חלילה היא תצטרך לחכות לו? בכך קיים הוא, כפשוטם את דברי הרמב"ם (אישות פט"ו הי"ט): "ומכבדה יותר מגופו".

הנהגת ענוה וצניעות בבית חכם בן ציון זצ"ל היה גאון בצורה שלא ניתן לתארה, ועם זאת התנהג בפשטות כאחד האדם.

סיפר הרב קירשנבאום על רבינו הגדול גאון עוזנו והדר תפארתנו מרן רבי עובדיה יוסף זצוק"ל, שהיה נוכח בבית הרב כמה וכמה פעמים, בעת שעדיין היו ילדים קטנים בבית, היו פעמים שהרבנית היתה צריכה לעזוב את הבית, והיא היתה מניחה לידו את עריסת אחד התינוקות, כדי שינענע את עריסתו אם יבכה.

היו מקרים שהתינוק היה מתעורר ומתחיל לצרוח, ומרן היה שקוע בלימודו, עד שלא שמע את צרחות התינוק ששכב ממש לידו.

בקומה מעליו התגורר רבי בן ציון, וכאשר היה שומע את בכיו של התינוק, היה יורד מביתו, נכנס לבית מרן, ומנענע את התינוק להרגיעו, וכל זאת כדי שמרן לא יופרע מתלמודו.

זכיתי להיות בביתו וללמוד במחיצתו, ופעמים רבות ראיתי כיצד הוא עוזר לאשתו. לובש סינר ומכין את הדגים, ונכנסים התלמידים ורואים את רבם הגאון עומד במטבח עם סינר ומבשל... האם דבר זה הוריד מערכו בעיניהם? אדרבה, בכך גדל ערכו בעיניהם, לראות

גדול בתורה, ענק ביראה ובמידות, נוהג בפשטות כה גדולה, ומתנהל עם בני ביתו בענווה ובצניעות.

ישנם לומדי תורה, שכאשר האשה מבקשת את עזרתם, הם טוענים כנגדה שזה יפריע להם ללמוד. אני בטוח שרבי בן ציון מעולם לא השיב כך לאשתו. היא היתה לפני כולם, ככתר על ראשו. כך הוא חי את חייו, וכך חנך את כולם, בראותם כיצד הוא מתנהג בביתו.

בתי המדרשות לא יעקרו לעולם

חז"ל אומרים (סנהדרין קה"ב), כי כל ברכותיו של בלעם נהפכו לקללות, מלבד ברכת "מה טובו אהליך יעקב" המכוונת כנגד בתי כנסיות ובתי מדרשות.

בלעם הרשע בקש שבתי הכנסיות ובתי המדרשות של עם ישראל יעקרו מן העולם. שלא יהיו תלמודי תורה, שלא יהיו ישיבות, ושלא יהיו כוללים.

אמר לו הקב"ה: אמנם נתתי לך רשות ללכת עם שרי מואב ולדבר, אבל עם ישראל ישאר חי וקים לעד, כי יש להם את בתי המדרשות שיתעוררו ויקומו מחדש דור אחר דור!

על כן נותרה ברכת "מה טובו אהליך יעקב" בעינה, ועד סוף הדורות לא יעלה בידי הרשעים לעקר את התורה מעם ישראל.

ואכן עד ימינו רואים אנו בחוש כיצד בתי המדרש והישיבות הקדושות מתרבים בכל עוז ומרחיבים את גבולות הקדושה והיראה.

להקים ישיבה על קברו

מימי חורפי היתה נפשי קשורה בתורתו של מאורן של ישראל, הנר המערבי, עמוד הימני, פטיש החזק ה"אור החיים" הקדוש. הייתי מתענג על הלימוד הקדוש בצורה נפלאה עד מאד. לאחר מלחמת ששת הימים, כשהעיר העתיקה נפתחה לכניסת יהודים, חפצתי לראות את מקום ישיבתו הקדושה של רבנו חיים בן עטר. מקום שעל פי השמועה התגלה בפניו אליהו הנביא זכור לטוב.

שמעתי כי המקום נמצא בשכונת הארמנים, ומה השתוממתי לראות כי בית מדרשו של ה"אור החיים" הקדוש הפך לאורוות חמורים גדושה ברפש ובזוהמה.

במהלך השנים קמו בארץ ישיבות רבות, אבל איש לא הקים ישיבה על שמו של אדוננו הקדוש, רבנו חיים בן עטר זצ"ל, אשר היה מהדר אחר יהודים שהתרחקו מעל פני ה' ומביאים ללמוד תורת אלוקים חיים. באותה עת גמלה בלבי החלטה, כי בעזר ה' אבנה מקום תורה לזכר איש האלוקים הקדוש הזה. ואת זאת חפצתי, לקרב את עם ישראל, לאהוב כל יהודי הרחוק ביותר ולהסתכל על נשמתו החצובה מכסא הכבוד.

ואכן, תכף לאחר מלחמת ששת הימים הקמנו את הישיבה. בתחילה יסדנו שעור תורה שהתקיים מדי שבת, ולאחר מכן שעור תורה שנאמר בכל יום, כדי לקרב את ישראל בעבודת אהבה לה' ולתורתו. ה' נתן לי את העוז ותעצומות הנפש להיכנס למקומות שונים ומשונים, ולמשוך לבית המדרש צעירים שהיו משחקים ברחובות

עם סגריה בשבת...

ישנו יהודי חסיד, ראש ישיבה נכבד, המתגורר בשכונת לישיבה. הוא אב למשפחה ברוכת ילדים ומרובת הוצאות, ולמרות זאת הוא תורם לישיבה סכום נכבד מדי חודש בחודשו.

כשנפגשנו שאלתי אותו בתמיחה: "אני מתפלא על כבודו, הרי יש לך בנים רבים, שעליך לתמוך בהם, מדוע אתה מתאמץ כל כך למען הישיבה?"

"תדעו לכם", השיב לי שכני ראש הישיבה בהתרגשות, "אני מחשב זאת כדמי חסות, אני חוסה בצילכם..."

"אתה חוסה בצילנו?!" התפלאתי, "מדוע?"

"כי לפני הקמת הישיבה, הילדים הקטנים שלי לא היו מעזים לצאת החוצה לאחר השעה שבע בערב. עם רדת החשכה היה פחד אימים לצאת לרחובות. היו מסתובבים פה בחורים פוחזים שהטילו את חיתתם על האזור כולו. והנה במשך הזמן, בזכות ישיבתכם הקדושה, כולם הפכו לתלמידי חכמים ויראי שמים!"

בקיבת מקום התגוררו פושעים גברתנים, שלא החזיקו איים עליהם, לא קציני המבחן, לא הרווחה ולא הסעד. אף אחד לא הצליח להרתיע אותם. אבל התורה הקדושה המסה את לבם עד שברבות הימים הם הפכו לצדיקים גמורים. אנשים לא האמינו למשמע אזניהם: כיצד יתכן שפלוני יושב ומקשיב לשיעור תורה, מי מעז לדבר אתו בכלל? אבל לימדנו אותו ואת חבריו קהלת, משלי, דניאל ואת דברי ה"אור החיים" הקדוש. התורה משכה אותם כמגנט, עד שלבסוף הפכו כולם להיות קדושים וטהורים. כל זאת בזכות האהבה שנטע ה"אור החיים" הקדוש!

לאחר מכן באו לישיבה קצינים בכירים. הם הרגישו חובה להגיע לבית המדרש, כדי לראות מי הם בדיוק הדתיים, החרדים והישיבות. הם היו יושבים פה בכל פעם שלוש שעות רצופות ומתבשמים מהתורה ומקדושתה. עם הזמן נרקמה בינינו ידידות קרובה, וכך החלו להזמין אותנו לשאת דרשות בבסיסי הצבא. הלכנו לצאלים, לשארם א-שיך, לרפידים, לצריפין ולמקומות נוספים בכל קצוות הארץ, וזכינו לקרב רחוקים ולהרבות תורה לזכרו של רבנו חיים בן עטר זצ"ל.

השמחה הגדולה שלנו היא, על כך שהקב"ה נתן לנו את הזכות להמשיך את תורת ה"אור החיים" הקדוש, ולחרוט את שמו של רבנו חיים בן עטר על הישיבה המאירה באור פני ה"אור החיים".

לאחר מלחמת ששת הימים, כשהעיר העתיקה נפתחה ליהודים, הלכתי לקבר ה"אור החיים" הקדוש וראיתי את שעוללו הירדנים לבית הקברות. הרשעים ניפצו מצבות רבות, אך בקברו של ה"אור החיים" הקדוש לא הצליחו לגעת.

היה עובד ערבי שהועסק בחברת 'בלובנד' ונהג להביא למנהל תלמוד תורה 'המסורה' מרגינה שיוצרה במפעל. באחת מפגישותיהם, סיפר הערבי למנהל תלמוד התורה כי עיניו ראו ולא זר, כיצד שני ירדנים באו ועמדו לנפץ את המצבה, ולפתע התהפך עליהם סלע,

ר' אברהם הסביר: הרי מוטל עליכם ילד נוסף בשעות הערב והלילה, ממש לא קל איתו, לכן אני רוצה להטות כתף, חשבתי לעצמי שאבוא מפעם לפעם בשעות הערב לסייע עם הילדים שבבית, אני יכול לשחק עם כל הגילאים, עם בני התשע וגם עם הקטנים, ומי כמוני שגם יכול להאכיל ילדים קטנים ארוחת ערב...

מידותיו הנעלות של הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל

"לעשות טובה" (במדבר כ"ד, י"ג)

ממש פחד בעת נסיעה

בשלב מסוים התחדדו בעיות שונות, ר' אברהם הציע: תשלחו אותו לארץ הקודש, ואני אדאג לו.

ברוך הבא. הילד הגיע. שק של מצווה

ר' אברהם סיפר לתלמידו הג"ר ישראל איזנשטיין שליט"א בכאב כי קרוב שלו הגיע מלונדון "סידרתי לו חיידר שיכנס ללמד בו מחר בראש חודש חשון, אבל מקום לינה ללא בעיות של יחוד ועוד, עדיין לא השגתי". הרב איזנשטיין שהיה מטופל בילדים הסכים שהילד ישן אצלם בבית. הוא וכמובן רעייתו, נרתמו למצווה.

ר' אברהם הביא להם סדין ומצעים חדשים, ליווה את הילד לביתם, דובב ועודד את הילד ואותם, ומשפחת איזנשטיין הוסיפה לביתה עוד נער מחוץ לארץ. "שלום עליכם".

כבר בערב הראשון הם הבינו כי המלאכה לא קלה וכי יצוצו בעיות שונות באכלוס הילד, אך עם כל זאת, קיבלו עליהם את החסד באהבה. ביום, הוא שהה בחיידר, ובערב הגיע לאכסניית איזנשטיין... ביום הרביעי לשהותו בביתם.

בשעות אחר הצהרים, הרב איזנשטיין עמל בתורה באותה שעה בכולל אברכים, והוא נקרא לטלפון בהול - "מחפשים אותך בטלפון הציבורי".

הרבנית איזנשטיין לחשה בסערה לשפופרת "מה עושים כאן, ר'

לפני כשלושים וחמש שנה. בחור ישיבה בטשעבין ניגש לר' אברהם והתאונן כי הוא נוסע מידי חודש מחיפה לירושלים - מביתו לישיבה, ולא פעם, שחילונו יושב לצידו ומתחיל לשאול: מדוע לא הולכים לצבא? ושאר שאלות חדשות או ישנות אודות הציבור החרדי, וגם שאלות ביהדות, וקשה לו עם כל העניין הזה.

ר' אברהם זצ"ל השיב לו מה שהשיב. איך להתנהג בכאלו מצבים, כיצד לענות או להתחמק לחלוטין (ואכמ"ל).

ואז פתח והוסיף בתוכחה נסתרת:

אומר לך משהו על עצמי. אני נוסע באוטובוסים מאות פעמים בשנה, ואין לי חשש וקושי לשוחח עם חילוני, כי הם רדודים מאוד וחכמתנו גדולה משלהם עשרות מונים, אין יותר קל מלנצח חילוני, מה יש לפחד מהם!...

ור' אברהם המשיך: "אני חושש מאוד שמא יישב לידי יהודי חרדי ירא שמים, ויתחיל לשאול אותי על הגדול ההוא, על התלמיד חכם ההוא, על הרבי שלו או הרבי שלי - מי גדול יותר ומי חשוב יותר. מי פחות, למה ומדוע? מהשיחות הללו אני פוחד. מאוד". והפחד ניכר על פניו, גם באותה שעה.

ומה אני עושה כאשר מתיישב לידי מאן דהוא שרוצה לדבר עימי בנושאים אלו? אני מחזיק גמרא בידי ואומר לו: אני מורה וצריך למסור שיעור ואני מתכונן עכשיו לשיעור, אם אתה מעוניין לשוחח בנושאים שונים, אני משאיר אצלך את הכתובת שלי, ותוכל לבא מתי שאתה רוצה, וכמובן, שמעולם לא באו אלי הביתה...

ארוחת ערב לילדים הקטנים

באחת מצמתי הדרכים בחייו פגש ר' אברהם ביהודי תושב חו"ל שנשוי עם גיורת (שהתגיירה היא ובנה). הם נקשרו. ומעולם לא ידעו מה הרקע לקשר (ר' אברהם השיב פעם "הוא קרוב משפחה שלי", אך לא היה ידוע איך). היהודי היה עמוס טרדות ובלבולי חיים...

אברהם בא לבית, והוא מעוניין לסייע לי בארוחת ערב לילדים..."
 ר' אברהם הסביר: הרי מוטל עליכם ילד נוסף בשעות הערב והלילה, ממש לא קל איתו, לכן אני רוצה להטות כתף, חשבתי לעצמי שאבוא מפעם לפעם בשעות הערב לסייע עם הילדים שבבית, אני יכול לשחק עם כל הגילאים, עם בני התשע וגם עם הקטנים, ומי כמוני שגם יכול להאכיל ילדים קטנים ארוחת ערב...
 כמובן, שהרב איזנשטיין והרבנית סירבו להשתמש בכתרה של תורה, ולא העלו על דעתם רעיון שכזה... מנעו זאת ממנו בכל תוקף. אבל הביקור הכנה הזה הטעין בהם כח רב לחודשיים הבאים בהם הילד עדיין שהה בביתם עד שר' אברהם סידר לו מוסד מסודר עם פנימיה.

איך הצליח ר' אברהם לשלב את הילד היקר במוסד ירושלמי? היה זה בוקר סגרירי נדיר, ירושלים כוסתה במעטה שלג של ממש. ר' אברהם ניגש להרב איזנשטיין: תשמע, ברצוני ללכת עתה יחדיו למוסד פלוני, נצמד לשם בשלג ונבקש יחד מהמנהל שיכניס את הילד אליו. "עכשיו?! דווקא עתה, הרי אין אוטובוסים ונאלץ להתבוסס רגלי בשלג לא קל בכלל" שאל הרב איזנשטיין.
 "אדרבה" הסביר ר' אברהם "כך הם יבינו את נחיצות המצוה שאנו טורחים כל כך למענה, ויהיה קשה להם לסרב". השניים יצאו לדרך הלך וחזור ברגל. מנהלי המקום שקפאו על שמריהם, השתוממו למראה ר' אברהם ושותפו הרטובים עד לשד עצמותיהם נכנסים ביום של חופש ירושלמי ומתחננים על קבלת הילד החביב, ואכן קיבלו אותו למוסד לתקופה קצרה. הוא נפלט משם. ר' אברהם התגלגל איתו ולמענו במוסד אחר, עד שהנער התייצב יותר. השתקם גדל והיה לאיש.
 הילד לא ידע מעולם כי ר' אברהם קרוב שלו, אבל הכל ידעו כי יש לנער קרוב שמסייע לו ---

אתה צודק!

וכי אפשר לומר לאדם שהצדק איתו בשעה שהטעות כולה שלו? תמה יהודי באוזני ר' אברהם. הנה השכן שלי חושב רק על עצמו, עינו צרה בשכנים האחרים, וכי מותר לי לומר לו שהוא צודק? או אם אשתי סבורה בטעות מרה כי דווקא כך יש לעשות, וכי אשפיל את עצמי לומר לה "את הצודקת", איך אתן לה עידוד לטעותה,

ריבוננו של עולם!

תמיהות ללא מענה.

זו טעות קשה! טעות מרה שאנשים טובעים בה! הסביר לו ר' אברהם:

אדם לא מוכן להודות על האמת, קשה לו עד מאד, כך מבואר בתורה שבכתב ומפורש עוד יותר בתורה שעל פה. וכיון שכן, אם לא תבהיר לו שברור לך כי רק הוא הצודק, או לפחות שאתה מבין היטב כי יש צדק רב בדרך שלו, המריבה ביניכם תתנהל חודשים רבים נוספים. זו הדרך הכמעט יחידה לחיות עם השני, וזה המתווה הראשון להאזנה של הזולת - אם רצונך שהשכן יקשיב לך, הוא צריך להבין כי אתה חש בצדקתו.

ר' אברהם יעץ לידידו: ברגע שהויכוח יפציע ביניכם (בין שכנים) אל תיתן לו לפצוע אותך, אל תעמוד על דעתך, אלא אדרבה תאמר לו כי הוא צודק "שכני היקר אתה צודק!" - חשבתי על הענין ואני מכיר כי המהלך שלך נכון חכם וצודק, יש לך הגיון טוב, הכיוון שלך חכם מאד. אז מתחיל הסיכוי להצלחה - הסיכויים שהוא יהיה מסוגל לשמוע את הצד שלך, רק אם הוא הצודק, אז יבין שגם לך יש ילדים וגם לך כואב משהו, ינסה להטות לב לצערך ולמחשבותיך ולטכס עצה יחד. זו הדרך הבדוקה והמונסה שלא לשקוע בריב ומדון בין בעל ואשה ובויכוח ואסון בין שכנים וידידים.

שיהיה נעים סביבך

הייתה לו לר' אברהם עבודת ה' מיוחדת (והיה סבור כי זה חובה מדינא דגמרא) להקפיד שלבני הבית יהיה נעים בסביבתו ובקרבתו בכל מצב. כמובן שהשליטה על מידת הכעס, היא הפנינה שבכתר במצבים מעין אלו. ההרגשה לידו העניקה מתנה לסובבים - בבחינת "מעין עולם הבא".

מצבים קשים המביאים את הכעסים מצויים בכל בית, ובכל אירוע, אם הייתה אפשרות, הוא היה זורק משפט שינמיך את המתח, ואם לא, לפחות מנע את הגברת אווירת המתח, בכך שהוא עצמו נותר בפנים רגועות. זכה ר' אברהם להוות דוגמה מרהיבת עין לדברי חז"ל "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם". כי מי ששרוי בתורה כח השמחה והשלום איתנים בנשמתו.

(מתוך הספר "ויאמר הנני")

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

לאחר שאבי וידידו סיימו להעביר את השליחות למרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, נרמז לו, שאנו הילדים - מעוניינים בתמונה ומזכרת עמו, מה מדהים שהגרש"ז עם כל גדלותו העצומה התרצה מתוך ענווה מפוארת, ונעמד למספר תמונות עמנו במרפסת שלפני ביתו

רבי משה ויטו מספר על היכרותו עם מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל

"כ"י מראש צדים אָרְאָנו" (במדבר כ"ה, ט')

אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כלוריס וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות (הש"י)

ביום מן הימים הצטרף לרכבו של אבי - אחיו של הגרש"ז אויערבאך ה"ה הגאון רבי ברוך דוב זל"ה, וכאות הכרת הטוב על העזרה בנסיעה אמר לנו: אספר לכם עובדה לא ידועה על אחי הדגול, וכה סיפר: "בשכונתו של רבינו זל"ה, התגוררה אלמנה מטופלת בילדים רכים, והגרש"ז השתדל מאוד לעזור ולסייע לה בתחום הכלכלי ועוד. באחד מן הימים נכנס אליו אחד מעוזרי הסיוע וטענתו בפיו שראה את אותה האלמנה בשוק קונה פירות בתחילת עונה (שהם יקרים מאוד...) ואם כן אולי כדאי לרמוז לה לחסוך וכדו".

ענה לו מרן הגרש"ז א בתמיהה: הרי מסכנה עלובה זו שאין לה הנאות רבות בחיים, אין לה בעל ויסורים נוספים מלווים את מצבה, והנה לפחות יש לה את ההנאה מפירות אלו שבתחילת העונה, וכי גם את זה ניקח לה ח"ו!?

פעם הגעתי לברית מילה שנערכה בין יוה"כ לסוכות, זמן די לחוץ... היה שם מרן הגרש"ז א שהוזמן להיות סנדק.

זמן הברית התאחר והתאחר, המתין למוהל ולאחד הסבים, וכמראה פלא מול עיני היתה מנוחת הנפש של מרן הגרש"ז א, שישב בכל הזמן הלחץ הזה במנוחת נפש, ללא שום סימני קוצר רוח.

בפעם האחרונה שפגשתי את מרן הגרש"ז א, כשנה לפני פטירתו, אחר השתתפותו בשמחת נישואי אחותי זכיתי לראות דבר נפלא, שהגרש"ז א פסע במדרכה וכשהגיע לסוף המדרכה וביקש לרדת לכביש, התקשה, ואמנם ביד א' תפס באחד מנאמניו, (אולי היה זה הר' יוסף שוב), אך ידו השניה היתה פנויה. ואני רציתי לעזור ולכן הגשתי יד לידו השניה, לסייעו בירידתו מהמדרכה. אך הוא סירב בכל תוקף והתאמץ לנסות להסתדר ללא עזרה נוספת...

בינו נא זאת!

(מתוך 'דיוקנא')

בילדותי זכיתי להתלוות לאבי שנסע בשליחות ראש הישיבה הגאון רח"פ שיינברג למרן הגרש"ז אויערבאך. היה זה בעניין הנידון על עצמות בחמין של שבת, אם נמדדים הם בפני עצמם לעניין בישולם שלהם, ונפקא מינה להחזרת (או כיסוי) הקדרה בליל שבת קודש, לפני שהעצמות לגמרי התרככו והתבשלו לגמרי וכו', שכידוע בעניין זה (בעצמות עוף) מרן האגרות משה התיר ומרן הגרש"ז א החמיר וכו'. לאחר שאבי וידידו הנ"ל סיימו להעביר את השליחות למרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, נרמז לו, שאנו הילדים - אני ובניו של הנ"ל - מעוניינים בתמונה ומזכרת עמו, מה מדהים שהגרש"ז א עם כל גדלותו העצומה התרצה מתוך ענווה מפוארת, ונעמד למספר תמונות עמנו במרפסת שלפני ביתו.

ובעניין הענווה וחסד, שמעתי דבר נפלא מרבי גבריאל יוסף לוי שליט"א, שבאחת משמחות הנישואין ראה מרן הגאון רש"ז אויערבאך זל"ה שהמחותנים מוליכים את החתן עם מתקן מיוחד שמונע לחלוטין את נזילת הנר על הבגדים, וכי אחד מהמחותנים היה מומחה לזוכית, והוא חידש את המתקן הנ"ל. בראות זאת מרן זל"ה פנה אליו וביקש ממנו כקרבן משפחה של המחותר שיפנה אליו ויבקש בעילום שם הומנה של כשמונה סטים של מנורות כאלו למניעת טפטוף הנר על בגדים.

אך רבי גבריאל ענה לו שאם לא יפרט את שם המבקש מסתבר שלא יסכים ההוא להכין את הדבר (שלא היה מצוי), ובקושי גדול הסכים מרן זל"ה שיוכיח את שמו שהוא ביקש זאת.

ואכן, כשבא אליו וביקש בשם מרן זל"ה את הבקשה, הסכים והכין מספר גדול של סטים לכיסוי הנרות ע"י זוכית. וכשהיה מוכן הודיע רבי גבריאל למרן זל"ה את הדבר. מרן זל"ה ביקש שיביאם לביתו, ויכול לקחת מונית על חשבוננו, ויכסה את המנורות בכיסוי טוב, שאף אחד לא יראה את הדבר. ואכן עשה כן והביא אותם עטופים וחתומים לבית מרן זל"ה.

ואז מרן זל"ה פנה לאחד ממכריו בירושלים וביקש ממנו שיפתח גמ"ח של מוצר כזה לכל המעוניין והפקיד בידו (ואולי בעוד בתים) את המתקנים הנ"ל, שמכאן ואילך סייעו רבות להורי החתן והורי הכלה לשמירת בגדיהם. ומאז התפרסם הפטנט וכך התחיל להיכנס בכל שמחת נישואין להשתמש במנורה כזו.

מו"ר אבי ז"ל נהג ללכת מדי יום לכותל המערבי, לוקח אתו את סידור הרש"ש ומתפלל מתוכו עם כל הכוונות הנשגבות. הסידור היה עטוף במעטפה שהסתירה את תוכנו. אחד המתפללים הסתקן לדעת מהו הספר, הוא התקרב אליו והציץ...

הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א על הענווה והצניעות

"וְהַצֵּנֶה לָכֶת עִם אֱלֹקֶיךָ" (מִיכָה ו', ח')

גדולי ישראל בכל הדורות, כשם שהיו מופלגים בתורתם - היו מופלגים בענוותנותם.

רש"י הקדוש חיבר את פירושו על התורה כולה - תורה שבכתב ותורה שבעל פה. את פירושו על כל התלמוד הבבלי הוא לא חיבר כספר שלם, אלא קונטרסים קונטרסים (לכן בעלי התוספות כינו את פרוש רש"י - 'הקונטרס').

במשך שנים הוא נדד ממדינה למדינה ומעיר לעיר, והיה לבוש כהלך עני. הוא היה אלמוני לגמרי, איש לא הכיר את גדלותו בתורה. הוא היה פוקד את בתי המדרש שבהם ישבו תלמידי החכמים ועסקו בתורה. הוא ראה באיזו מסכת הם עוסקים, והיה משאיר להם קונטרס של פרושו על אותה מסכת. תלמידי החכמים היו מעיינים בקונטרס ומתפעלים מן הדברים, אך לא ידעו מיהו מחברם.

באחת הפעמים הגיע רש"י לעיר אחת, שם הכירו אותו ואת גדלותו. הוא ניסה לחמוק, אך הרב שלח שני תלמידים שילכו לחפש אחריו. אמר להם הרב: "הוא יתנכר אליכם, אבל אל תניחו אותו עד שתמצאוהו ותביאוהו אלי". חפשו ומצאו אדם עני, פשוט שבפשוטים. כך נדד רש"י במשך כעשר שנים, עד שהשלים את כל חיבורו. חיבורו התקבל על כל חכמי דורו ונודע שמו, והוא האיר בתורתו את העולם כולו. רק אז שב לעירו והקים בה ישיבה, ולימד תורה והעמיד תלמידים.

המושג של 'פרסום' הוא מצד הטומאה. לכן מעלתם של ישראל היא הצניעות והפנימיות, ככל שהצניעות רבה יותר - תמצא יותר תורה ויראת שמים.

ל"חתם סופר" זצ"ל היה תלמיד שאת מעשיו היה עושה בקול רעש ובצלצולים, היה בו דחף לפרסם את מעשיו, שידעו כולם כמה הוא חכם וצדיק גדול... הדבר היה למורת רוח לרבו ה"חתם סופר", אך הוא לא העיר לו על כך. כאשר ה"חתם סופר" היה פוגש אותו, היה שואל אותו "מה השעה?"... אחד התלמידים הרהיב עוז לשאול את רבו לפשר הדבר, אמר ה"חתם סופר": "לשעון יש מנהג של קבע - כל חצי שעה הוא משמיע צלצול ומכריז: 'הנה אני'... גם התלמיד הזה כל דף גמרא שלומד - הוא מצלצל ומכריז: 'הנה אני!'... סוף דבר, אותו תלמיד יצא לתרבות רעה, ונהיה אחד מראשי הניאולוגים בהונגריה.

מו"ר אבי ז"ל נהג ללכת מדי יום לכותל המערבי להתפלל שם מנחה וערבית. היה נוהג לקחת אתו את סידור הרש"ש ולהתפלל מתוכו,

עם כל הכוונות הנשגבות. הסידור היה עטוף במעטפה שהסתירה את תוכנו. הוא היה עומד בפניה, הסידור היה סגור לחצאין, וכך היה מתפלל בו במשך כחצי שעה.

אחד המתפללים הסתקן לדעת מהו הספר שמו"ר אבי קורא מתוכו. הוא התקרב אליו והציץ מקרוב בספר. מו"ר אבי הבין מה רצונו של אותו אדם... מיד סגר את הסידור והפכו על צידו, שלא יודע מהו הספר. אך ההוא התעקש והטה את ראשו לראות את צידו השני של הספר, אולי כך יגלה מהו הספר הזה... נטל מו"ר אבי את הסידור והכניסו לתוך חלוקו, והמשיך להתפלל. אמר: "ויתרתי על תפילה עם כל הכוונות הנשגבות, ובלבד שלא יראו אותי מתפלל מתוך סידור הרש"ש ויאמרו: 'איזה צדיק גדול!'..."

ה"פלא יועץ" כותב כי מעשים והנהגות הנעשים מצד ההלכה - רשאים לעשות בפומבי, אבל 'מילי דחסידותא', הנהגות של חסידות - יעשו אותם בצנעה ובהסתר ולא בפרסום ובפרהסיא.

רצונך להיות חסיד? אדרבה, תהיה חסיד ותתחסד עם קונך. רצונך להחמיר? מצוין, אבל תחמיר על עצמך. אל תעשה לכך פרסום! כותב הרב חיד"א, ומקורו מן הזוהר: אם אדם מפרסם את מעשיו - קיבל בכך את שכרו בעולם הזה, ואת העונש על היוהרה יקבל בעולם הבא. נורא ואיום! לא זו בלבד שבעולם הגמול לא יקבל שכר על מעשיו, אלא עוד יענש עליהם, בר מינן.

לעומת זאת, מי שמסתיר את מעשיו, הקב"ה שומר עליו ומסתיר אותו מהחיצונים, שנאמר (תהילים ק"א, ב'-ג'): "אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי.. עשה סטים שנאתי לא ידבק בי". זה שהצפין והסתיר את מעשיו בעולם הזה, יתקיים בו (שם ל"א, כ'): "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך", את שכרו הוא יקבל לעתיד לבוא, אשריו ואשרי חלקו! ('דורש ציון')

"כשבחורים קמים לפני, כשאני נכנס לשיבה, אני מרגיש כמו שעומדים לפני ספר תורה פסול. אין לי מזה שום כבוד", אמר לי פעם, "אבל אל תחשוב אפילו לרגע שאני עניו. תנסה רק לנסות ולפרוך לי "שטיקל תורה" שכבר הדפסתי בספרי, ותראה כמה אני אוהב כבוד"...

עשרים שנה חלפו מיום פטירתו של הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל, בעל "משאת המלך" ומראשי ישיבת קול תורה, ותלמידו מקורבו, הגאון ר' שמואל ברוך גנוט שליט"א, מראשי ישיבת "משאת המלך" באלעד, נזכר בערגה בגאון התורה והמידות

"כמספר מכירי, כך מספר אוהביו", כתב הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל על ידידו הגרש"מ דיסקין זצ"ל, איתו התכתב במאות מכתבי תורה, שפורסמו על ידו לאחר מכן בספר 'פניני משאת המלך'. מהו סוד הקסם של אדם, שכולי עלמא לא פליגי שאכן כן, "כמספר מכירי - כך מספר אוהביו"? מדוע לכל אדם באשר הוא, אשר שמע או שוחח אי פעם עם הגרש"מ דיסקין זצ"ל, ניצת זיק מיוחד בעיניו כאשר שומע הוא על שמועה למדנית בשמו?

קשה לתלמיד, שאינו עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה, לבאר בהגדרה אחת קולעת וקולחת, להשיב על השאלה. קשה לדעת האם ה"תלמיד חכם האמיתי", כשרון היצירה וחוש ההברקה הנדיר, או שמא הלמדנות והגאונות, האישיות הרכה והנעימה, או דווקא החיוך שובה הלב, האכפתיות השכלתנית שהתערבה ברגש גדול, הדיבור התמידי בלימוד ללא שום הפוגה, הם אלו, כל אחד לחוד וכולם יחדיו, שהפכו את אישיותו של הגרש"מ זצ"ל לחד ומיוחד מגדולי מרביצי התורה בדורינו.

מדוע להתייעץ דוקא עם מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל?

זצ"ל, "אתה הרי יודע על התבטלותי כלפיו. מרן הגראי"ל, כגדול הדור ומשוש, יכול להכריע, לבדו, בכל שאלה של עגונות ובכל שאלה ציבורית כבדת משקל הזקוקה להכרעה. אך אני אסביר לך מדוע דווקא הוא מתאים להשיב לי על השאלה הזאת באופן מיוחד."

והגרש"מ פתח בסיפור-משל ליהודי עם הארץ שניגש לרב חרדי ולראביי רפורמי, ושאל "האם מותר לנסוע ברכב מיצובישי בשבת". השיב לו הרב החרדי: "מה זה שבת אני יודע, אך מהו מיצובישי אני יודע..."

השיב לו הראביי הרפורמי: "מהו מיצובישי אני יודע, אך מה זה שבת אינני יודע..."

"והנמשל הוא", ביאר הגרש"מ, "שנים גדולי תורה שחיברו חיבורים וספרים. יש להם "גישמאק" והבנה גדולה בהדפסת חידושי תורה ובזיכוי הרבים הגדול שבכך, אך מנגד הם אינם תופשי ישיבה ואינם עוסקים בהרבצת תורה לתלמידים, תלמידים צעירים בישיבות. ומאידך ישנם גדולי תורה שהם מרביצי תורה, אך לא הוציאו הם את חידושיהם לאור הדפוס. הגראי"ל שטיינמן הוא גם "ראש ישיבה", וגם "מחבר ספר". כך שמלבד גדלותו, עומק דעתו ועבודת ה' המיוחדת והמופלאה שלו, הרי מבין הוא היטב את צדדי הספק, מתוקף שייכותו לשני סוגי הרבצת התורה הללו, לימוד התלמידים בישיבה וגם זיכוי הרבים שבהוצאת הספרים..."

כשנה קודם הסתלקותו שח לי הגרש"מ זצ"ל שמסופק הוא בבטיחה חמורה. ידע הוא שלפי דברי הרפואה והרופאים, לפחות על פי דרך הטבע ומצוקות מחלתו הקשה, יאלץ הוא להיפרד מהאי עלמא דשקרא ולעבור לעלמא דקשוט. ונפשו בשאלתו, בראש מפוכח ובלב מבין אל נכון. חיבור טיוטה מוכן לו על מסכת זבחים, ועליו לסדרו לדפוס (כמהדורא תניינא על מהדורא קמא על זבחים, שכבר יצאה לאור בצעירותו). ומנגד, בני "קול תורה" זקוקים לו, לתורתו, לתשובותיו, לחידושי ולעצותיו. השאלה היא, איפוא, האם לשבת בבית ולעמול, לכתוב ולהדפיס את חיבורו על זבחים, או שמא עדיף להגיע לישיבה גם ל"סדר שלישי", כפי שנהג בקביעות, ולדבר בלימוד עם הבחורים.

"ומה הרב החליט?" שאלתי.

- "אני ייכנס לשאול את רבי אהרן לייב שטיינמן", השיב לי הגרש"מ

אמר ועשה. עלה הגרש"מ זצ"ל ונכנס לקודש פנימה, עם כל עשרות שנותיו, עם כל תורתו הגדולה וגדלות שמו בכל בתי המדרשות, ושאל. ורבנו מרן בעל "איילת השחר" זצ"ל חוכך בדעתו ומכריע ש"קול תורה" עדיפה. הנוכחות המיוחדת של הגרש"מ דיסקין ב"סדר שלישי" ב"קול תורה", הריתחא דאורייתא ושדידת מערכותיה של תורה ביני עמודי דמתיבתא, עדיפים על פני עוד חלק נפלא של "משאת המלך", למרות מעלתו העצומה של האי ספרא רבא.

ועולם התורה הפסיד את "משאת המלך" מהדורא תנינא על זבחים, אך מאות בני "קול תורה" הרוויחו עוד שנה של "סדר שלישי" במחיצתו של רבם ומאורם, נמשכו הם אל אורו הגדול והקיפוהו בחבלי אהבת תלמיד לרב רבנן...

"ומתוך כך הוא בא לזלזל בגדולי דורינו"

זכיתי ללמוד עימו בחברותא מידי ערב שבת קודש במשך כמה שנים. היו לו דעות מוצקות בענייני אמונת חכמים ולעיתים, בעונותי הרבים, אף התפלמסתי והתפלספתי איתו בעניינים אלו, כמובן בדרך ארץ ובכבוד גדול. הגרש"מ תמיד ענה בחדות ובחכמה נפלאה.

"חברים" ולא "תלמידים"

מעולם לא פנה הגרש"מ זצ"ל לתלמידיו, אפילו לתלמידיו היותר מובהקים, בשם "תלמיד". תלמידיו נקראו אצלו "חברים". "כמה חברים מהישיבה אמרו אתמול פשט חדש ברמב"ם, או "זה חבר שלי מהישיבה", אמר והצביע על בחור (נבון...) בשנות העשרה לחייו, מציג אותו ואת סברתו בפני אחד מתופשי התורה, בפגישה אקראית בחתונה, באוטובוס או ברחוב. אני זוכר שנסענו, מספר בחורים, לבקרו בבית חולים כשבועיים לפני פטירתו. רעייתו התעניינה בטלפון מי נמצא אצלו והוא השיב בפשטות: "חברים שלי מ'קול תורה'..."

החביבות הזאת היתה תורה שלמה אצלו. ללא שום מחיצות וסייגים, מבלי הבדלי מעמדות, שררה וכבוד. הנה עולה לו בחור משיעור א' בתחנת אוטובוס קו 16 ברחוב הפסגה. הגרש"מ, שעלה בתחנה הקודמת, מתיישב לידו, מחייך חיוך גדול ושואל שאלה חמורה על הסוגיה, או שמא על פרשת השבוע, או על הרמב"ם, או רבי עקיבא איגר, בעיקר על רבי עקיבא איגר, משוש אהבתו הגדולה. והשניים, תלמיד חכם מופלא ומורם מעם, בסוף שנות השישים לחייו, והצורב הצעיר, שרק זה עתה מלאו לו שש-עשרה, מתווכחים בלהט, מלבנים, מקשים ומתרגצים, ובסוף גם מחייכים, חיוך פנימי גדול של אהבת תורה.

מוצאי יום הכיפורים האחרון בחייו של מו"ר זצ"ל. ההלכה ממליצה להקים מיד את הסוכה, אך כוחותיו הפיזיים של הגרש"מ מונעים ממנו לעשות זאת. מה עושים? פונים בפשטות אל ארון הספרים, שולפים מסכת סוכה ומתחילים ללמוד ולחדש, עד השעות הקטנות של הלילה, ועד בכלל.

"שירת הים" אצל הרבי מקרלין שליט"א, והגרש"מ רוצה להשתתף בו. הוא יצא מביתו שב"עזרת תורה" בשעה יחסית מוקדמת, אך הגיע ל"טיש" בשעה יחסית מאוחרת. מה קרה? הרב דיסקין עצר בדרך, נכנס לבית מדרש בפאתי הכביש ורצה לבדוק לרגע לשון מדויק של הרמב"ם. הוא התיישב וצלל בעומק העניין וכשסיים המשיך בדרכו, לכיוון קרלין. בהמשך הרחוב ניבט לעיניו בית מדרש נוסף והוא נכנס לרגע קט, לעיין ב"לחם משנה", ונשאר עוד ועוד מבלי משים. אל "הטיש" ו"שירת הים" הגיע הגרש"מ לבסוף בצירוף תירוץ מוצלח על הקושיה הנוקבת ברמב"ם.

פשטותו ואי גינוני עשתה אותו למה שהיה. דווקא חוסר הכבידות והכבוד המדומה, הקרינה עליו קרני הוד מיוחדים במינם. מספר ידידי, תלמידו הרה"ג רבי מרדכי ברגר שליט"א, ר"מ בישיבת 'תורת חסד' באלעד: "היתה לו אמת מאד פשוטה ויפה. דוגמה, אחת מיני אלף, כדי לשבר את לב הקורא. ישבנו ודיברנו בלימוד. השעה היתה עשר וחצי בלילה, הזמן הרשמי שבו 'סדר שלישי' מסתיים וההסעה של הרב דיסקין מגיעה לאוספו למעונו. 'אני צריך ללכת', התנצל הרב וקם ממקומו, לאחר שנפרדתי ממנו. הוא התקדם עד פתח היכל הישיבה ולפתע רץ, חזר עד אלי, למקומו שב'מזרח'. 'אמרתי לך שאני 'צריך' ללכת. לא, אני גם 'רוצה' ללכת'... אמר, ואץ לדרכו. לשם מה הגרש"מ חזר עד אלי? רק בשביל שלא יישמע שכל מה שהוא הולך כעת, זהו בגלל החובה ללכת. ולא היא, הוא לא רק צריך ללכת כעת. הוא גם רוצה..."

ב"קמפ" באב התשנ"ה ביקשתי ממנו להצטרף אליו בכדי לבדוק את העירוב המקומי בעיה"ק מירון, שם שהתה הישיבה. "אני מכיר את הלכות עירובין רק מהגמרא והרמב"ם", הצטדק בחיוך אופייני. בהמשך הדרך, יחד עם מחבר ה"שמירת שבת כהלכתה" הגרי"י נויבירט זצ"ל, התגלה שהרב דיסקין יודע בעניין גם "עוד כמה" פרי מגדים, מגן אברהם ושולחן ערוך, "משנה ברורה" וגם "חזון איש".... הוא אמר: "אינני אוהב לשבת ב'מזרח', כי זהו הרי 'מתכבד בקלון חברו'. שהרי כל חשיבותו של 'המזרח' הוא דווקא לאחר שיש 'מערב', וישנם אנשים שלא יושבים ב'מזרח'... כך הוא נהג, הלכה למעשה, בחתונות תלמידיו. כשהגיע לחופה וכובד בברכה, עמד ונטל את כוס היין, ביקש מהצלם לצלמו, כדי שישאר לחתן ולכלה למזכרת, ולחש בשקט למחותנים ש"כדאי שתעבירו את הברכה למישהו אחר, יש לכם בוודאי עוד מישהו שישמח ושרוצה לקבל ברכה..."

'פראק' אפור- מחשש לאיסור 'מלבן'

תקופה ארוכה בת שנים לבש הגרש"מ דיסקין זצ"ל "פראק" בצבע כחול כהה - אפרפר. לימים הוא סיפר לנו את טעמו הכמוס בעניין: "למדתי את הסוגיה של כיבוס ומלבן בשבת והבנתי שלכלוכים בצבע לבן המצויים על ה"פראק" אסורים בניקוי, ומכיוון שהלכלוך ניכר הרבה יותר על צבע שחור, לכן אני מעדיף ללכת עם בגד בהיר יותר, בו פחות יש חשש שאנקה אותו בשבת". "פראק" אפרפר? לרב ומורה דרך בתורה לאלפי תלמידים ורבבות לוקחי שמועה?

רבי חיים קנייבסקי שמע את הסיפור שלו, הסתכל עליו ואמר לו דבר פלא: "תתחיל ללבוש חולצות עם שרוולים ארוכים והכל יהיה בסדר"

הרה"ג ר' ישראל דחבש מפעילי 'אחינו', מספר על רגעים של נחת בפעילות

יעקב א. לוסטיגמן

היה לי פעם סיפור עם בחור שמאוד רצה ללכת לשיבה, אבל ההורים שלו התנגדו בחריפות רבה. הם היו ממש אנטי דתיים, לא יכלו לסבול כל דבר שיש בו ריח של יהדות. הם העדיפו שהילד בכלל לא יתעניין ביהדות ולא הצליחו עליו. מילא הוא הולך למדרשייה, לזה הם לא כל כך התנגדו בתוקף, אבל ללכת לשיבה? זה כבר היה מבחינתם קו אדום.

ניסיתי לעזור לו, לדבר עם ההורים. אבל ההרגשה היתה שאין עם מי לדבר... היה לי ברור שאין שום אפשרות בעולם לשכנע אותם. בצר לנו, לקחתי אותו למרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א שיברך אותו, אולי ייתן לו עצה מה לעשות. הגענו לרבי חיים, הבחור נראה כמו צעיר חילוני. יש כיפה על הראש אבל המכנסיים מכנסי ג'נס והחולצה, חולצת טריקו קצרה...

רבי חיים קנייבסקי שמע את הסיפור שלו, הסתכל עליו ואמר לו דבר פלא: "תתחיל ללבוש חולצות עם שרוולים ארוכים והכל יהיה בסדר".

הבחור הופתע, ואת האמת גם אני הופתעתי...

מה קשורים השרוולים?

אבל רבי חיים אומר ואנחנו מבצעים.

משם לקחתי אותו לחנות, קניתי לו ערימה של חולצות חדשות עם שרוולים ארוכים, ומעכשיו הוא הלך רק עם שרוול ארוך. אחרי תקופה קצרה ההתנגדות של ההורים הלכה וירדה, עד שהם הסכימו בלי שום בעיה שהבן ילך לשיבה. מדהים!! הכח של הסגולה שנתן הצדיק!

ועוד סיפור

יום אחד באים אלי הצעירים במדרשיה, ומספרים לי על איזה בחור שגר לבד בדירה ברמת גן, שלדעתם כדאי לקרב אותו. אני מתחיל לגשש ומגלה שמדובר בבחור פוקר ופזרן עול. הוא בא מבית חילוני, אבל המתירנות שראה אצל ההורים לא הספיקה לו, אז הוא שכר דירה לבד ברמת גן, חי שם חיים מרוקנים מכל זיק של יהדות. עגילים בשפע, שיעור מגודל, בקיצור, לא בחור ישיבה מבני ברק...

לא הבנתי למה הצעירים במדרשיה הפנו אותי אליו. חשבתי לעצמי שאולי הם חמדו להם לצון ושלחו אותי למישהו שהיו בטוחים שאני אצא ממנו בשן ועין...

אבל אם כבר התחלתי לדבר אתו, אז אני לא מוותר כל כך מהר. בהתחלה הוא לא כל כך התעניין. הוא נהנה לדבר איתי אבל לא רצה ללמוד תורה.

פעם אחת אמרתי לו בוא נלמד משנה אחת. משנה אחת!! מה יש לך להפסיד... אני מבטיח לך שזה יהיה מעניין...

בדיוק היתה שם גמרא מסכת גיטין.

למדנו רק את המשנה הראשונה, אבל זה לקח לנו שעה.

לאט לאט התחיל להתקרב ולהתחזק יותר, בקצב מאוד מאוד איטי, אבל אחרי תקופה ארוכה הוא נכנס לשיבת 'אור החיים' בירושלים ומתישהו הפסיק הקשר בינינו, כשאני לא יודע בכלל אם הוא עדיין שומר מצוות או שחלילה היתה התדרדרות.

ואז הבת שלי מספרת יום אחד שהגננת שלה סיפרה לה בגן, שהחתן של הבן שלה הוא תלמיד שלי. אני שואל אותה איך קוראים לו, היא לא יודעת... ילדה קטנה... למחרת היא חוזרת מהגן עם פתק שכתבה הגננת ועליו שמו של החתן. לא פחות ולא יותר אותו בחור, התארס עם בת ישראל כשרה, בת למשפחה חרדית, ועומד להקים את ביתו על אדני התורה והיראה. בשביל רגעים כאלו של נחת, היה שווה כל המאמץ שהשקעתי בו ובעוד מאות ואלפי נערים אחרים...

סיפור נוסף לסיום

בשבת שוחחתי עם אחי היקר, ראש כולל חשוב מאוד ברכסים. הוא מספר לי שבתקופה האחרונה הגיע אליו אברך שביקש להתקבל לכולל, ותוך כדי סיפר לו שהוא מכיר את אחיו, אותי...

שאלתי אותו מה שמו של האברך, וכשהוא אמר לי במי מדובר, התפשט על פני חיוך רחב. אחי שואל אותי "מה אתה כל כך מאושר?". הסברתי לו שזה חיוך של נחת...

האברך הזה, לפני שנים לא רבות היה בחור צעיר ברמת גן. הוא הגיע

בינתיים, נראה כי אני היחידי כאן ביוהנסבורג במבחני 'קניין ש"ס', ולדעתי ניתן בקצת תעמולה ופרסום לגרום לאנשים נוספים להצטרף לתוכנית המיוחדת בה זוכים אלפי יהודים להתקדם ולרכוש ידיעה נרחבת בתלמוד הבבלי עד כדי שליטה כוללת בכל הש"ס

ראיון מיוחד עם הרב אהרן משה כהן, אחד מנבחני 'דרשו' ביוהנסבורג
מתוך סדרת שיחות עם נבחני 'דרשו' בקניין ש"ס

הרה"ח ר' אהרן כהן שליט"א

שלום רב

אני אחד מהנבחנים במסגרת קניין ש"ס וברצוני לחזק את האמרים והשיחות הגורמים להכרת חשיבות העניין.

בעזרת השם יתברך, אני מעוניין להביא לעוד ועוד אחרים הגרים אתי בדרום אפריקה להצטרף למסגרת המבחנים.

ראיתי שאתה כותב ומראיין נבחנים, אני חושב אולי תוכל לעזור לי בזה. אם יש בידך חומרי פרסום ותמונות, וכן כל מידע אודות תוכנית קניין ש"ס, אשמח מאוד באם תשלח אלי לצורך זיכוי הרבים.

תודה וכל טוב.

אהרן משה כהן

תכניות דרשו בעירנו-יוהנסבורג.

איך אתה עושה את זה?

זכיתי ואני מוסר כל בוקר אחר התפילה, שיעור ב'דף היומי' לחברים שזכו לחזור לצור מחצבתם כיהודים יראים ושלמים המתפללים בבית המדרש בקהילת 'חפץ חיים' בעירנו. מטבע הדברים עצם מסירת השיעור 'מחייב' אותי להתכונן ולהבין טוב את החומר, כך אני מכין את החומר כמה פעמים למען אוכל להעביר את החומר למשתתפים.

וזה מספיק למבחן החודשי?

לא. ממחר הוא להבהיר. קודם כל מגלה הוא, סדר השיעור הוא. בימים שני עד ששי, לומדים את החומר השבועי וכך ימי שבת וראשון פנויים לחזרה שבועית. אחר, בשבוע האחרון, לפני המבחן, אני חוזר שוב על כל החומר, ואז אני מגיע למבחן החודשי לקצירת הפירות ברנה.

כך גם, ממחר הוא להוסיף, כשאני מתכונן לשיעור וגם אחר כך בחזרה על החומר לקראת המבחנים. אני עושה סימנים או מוסיף על הסימנים המובאים בגמרא, לסמן כל מחלוקת עם השמות והרבה פעמים כמה מילים לזכרון דעת כל בר פלוגתא.

ולפני המבחן המסכם על 120 דף? מעוניינים אנו לשמוע את דרכי לימודו.

כל תגובה על התועלת שבסדרת השיחות, הן מחברי 'קניין ש"ס' החשובים עצמם, והן מכלל לומדי 'דף היומי' וכדומה המתלהבים ומקבלים דרבון להתקדם בידיעת התורה מביא עידוד וחיוזוק רב. אך בהחלט מיוחד הוא הדבר, במכתב מעניין זה. מכתב מיוהנסבורג מיהודי הזוכה (לע"ע היחידי!) שם להיות מגיבורי החיל, חברי 'קניין ש"ס', ללמוד ולהבחן על כל הש"ס! ועדיין לא הזכרנו את רצונו טהור, להשקיע ולגרום לחבריו ומכריו לזכות גם הם ליהנות בזה העולם מהחלום הנכסף ללב כל יהודי; להיות יהודי של ש"ס.

איך הכל התחיל? התחלנו בנקודת ההתחלה האישית. האמת, הכל סייעתא דשמיא גדולה ועצומה. הגעתי לארץ ישראל על מנת ללמוד בישיבת 'עטרת ישראל' שנה אחת. מתחיל הוא ברגש. בסיום השנה, החלטתי שאני ממשיך, כה זכיתי לגור אחר חתונתי כמה שנים בארץ ישראל לפני חזרתי ליוהנסבורג. עסקתי כמה שנים בתחום החינוך, כיום זכיתי ואני שוב יושב ולומד.

כאגב מטעים הוא, ומתלמידי יותר מכולם. בתור מלמד בת"ת, לא פעם, שאלו אותי התלמידים - רבי כבר כמה פעמים סיימת ש"ס, רבי באיזה גיל כבר היית בקי בש"ס. לצערי לא יכולתי לענות להם תשובה חיובית. וזה בעצם היה אחד מהמדרבנים שלי להצטרף למחזור הנוכחי של דף היומי. מציין הוא בחן. ואז בהארה משמיא, ממש באותה התקופה הודיע הרב אריה טבק שליט"א על פתיחת

כמובן, כל העת ממשיכים בחזרות. מצהיר הוא בסיפוק. אנו מקפידים לעבור וללמוד את כל הגמרא בפנים, אך הפעם זה כבר יותר קל לנו. אנו לומדים דברי הגמרא בפנים, אך בכל עמוד ודף אנו מסכמים לעצמנו בקצרה, מה למדנו בכאן, איזה עניינים וכמה שיטות.

באיזה סוג 'תמצית הדף' או 'סיכומים' אתם משתמשים?

הכל בייצור עצמי. הוא מתחייך, כשהוא מפרט. בחזרה לפני המבחן החודשי, כשאני כבר אחר כמה וכמה פעמים לימוד וחזרות, אז בסיום לימוד כל דף, אני כותב לעצמי בשולי הדף את תמצית הסוגיא או המחלוקת בקצרה ובבהירות. כה, כשאני מגיע לחזרות על 120 דף ובהמשך לקראת המבחנים הגדולים על אלפי הדפים, אני משתמש בזה כעזר וסיוע לתמצית את הדף למען יעמדו לזיכרון באופן קל ומעשי. כן, אישית, אני רואה בזה תועלת רבה ואני משתמש עם עיפרון צבעוני להדגיש הנקודות העיקריות.

גם לפני המבחנים הגדולים אתם חוזרים שוב על כל החומר? מעוניינים אנו לדעת. סופסוף מדובר באלפי דפים.

כן, משיב הוא בתום. אם כי, ממהר הוא לסייג, אין באפשרותי לחזור ממש סמוך למבחן, אך בהחלט יש לי תכנית חזרה בו אני מנסה ללמוד כל יום במהירות יחסית כ-20-10 דפי גמרא, תלוי לפי החומר

המשך מעמוד 2 | מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

היה בביתנו מקרר ישן ביותר שהתקלקל כל 'שני וחמישי'. מישהו רצה להביא לאמא מקרר חדש, אך היא סירבה בכל תוקף. לבסוף קנה לביתו מקרר חדש, ואת הישן הביא לאמא. רק את המקרר הזה ניאותה אמא לקבל.

סיפרה לי אחת מידידותיה של אמא: חברתי קנתה מקרר חדש וחיפשה למי למסור את המקרר הישן. נזכרתי כי ראיתי אצל הרבנית קניבסקי מקרר ישן ורעוע, שנתמך על ידי קופסאות כדי שלא ייפול... פניתי אליה ושאלתי האם היא רוצה להחליף את המקרר שלה במקרר משומש במצב טוב. היא שאלה את רבי חיים, והוא השיב: "הלא זריקת המקרר היא בבחינת 'בל תשחית'..." (בסופו של דבר הגיע המקרר לסבתא הרבנית קניבסקי, שעד אז לא היה מקרר ברשותה).

גם מקפיא נפקד מביתנו במשך שנים ארוכות. כאשר רכשנו לאמא מקפיא, נגרמה לה עגמת נפש גדולה: "מה אעשה עם המותרות הללו?" היא לא נרגעה. "למה הייתם צריכים להתאמץ? טוב לי עם מה שיש לי!" אמא לא רצתה בו בשום פנים ואופן, ורק טיעון הלכתי שכנע אותה להשתמש בו: "על ידי המקפיא יישמרו המאכלים היטב ולא ייזרקו, וכך ניצל מאיסור 'בל תשחית'..."

המיקסר בביתנו נשבר פעמים רבות, תוקן ונשבר, שוב תוקן ושוב נשבר. לאחר שכבר לא ניתן היה להשתמש בו עוד, החליטו בני הבית לקנות מיקסר חדש, אולם נתקלו בהתנגדותה של אמא: "אפשר לנסות לתקן שוב!" החליטו לשאול את אבא, והוא הסכים לדעתה של אמא. ויהי לפלא - המיקסר חזר לעבוד! לשמחתה של אמא... לאחר שנישאנו החלטנו בעלי ואני לקנות לאמא מטבחנה חשמלית.

ובזמן שיש לי.

אשריך ואשרי חלקך. אז מה בוער לך עכשיו? חוזרים אנו לבקשתו דרכה הגענו אליו.

בינתיים, משתף הוא בגילוי לב יהודי. אני היחיד כאן ביוהנסבורג במבחני 'קניין ש"ס', ולדעתי בקצת תעמולה ופרסום שעוד אנשים יתוודעו לתכנית המיוחדת בו זוכים אלפי יהודים להתקדם ולרכוש ידיעה נרחבת בתלמוד הבבלי עד כדי שליטה כוללת בכל הש"ס, ללא ספק, הדבר יביא לעלייה ניכרת וגוברת במספר הנבחנים החודשיים וכו'.

כה אני מקווה שאי"ה בהמשך במחזור הבא, נזכה ונראה עלייה רצינית במספר לומדי ונבחני הש"ס, גם כאן ביוהנסבורג לצד העלייה הנרחבת שוודאי תהיה במספר הכללי בארץ ישראל ובכל רחבי תבל.

לא נשאר לנו אלא להצטרף לתקוותו יחד עם כלל מזכי הרבים החשובים, כל אחד במקומו, העושים ומעשים להגביר חיילים לתורה ולידיעת הש"ס. מי ייתן ונזכה לראות את כל עם השם לומדים ומתקדמים בידיעת התורה...

לשליחת תגובות לכותב המאמר,
כתבו ל: a0533185209@gmail.com

היה זה לאחר שבעלי נוכח בטרחתה הרבה של אמא סביב הכנת הדגים; עד אז היתה טוחנת את הדגים במטחנה ידנית. המתנה לא היתה אמורה להתקבל, לולי שנחשבה כמתנה מהמחותנים, הורי בעלי. מפני כבודם לא יכלה אמא לסרב לקבל את המטחנה...

בהזדמנות אחרת חפצנו הילדים לקנות לאמא מתנה - מעבד מזון. ידענו כי כך נקל עליה בהכנת כמויות המזון העצומות שיצאו ממטבחיה. אמא לעומת זאת, לא חשבה כך: "יש לי כוח בידיים! אם יהיה לי מעבד מזון ה' ייתן פחות כוח בידיים..." לבסוף, לאחר ששח לה מישהו, כי משקה מסוים המקל על חולים יכול להיעשות רק בעזרת מכשיר זה, הסכימה להכניסו אל הבית.

בערב פסח אחד קנו לאמא תנור חדש. התכנית היתה שלאחר החג יעבירו אותו לימות השנה, מפני שהתנור הישן כבר היה משומש מאוד ולא פעל כראוי. אמא התנגדה בתוקף, ומיד עם צאת החג מיהרה לאחסן את התנור החדש בין כלי הפסח, שמא 'חלילה וחס' יצא הרעיון אל הפועל...

יום אחד נשברה האמבטיה. באותו יום ביקר בבית יהודי בעל אמצעים, הוא שמע על הנזק שאירע, ולאחר זמן מה שלח לאמא סכום כסף נכבד לתיקון הנזק. אמא קיבלה את הכסף בתודה, התקשרה אל הנדיב ואמרה לו: "האמבטיה השבורה עודנה ראויה לשימוש, ואין צורך להחליפה. האם אוכל להשתמש בכסף לצדקה?" מה רבה היתה שמחתה כשבקשתה אושרה, והיא מיהרה לחלק את הכסף לנזקקים...

(מתוך הספר 'בית אמי')

והלא יאומן קרה: בתוך חודש וחצי, נשברו ארבע צלחות במזל טוב. ראש הישיבה אירס את בתו, ועוד אחד מאנשי הצוות אירס שלוש בנות - בתוך חודש וחצי בלבד! באופן פלאי ועל טבעי, כל זאת - כהמשך להתפתחות המעניינת בטעות שהובילה לקבלת שני הבחורים...

כיצד טעות בזיהוי הובילה לארבע חתונות?

הרה"ח ר' אשר קובלסקי שליט"א

"וַיָּגֵר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם" (במדבר כ"ג ג')

את מחשבותיו, הוא לא מצליח לחשוב ולהתרכז. גם משימותיו הבערות להיום מעיקות עליו, יש לו הרבה עניינים לסדר, אבל הוא עוצר הכל, מחניק אנחה כבירה, נעמד בשולי השוק, בסימטא חשוכה למחצה, ומתפלל תפילת שמונה עשרה מהירה וחטופה...

ובכל זאת, ולמרות שלא כך צריכה תפילה להיראות - גם תפילה כזאת בוקעת רקיעים. גם האנחה הזו, מתוך לב מודאג ומבולבל, באפס ריכוז וללא כל כוונה או דביקות, מוצאת מסילות לכסא הכבוד ומגיעה עד אבא שבשמים. כי אנקתו של יהודי ואנחתו, תפילתו ודמעותיו, מגיעות תמיד ליעדן ומצליחות לחולל ישועות!

הראיה לכך היא מלשון הפסוק, בו הוא דורש כך: 'וירא בלק... אשר עשה ישראל לאמורי' - כלומר, בלק ראה את הכח של עם ישראל לפעול באמצעות ה'אמורי' - כח האמירה שבפיהם. ולצערו של בלק ולגודל זכותם של יהודים - כח זה אינו נתון רק לצדיקים או לבעלי דרגות רוחניות גבוהות, אלא 'וַיָּגֵר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם' - 'עם' הוא דרגה נמוכה, כלומר - אנשי מואב חששו מתפילתו של כל יהודי, גם כזה שאינו בדרגה גבוהה, בהבינם כי לכל יהודי הכח והעוצמה לחולל מהפכות בתפילתו.

זה כוחה של תפילה, ולו הקטנה ביותר שנשמעת, הפשוטה ביותר כביכול, אם היא בוקעת מעומק הלב, היא יוצרת קשר בלתי אמצעי בינינו לבין בוראנו, קירבה עמוקה בין לב של יהודי לאביו שבשמים. וכך גם תפילות שהן לא הכי-הכי, גם זעקות שאינן מגיעות בשיא הכוונה הטובה, יכולות להגיע לבורא עולם ולחולל את הישועה הנכספת!

אחת המתנות המרגשות ביותר בהן זכה עם ישראל, המתנה הממחישה בצורה הטובה ביותר את קרבתנו לבוראנו, המתנה שיש בה הוכחה חותכת ועדות על היותנו 'פרוטקציונרים' אצל מלכו של עולם, היא מתנת התפילה. התורה בעצמה מגדירה את יתרונו של עם ישראל במתנת התפילה, ומגלה רובד של קרבת אלוקים יקרה ואהובה שאין כמוה: 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוהים קרובים אליו, כה' אלוקינו בכל קראנו אליו' - - -

יש משהו מרגש, מחמם לב, מסיר דאגה ושומר על שלוה, בעובדה שאתה יודע שיש לך אבא כה גדול, מין 'מספר חירום', אליו אתה יכול לפנות בכל עת. 3 פעמים ביום נקבעו התפילות, ובנוסף - כל רגע בחייו של יהודי יכול להפוך לרגע מרומם ונעלה, מרגש ויוצא דופן, של תפילה וקשר אלוקי צמוד ומחזק.

בכל מקום, בכל מצב ובכל תנאי, יכול כל יהודי לעצום את עיניו, ולהתחבר. יש מקומות מסוגלים כמקומות תפילה - אך בכל מקום ניתן להתפלל. יש זמנים הידועים כעיתות רצון - אך כל שעה היא זמן טוב לתפילה. יש גם חשיבות רבה לתפילה ברוב עם או בראשות צדיקים, אך גם תפילתו של יהודי יחיד, בכל קצה בעולם ובכל מקום נידח - יש לה השפעה מכרעת, היא יוצרת את החיבור היפה והמלבב של היהודי ובוראו.

אם חשבנו שכדי שתפילה תחולל מהפכה ותבקע רקיעים, היא חייבת להיות רק תפילה מיוחדת - במקום מסוגל, בזמן מסוגל או בציבור, הרי שבפרשת השבוע חושף הרה"ק המגיד מטריסק ז"ע בספרו 'מגן אברהם', כי למעשה - כל תפילה, כל אנחה, כל תחינה לה' מעומק הלב של כל יהודי, בכל מקום ובכל זמן - יכולות להפוך את מערכות הטבע, לשנות גזירות ולהשפיע מכרעת לאורך זמן.

וכדי להמחיש זאת, הוא מוסיף חשיפה מרגשת, גילוי מהנעשה בישיבה של מעלה, בשם הבעל שם טוב הקדוש ז"ע. וכך הוא מגלה: קורה שיהודי טרוד ועסוק, עד כדי שהשלווה ממנו והלאה. מבוקר עד ערב הוא מתרוצץ, אין לו פנאי, אין לו יישוב הדעת. לפתע הוא נושא מבט אל האופק ומגלה כי השמש עומדת לשקוע, ואז עולה בזכרוננו - מנחה...

הוא כעת ברחובה של עיר, בשוק הסיטונאי. קולות התגרים משבשים

הבה נזכור זאת בכל עת, ונשים את הדברים לנגד עינינו. אם עד כדי כך גדול כח התפילה גם כשאינה בשיא הכוונה - על אחת כמה וכמה תפילה בעייתה, בבית כנסת, בציבור, לאחר הכנה כראוי ובכוונה והתלהבות. הכח של תפילה רב ועצום גם בתפילות 'פשוטות' כביכול, וגדול שבעתיים בתפילות הנערכות כראוי, בדבקות ובלהט, כפי שתפילה צריכה להיראות!

הבה נישם זאת, נבין כי התפילה היא ההשקעה הבטוחה שמניבה תוצאות, זו הדרך להגיע להישגים. בעת מצוקה או צרה, עוד לפני שנפעל בכל הכלים הגשמיים העומדים לרשותנו, נישא תפילה נרגשת מעומק הלב, נשפוך שיח בפני הכתובת הזמינה תמיד, ורק מחכה להושיענו. כך נזכה להרעיף על עצמנו חיים טובים ומאושרים כל הימים!

שמות זהים, ישועה מרובעת...

ראש הישיבה הביט בהיכל הישיבה המלא מקיר לקיר, וספק את כפיו באכזבה. היכל הישיבה המפורסמת עמוס לחלוטין, לא תהיה אפשרות לדחוק בו ולו בחור בודד. עתה שניים מתדפקים על דלתו, שניהם מבקשים להתקבל לזמן אלול תשע"ז, שניהם מצויינים, אך מגבלת המקום אינה מותירה להם סיכוי...

בצער רב, ביקש ממזכיר הישיבה להתקשר לשני הבחורים, ולהודיעם כי אין מקום. 'הבחורים מצויינים, אך אין להם מקום. לא נוכל לקבל בחור שאין לו כסא לשבת!' - קבע ראש הישיבה באנחה, 'הם יאלצו למצוא לעצמם מקום תורה אחר'...

המעניין הוא, ששני הבחורים נשאו את אותו שם משפחה. שמו של האחד יוסף אברג'ל, שביקש להתקבל לשיעור א' בישיבה, ושמו של השני אברהם אברג'ל, שביקש להתקבל לשיעור ג' בישיבה. כשאין מקום בהיכל הישיבה - אין מקום לשני הבחורים, וכך נאלץ המזכיר לערוך באותו יום שתי שיחות טלפון טעונות, ולהודיע שהבנים לא מתקבלים לישיבה.

בעוד שנראה כי הוריו של יוסף קיבלו עליהם את הדין בהכנעה, הוריו של אברהם אברג'ל לא הפסיקו את מסע הלחצים והתחנונים. מדי יום ביומו שבו והתקשרו, התחנונו על נפש בנם. אפס, ראש הישיבה נאלץ להתעקש ולהשיב ריקם את כל הלחצים, כי כשאין מקום - פשוט אין! ואז, בשעת צהריים אחת, הגיעה שיחת טלפון שהכריעה אחרת - על הקו היה הר"ג ר' אליהו מן שליט"א, ממקורבי הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, שהתקשר בשמו וביקש כי ראש הישיבה יעשה כל מאמץ ויקבל את הבחור אברג'ל. לנוכח שיחת טלפון כזו התקשה ראש הישיבה להישאר אדיש, ונענה ואמר כי למרות שאכן אין מקום - לא יוכל להשיב את בקשת הגר"ח קנייבסקי ריקם...

ראש הישיבה ניגש מיד למשרד, וביקש מהמזכיר לשוב ולהתקשר להוריו של אברהם אברג'ל, ולהודיעם כי בנם מתקבל לישיבה. ההורים התרגשו לשמע הבשורה, וכלל לא ידעו מה עומד מאחוריה... חלפו כמה שעות, ולפתע התפתחות לא צפויה בעליל: הוריו של הבחור יוסף אברג'ל, שכבר שבועות ארוכים לא יצרו קשר, התקשרו להודות לראש הישיבה על הסכמתו לקבל את בנם, כפי ששמעו

מהגר"א מן שבישרם על כך. ארכו 30 שניות בלבד עד שראש הישיבה הבין:

הבחור אברהם אברג'ל שקיבל הודעה כי התקבל - לא הוא הבחור למענו פנה הגר"ח קנייבסקי! הפניה הגיעה עבור הבחור יוסף אברג'ל, שקיבל תשובה שלילית כבר לפני כמה שבועות, ומאז הוריו כלל לא התקשרו, ושמו נשכח מלב. ואילו אברהם אברג'ל שקיבל הודעה מהמזכירות כי התקבל - זו הודעה מוטעית שלא ניתן לחזור ממנה! בבת אחת חילחלה ההבנה לראש הישיבה: במקום לא לקבל אף אחד מהם - שניהם התקבלו!... יוסף התקבל בהודעה מהגר"א מן כי ראש הישיבה נענה, ואילו אברהם התקבל בהודעה מהמזכירות הישיבה, שסברה שהוא הוא הבחור המדובר, למענו פנה הגר"ח... מה עושים עכשיו?

הוא הפנה את השאלה אל הגר"א מן - ששאל את הגר"ח קנייבסקי. התשובה הפתיעה: הואיל וכך גלגלה ההשגחה העליונה, אין מנוס מלקבל את שני הבחורים, גם את אברהם וגם את יוסף, והוא בטוח בכשרונו של ראש הישיבה למצוא פיתרון לסוגיית חוסר המקום... ראש הישיבה שמע את התשובה, והבין מיד כי הדבר ידרוש ממנו מאמץ גדול עד כדי למעלה מדרך הטבע - למצוא מקום לשני בחורים שבדרך הטבע אין להם מקום... כששמע הגר"ח קנייבסקי כי עד כדי כך גדול המאמץ הדרוש, הגיב ואמר: 'בזכות זו ייושע ראש הישיבה באופן של למעלה מדרך הטבע!'

ראש הישיבה שמע את הדברים, וקפץ מיד: 'הן בביתי בת מבוגרת הזקוקה לשידוך, ואף בבית אחד מאנשי הצוות 3 בנות מבוגרות הזקוקות לשידוך. אנו בהחלט זקוקים לנס שמעל לדרך הטבע, כדי לשמח את כולן בעת ובעונה אחת!'

הגר"ח קנייבסקי שמע את הדברים, ועל אתר נענה ובירך כי הבנות כולן תמצאנה את זיווגן ומהר. ראש הישיבה התרגש מהברכה ומיהר לבשר לבני משפחתו, שהחלו להמתין למימוש הברכה...

והלא יאומן קרה: בתוך חודש וחצי, נשברו ארבע צלחות במזל טוב. ראש הישיבה אירס את בתו, ועוד אחד מאנשי הצוות אירס שלוש בנות - בתוך חודש וחצי בלבד! באופן פלאי ועל טבעי, 4 בנות מעוכבות שידוך - זכו לחגוג את היום השמח בחייהן ולבנות את ביתן, כל זאת - כהמשך להתפתחות המעניינת בטעות שהובילה לקבלת שני הבחורים...

ואז, ביום בו הגיע אברהם אברג'ל לישיבה, שוחח ראש הישיבה עם אביו, וביקש לדעת כיצד קרה הדבר שלמרות שבדרך הטבע לא היה לבן סיכוי להתקבל, למעשה - התקבל נגד כל הסיכויים. כיצד קרה כדבר הזה, שבאופן כה פלאי, בטעות כה מוזרה, לבסוף התקבל הבן לישיבה הנכספת?

נענה אביו של הבחור וגילה, כי לאורך תקופת הלחצים והתחנונים, רעייתו לא עזבה את ספר התהלים מידה. 'אני סברתי שזו תפילת שווא, אם הבחור לא מתקבל כי אין מקום - אז אין מקום, נקודה' - התוודה האב באוזני ראש הישיבה. 'אבל רעייתי סברה אחרת, ולא הניחה את ספר התהלים ולו ליום אחד. שעות ארוכות בכתה והתפללה כי בנה יתקבל, ולבסוף - כך אכן קרה, באופן פלאי שמעל לדרך הטבע!'

'לא יאומן!' - קרא ראש הישיבה ברגש, 'ראו עד כמה כוחה של תפילה! לא היה לבחור כל סיכוי, גם הפניה מהגר"ח קנייבסקי לא הגיעה בעניינו. ובכל זאת - התפילות של אמו יצרו ישועה פלאית כפולה ומכופלת: הבחור התקבל עקב טעות בזיהוי בשמות משפחה זהים, וארבע בנות התאסרו במהירות שלמעלה מדרך הטבע - הכל בזכות תפילותיה של האם שהובילו לכל ההתפתחות המופלאה הזו!

ואת דבריו אלו של ראש הישיבה, אותם שמענו מפיו, את דמותו של הבחור אברהם אברג'ל המתקבל לישיבה, ואת ארבע הבנות המאורסות בתוך חודש וחצי באופן כה פלאי - כדאי שנראה לנגד עינינו כשאנו ניגשים לתפילה. כי גם דבר שהוא חסר סיכוי - הוא חסר סיכוי עד שנתפלל עבורו. מהרגע שאדם מתחיל להתפלל - כל דבר הוא בר סיכוי, כל ישועה בוא תבוא!

הבה נתפוס את התפילה בכל הכת, נאמצנה אל ליבנו. בכל עת נוכל להתפלל, ובוודאי בשלוש הזדמנויות המתנה היומיות שניתנו לנו. הבה נתפלל בכל הכת, עם כל העוצמה. זה יכול להפוך עולמות, זה מה שיביא לנו את הישועה הנכספת!

תשובה שהצילה חיים!

היה זה לפני כ-65 שנה. אחד מיקירי קרתא דירושלים, הרב נחמיה בקר ז"ל, נפקד בשעה טובה ומוצלחת בבן ראשון, שהפך אותו לאבא נרגש ומאושר. ההורים הביאו את בנם הקטן הביתה בהתרגשות ובשמחה, ונראה היה כי מעתה חיייהם יהיו מאושרים עוד יותר, בזכות האוצר הקטן שהצטרף למשפחה הצעירה.

ואז הכל הסתבר. לפתע החלה היולדת הצעירה לחוש שלא בטוב, והובהלה לבית החולים. הרופאים בדקו מה שבדקו, והגיעו למסקנה שאין ברירה אלא לבצע ניתוח דחוף באופן מיידי, כי הדבר כרוך בפיקוח נפש של ממש. גם הרופא הנודע - פרופסור שקולניק הסכים עם הקביעה הזו, והוסיף והבהיר כי נראה שהניתוח הזה יגרום לכך שהיולדת לא תוכל ללדת עוד, והבן שנולד יהיה בן יחיד...

כששמע ר' נחמיה את הבשורה, הבין שלכאורה אין כאן שאלה, הרי מדובר בפיקוח נפש שדוחה הכל. אך כיוון שמדובר בסוגיה משמעותית בעלת השלכות לטווח ארוך, ביקש לנסוע לבני ברק - אל ה'חזון איש' זצ"ל, להיכנס לגדול הדור ולשואלו האם לבצע את הניתוח שהשלכותיו ברורות...

פרופסור שקולניק הסכים להמתין קמעא, ור' נחמיה יצא למסע מירושלים לבני ברק. באותם ימים הדרך ארכה כמה שעות, שלאחריהן הגיע ר' נחמיה לביתו של ה'חזון איש', ומיהר להיכנס פנימה. כשנכנס, גילה כי ה'חזון איש' ניצב על יד הכיור ועומד ליטול ידיים לפני תפילת מנחה, אך לנוכח הדחיפות שבעניין - מיהר לגשת אליו ולהציג את שאלתו.

ה'חזון איש' האזין לו בקשב, והשיב מיד כי הואיל וזו שאלה של פיקוח נפש לדברי הרופאים, וכיוון שהם תמימי דעים שאי קיום הניתוח מסכן את חיי האם - הרי שאין מנוס מלבצע את הניתוח ויפה שעה אחת קודם, גם במחיר שהבן שנולד יישאר בן יחיד...

ר' נחמיה האזין לתשובת גדול הדור, ורגע לפני שפסע לאחור, ביקש

ממנו ה'חזון איש' שישאר במקום לתפילת מנחה. ר' נחמיה כמובן לא סירב לבקשה, ואף שהיה לחוץ בזמן וממהר לבית החולים לעדכן את הרופאים כי יבצעו את הניתוח ומהר - החליט להתעכב במקום ולהתפלל מנחה במניינו של ה'חזון איש'.

לאחר תפילת מנחה התרחשה תפנית לא צפויה - לפתע פתאום, מיוזמתו, ניגש אליו ה'חזון איש' וביקש כי ישוב ויציג את שאלתו לפרטיה ולצדדיה. ר' נחמיה התפלא, ושב והסביר את הצדדים: מחד גיסא - האשה בסכנת חיים, הרופאים כולם - כולל פרופסור שקולניק המוערך - תמימי דעים שאין מנוס מלנתוח. מאידך גיסא - המחיר קשה ומצער: מעתה לא יזכו בני הזוג לילדים נוספים!

ה'חזון איש' שב והקשיב לשאלה כאילו הוא שומע אותה לראשונה, ופסק חד משמעית: 'לא לבצע את הניתוח! בורא רפואות כבר יעזור, אל תרשה לרופאים לנתח!'

'רגע, לא הבנתי, תמה ר' נחמיה, 'והלא אך לפני כמחצית השעה הרב בעצמו פסק כי חובה לנתח. מה השתנה?!'

'מנחה! - השיב ה'חזון איש' קצרות.

'מה?! תמה ר' נחמיה. 'מה השתנה? הלא תיארתי את צדדי השאלה באותה בהירות ובאותה חדות לפני מנחה ולאחר מנחה. כיצד יתכן שהתשובה התהפכה לחלוטין - מחובה לעשות ניתוח בשל פיקוח נפש, לסירוב לעשות ניתוח למרות פיקוח נפש?'

השיב לו ה'חזון איש': את התשובה היא אמרתי לך קודם תפילת מנחה, והתשובה הנוכחית - היא לאחר תפילת מנחה. תפילת מנחה משנה תשובות!

ר' נחמיה ההמום לא ידע את נפשו, ומיהר לירושלים. הגיע לבית החולים בריצה, והרופאים נדהמו מהסיכון אותו הוא לוקח על עצמו, אך כיבדו את תשובת ה'חזון איש' שכבר היה מפורסם כחכימא דיהודאי. האשה נותרה מאושפזת בבית החולים, אך לחדר הניתוח לא הוכנסה, וכך ניצלה!

יומיים אחר כך, התברר כי באותו יום שרר זיהום מסוכן בחדר הניתוח, וכל מי שביקר בו - מצבו הרפואי הסתבר ללא הכר. ואילו האשה שנותרה מחוץ לחדר הניתוח הבריאה והאריכה ימים עד גיל 88 שנים, ואת הסיפור סיפרו תשעת(!!!) ילדיה בימי השבעה על אביהם, להגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, מפיו שמענו את הסיפור.

וללמדנו בא: התפילה היא כח עצום, כח שלא נוכל לשער ולתארו. לפעמים המציאות נראית כחד משמעית לכיוון מסוים, כביכול לא ניתן לעשות דבר. הכל נכון עד תפילת מנחה - שיכולה לחולל מהפך וליצור ניסים!

הבה נפעיל את כח התפילה, ננצל אותו במלוא העוצמה. לתפילה אחת יש כח לחולל שינויים כבירים, להפוך עולמות. הבה נשתמש בכח התפילה, נזעק לה' בכל כוחנו ובכוונה עמוקה, ואז התפילה תחולל עבורנו ניסים ונפלאות, ותוביל את חיינו על מי מנוחות!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי:
במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

השותה מים ביום חם כדי לצנן גופו, האם יברך 'שהכל'?

הלכה
במעגל
השנה

הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג שליט"א
נלקט ממשנ"ב מהדורת דרשו

**'מי סודה' האם נחשב כמים או כשאר משקים לענין ברכה? והשותה
מים ביום חם לאגור נוזלים בגופו, האם נחשב שותה לצמא?**

דיונים הלכתיים אלו נכתבו על מנת לעורר לב הלומדים, ולחלוקת יש לעיין במקורות. הובאו בביאורים ומוספים משנה בחזרת מהדורת 'דרשו'

ואדם השותה מים על פי עצת הרופאים לשותות הרבה בכל יום, או לפני בדיקה רפואית, הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קצד) שאם אינו צמא ואינו מרגיש הנאה כלל, לא יברך. ובשו"ת שבט הלוי (ח"י שם) כתב שאף שלכאורה אינו מברך, מ"מ לפי מה שכתב במשנ"ב שכשיש הנאת החיך מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברך, אולי גם בזה יכול לברך, וצריך עיון למעשה.

'מי סודה' האם נחשב כמים או כשאר משקים לענין ברכה?

כתב המשנ"ב (סימן רד ס"ק מב), שדוקא בשותה מים אם לא שותה לצמא לא יברך שהכל, כיון שאין החיך נהנה מהמים אם לא שותה לצמא, אבל כששותה שאר משקים אף אם אינו שותה לצמא מברך 'שהכל', כי החיך נהנה מטעם המשקה.

שאלה מעניינת יוצאת מהלכה זו, מה הדין במשקה של 'מי סודה' שהוא מים מוגזים בלא טעם נוסף, האם נחשבים כמים לענין ברכה, ואם אינו צמא אין מברך על שתיתו, או שנחשב שיש להם טעם נוסף ומברכים עליהם שהכל גם בלא שותה לצמא?

דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני רבית עמ' קלו, ברכות עמ' קצד) שאין כל בני אדם ואין כל העיתים שווים בזה, והמרגיש בשתייתם נעימות נחשב שנהנה מן המים, ואין צריך דוקא טעם עצמי כמו סוכר וכדו', ויברך ברכת הנהנין אף כששותה שלא לצמא. וכן הורה הגר"ש וואזנר (שערי הברכה פי"ח הע' עה) שצריך לברך עליהם מפני טעם החמיצות שמרגיש. מאידך, דעת הגרא"ל שטיינמן (שלמי תודה הל' ברכות עמ' יז) והגר"ח פ"י שיינברג (חידושי בתרא) שמי סודה דינם כמים לענין זה, כיון שהם מים בעלמא ואין הנאה לחיך מתוספת הגז שיש בהם.

השותה מים ביום חם כדי לצנן גופו, האם יברך 'שהכל'?

אופן נוסף יש באדם ששותה לא לצמא כלל, ויש שהחשיבו זאת לשותה לצמא, והוא במקרה של יום חם שאדם שותה כדי להרוות את צמאונו, והביאו בפניו מים קרים ורצה לשתות עוד רק כדי לצנן גופו, האם נחשב לצמא?

דעת בעל הא"א מבוטשאטש (ברכת אברהם עמ' ה) שספק אם צריך לברך, ועל כן יברך על דבר אחר לפוטרו. אך בשו"ת פעולת צדיק (ח"א סי' פב) הביא בשם הפרי חדש (כת"י) שיש לברך, כיון שגם זה נחשב הנאה. וכן הורה הגר"נ קרליץ (שלמי תודה הל' ברכות, עמ' יח) במי ששותה מים חמים כדי להחם עצמו. מאידך דעת הגרא"ל שטיינמן (שלמי תודה שם) שלא יברך.

והשותה מים כדי למנוע כאב ראש, הורה הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' רפ) שאם אינו נהנה מעצם השתייה לא יברך.

ומרצה שמרגיש יובש בפה בזמן הרצאתו ושותה קצת מים להרטיב את פיו, הורה הגר"ש אלישיב (נשמת אברהם מהדו"ב ס"ק א-1) שלא יברך, כיון שאינו שותה לצמא, והוא כשותה מים לאחר נטילת תרופה [שמבואר דינו בביאורים ומוספים הע' 28]

השותה מים ביום חם לאגור נוזלים בגופו, האם יברך שהכל?

אין מברכים על מים ברכת 'שהכל', אלא כששותה מים לצמא, כך פסק השו"ע בהלכות ברכות (סימן רד סעיף ז). וביאר המשנ"ב (ס"ק מז) שנראה שלא דוקא לצמא ממש, אלא בסתמא כל שהחיך נהנה מהמים מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברכה, שאם לא היה צמא כלל לא היה החיך נהנה ממנו.

ומי שאינו צמא כעת ושותה מים כדי שלא יצמא אחר כך, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת) שיתכן שצריך לברך, שזהו בכלל "לצמא", שהרי סיבת השתייה היא כדי שלא יצמא אחר כך, אך בדעת תורה (כאן) כתב שמסקנת הא"א בכתביו שאין לברך אלא כשהוא כבר צמא. וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פל"ו אות יח) והגר"נ קרליץ (חוט שני רבית עמ' קלו, ברכות עמ' קצד) שהשותה מים בערב תענית כדי להרבות נוזלים בגוף ובשעת שתייתו אינו נהנה כלל, אינו מברך, ורק אם מרגיש קצת הנאה בפיו, כגון בארץ ישראל שהמים חמים לפני צום יום הכפורים או צום תשעה באב, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שצריך לברך. מאידך בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' מב וח"י סי' מב ס"ק יב) כתב שדעתו נוטה שהשותה על מנת שלא יצמא אחר כך צריך לברך, כא"א שלפנינו, וכן הורה הגר"ש וואזנר למעשה (שערי הברכה פי"ח הע' עז) שהשותה לפני צום מברך משום שהוא לצורך הצימאון של אחר כך, והוסיף שכן נוהגים העולם.

לשליחת תגובות לכותב הטור הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג, כתבו ל:
bdirshu@neto.net.il

וגם לא עלתה על ליבם. ה"י (הוסיף על כך ת"ח אחד, ומדוע בלעם לא העמיד את בלק על טעותו, מדוע לא אמר לו - אסור להם לריב איתך... כי רצה להרוויח את הכסף והכבוד...).

וכך כתב הגר"ש הירשער שליט"א בספרו, סיפר לי מחותני הר"ר יצחק ווייס שו"ב דאנטווערפען, ששמע מהגה"צ רבי משה האגער ראש ישיבת סערט ויזניץ זצ"ל, שפעם אחת נכנס אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, ומצאו שרוי ברוגז, שאל אותו מה קרה, אבל מרן החזו"א לא רצה להשיב לו, ורק לאחר ששאלו בשנית והפציר בו, אולי אוכל לעזור, נאות מרן החזון איש לספר כדלהלן, בשבת שעברה עלינו לטובה, ישבתי במרפסת הבית ועסקתי בתורה, לפתע פרח עוף מעלי ולכלך את הקאפלוטש (כובע עליון) שעל ראשי בצואה, משעמדתי ללכת לביהכנ"ס לתפילת מנחה, החילתי לחשב - במה אכסה ראשי בעת התפילה, שהרי כובע זה מטונף הוא, ואסור לנקותו בשבת, שמא תאמר, אלבש את הכובע של ימות החול, הרי שבת היום ואין ללבוש בו בגדי חול, מאידך, להתפלל בלי שום כובע עליון גם כן אינו נכון מחמת כבוד התפילה, בלית ברירה, התעטפתי ב'טלית' וכך נכנסתי להתפלל.

והנה, באותה שעה התפלל עמנו רב אחד, שראה את הדבר המשונה הלו, והירהר בלבו, בוודאי יש לו ל'חזון איש' איזה ענין בזה, לכן בבואו לביתו אחר התפילה חקר ועיין בכמה וכמה ספרים, עד שמצא (לפי דעתו) מקור למנהג הזה, ואחר השבת שלח אלי מכתב עם 'מראה מקומות' בו ביאר את מקור הדבר ללבוש טלית במנחה של שבת, והעלה בסוף דבריו, אקווה שכיוונתי לדעתו הגדלה של החזון איש.

סיים מרן החזון איש בכאב ואמר בחריפות, **מדוע לא שאל אותי, הרי הייתי משיב לו את הטעם האמיתי, אבל כעת, שהחליט מעצמו מה שהחליט, לא לדעתי כיוון, אלא לדעתו של העוף המלכלך...**

(באר הפרשה, בלק תשע"ח)

ומתוך הבלבול 'פול לגמרי כדאיתא בזה"ק (ח"ג קצד. רפא:) שב' האותיות האחרונות של שם בלע"ם ובל"ק עולה לתיבת עמל"ק, שמתוך ה'בלבול' יביאו את היהודי לבחינת עמלק - לקררו לגמרי מאמונתו. ויתבונן במעשה דפרשתן - הנה בלק ועמו נבהלים כהוגן מבני ישראל העומדים בסמוך לגבולם, והם קוראים לבלעם שיבוא לקללם פעם אחת ושתיים - שרים רבים ונכבדים, וכל טצדקי עשה בלק בהלוך ושוב בכדי להורג את ישראל כיון שחשש מהם 'עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה', אבל באמת כל זה לא היה אלא פחד שווא שאין בו ממש, שהרי בני ישראל נצטוו מזה עידן ועידנים שלא להלחם עמהם - 'אל תצר את מואב'... ובני ישראל לא חשבו עליו כלל, והוא כבר הפך עולמות, והכל בטעות גמורה - כיו"ב נדמים אנו בשעה שאנו מדמים כי פלוני רוצה להרע לנו, ומשנהו רוצה להזיק לנו וכיו"ב רבות מ'דמיונות' הגוזלים מאתנו את שלוות הנפש, ומפריעים לנו מלישון בלילה על משכבנו, אף מוציאים אנו על כן ממון רב, והרי אין כאן אלא דמיון בעלמא - על סמך אלו דמיונות וראיות הוכחת שפלוני בא להזיקך...

ובכן במקרים רבים 'בניין' המריבה והמחלוקת נבנה על 'סודות' של טעות גמורה ודמיון פורה, אך השטן אינו מוותר על ההזדמנות שנקרתה לפתחו ואינו נותן מנוח וזמן לחשוב על הטעות ולעצור את המחלוקת, וכך מתגוללים רבים מאחינו בני ישראל בצרות וייסורים של המריבות ופירות ב'אוישיהם' מחמת איזה טעות שווא בתחילת הריב. פלוני כועס על רעהו שלא הזמין אותו לנישואי בנו, ובאמת הלה לא התכוון לכך כלל, רק אירעה טעות ברשימותיו או עיכוב במשלוח הזמנה, והנפגע כבר נכנס לריב ומדנים, וזה משיב לו כגמולו על פי תילי תילים של השערות שמבין מדוע משנהו כועס עליו. והשטן לא מניח להם. וכך בונים אנשים תילי תילים של מריבות, הם וב"ב וכל הנלוים עליהם על דברים שלא היו ולא נבראו

המשך מעמוד 3 | הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

והתכוננו לערוך פוגרום. הם נכנסו, העמידו את כל בני הבית בשורה, ואיימו עליהם שלא לזוז.

ביתניים, חיפשו כסף וזהב ותכשיטים לשדוד, והכל שתקו ונאלמו דום. דממת מוות היתה שם. בשלב מסוים, משלא מצאו מאומה, התעורר חשד בקרבם אולי בעל הבית מסתיר את כספו וזהבו בתוך הספרים, או מאחוריהם.

הם החלו להוציא את הספרים ממקומם, בבזיון רב, ואף קרעו והשליכו ארצה, כשהם מנסים לבדוק האם מוסתר שם כסף.

מרן רבי ברוך-בער עמד אף הוא ליד הקיר כהוראת השודדים. אבל, בראותו את ביזוי ספרי הקודש, לא יכול היה להבליג. להפתעת כל בני המשפחה שחששו לגורלם, הוא החל להזדעק בקולי-קולות, ואף הלם בראשי הפורעים באגרופים, ובמקלות שמצא בחדר - - -

הוא היה כל-כך נרעש עד שהיכה בראשם כגיבור מלחמה, והרשעים החלו לברוח בקולי-קולות, ופתחו בצווחות נוראיות לעבר חבריהם 'רוצו, רוצו'... כל הפורעים שהיו באותו רחוב, ופרצו אף הם לבתי

(מתוך הספר 'מצוות בשמחה' בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

היהודים בסביבה, מששמעו כך - ברחו אף הם, וליהודים היתה הרווחה...

מספר רבי שפטיה: בראותי זאת, נדהמתי אל ליבי. היה זה בבחינת מחזה שלא יאמן. מורי ורבי, שבמשך כל שעות היממה לא פסק מללמוד, ואשר היה ידוע לאיש טהור וקדוש, ואף חלש כמזוג ובטבעו, והנה כשהוא רואה את בזיון הספרים, הופך ליבו להיות לב-ארי, ולא רק ליבו אלא גם אגרופיו...

אז הבנתי את גבורתם של החשמונאים-הגיבורים, שהיו קשישים בגילם, והצליחו להתגבר על היוונים, עם כל ה'כוחי ועוצם ידי' שלהם. כאשר אש היהדות בוערת בעצמותיך כתנור, כמו שהיה אצל מורי-ורבי, הכל אפשרי, כאשר השי"ת שולח גם את עזרו ממעל!

רבי שפטיה הוסיף שכאשר שאל פעם את רבי ברוך-בער מאין לקח את העוז והאומץ לעשות את מה שעשה, השיב: 'מחידושי התורה שלמדתי בישיבת וולוז'ין, אצל הגאון רבי חיים הלוי'...

(מתוך הספר 'מצוות בשמחה' בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

והם מתו במקום.

"גם אני הייתי אמור לשבר את המצבה יחד איתם", סיפר הערבי, "אבל אמרתי כי אינני מוכן לעשות זאת, ונמלטתי על נפשי, וכך נותרתי בחיים!"

אי זה בית אשר תבנו לי

הגאון הקדוש רבי גרשון מקיטוב זצ"ל, גיסו של ה"בעל שם טוב" הקדוש, שעלה לארץ ישראל, שאל את ה"אור החיים" הקדוש, מדוע הוא מדבר עם אנשים שאינם יראי שמים. השיב לו רבנו חיים בן עטר: "מה אעשה, כך היא דרכי לקרב את הרחוקים!"

זו היתה דרכו של ה"אור החיים" הקדוש אשר קרב רחוקים והחזירם לצור מחצבתם, וזו היא דרכם של מוסדות הישיבה הקרויה על שמו של ה"אור החיים" הקדוש.

ה"אור החיים" הקדוש כתב במפורש במכתביו, כי כל אלו שימשיכו ויתמכו בישיבתו, הוא ימשיך עליהם בתפילתו, הן בחיותו והן לאחר שילך לעולם שכולו טוב. ואכן, כל מי שסייע ביד ה"אור החיים" הקדוש ראה פלאות.

כך אירע גם בהקמת ישיבתנו הקרויה על שמו. אנו לא עשינו מאומה, רק הושטנו את היד, והצדיק פעל עבורנו.

בתחילה חשבנו להקים בנין עבור מאה וחמשים תלמידים, על פני חצי מהשטח העומד לרשות הישיבה כיום. אבל היתה התנגדות מהשכנים, ונוצרו מניעות רבות. התאזרנו בסבלנות, פיצנו את התושבים שגרו באזור בדמי מפתח ואת בעלי החניות והמפעלים שהיו מסביב. אט אט, הסירו כולם את התנגדותם, והבניין החדש קם ונבנה באותן אבנים של הבניין הישן.

תורתו של רבנו חיים בן עטר מכרזת עליו בכל העולם כולו. בכל מקום ובכל עדה לומדים בספריו הקדושים. בכל בתי החסידים לומדים בכל יום שישי ובשבת את פרוש ה"אור החיים" הקדוש. ומאחר ותורתו מכרזת עליו, זכאי הוא לנסים ולנפלאות שנעשים בכח למוד תורתו, וכן בזכות הסיוע והתמיכה בישיבה ובמוסדותיה, שהוקמו לזכרו וקרויים על שמו. הדבר ברור כשמש בצהרים - אדם המתחבר לאור העליון הזה, רואה ישועות גדולות. אברכים, בעלי בתים ואנשי עסקים רואים ישועות גדולות עד מאד. אנשים שבורים ורצוצים עלו מעלה, וגורלם התהפך לטובה.

(קטעים מלוקטים מתוך הספר 'משכני אחר'')

המשך מעמוד 19 | הגאון ר' שמואל ברוך גנוט שליט"א

אכן כן. אם הפראק השחור יגרום לו, אולי ואולי, לאיסורי שבת, אז לובשים "פראק" בהיר יותר. מה הבעיה?!

"כשבחורים קמים לפני, כשאני נכנס לישיבה, אני מרגיש כמו שעומדים לפני ספר תורה פסול. אין לי מזה שום כבוד", אמר לי פעם בשעה שהיתה כשרה לך, "אבל אל תחשוב אפילו לרגע שאני עניו. תנסה רק לנסות ולפרוך לי "שטיקל תורה" שכבר הדפסתי בספרי, ותראה כמה אני אוהב כבוד..."

כבוד? כן. השאלה היא מהו כבוד. וכל בחור בישיבה, שרואה דוגמה

אישית, ורואה בחוש את התנהגותו של רבו ומורו, מקבל מושגים שיש בהם ממש בתורה ובאהבה, במתיקותה, בשקיעות מופלאה בה, ובכך ש"טוב לי תורת פיך מאלפי זהב". כך בפשטות, בחינניות.

סיפורים ועובדות רבות סופרו ויסופרו. תורתו - הלא כתובה היא עלי ספריו הגדולים וכרכיהם הרבים. אך זכרו, משנתו ורוח חייו - תחקק לעד בקרב אלפי תלמידיו, שאינם מצליחים להתנתק מדמות הנפילים המיוחדת הזאת.

המשך מעמוד 20 | הרה"ג ר' ישראל דחבש

כמה פעמים למדרשיה שלנו, התעניין קצת ביהדות והצוות שם זיהה שיש פוטנציאל להתקרבות רצינית מצדו לחיי תורה ומצוות. אני התחלתי לבדוק את העניין מקרוב, והתברר לי שהוא מצדו מאוד מאוד רוצה להתקרב, אבל יש לו חבר נפש שלא כל כך בעניין, ובלי החבר שלו הוא לא יכול לזוז...

השקעתי בהם הרבה מאוד מאמץ. ארגנתי במיוחד עבורם ערב של חיזוק והתחברות ליהדות, כשאת שניהם מינתי כמנהלים של האירוע... הפעלתי הרבה מאוד השפעה וב"ה זה עזר מאוד. החבר הפחות מתעניין התחיל גם הוא להתעניין, הם עשו יחד את הצעדים הראשונים של ההתקרבות ליהדות, ובהמשך נפרדה דרכם

והבחור הזה שמלכתחילה היה מתעניין יותר הלך והעפיל מעלה מעלה.

אחרי תקופה הוא נכנס לישיבה. שיבצתי אותו בישיבה בבאר יעקב והוא הלך מחיל אל חיל, עד שהפך לאברך בן תורה שמנהל משפחה חרדית לכל דבר, יהודי ירא שמים ומדקדק במצוות. בן פורת יוסף. איזו נחת היתה לי כששמעתי שהוא רוצה להצטרף ללמוד בכולל חשוב כל כך, כמוזן שהמלצתי עליו בחום.

עכשיו תגיד לי אתה, אם לא הפעילות הזאת של ארגון 'אחינו' שמימן את הכל והפעיל את המדרשיה. איפה הבחור הזה היה יום? אני בספק גדול אם הוא היה מגיע לכולל של אחי ברכסים...

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 7 | תמוז תש"פ | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"

מזן הגר"ד לנדו שליט"א

יוצא לראשונה מביתו למסירת שיעור בישיבה

מזן שד התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
בלימודו בערב שבת פר' חוקת

עם האזן הגדול
רבי משה הלל הירש שליט"א

מזן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין
שליט"א בסנדקאות לנינו

בלימוד בביתו

במסירת השיעור בישיבה

מזן הגר"י שניידר שליט"א
בלימוד בביתו

מזן הגר"ד פובסקי שליט"א
בתפילת ראש חודש

יו"ל ע"י מערכת קובץ גליונות. נשמח לקבל מדי שבוע תמונות למדור חדש זה. נא להזהר מזכויות יוצרים וחשש גול.
תמונות יש להעביר למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

מניני החצרות השבוע במחיצת גדולי ישראל

הגאון הגדול רבי מאיר גרינמן שליט"א

הגה"א קאופמן זי"ד ועד הישיבות בהתייעצות בבית מדרן
הגד"ד לנדרו שליט"א, מאחזרי מחיצה ובאמצעות דמקולי שמע

הגאון הגדול רבי יהודה אדיה דינר שליט"א

ראש ישיבת מיד הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א
עם נשיא מועצת חכמי התורה חכם שלום כהן שליט"א

הגאון הגדול רבי זאב כאהן שליט"א

הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א ראש ישיבת
נתיב הדעת במסידת שיחת הכנה לבני שיעור א'
ב' שיבת 'פינקל' לקראת עלייתם לשיעור ב' באלול הקרוב

כנס יסוד לת"ת אילת השחר במעונו של
הגאון רבי יוסף יחיאל במבדג שליט"א
רב הקהילה החרדית בחיפה

הגאון רבי גדליה הוניסברג שליט"א בהכנסת ספר תורה
לבית הכנסת שבראשונות 'שונה הלכות'

צילום: שוקי לרר.

יו"ל ע"י מערכת קובץ גליונות. נשמח לקבל מדי שבוע תמונות למדור חדש זה. נא להזהר מזכויות יוצרים וחשש גזל.
תמונות יש להעביר למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com